

SOPRONI FÜZETEK 2014

Szerkesztette
SARKADY SÁNDOR

Párkányi Raab Péter: Gróf Bánffy Miklós

SOPRONI
FÜZETEK
2014

- Művészeti antológia -

Szerkesztette:
SARKADY SÁNDOR

Soproni Füzetek 2014

Művészeti Antológia

Megjelent Sopron Megyei Jogú Város Önkormányzata támogatásával

A szerkesztőbizottság tagjai:

**Bősze Balázs, Hárs József, Kovács József László,
M. Horváth Adrienne, Keresztény Richárd, Nagy Alpár
Sarkady Sándor** főszerkesztő

A borítót **Soltra E. Tamás** Sopron 1277-1921 c. érmének felhasználásával **Berkics Miklós** tervezte

A füzetben szereplő képek **Adorján Attila, Horváth Endre, Horváth Zsolt,
Igrez Katalin, Lobenwein Tamás, Németh Béla, Németh Péter és
Pluzsik Tamás** felvételei

Felelős kiadó: **Bősze Balázs**

(Kulturális Egyesületek és Baráti Körök Szövetsége)

Műszaki szerkesztés, nyomdai előkészítés:

TÜ-LA Bt., EDUTECH

Felelős vezető: **Tengerdi Antal**

Példányszám: 400

ISSN 0138-9963

Nyomdai munkák: FORENO Foglalkoztatási és Rehabilitációs Nonprofit Kft.

Felelős vezető: **Földes Tamás**

SOPRONI
KALEIDOSZKÓP

PLUZSIK TAMÁS – HUSZÁR JUDIT

1989 A CSODÁK ÉVE VOLT

Családi nap az emléparkban, beszélgetés Magyarország miniszterelnökével, táncelőadás, kiállítás és nemzetközi konferenciák – a páneurópai piknik és határáttörés 25. évfordulója alkalmából számtalan programot tartottak Sopronban, valamint Sopronpusztán.

Nyakkendő nélkül Orbán Viktorral

Orbán Viktor miniszterelnök a páneurópai piknik színhelyén felállított egykori határkapura kötött föl egy emlékszalagot

Felhajtott ingujjal, különösebb protokoll nélkül érkezett meg Orbán Viktor miniszterelnök a páneurópai piknik színhelyére. Először a helyszínen felállított egykori határkapura kötött föl egy emlékszalagot, majd a helyszínre érkezett Christine Lieberknecht tübingiai miniszterelnökkel folytatott rövid megbeszélést.

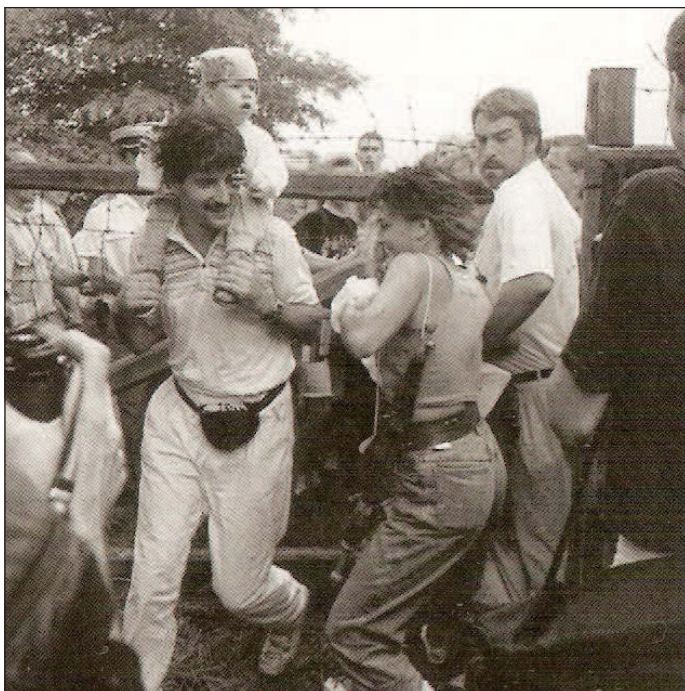
Időközben zsúfolásig megtelt az erre az alkalomra felállított rendezvénysátor, de aki nem fért be, az egy óriáskivetítőn is követhette az „1989 – a csodák éve” címet viselő beszélgetést, amelyben szó volt a rendszerváltásról, a szabadságról és az ország

gazdasági-társadalmi helyzetéről. Legtöbben talán az egyik helyszínen leadott kérdésre várták a miniszterelnök válaszát, nevezetesen, hogy a határ ugyan 25 éve nyitva van, de mikor éri el a magyar bérszínvonal az osztrák vagy a német bérszínvonalat.

– Ha a mostani gazdaságpolitika folytatható, akkor a magyar bérek belátható időn belül el fogják érni az uniós átlagbéreket. Ehhez az kell, hogy a magyar gazdaság éves teljesítménye a mostani 2–4 százalék közötti sávból a 4–6 százalékos sávba emelkedjék – hangzott Orbán Viktor válasza.

Kapu a szabad Európa felé

A jubileum alkalmából az Antall József Tudásközpont, a Konrad Adenauer Alapítvány és a Polgári Magyarországért Alapítvány nemzetközi konferenciát szervezett a Liszt-központban. A Kapu a szabad Európa felé címet viselő, kétnapos rendezvényen az egykori szervezőkön kívül számos hazai és külföldi politikus is részt vett, többek között Balog Zoltán emberi erőforrás miniszter, Gulyás Gergely, a parlament alelnöke, Szájer József európai parlamenti képviselő, Johannes Singhammer, a Bundestag konzervatív párti alelnöke és Hildigund Neubert, a tübingiai miniszterelnökség államtitkára.

A vasfüggöny leomlása - út a szabadságba

A konferencián köszöntőt mondott dr. Fodor Tamás polgármester, dr. Magas László, a Páneurópai Piknik '89 Alapítvány elnöke, Antall Péter, az Antall József Tudásközpont igazgatója és Frank Spengler, a Konrad Adenauer Alapítvány magyarországi képviselőjének vezetője.

Vándorkiállítás a Lisztben

Az első szakadás a vasfüggönyön címmel vándorkiállítás nyílt Liszt-központban.

– A páneurópai piknik minden bizonnyal a világtörténelem legsikeresebb piknikje volt – fogalmazott kiállításmegnyitó-beszédében dr. Magas László, majd hozzátette: – Ez a kiállítás egyebek mellett azért is rendkívül fontos, hogy soha, senkinek ne jusson többet eszébe vasfüggönnyel elválasztani egymástól szomszédos országok polgárait.

– Nekünk az a feladatunk, hogy az 1989-es páneurópai piknik szellemiségét továbbadjuk az utánunk következő generációknak – mondotta köszöntőjében dr. Fodor Tamás polgármester.

A berlini Museum Pankow és a Pro Lingua et Cultura Germanica Alapítvány együttműködésével létrejött kiállítás bemutatja a piknik körülményeit, a keletnémetek határáttörésének kortörténeti dokumentumait és relikviáit. A tárlat szeptember 21-ig látogatható.

Családi piknik

A Páneurópai Piknik Emléparkban augusztus 19-én reggeltől egészen estig tartottak az ingyenes családi programok, sportfoglalkozások, szabadtéri főzőcske és vásár.

– Azért hoztam el a gyerekeket, mert fontos, hogy megismerjék ők is a történelmet. Legyen fogalmuk arról, hogy mi minden történt 25 évvel ezelőtt – mondta lapunknak Pálvölgyi Árpád, aki három budapesti unokájával vett részt a családi pikniken. Az emléparkba már délelőtt folyamatosan érkeztek a családok, a kicsik körében népszerű volt az ugrálóvár, de sokan lóttek a csúzlizdában is, itt dióval kellett eltalálni az ördögöket. A felnőtteknek sörsátorral és bográcsgulyással is kedveskedtek a szervezők, készült a helyszínen például birkagulyás, ponty vagy épp mangalica. A színpadon először a soproni táncosok és zenészek váltották egymást, de délután meghallgathatták a Dumaszínházból ismert Szomszédnéni Produkciós Irodát, illetve Szabó Balázs Bandáját is a résztvevők.

Emlékmozdony a páneurópai piknikről

Az Örömóda dallamaira futott be a soproni vasútállomásra a páneurópai piknik emlékmozdony. A Taurus grafikai elemeivel az 1989-es eseményeknek állított emléket a vasúttársaság. A mozdony oldalán Sopron felől Ausztriába futó embereket láthatunk, mögött feltűnik egy őrtorony, a vasfüggönnyel a szögesdrót szimbolizálja.

Kövesdi Szilárd, a GYSEV Zrt. vezérigazgatója a mozdony átadásakor elmondta: a vasúttársaság „testközelből” tapasztalhatta meg a vasfüggöny hatását. A soproni állomáson például azért van két aluljáró, mert a nemzetközi utasforgalmat és a belföldi utasokat el kellett választani egymástól, lehetővé téve a hatóságnak a szigorú határellenőrzést. A vasúttársaság 2009 óta készít tematikus mozdonyokat, korábban például Liszt Ferenc, Haydn vagy Sissi arcúja is a mozdonyokra került. A páneurópai piknik emlékmozdony a GYSEV több vonalán közlekedik majd, első útja Budapestre vezetett.

Melocco Miklós: A határáttörés emlékműve

Átadták a Vasfüggöny-kerékpárút újabb szakaszát

Magyar és osztrák politikusok jelenlétében adták át a Vasfüggöny-kerékpárút újabb szakaszát a Páneurópai Piknik Emlékparknál. A Vasfüggöny-kerékpárút része annak a 10 ezer kilométer hosszúságú európai kerékpárútnak, amely északról dél felé tíz országon keresztül halad. Az osztrák–magyar közös projektek révén összesen 19, a sopronpusztaihoz hasonló kerékpáros határátlépési pont épült meg.

Hende Csaba honvédelmi miniszter az avatón hangsúlyozta: a magyar–osztrák határ két oldalán, hol az egyik, hol a másik ország területén fekvő kerékpárúton a szabadság érzésével töltheti el a biciklizés mindazokat, akik már éltek abban a mester-séges elzártságban, amelyet egykor a vasfüggöny jelentett.

Hende Csaba a Vasfüggöny-kerékpárúton

HORVÁTH FERENC

SOPRON ISMÉT FŐUTCA LESZ

Az autópálya-építés a kormány kiemelt programja – jelentette ki Orbán Viktor a Soproni Témának adott exkluzív interjújában. A miniszterelnök a páneurópai piknik 25. évfordulóján Sopronpusztán arról is beszélt, hogy Sopron „zártága” végleg megszűnik és a következő években ismét a régió központjává válik.

– Miniszterelnök úr, Ön is látta, nagyon sok fiatal vett részt a páneurópai piknik 25. évfordulóján. Mit gondol, a negyedszázaddal ezelőtt történt események és maga a határáttörés ténye mit üzen a mai fiataloknak?

– A mai fiataloknak nehéz beleélniük magukat az akkori politikai, társadalmi helyzetbe, de ha megismerik a történeteket, akkor rájönnek, megértik, hogy nincs lehetetlen; lehet szabadon dönteni minden helyzetben. Ez a szabadság a vélemény szabadsága, amely cselekvésre ösztönöz.

– Ha már itt vagyunk a valamikori vasfüggöny helyén, érdemes megemlíteni, hogy Sopron az első világháború után elvesztette vonzaskörzetének jelentős részét, majd szögesdrót zárta kalodába. Most azonban nagy lehetőségek nyíltak és nyílnak, hiszen visszakaphatja Nyugat-Pannónia és a Fertő-táj gazdasági és kulturális központi szerepét. Különösen igaz lehet ez akkor, amikor a kormány és a helyi önkormányzat egy politikai családba tartozik. Ön lát ebben – a város számára – lehetőségeket?

– Igen, mert Sopron „zártága” megszűnik, és a város páratlan lehetőségek előtt áll. Az autópálya-építés – amely érinti Sopront is az M85-ös révén – kiemelt program. Szeretnénk, ha az autópályák mindenhol elérnék az országhatárt, így biztosítva az ország nyitottságát, közlekedési kapcsolatrendszerét. Erre reményeink szerint korábban kerül sor, mint terveztük. Így Sopron ismét a Kárpát-medence nyugati kapuja lesz. Ismerem és támogatom, és a kormány is napirenden tartja azokat a turisztikai, kulturális, infrastrukturális fejlesztéseket, amelyekről a fertői kormányúléseken is beszéltünk. Sopron és a Fertő tó környezetének fejlesztése, a vízi turizmus, az egészségturizmus ebben a komplex programban központi helyen szerepel. Sopron az ország gazdasági teljesítményének növeléséhez is hozzájárul, mert a következő években új, magasabb növekedési pályára áll, folytatva a már megkezdett és eredményes munkát.

– Ahhoz, hogy ez így legyen, valóban elengedhetetlenül szükséges az autópálya és néhány jelentős infrastrukturális fejlesztés a városban. Például a várost délről megkerülő körgyűrű (hiszen ha az autópálya elkészül, akkor északról meglesz az elkerülő út) vagy egy ipari és innovációs park, amely fontos szerepet játszhatna a gazdaságélénkítésben.

– Egy városnak természetes módon vannak igényei, a kormánynak pedig lehetőségei. Ezt a kettőt kell szinkronba hozni. Meggyőződésem, hogy ez Sopron esetében is sikerül, mint ahogy sikerült az elmúlt években is, hiszen jelentős kor-

mányzati támogatással fontos fejlesztések valósultak meg. Sopron, kikerülve a „zsák-
ból”, amibe Trianon után került, ismét az ország egyik főutcája lesz! A város és lakói
megérdemlik, hogy részesei legyenek ennek az új, mindenkit érintő folyamatnak, a-
melynek révén Sopron ismét a régió gazdasági, szellemi–kulturális és turisztikai
központjává válik.

Simon Ferenc: Sopron, Fő tér

KUBINSZKY MIHÁLY

**GONDOLATOK AZ ERZSÉBET KERT BÁNFFY MIKLÓS
EMLÉKHELYÉRŐL**

Gyermekkoromban, majd kezdő gimnazista koromban, utam naponta vezetett az Erzsébet kerten át. Mert természetesen gyalog jártam a Felsőlőverből az iskolába. Elemista koromban a „szürkékhez” a Kossuth Lajos utca végén, a Fürdőépület mellett árválkodó kis földszintes, két tantermes épületbe, melyet régen lebontottak már és a helyét is beépítették. Az úttesten akkor még ott feküdt az akkor is már több mint évtizede leállított közúti villamos vágánya. Később a belvárosi bencés gimnáziumba is az Erzsébet kerten át mentünk barátommal, mert szüleim a legrövidebb útként a Jókai és Rákóczi utcát jelölték ki. Az Erzsébet kertben akkor még állt a zenepavilon, ahol vasárnaponként szólt a zene. A három Sopronban állomásozó ezred katonazenekara szolgáltatta a mindig szép számban ott sétáló közönségnek. És működött a kioszknak nevezett vendéglő is. Az Erzsébet kert mögött a Rák-patak csörgedezett, mely ritkán, nagy zivataroktól feltöltődve, még rongált is. Az Erzsébet kertet a város felüli végén a soproniak által csak malátagyárnak nevezett, egykori sörfőző szinte elhagyatott épülete zárta, a közeli Sörházdomb is erről kapta a nevét. A sörfőzésre emlékeztetett még az épület tetőzetéből kimagasló hatalmas szellőztető kürtő, ez markáns városképi elemként él memóriámban. Lovak álltak az épületben, amit raktárnak is használtak. Az Erzsébet kerten a kioszk, majd két teniszpálya mellett a nepomuki Szent János szobrával szegélyezett közúti hidig vezetett a Lőverből a Kossuth utcába, és tovább a városba igyekvő gyalogosok útja. Az Erzsébet kert másik, a zenepavilontól délnyugatra eső része volt az igazi városliget. A virágágyakkal szépen ápolt franciakert tengelyét virágokból összeállított országcímer és virágóra zárták. A park hátsó része sűrűn fásított angol tájkert volt, nem lehetett úgy átlátni rajta, mint ma. Az Erzsébet kertnek ezt a részét a Nándor fasor - ma Ady Endre útnak hívják - szegélyezi. Innen nyílt, a tájkertet követően, a városi kertészet, ágyasokkal, épülettel. Már eladták, elbontották, beépítették. Kár érte. A Nándor fasoron csak a gyalogosforgalom volt zavartalan, mert a Lőver körútból kiágazó úttest sorompóval el volt zárva, ez már Sopronbánfalva területe volt. Sopront közúti vámfizetés illette, és mivel itt díjszedésre nem épült őrház, sorompó gátolta meg a kocsival történő áthaladást. Meg kell még említeni, hogy a Deákkút erdei forrásvíze is az Erzsébet kert alatt csőben folyt át, a franciakerttől és a zenepavilon között, hogy végül a teniszpályák mellett, a kis szintkülönbséget kihasználva, egy „sziklaforrás” nyomán a Rák-patakba érjen. A Rák-patakból vette vizét a város felőli oldalon a Raffensperger kertészet is, közel ahhoz az ugyancsak megszüntetett úthoz, mely az egykori malátagyár és a kertészet között a Lőver körutat és a Kossuth Lajos utcát kötötte össze, az említett Szent János szoborral ékesített hídra kanyarodva.

A második világháború megváltoztatta a város ligetének nevezhető terület képét. A malátagyár már az 1944. december 6-i bombázásnál olyan erősen károsodott, hogy

nemsokára elbontották. Itt kapott helyet 1951-ben a SOTEX kultúrház, melyet ma GYIK-nak neveznek. Ennek a mentén új összekötő út nyílt a Lóver körút (Ady Endre út) és a Kossuth Lajos utca között a régi hídon át. Az út forgalma egyhamar olyan nagy lett, hogy immár villanyrendőr szabályozza a behajtást. A virágdíszes nagy francia parterr-t, melyen később a sequoia nőtt magasra, és melyen a most szóban forgó Bánffy emlékhely létesült, a megszálló orosz hadsereg mintegy legázolta. Jól emlékszem rá, itt szép sorban álltak a Vörös hadsereg egyik gépkocsizó alakulata részére az USA által szállított Studebaker gyártmányú háromtengelyes tehergépkocsik. A háborút követően az orosz teherautók egyhamar elhagyták a kertet. De az egyik katona bizonyára fázott abban az 1946-ba vezető kemény télben, mert a zenepavilonnak egyik faoszlopát kifűrészeltte, nyilván, hogy tüzet rakhasson. A pavilon megroskadt. A város több mint 10 éven át nem hagyta fel a reményt, hogy megmentse és kijavíthassa, de végül, Boronkai Pál főmérnök minden jogos igyekezete ellenére a tanács elbontatta. Most mérlegelik az újraépítését, de hát hol van már katonazenekar, és ha más zenekar harsozhatna is, hol van a sétáló közönség, amely a zenét hallgatná? Az 1960-as években a gyalogos-utakat átformálták, a tenispályák is megszűntek. Markáns emlékként magasra nőtt a sequoia. Talán a lüktetőbb élet, a megnövekedett gépkocsiforgalom és annak zaja okozták, hogy a soproniak kissé elhanyagolták, s talán jobban illenék a helyzetre, ha azt mondanánk, hogy mellőzték az Erzsébet kertet. Közel 70 évvel a romlás és elhagyatottság kezdetét követően most mégis reményeink fakadnak, hogy feléled.

A 2014. év máris döntő fordulatot hozott az életébe. A város itt létesítette a gróf Bánffy Miklós emlékhelyet. Helyes volt a meglátás, hiszen nem állhat Sopronban minden jelentős szobor a Széchenyi téren, a Várkerületen és a Deák téren.

A franciakert északkeleti részén helyezték el az új tekintélyes méretű szobrot, mintegy az Erzsébet kert immár szimbólummá növekedett hatalmas sequoiának kontrapunktjaként. A szobor az ülépadokkal szegélyezett, félkör alakú sétány-kiegészítés felé tekint. Az emlékhely egyaránt elzárkózik a körút és a Kossuth Lajos utca zajától. A szobor látványa mögött kimagasló sequoia magasztos természeti hátteret képez. A park fái kétoldalt sorfalat állnak. És ez szerintem így van jól. Nagyon jól.

Közel egy évszázad telt el a város életét meghatározó 1921. évi népszavazás óta, amikor 2014. december 14-én felavatták az emlékhelyet a miniszterelnök-helyettes, az országgyűlési és az Európa parlamenti képviselők valamint a polgármester megemlékezéseivel. A szobor méretében reprezentatív, mondanivalójában gazdag. A balassagyarmati Párkányi Raab Péter szobrászművész magas kvalitású alkotása. Az ülő Bánffy könyvet tart kezében, szövege megragadó. Köntösén is felirat. Mutatja és kifejezi Bánffy sokoldalú egyéniségét. Bánffy alakja mögött a mérnök ablak a bonchidai kastélyára emlékeztet.

Gróf Bánffy Miklós (Kolozsvár 1873 - Budapest 1950) szépiró, képzőművész (grafikus, díszlettervező) és államférfi egyaránt volt. A polihisztor megjelölésnél jobban illenék rá a „poli-művész” kifejezés, ha volna ilyen. Találóa inkább németül fejezhető ki a GesamtwerkKünstler kifejezéssel. Ritkán jellemezhető vele valaki is. De

nagyon jól feltárta ezt a Soproni Múzeum rendezésében 2014 februármárciusban bemutatott vándorkiállítás. Bánffy Miklós sokoldalúságát a jól megválasztott helyen az emlékmű is kifejezi. A Bánffy által rövid miniszteri pályafutása idején végrehajtott nagy diplomáciai tett az Erzsébet kertben méltó teret - nem helyet, hanem teret - kapott. És ezért is öröndetes a döntés, hogy ezt emlékhelynek nevezték el.

Fennmarad a kérdés, mi volt Bánffy Miklós érdeme Sopron Magyarországhoz tartozásának megmentésében. És miért csak egy évszázad után derült fény arra, hogy éppen Bánffy Miklósnak köszönhető nagy részben a soproni népszavazásnak a lehetősége? Nem az eredménye, hanem az alapvetően fontos lehetősége. A választ az említett kiállítás megnyitóján dr. Tóth Imre igazgató előadása tárta a nyilvánosság elé. Bánffy Miklós 1921-1922 a Bethlen kormány külügyminisztere volt. A trianoni békeszerződés előírásainak végrehajtása még folyamatban állt, a szerbek még megszállva tartották Baranyát. Az antant megígérte, hogy nyomást gyakorol az SHS államra (mely később felvette a Jugoszlávia nevet), hogy kivonuljanak. De feltételként szabta, hogy a magyar kormány előbb hívja vissza Burgenlandból a felkelőket, és főleg adja át Sopront Ausztriának. Bánffy diplomáciai munkájának köszönhetően az antant a két követelést szétválasztotta, és ezzel lehetővé tette a népszavazás kiírását. Hogy ez a nagy érdem miért maradt szinte ismeretlen, arra pedig a választ éppen Bánffy Miklós nemrég könyvalakban is megjelent emlékirásai szolgáltatják. Ő 1922-ben egyik beosztottjának vele szemben tanúsított torzsalkodásai miatt távozott a külügyminisztériumból, került ideggyógyászati kezelésre és tért vissza Erdélybe. Visszavonulását követően régi otthonában, az erdélyi magyar írók sorához csatlakozva, megírta és kiadta nagy trilógiáját, életművének egyik legfontosabb alkotását. A torzsalkodó beosztott sérelmezte, hogy Bethlen István Bánffyt előnyben részesítette vele szemben, aki pedig idősebb is volt és a bécsi Ballhausplatz szolgálatában már külügyi tapasztalatokkal rendelkezett. Szomorú számunkra, hogy a gáncoskodó beosztott éppen a soproni születésű Kánya Kálmán volt. Neki aligha lettek volna olyan személyi kapcsolatai az antant diplomácia köreiből, mint Bánffynak, és így Bethlen István helyes választásának is köszönhető a soproni népszavazás. Természetesen Kányának a következő évtizedekben nem állt érdekében Bánffy érdemeinek elismerése és nyilvánosságra kerülése. Befolyása pedig végigkísérte a két háború közti éveket, és amikor 1945-ben meghalt, az orosz megszállás és a pártállam fél évszázada idején már történészeink sem fedhették fel az igazságot. Kihámozta ezt most a hálás utókor.

Végül szabad legyen nekem saját hálámat kifejezni Bánffynak a Sopront éltető nagy tettéért. Először is azért, hogy életre jöhöttem. Hiszen apám fiatal hadnagyként 1921 decemberében, az eredményes népszavazást követően lett Sopronba vezényelve, és így ismerhették meg egymást szüleim. Családi történet, hogy apám újévkor egy szakaszt vezényelt a Széchenyi téri templomba, amikor anyám, akkor 18 éves leányként, éppen kilépett a Roth cukrászdából. Ekkor látták meg egymást először. Másodszor pedig azért vagyok hálás, hogy a Bánffy trilógia második kötetében (És híjával találattál) leírta az 1905. évi nemzeti ellenállás történetét, melyet ugyan nagyapám önálló kis kötetben megjelentetett, de parlamenti fondorlatai, melyek éppen Sopron megyét is

érintették, csak Bánffy regényéből ismertem meg. Dédapám, Baán Endre főispán csatlakozott azokhoz, akik a darabont kormányt nem ismerték el. Ezzel elvesztette állását és életének további folytatását kockára tette. Bánffy könyve értette meg velem a helyzet súlyosságát, hogy az obstrukciókkal terhelt országgyűlés és a király között létrejött újabb kiegyezés milyen veszélyben forgott még az utolsó percben is. A diplomatikusan közvetítés hogyan vezetett végül a következmények elhárításához. És hogyan nyerte el az állásától megfosztott néhány főispán ismét a király bizalmát és folytathatta működését. Dédapám még 1917-es nyugdíjba vonulásáig folytathatta Sopron vármegye és város érdekében tevékenységét, melyet itt nem részletezek. Csak azt említem meg, hogy 1928-ban halt meg. Őrzök egy fényképet, melyen egyéves gyermekként ülök az ölében.

Ha a vége jó, akkor minden jó, tartja egy régi közmondás. Miért is szabad legyen végül egy tréfás esetet is elmondani az immár Bánffy emlékhellyel gazdagodott soproni Erzsébet kertünk történetéből, mely ha nem írom le, bizonyára feledésbe merül. Mivel távol laktunk az iskolától, gimnazista koromban azokon a napokon, amikor délután is volt valamilyen foglalkozás, hogy ne kelljen kétszer az oda-vissza mégis csak tekintélyes 5 km-es utat megtennem, nagyapámnál a Deák téren ebédelhettem. Neki sok újság és folyóirat járt. Míg az ebédre vártunk, belelapozhattam ebbe az információkkal sugárzó sokaságba. Az egyik soproni napilap, úgy hiszem a Soproni Hírlap, az 1930-as évek vége felé egyik áprilisi számában azt írta, hogy az Erzsébet kertben nagy természeti csoda történt, gejzír szökött fel. A virágágyak között, közel a helyhez, ahol most a Bánffy szobor áll. Másnap az újság azt írta, hogy az eseményre sokan sétáltak ki délután, hogy megcsodálják, de csalódottan tértek haza, abban a hitben, hogy időközben elapadt a gejzír. Pedig csak az történt, hogy az olvasók nem figyeltek fel a dátumra: Április elseje volt! Hogy ez az újságban így megjelent, arra határozottan emlékszem, hogy sokan kísértáltak volna, azt kevésbé hiszem.

Azt remélem, hogy aki még nem látta az Erzsébet kertben nemrég létesült csodálatos emlékhelyet, most ki fog oda sétálni.

Horváth F. Péter: Balfi utca

SZÁZ ÉVE SZÜLETETT MÜHL ALADÁR

SARKADY SÁNDOR

MÜHL ALADÁR EMLÉKÉRE

Nem menekültél negyvenötben,
Nem emigráltál ötvenhatban –
A Festő köz: magyar Velence,
S a Himnusz zeng a kis patakban.

Ahogy a fészkéhez
Hű a madár,
Hű voltál Sopronhoz,
Mühl Aladár.

Mühl Aladár: Az Ikva

SULYOK GABRIELLA

MÜHL ALADÁR ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁSA ELÉ*

Őszinte tisztelettel köszöntök Mindenkit!

Ünnep és szép alkalom ez, de mégis szeretném elmondani, hogy az államosítás után ide kerültem, ebbe az iskolába, s itt adta a Sors azt a fiatal, tehetséges festőtanárnőt, aki felfedezte bennem (11 évesen) a képességet és az érdeklődést a képzőművészet iránt. (Szabó Olgának hívták.)

(S aztán már Ágoston Ernő legendás szabadiskolájában folytattam.)

Mühl Aladárnak is növendéke voltam, elsősorban zenében: a szolfézstanulást nála kezdtem. Lényének atmoszférája, emléke – ő maga – olyan eleven és élénk, hogy most a szavak fegyelmezettsége szinte ellenszegül lelkesültségemnek.

Bámultam mohó kíváncsiságát, ahogy felfedezte magának a bennünk szunnyadó fogékonyságot: zenére, képzőművészetre egyaránt.

Nemcsak mi – növendékei –, hanem az egész város sokat kapott tőle: otthonában kamarazenélt, barátokat gyűjtött, de a legszakszerűbb zenekari előadásokban is ott volt – az együtt-zenélésben – *a legnemesebb önfeladása. Ez életünket éltető gazdagság volt.*

Úgy tudom, hogy munka közben – de lehet, hogy álmában is –, mindig zene szólt.

A klasszikus zenét szerette.

De nem utasította el a kortárszene – sokszor meghökkentő – kompozícióit sem.

S most lényének másik tulajdonságához érkeztem: az irigység nélküli, kollegális, baráti megbecsüléshez, amit valódi hitelességgel, őszintén gyakorolt.

És szólni kell a hűségéről, a ragaszkodásról Sopronhoz: a vidék festői látványa, az úszó-rajzolatú tájak, a bensőséges utcák, udvarok, évszakok – voltak témái. Ezek nem *választott témák* voltak, hanem megélt élményei eleven és tömény megfestett jelenéségei.

Tudtam, hogy sohasem tudna máshol élni.

Sopron-szeretete elementáris és éltető volt.

S most, hogy festészetének gazdag hagyatéka ilyen megbecsült és igaz otthonra talál – velünk lehet. Velünk lehetnek a korai, a 20-as, 30-as évek képei; a fojtott színfoltok, a szinte dallamos, de határozott rajzolatú vonalak, figurák. Átéltetjük művei nagyvonalúságát, rajztudásának biztonságát.

A kifejezés eszközeül az akvarellt választotta. Poétikus, képlékeny, tünékeny, nehezen kezelhető festékanyag. Törvénye *a frissesség, a levegős tisztaság, az élénk ecsetkezelés.*

A korai munkákban költői fegyelmezettség, a későbbiekben inkább az indulat, az érzelem szabadsága, – de a rajzot nem megtagadó előadásmód – jellemezte.

* Elhangzott 2014. szeptember 28-án az Evangélikus Egyház Központjában.

Nagyszerű, hogy most munkássága legjava e *nemes szellemű* helyen velünk van. A terem szakrális légkörében találkozások, múltidézések lesznek, aminek Ő is részese.

Más élmény egy képet *megnézni és továbblépni*.

Itt – a hit, a gondolatok békeességében – igazán együtt lehetünk képeivel.

Kutas László: Muhl Aladár I-II.

Műhl Aladár: Látvány a várostoronyból

MÜHL ALADÁR (1902-1981)
festőművész, Sopron és a zene szerelmese

Műhl Aladár 1902. november 13-án született, Sopronban. A dolgos, művészeteket kedvelő, hat gyermeket nevelő Műhl Nándor pékmester és Zethner Zsuzsanna harmadik gyermekeként. 1920-ban érettségizett az Evangélikus Líceumban, majd tanítói oklevelet szerzett a Soproni Evangélikus Tanítóképzőben. A Zeneakadémiát már oktatómunkája mellett végezte el. A Soproni Zeneiskolában szolfézt és zongorát tanított. Nagyszerű csellistaként évtizedeken át volt a Soproni Liszt Ferenc Szimfonikus Zenekar meghatározó művésze. Bécsi utcai házában nem csak a festészet, hanem a kamarazene is otthonra talált. Ő szervezte meg az Evangélikus Teológia egykori épületében a Deák téren, később a Halász utcában a Kodály tanítását és módszerét követő zenei általános iskolát. A Soproni Városszépítő Egyesület tevékeny tagjaként a Leghűségesebb Város – a Civitas Fidelissima - értékeit sajátjaként vigyázta. Vázlatfüzeteiből tudjuk, hogy már gyermekkorában folyamatosan rajzokban rögzítette élményeit, igazi kifejező eszközévé azonban a vízfestés vált. Haláláig elválaszthatatlanok maradtak az akvarell festéssel, ez vált a zene mellett igazi anyanyelvévé. Műhl Aladár nevéhez fűződik a nyaranta megrendezett Soproni Művésztelep is, amelyre számos nagyszerű művészt hívott szülővárosába alkotni. Kiemelkedő munkásságát városa 1977-ben Lackner emlékéremmel jutalmazta. Gyűjteményes kiállítások mellett önálló tárlatai voltak 1926-ban, 1935-ben, 1949-ben, 1971-ben és 2001-ben Sopronban. Budapesten 1976-ban és 2004-ben összefoglaló kiállítást rendeztek alkotásaiból. A Sopronból kitelepítettek szervezésében 1991-ben Németországban is bemutatták képeit. Az egész életében városához hűséges művész 1981. október 19-én, 79 évesen Sopronban hunyt el. (W.B.)

WINKLER BARNABÁS

MÜHL ALADÁR ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁSA ELÉ*

Tisztelt ünneplő Barátaim, kedves Vendégeink!

Tizenegy évvel ezelőtt hívtam életre Budapesten, a Margit körúton a HAP Galériát. Az első kiállításunk megnyitóján, 2003. szeptemberében, ahol Édesapám, Winkler Oszkár soproni építész életművét mutattuk be elmondtam, miért is volt számomra olyan fontos ennek a kiállítóhelynek a létrehozása. Szeretném most ezt a galériát indító gondolatomat idézni:

„Szeretnénk néha újra együtt lenni. Találkozni azokkal, akik tisztességes emberre neveltek minket, akiktől elleshettünk mesterséget, szakmaszeretetet, emberi és szakmai igényességet, tartást. Életművük bemutatásával felidézzük szellemiségüket, hogy ennek apropóján magunk is számot adhassunk arról, mit tettünk magunkévá abból, és hogyan élünk vele. Az is jó lenne, ha a nálunk fiatalabbak megismernék őket, azokat, akiket szerintünk méltánytalanul fed a feledés homálya.”

Eddig kilencvenkilenc kiállítást sikerült bemutatnunk. (Igen, a véletlen játéka, ez a ma megnyíló kiállítás a századik!)A tárlatok építész életművekkel és soproni művészek munkáival ismertették meg a budapesti és huszonkét alkalommal az ország más városaiban az érdeklődőket. Bemutattam többek között a soproni Winkler Oszkár és Füredi Oszkár építészetét, kiadtuk tizenkét további építészettel foglalkozó könyv mellett Kubinszky Mihály életrajzi írását, kiállítást rendeztem Soproni Horváth Józsefnek, Diebold Károlynak, Mühl Aladárnak, Ágoston Ernőnek, Szakál Ernőnek, Desseffy Horváth Mariettának, Hertay Máriának, Sulyok Gabriellának, Hoffmann Henriettének, Giczy Jánosnak, Horváth Bertalannak, Kutas Lászlónak és Richly Zsoltnak. A könyvek sorát az elkövetkező évben szeretném Mühl Aladár és Winkler Oszkár monográfiájával gazdagítani.

Sopronban sok szeretetet és odafigyelést kaptam Családomtól, Édesapám kiterjedt rokonságától, nagyszerű tanárain keresztül első iskoláimtól. Ősi soproni evangélikus családban nőhettem fel, általános iskolába a tanárait nagy részben megtartani tudó egykori evangélikus Tanítóképző gyakorló iskolájába, ezt követően a ma újra Evangélikus Líceumként működő Berzsényi Dániel gimnáziumba járhattam. Egész életemet gazdagítja zeneszeretetem, melynek gyökerei a város zeneiskolájában Mühl Aladár nevéhez fűződnek. Állítom, én úgy születtem, hogy „Ali bácsit” már ismertem. Hat éves koromban szívesen jártam az általa nagy gyermekismerettel vezetett szolfézs órákra. A Zeneiskola hátsó részében, a hosszú felvezető lépcsőn feljutva, félköríves ablakkal a kertre néző teremben csak az volt számomra furcsa, hogy Ali bácsi ott nem festett, ahogy megszoktam tőle. A táblára azért sokat rajzolt. És volt egy földöntúli,

* Sopron, Evangélikus Gyülekezeti Ház, 2014. szeptember 28.

talán a „Varázsfuvolából” megszerzett kis harangjátéka a zongorán, amin ha jók voltunk, néha játszhattunk is.

Gyakran fordultam meg a Bécsi utcai - nekünk mindig vidámnak tűnő -emeleti, műteremként is szolgáló lakásában és hétvégeken a másik „zeneiskolájában”, Brennergben. Emlékszem ezekből az évekből Hédy nénire, kislányukra Krisztára és a lakás valamennyi falát betérítő akvarelljeire.

A gimnáziumi éveim alatt ez a barátság töretlenül élt tovább, de már mélyebben és több tisztelettel. Idősebb fejjel megértettük, nem mindig volt vidámság a Bécsi utcai otthonban sem. A forradalom után még sokáig emlegettük az akkor már nem Sopronban élő Krisztát és Édesanyját, de szinte észrevétlenül zártuk szívünkbe Lonci nénit és kétcopfos szőke kislányát, az Ali bácsival boldogan együtt festő Évát.

Aztán jöttek a Liszt Ferenc Szimfonikus Zenekarban eltöltött boldog csellista éveink, ahol a nagyszerű muzikus segítette kezdő lelkesedésünket. Most másként, mint amikor rajzolni, a zenét megszeretni és megismerni tanított bennünket. Ugyanolyan felejthetetlenül, sokat nevetve, de a zenét mindig komolyan szolgálva.

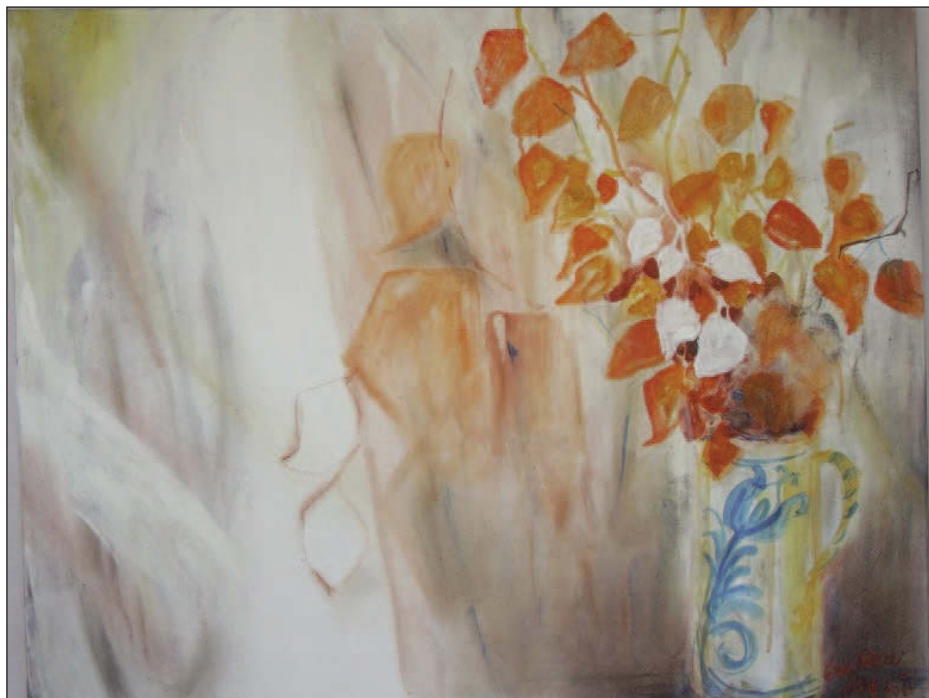
Tudom, nem az én életemről kellene most számot adnom, de talán az elmondottakból mindenki érzi miért olyan fontos számomra ez a mai nap. 2002-ben a Festőteremben, Mühl Aladár születésének századik évfordulóján műveiből összegyűjtött kiállításban gyönyörködhattunk. Szomorú volt a tárlat lebontása, mert úgy éreztem, ez az életmű megérdemelné, hogy folyamatosan egyik büszkesége legyen szülővárosának. Neki, aki az életét sehol máshol nem tudta elképzelni, aki szinte mindent feladott az imádott Sopronért. Aki újra tudott meleg családi légkört teremteni, vállalt nehézségeket, szomorúságot de csak itthon, a „Leghűségesebb Városban”. Sokaknak elmondtam az állandó Mühl Aladár kiállításom gondolatát, meghallgattak, voltak akik egyetértettek a fontosságával, sőt, olyanok is akik lelkesedtek, de az évek múlásával csak az én Mühl kép gyűjteményem gazdagodott. Komolyan vehető lehetőség csak nagyritkán villant fel, hogy aztán gyorsan kialudjon.

A nemes cél megvalósításának reményét azonban az átmeneti kudarcok ellenére sem adtam fel. Kutattam, gyűjtöttem, vásároltam, érdeklődtem, beszélgettem és reménykedtem tovább. Hittem, azok a fontos álmok, amikben az ember meggyőződéssel tud reménykedni egyszer valóra is válnak. Vágyam,- életemben nem először - beteljesült, így boldogan tárhatom ma Önök elé Mühl Aladár műveiből álló gyűjteményemet. Az 1919-ből ránk maradt vázlatfüzeti rajzaitól indulva haláláig született alkotásaiból mutat be válogatást a most megnyíló tárlat. Rajzai, linómetszetei, de zömében akvarelljei reprezentálják képzőművészetének hatvankét gazdag évét.

Bizton tudom, piros betűs ünnep a mai nap mindannyiunk számára. Evvel a kiállítással a soproni evangélikusok betekintést engednek egykori presbiterük festőművészi életművébe, méltó helyet és lehetőséget teremtve, hogy a gyűjtemény és alkotójuk „ne merülhessen feledésbe”. Szeretném ennek a gyűjteményemnek a közreadásával köszönetemet kifejezni egyházamnak, a Soproni Evangélikus Egyházmege Soproni Gyülekezetének, igazgató lelkész-esperesének, Gabnai Sándornak és az épület újraélesztéséért mindent megtevő dr. Gimesi Szabolcsnak. Elmondani, hogy a

készülődés éveiben Ali bácsi hű társa Lonci néni és Éva lánya folyamatosan bíztak abban, hogy ez a nap nem csak az én álmaimban létezik. Köszönetet mondok valamennyi közreműködőnek és segítőnknek, akik ezt a gondolatot megértésükkel, munkájukkal segítették. Külön köszönöm Sulyok Gabi évek óta nem lankadó sokoldalú támogatását .

Mától , ahogy a galériám megnyitásakor mondtam, „újra együtt lehetünk” egykori tanárom és atyai barátom emlékével, Mühl Aladárral. Együtt lehetünk alkotásaival és szellemével, de nagy örömömre nem csak mi, akiknek feledhetetlen személyes emlékei fűződnek karakteres alakjához, hanem mindenki, aki meglátogatja az újjávarázsolt egykori evangélikus elemi iskolában, a Gyülekezeti Ház Mühl Aladár Termét.

Triller-Wiegisser Éva: Csendélet

FEJÉR ZOLTÁN HETVENÖT ÉVES

„Most felejts el minden bűt és rosszat, a mai nap nem másról szól, mint rólad. Ma van a születésnapod, légy nagyon boldog, az elmúlt hetvenöt évre mosolyogva gondold! Boldog születésnapot!”

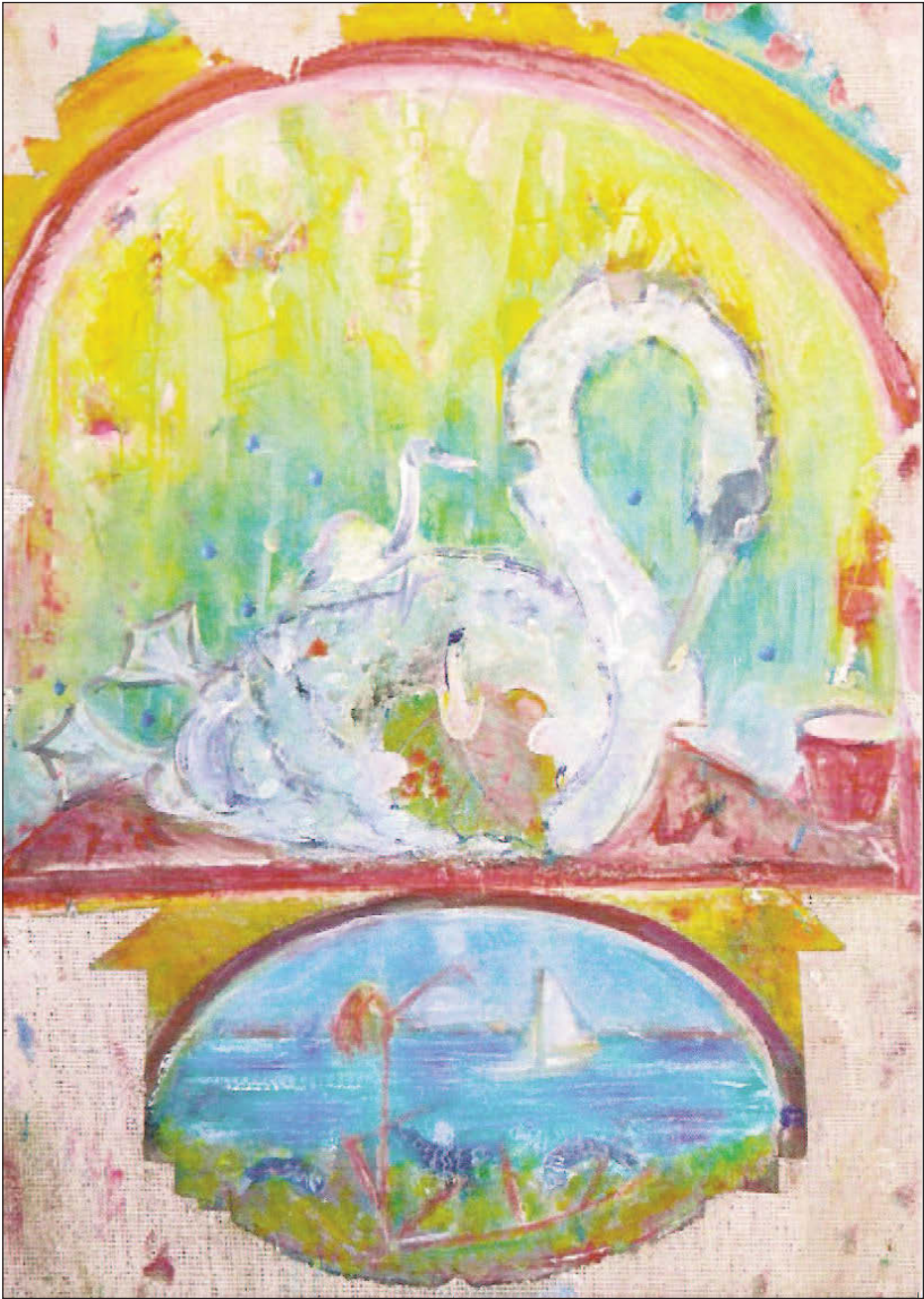
Szeretettel: feleséged, Marica

Fejér Zoltán várkerületi műtermében

„Lényegében három forrásból táplálkozó festészetének fő irányait, geográfiai értelemben, csaknem teljes szimbiózisban élő kis egységek - a hajdani Sopron megye részét képző Rábaköz, a Fertő tó, a Hanság és Sopron - táji, tárgyi, szellemi kultúrája, néprajza, történelmi hagyományai határozták meg.” – „Elemzései” hasonlatosak a régészek föld mélyét faggató igyekezetéhez, de az ő „leleteit” nem a mély óvta, tárgyai, motívumai az idő, az életforma és az emberi tetterő hozadékai. Ezekből teremt a maga szabta törvények szerint körvonalazható képi világot. Kódja nem könnyen fejthető, de üzenete jelennek, jövőnek szóló.”

Salamon Nándor művészettörténész

Fejér Zoltán: A hattyú megdicsőülése

RUJAVECNÉ FERENCZI KATALIN

**JAVASLAT FEJÉR ZOLTÁN FESTŐMŰVÉSZ SARRÓDI
DÍSZPOLGÁRRÁ FOGADÁSÁRA**

- részlet -

Táborunk vezető művésztanára 2003-tól Fejér Zoltán soproni festőművész, számos művészeti díj tulajdonosa, nyugalmazott tanár, kérte, hogy a jövő évtől mentsük fel e szívesen vállalt kötelezettsége alól, egyszerűen indokolva: a korára való tekintettel. Idén nyáron tölti be a 75. évét. Kérését természetesen elfogadtam, megértem. Azonban szeretném viszonzni egy gesztussal, melyből érezni fogja nemcsak a tábortagok, hanem az egész falu megbecsülését, köszönetét az elmúlt, idén 12. alkalommal közösen előkészített táborunk művészeti vezetéséért, a kiváló szakmai és emberi munkájáért, a tábor művészeti színvonalának emeléséért, írásain és nyilatkozatainak keresztül Sarród és környéke értékeinek láttatásáért, sőt a megjelent könyvekben általa leírt elemzések nyomán szűkebb szülőföldünk, a Fertő táj Világörökség értékörző megőrkítéséért. Kérem a Tisztelt Testületet, ajándékozzák meg a Sarród Díszpolgára kitüntetéssel!

Fejér Zoltán a tábor előtti és utáni időszakban is, a betervezett tíz napra szellemileg és gondolatilag állandóan készült, magának kiszabott lelkiismeretességgel adózott édesapám munkássága és édesanyám helytállása iránt, nyilatkozataiban és emlékirataiban kiemelve az összefogás jelentőségét, igazi csapatépítő szellemi vezetőnk és mentorunk volt kezdettől fogva, és azt remélem, hogy az a baráti kapcsolat, mellyel a Fejér házaspárhoz kötődünk, a jövőben is működni fog, támogatni fog bennünket és engem, ahogy eddig is tette, segítő szándékú megjegyzéseivel, javaslataival.

Útmutatásai a képzőművészetben használatos szinte valamennyi technikát átfogták, olaj, akvarell, pasztell, akril, tempera, grafit, szén, zsírkréta, vegyes technika - bármelyik technikában tudott újat nyújtani.

A tanítás mellett és azon felül még olyan feladatokat is vállalt, melyekre külön felkértem, pld. a rendszeresen Hidegségen rendezett ún. hagyomány- és értékörző nap bevezetőjét, a népi művészetekről előadásokat tartott, melyekre minden oldalról készült, zárókiállításaink jó részét Fejér Zoltán, mint vezető művésztanárunk nyitotta meg, a televízióban, rádióban rendszeresen nyilatkozott a táborban folyó munkálatokról, céljainkról, eredményeinkről, édesapám halálának 10., majd 20. évi emlékkiállítását is Fejér Zoltán nyitotta meg, összefoglalását és méltatását mindkét esetben közölte a Soproni Füzetek című könyv is, értékes kapcsolatokat köszönhetünk neki, pld. Richly Zsolt Balázs Béla-díjas rajzfilmrendezőt, a kockásfülü nyúl alkotóját, valamint erőteljes és elkötelezettségről valló írásait olvashatjuk a Sarród 700, illetve a táboralapítás 20. évfordulójára megjelent Ecsettel írt történet című könyvekben. Az utóbbiból idézem:

Díszpolgári oklevél

„A művészet műzsája szereti a szeretet, a hitéleti munkát, az örömközést, a meg nem alkuvást és az azonosulást.

A nagy varázsszó a teremtés ígérete: a csoda, amely az emberi kultúra része, és a mesterségek tudása, tisztelete.

A művészet az emberiség legnagyobb isteni – szabad- ajándéka, motivációja, életünk lelki fénye.”- Fejér Zoltán, saját szavait követve 2003-tól szolgálta táborunkat tudásával, művészetével, humorával, szeretetével.

A díszpolgári címmel, mint a legtöbbször, amit egy közösség adhat, remélem, hogy érezni fogja a viszonzást, a köszönetet.

HUSZÁR LÁSZLÓ

FEJÉR ZOLTÁN: A TEREMTETT FERTŐ-TÁJ*

Tisztelettel és szeretettel köszöntöm a megjelenteket, természetesen elsősorban magát a művészt, Fejér Zoltánt és persze nejét, Marica asszonyt. Az ő napjuk, kettőjüké ez a mai, hiszen közhelyszerű: minden nagyszerű teljesítmény mögött ott áll a nő.

Fejér Zoltán 75 éves, de el sem hiszem, mert olyan alkotókedvvel, optimista szemlélettel és hittel rendelkezik, és olyan lelkesedéssel adja át széleskörű elméleti és gyakorlati tudását, mintha éppen csak... De hát az élet egyénre szabott. Mikor ennek a kiállításnak a gondolata majd egy éve felmerült, még azt hittem, Zoltán jó barátja és művészetének avatott ismerője, Salamon Nándor művészeti szakíró fogja megnyitni, mint ahogy ezt tette a 70 éves jubileumi kiállításon a Festőteremben. Sajnos, Salamon Nándor rövid és gyors lefolyású betegség következtében néhány hete elhunyt. Megtisztelő, hogy ő és Kratochwill Mimi, dr. Pogány Gábor szakírók után én szólhatok Fejér Zoltán munkásságáról. Igaz, nem vagyok művészettörténész, csak a képzőművészet nagy rajongója, afféle íróember, népművelő, akit régóta baráti szálak fűznek az alkotóhoz, jól ismerem munkásságát, gondolkodásmódját, emberi habitusát. Ez és a műteremben, valamint az izgalmas padlás-műteremben együtt, közös gondolkodással eltöltött idő talán feljogosít arra, hogy néhány szót szóljak.

Fejér Zoltánnak nem ez az első kiállítása a balfi művelődési házban. Sőt, évek óta minden nyáron itt tölt egy hetet a Wossinszky Képzőművészeti Tábor vezető művésztanáráként, évről-évre gyarapítva előadásaival, foglalkozásaival a résztvevők elméleti és gyakorlati tudását. Tudom, még hosszabb ideje táborvezető művész ő a sarródi Ferenczy táborban. Tevékenységének elismeréseként - annyira friss a hír, hogy még lepopellónkban sem szerepel - Sarród Község díszpolgárává fogadta. A Kisalföld tegnapi cikke részletesen is erről. Itt nekem csak az az örömteli feladatom, hogy tiszta szívből gratuláljak a művésznek.

De kanyarodjunk vissza a jelenlegi kiállításához, melynek címe: A teremtett Fertőtáj. Igen, valóban, ez egy teremtett világ, mely tíz körömmel kapaszkodik a nádasok valóságába, hisz ebből táplálkozik, ugyanakkor az itt látható képek finom, lírai utalásokkal, mitikus történetekkel beszélnek arról, hogyan is látja Fejér Zoltán ezt a világot, azaz milyen is az ő teremtett Fertő-tája. Sőt mi több, olykor nem áttal cinkosan kikapcsintani ránk a képekből egy-egy geg, vagy furcsa finton erejéig. A mostanában méltánytalanul keveset említett költőt, Majakovszkijt idézve: „Pofon ütjük a közizlést.” Ezért is annyira szerethető és egyedi ez a festészet. Színei, világlátása, ábrázolásmódja miatt nyugodtan állíthatom, hogy ezer kép közül is ki lehet választani különösebb szakmai tudás nélkül Fejér Zoltán műveit. Mert az igazi művész mindig egyéniség. Tudatosan formálja és érző emberként alakítja világát. Elutasítja a tucatot,

* Elhangzott Sopron-Balfon, a József Attila Művelődési Házban, 2014. szeptember 6-án.

és a vizuális környezetszennyezést. Láthatják itt is, amint a felhőkön és a nádason átszüremlő napsütés finom biedermeieres csipketerítőt horgol a vízre, azzal terítve be a kép részletét: tán fintornak, fricskának hat, de a képzőművész tanár, a polgár és művész egyáltalán nem tartja ezt összeegyeztetetetlennek, hiszen létünk nem csak egy síkon tölti ki időnket. Ugyanezt mondhatom a művi csillámporról, ami itt-ott felbukkan, a képeken. Ez az anyag eredetileg a buliba készülő ifjú hölgyek szemhéjának színezője: ugyanakkor merész művészeti kihívás is: a természet hasonlóképpen tud különleges és csillogó lenni, sőt mi több, a művi és a természetes is képes lehet egységet alkotni.

Fejér Zoltán nem csak optimista, de hívő ember is. Ez a hit nem, vagy nem elsősorban nem a hagyományos vallásos témákban jelenik meg (kivételként itt az állványon látható az újabban készült „Fertő-tó Golgotája” című műve.) Nála a hit alázat és csodálat a természeti és emberi történések nagy összefüggérendszerében. Elkötelezettségét mi sem bizonyítja jobban, mint a szimbolikus erejű mitológiai - Bacchus, Uránusz, Zeusz, Vénusz, Léda - alakok ötvözése a Fertő-tájjal, a természeti környezettel, illetve a vallásból eredeztethető utalások. A Kiüzetés a paradicsomból, vagy sajátos terminológiái, fogalmai, amik a képek megfogalmazásában és címeiben is határozottak és erősek: mint pl. a Kócsag-pieta, az Angyali üdvözet, vagy a Halaeskázó puttó, a Kiüzetés a Paradicsomból.

És a madonnák!

Fejér Zoltán madonnái nem ábrázoló szemű szentek, Fejér Zoltán madonnái hús-vér, étellel teli, a termékenység üzenetét hordozó, a Willendorfi Vénusz erőt sugárzó teltségében és az égetett agyag színében vöröslő alakok, szerethető nők, vagyis átvitt értelemben a mi magyar szentjeink, a parasztlányok, asszonyok. Múzsák, akik a táj és a jövő letagadhatatlan részei, akár Léda-ként, akár Kikeleti madonnaként, akár nádkunyhók balladամondóiként jelennek meg. Ám ezek a szentek is esendők: emberiek, bizony némelyikük kitekerné a sündörgő hatyú nyakát - aki természetesen nem más, mint maga Zeusz. Ebből a sorozatból legkedvesebb képeim a Kikeleti madonna, a Léda a hatyúval és a titokzatosság, misztikum miatt magával ragadó kitűnő portré, a Tollas múzsa.

Aztán a táj!

Az alkotó - a nagy elődök útját folytatva továbblép: Egry, a Balaton festője merte sajátos módon látni a tó játékait, Gulácsy mert külön világot megidézni, akkor Fejér Zoltán is meri, merheti a saját teremtett Fertő-tavát megjeleníteni és megosztani velünk, de teszi ezt nagyon tudatosan, felelősséggel. A táj mindig mozgalmas és szinte kivétel nélkül jelen van az ember, vagy az ember alkotta eszközök. Itt lent például a Vitorlások napszélben, de ahol nincs is a képen ember alkotta tárgy, (Fertő-menti vad-vízország) a természet, a víz, a nádás és az égbolt örök mozgásban van, mindig történik valami: a kulcsszó természetesen a szépségen túl a remény, az örök változás tudatában.

Azért az sem szabad elfeledni, hogy a magyarság, a magyarság megélése milyen fontos Fejér Zoltán számára. Nem csak az itt látható, vergődő Trianoni vitorlásról van szó, hanem a mély kötődésről a magyar tájakhoz és emberekhez. Aki az elmúlt január-

ban nálunk járt, láthatta a Horvát Teri színművésznő emlékszobájának felavatásakor házunknak ajándékozott értékes és csodaszép rábaközi sorozatát. Persze itt sem kell a művésztől idillt várni, saját világa van, de olyan képi létezés, amiből érthetjük és érezhetjük nem csak a táj szigorú valóságát, de szellemiségét is.

Nagyon szerethető Fejér Zoltán teremtett világa. Nem csak ez a mostani, hanem korábbi korszakaiból említendő számtalan műve, a miniatúrák mellett az a sajátos hangulatú soproni poncichter világ, boltíveivel, kékségével és meghitt ember-szeretetével, - igaz ezekből a képekből is néha-néha pajkosan kikacsint a nézőre egy-egy áttételes jel erejéig. Ebből a korszakából itt a Harmonia caelestis c. képe látható. Nem mehetünk el említés nélkül az otthon faláról leakasztott és hosszú idő után itt bemutatott Hát-akt c. tanulmány mellett sem: ki más lehet az ihlető, mint a társ, a megtartó erő. Régen készült a mű, de talán vele kerek egész ez a tárlat.

Nagyon nagy szeretettel és tisztelettel köszöntöm a 75 éves művészt, aki fiatalokat meghazudtoló lelkesedéssel készült erre a tárlatra. Meggyőződésem, hogy mindnyájunk lelkében különös, ősi húrokat pendített meg sajátos képi világával. Ezeknek a belső hangoknak a segítségével rátalálhatunk a tiszta szépség forrásaira, talán egy kicsit önmagunkra is. . A fenti gondolatok jegyében a kiállítást megnyitom.

Fejér Zoltán: Gólyapár

Fejér Zoltán: Kikeleti madonna

BŐSZE BALÁZS

FERTŐI FANTÁZIA
(Fejér Zoltánnak)

Mint a részeg szabálytalanul
ballag a rogyant térdű idő,
fényes tollú kárókatonák
tollászkodnak a parton,
figyelik a fel-felugró halakat.

Nádas tövén rejtőzik
a hártvás ujjú, törpe kobold:
Hany Istók ugortában
zöld békát fogott.

Arcán torz vigyor,
a kócsagok riadtan pislogva
szárnyat bontanak.

Éjszaka nyílik
egy magányos fa alatt.

A lebukó napkorong
arany Monstrancia,
a vitorlás bárkában
a Mester maga.

A szürke vízen
elfekszik az éjszaka!

PLUZZIK TAMÁS

RYBACH LÁSZLÓ HAZATÉRT

A soproni szimfonikusok hagyományos újévi koncertjét a soproni születésű Rybach László vezényelte, aki 1956-ban hagyta el Magyarországot, és geofizikusként több mint kétszáz hangversenyt dirigált az Orchesterverein Zürich élén.

Rybach László

Egy közismert francia kifejezés jutott eszembe Sopron újévi koncertjén: Le Violon d'Ingres, azaz Ingres hegedűje: ezt arra a helyzetre szokás alkalmazni, amikor a maga területén jelentőset alkotó valami más területen elért teljesítményére is méltán büszke lehet. Mint a kiváló francia festő, Dominique Ingres, a maga hegedűjátékára, aki ifjúkorában a toulouse-i opera második hegedűseként kereste kenyerét.

A soproni szimfonikusok hagyományos újévi koncertje ebben az évben némiképp rendhagyó volt. Rendhagyó, mégpedig a vendégkarmester személye miatt.

– Tudományos munkásságom mellett a világ különböző pontjain számos zenekart dirigáltam, de szülővárosom szimfonikusait még soha nem vezényelhettem. Talán egyszer még ezt is megadja nekem a Teremtő – mondotta egy interjúban dr. Rybach

László, aki 1935. április elsején született Sopronban. Előbb a bencés gimnázium tanulója volt, majd a Széchenyiben érettségizett. Egyetemi tanulmányait 1953-ban a Soproni Műegyetemen kezdte meg, geofizikus mérnök szakon. 1956 októberében résztvett az egyetemi forradalmi bizottság munkájában, majd a megtorlások elől még időben Svájcba menekült, így csak távollétében tudták elítélni. A Zürichi Műszaki Egyetemen szerzett geológusmérnöki diplomát, majd ott kezdett dolgozni, és ott is doktorált, 1980-ban pedig az egyetem professzora lett. 2007-től a Nemzetközi Geotermiai Szövetség elnöke, a Magyar Tudományos Akadémia külső tagja, az Eötvös Loránd Tudományegyetem díszdoktora. Mindezek mellett máig aktív muzsikus, karmester, több mint kétszáz hangversenyt dirigált az Orchesterverein Zürich élén, és egy alkalommal a Besançonban megrendezett nemzetközi karmesterversenyt is megnyerte.

– Hát megadta a Teremtő... – nagyon sokat jelentett számomra ez a ma esti koncert, hisz lényegében én ebben a zenekarban nőttem fel. Máig őrzöm annak a hatvan évvel ezelőtti hangversenynek a plakátját, melyet Horváth József vezényelt, és a soproni szimfonikusok, melyben ütösként magam is szerepeltem, előadtak egy szerzeményemet, Dal vonószekarra címmel. A ma esti koncerten számtalanszor eszembe jutott ez a hatvan évvel ezelőtti este, szinte filmszerűen pörögtek előttem az események, az az út, amit azóta megtettem, és hogy most visszatértem, hazatértem – mondja látható elérékenyültséggel a koncertet követően a Maestro, akinek ezen a koncerten is elhangzott egy saját szerzeménye.

– Horváth József, a zeneiskola nagyhírű igazgatója indított el a pályán, majd később zongoratanárnóm, Pongrácz Erzsébet néhány szerzeményemet megmutatta Weiner Leónak, aki biztatott, hogy menjek zeneszerzés szakra, de ez az anyagiak miatt lehetetlen volt, hisz édesapámat elvesztettem a háború alatt, özvegy édesanyám nevelt fel. Vendel Miklós professzor úr javaslatára lettem geofizikus, és bár a zene az örök szerelem, de ezt a döntésemet sem bántam meg, ugyanis geofizikusként nagyon jól lehet foglalkozni a zenével, viszont zenészként nem lehetne magas fokon művelni a természettudományt.

PLUZZSIK TAMÁS

MIT JELENT SOPRONINAK LENNI?

Sopron büszkén viseli a „civitas fidelissima”, a leghűségesebb város címet, a cím mellett pedig hűséges soproni polgárait is büszke lehet. Sorukból a Soproni Téma Szokolayné dr. Weltler Magdolnát és dr. Zentai László közgazdász–szociológust kérdezi arról, nekik mit jelent a soproniság érzése.

Aki válaszol: Szokolayné dr. Weltler Magdolna

Szokolayné dr. Weltler Magdolna

- Házi Jenő tanúsága szerint egyik ősöm, egy bizonyos Weltler András lipótfalvi születésű tímármester 1753-ban került a soproni polgárkönyvbe. Anyai nagyapám négy évig volt a soproni líceum diákja, majd itt végezte el a tanítóképzőt is, ahogy ő mondta: prepa, vagyis preparandista, azaz tanítójelölt volt Sopronban. Később, ha arra jártunk, megmutatta hajdani diákszobájának hült helyét, ami a domonkos templom melletti Tschurl-házban volt, amit a Mátyás király utca megnyitásakor, 1938-ban lebontottak. Kiterjedt rokonságom szinte minden tagja tanult valamelyik soproni iskolában, édesapám itt végezte a teológiát, a soproni evangélikus templomban szentelték lelkésszé, majd másfél évtizedes rajkai szolgálatot követően 1954-ben helyezték

Ágfalvára, így az első elemít már itt fejeztem be. Emlékszem mennyire örültem, hogy egy nagy város, a híres-nevezetes Sopron közelébe kerültünk. Akkoriban még vonat járt a Déli-pályaudvar és Ágfalva között, 55 fillér volt a gyerekjegy, és gyakran „bementünk Sopronba”, ugyanis a Templom utca 12-ben lakott édesapám bátyja, Weltler Rezső esperes.

- Az ingázás Sopronba harmadik osztályos koromban vált rendszeressé, mikor szüleim beírtak a zeneiskolába. Hernfeld Elza nénihez jártam zongoraórára, zeneelméletre pedig Törzsök Bélához, akinek korábban Békéstarhoson volt egy Szokolay Sándor nevű tanítványa.

- Medikushallgatóként jól éreztem magam a fővárosban, de az „otthonérzés” csak akkor ütött szíven, amikor leszállva a pesti vonatról a Deák térre értem Ott volt egykori iskolám, és persze nem sejtettem, hogy pár évtized múlva ott lesz az otthonom is.

- Nagybátyám Pesten, a Deák téri evangélikus templom orgonistája volt, egyúttal a Lutheránia kórus karnagya, ahol én is énekeltem. Egy próba alkalmával itt ismertem meg későbbi férjemet, aki ezt követően évekig házi zeneszerzője is volt a kórusnak.

- Éppen húsz évvel ezelőtt költöztünk Sopronba. Az első reggel, amikor Sopronban ébredtem, csomagok és dobozok tucatjai között, ismét szíven ütött az „otthonérzés”. Mit kerestem én 29 évig Budapesten? Szinte percek alatt rendeződtem vissza soproninak, és férjem alkotóereje is bámulatos lendületet kapott. Élete egyik különösen szerencsés lépésének tartotta, hogy Sopronba költöztünk, és ennek én örültem legjobban. Mikor a jelenlegi, Deák téri lakásunkba költöztünk, Sanyi gyakran mondta: innen már csak a Balfi útra. Ez azt jelentette: Sopront utolsó tartózkodási helyének tekinti, így aztán engem is ő kötött végérvényesen a városhoz.

Aki válaszol: dr. Zentai László

- Édesanyám a Lajta-hegység tövében, a trianoni döntések után Ausztriához csatolt faluban, a ma Neudorfnek nevezett Lajtaszentmiklóson született, de lényegében Sopronban nőtt fel. Nagyon szép lány volt, sok főiskolás nemcsak a tus és a pauszpapír miatt látogatta gyakran az Erzsébet utcában lévő Egerváry-féle papírkereskedést, ahol az 1930-as évek végétől dolgozott, majd a háborús években azt önállóan vezette is.

- Édesapám a kárpátaljai Rahóban született. Édesanyámmal már a háború előtt ismerték egymást, így az amerikai hadifogság után első útja Sopronba vezetett, annál is inkább, mert a határok lezárultak, és a Kárpátaljára hazamenni már nem tudott.

- A várososon belüli szűkebb pátriámnak az Újteleki utcát tekintem, azon belül is a Rákóczi Ferenc utca sarkán lévő, úgynevezett Pekovics-házat, ahová szépséges és boldog gyermekkorom köt. A Berzsényiben Ecsedy Éva tanárnő osztályában érettségiztem. Ma is nagy szeretettel gondolok vissza egykori tanáira, különösen Piacsek tanár úrra és Sámson Klárára, aki még most is számon kéri rajtam, ha egy-egy írásomból vagy könyvemből nem küldök neki.

- Fontos és meghatározó volt számomra a Soproni Fiatalok Művészeti Kollégiuma, melyhez 1967-ben csatlakoztam, így annak a második nemzedékéhez tar-

Zentai László

tozom. Kisebb megszakításokkal azóta is rendszeresen találkozunk, kicseréljük gondolatainkat, hála Sarkady Sándornak, aki egykoron mentora volt, most pedig összetartója ennek a társaságnak.

– Hogy mit jelent nekem ez a város? Mindent, amit egy soproni születésű embernek jelenthet. A hűséget a városhoz, az alázatot, az emberek szolgálatát, a kötelességtudatot, a legnagyobb és a leghűségesebb barátságokat, a szeretetet, szeretteimet és szerelmeimet, a halhatatlan Édes emlékét, a Szent Mihály-temetőből figyelő apámat, testvéreimet, unokahúgaimat és unokaöccseimet és nem utolsósorban barátaimat. Egyszerűbben: mindent, amit ennek a városnak köszönhetek! Három évtizede költöztem el, de kapcsolatom Sopronnal erősebb, mint bármikor volt. „Hütlenségem” ellenére örök időkre jegyese maradok szülővárosomnak, mint ahogy Sopron című versemben vallok is erről: „Lődörgők terein, múltbeli századok láncát rázza, akár egy bika. Felszegett ékes tornyain ott izzik a büszke jel: Civitas Fidelissima!”.

Családi háttér: 1950-ben született Sopronban. Édesapja tetőfedő–bádogos és víz- és gázszerelő mester volt, édesanyja pedig a háztartást vezette. Felesége óvónő, Tibor fia számítástechnikával foglalkozik, Zsanett lánya pedig adminisztrátor.

IFJ. SARKADY SÁNDOR

EGY ELPUSZTULT MŰALKOTÁS¹

(A Klapka-mellszobor története a fellelhető adatok tükrében)

Molnár Gyula: Klapka György²

Dr. Molnár Gyula³ – a soproni tüzérosztály megrendelésére – kétszeres életnagyságú mellszobrot mintázott Komárom hős védőjéről, Klapka György tábornokról. Ezt a szobrot azonban ma már hiába keresnénk Sopronban. A háborúban megsemmisült, akárcsak a művész Lövér-szobra, mely a szálló előcsarnokában állt. A Klapka-mellszobrot az 1945. március 4-én az utolsó amerikai légitámadás pusztította el a tüzérlaktanya legtöbb épületével együtt. A mellszobor története a ránk maradt dokumentumokból rekonstruálható. A büszte a Molnár részére műterem céljára kiutalt selmeci utcai műhelyben készült. A soproni kistanácsai jegyzőkönyv kivonatában a következőket olvassuk a rajz- és szobrászati iskola céljára átengedett lakás ügyében: „...vitéz Ujhelyi Dezső bizottsági tag előadja, hogy a napokban járt kint a szóban lévő helyiségben. *Dr. Molnár Gyula egy 6 métermázsás kötömbön dolgozik, a nála megrendelt Klapka szobor elkészítése céljából. A szobrot augusztus 1-ig kell elkészítenie. A 6 mázsás kötömb elvitele nagy pénzáldozatba kerül.*”⁴

A mellszobor elkészült. Erről tanúskodnak a Molnár önálló kiállításáról tudósító cikkek 1935 karácsonyán. „A kiállítás legszebb darabja a tüzérosztály részére készült Klapka-mellszobor. Férfiasan beállított, hős tekintetű tábornoikat ábrázol, de a hőroszkülső mellett megtaláljuk a szelíd jószág tekintetét, a fiatalság ráncatlan tisztaságát. Ebben az alkotásban még sokaknak lesz gyönyörúsége.”⁵ „Molnár ezredesnek sok régi értékes szobrát látjuk viszont. Az újak közül fel kell említenünk a monumentális Klapka mellszobrót, melyet a soproni tüzérosztály számára készít Molnár ezredes és amely egyik leghatalmasabb és legművésziabb alkotása lesz a művészeknek.”⁶

A mellszobor történetre a levéltári dokumentumok tükrében

1937. március 9-i keltezéssel érkezett meg Sopronyi Thurner Mihály polgármesterhez a magyar királyi Klapka György 2. honvéd tüzérosztály szobor felállítási kérelme. A levélben leírták, hogy Klapka mellszobrót a soproni „Frigyes főherceg” tüzérlaktanya udvarán szeretnék felállítatni a jelenlegi „Fatüzér” emlékmű helyére, amely ekkorra már teljesen összedőlt és kijavíthatatlan állapotba került. A mellszobrót a tüzérosztály ezrednapján kívánták ünnepélyes keretek között leleplezni. A szobor elő- és felállítási költsége 700 Pengőt tett ki. A szobor elkészítésével Molnár Gyula ezredest bízták meg.

A városhoz a tüzérosztály 300 Pengő támogatásért folyamadt. A levélben azt is leírták, hogy eddig 400 Pengővel kik és hogyan támogatták a cél megvalósítását. A kérelemhez mellékeltek az elkészült mell-szobor modelljét is.⁷ A város törvényhatósági bizottsága 1937. április 29-ei határozatának jegyzőkönyvi kivonatában olvashatjuk: „A közgyűlés Klapka György tábornoiknak a város tulajdonában lévő „Frigyes főherceg” laktanyát díszítő szobrához hozzájárulásként a magyar királyi Klapka György 2. honvéd tüzérosztály részére 300 (háromszáz) pengő segélyt szavaz meg.”⁸ A város a közgyűlés határozatát jóváhagyásra felterjesztette a Belügyminisztériumhoz. Az indoklásban többek között ez áll: „Törvényhatósági bizottságunk a segélyt abban a meggyőződésben szavazta meg, hogy a szabadságharc vitéz tábornoika szobrának elhelyezése a nevét viselő honvéd tüzérosztály erkölcsi tőkét növeli.”⁹

A Sopronvármegye hasábján külön felhívás jelent meg: Mindenki tartsa erkölcsi kötelességének, hogy megjelenjen az ezrednapon és részt vegyen az ünnepélyes szobor leleplezésén.¹⁰ Az ünnepségre 1937. április 25-én, vasárnap került sor. A napilap tudósítója többek között ezt írta: „A soproni tüérek, akik a Klapka Györgyről elnevezett 2. tüzérosztály keretébe tartoznak, kaszárnájuk udvarán, szemben a főbejárattal helyezték el a szobrót, Molnár Gyula dr. ezredesnek, a kiváló soproni szobrászművészek tökéletes alkotását és a tüérezred ezrednapjának alkalmából rendezték meg annak ünnepélyes leleplezését.” Délelött 11 órakor ágyúszó és a Himnusz hangjai mellett lehullott a lepel a mellszoborról. Az ünnepélyt katonai díszszemle zárta.¹¹

A „Frigyes Főherceg” Laktanya főbejárata 1940 őszén¹²

A talapzaton álló feldíszített Klapka-mellszobor¹³

Jegyzetek

1. Részlet a szerző „A polihisztor és az ászpilóta” c. közeljövőben megjelenő könyvéből
2. MNL GyMSM SL III/94 937 Fotó a Klapka-mellszoborról
3. Nemes dr. Molnár Gyula ezredes (1882-1962) szobrászművész, a Rákóczi katonai reáliskola igazgató-tanára. Ő volt az eredeti helyéről elmozdított, ma már a Postapalotában és a Batthyány téren álló két II. Rákóczi Ferenc mellszobornak, a Deák téren a 18. gyalogezred katonaalakjának és domborműveinek, továbbá a Templom utcai Révai Miklós-reliefnek és a Széchenyi téren álló Hűség zászló Harc c. domborművének megalkotója.
4. MNL GyMSM SL III/58 933 Az ülés 1935. április 11-én volt megtartva.
5. MNL GyMSM SL Soproni Hírlap 1935. december 22. 5. lap
6. MNL GyMSM SL Sopronvármegye 1935. december 29. 7. lap
7. MNL GyMS SL III/94 937 A tűzér Bajtársi Szövetség 200 Pengőt, a tűzértiszi és altiszi kar 100 Pengőt adott. A Klapka levelezőlapokból befolyt összeg pedig 100 Pengőt tett ki.
8. Uo. A 300 pengős póthitel fedezetül a háztartási alap 1936. évi zárszámadási feleslege szolgált.
9. Uo. 4138/67. kgy határozat valamint Hirdetmény az 1886. évi XXI. Tc. 7.§ értelmében. A BM jóváhagyása a 300 Pengős hitel kiutalásáról 1937. július 13-án kelt.
10. MNL GyMS SL SVM 1937. április 24. 4. lap. A volt tűzér bajtársak Joó alelnök vendéglőjénél, az Új utca 28 sz. alatt találkoztak, a volt 11-es vadászok elnöksége pedig a szövetség helyiségében, Sas Lajos Új teleki utcai vendéglőjénél gyülekezett az ünnepségre.
11. MNL GyMS SL SVM 1937. április 27. 4. lap. Az ünnepségen részt vett Högyész Pál főispán, Kónyi Kiss László tábornok, állomásparancsnok, Sopronyi Thurner Mihály dr. polgármester, Gévay-Wolff Lajos alispán, Pinezich István dr. országgyűlési képviselő, Schindler András dr. polgármester-helyettes, a tisztikar tagjai és még sokan mások.
12. A fotó a szerző gyűjteményében
13. Az 1940-es kép kinagyított részlete. A mellszobor leleplezésére 1937. április 25-én került sor. (A szerző kérése: Akinek a birtokában felvétel van a szoborról, kérem jelezze.)

IFJ. SARKADY SÁNDOR:

**A HAZÁÉRT, MINDHALÁLIG!
(VITÉZ NEMES MOLNÁR LÁSZLÓ HŐSI HALÁLA)**

vitéz nemes Molnár László (1921-1944)

A sopronbánfalvi hősi temetőben egy családi síremlék 2013 tavasza óta, a hozzá tartozók és Sopron megyei jogú város kérelmére, a Nemzeti Sírkert része. Mind a mai napig a csak kevesek által ismert légcsavaros síremlék alatt alussza örök álmát egy 23 éves fiatal férfi, aki egy személyben volt a Puma repülő-bajtársiasság örök megtestesítője, és esküjéhez híven haláláig a haza légtérének, a magyar otthonoknak bátor védelmezője.

Édesapja büszkesége volt ez a fiatalember, aki 1944. augusztus 7-én az utolsó pillanatig ragaszkodva a kapott parancshoz, ifjú életét is feláldozta a haza oltárán. A honi légvédelmet utasító Szikla központ súlyos tévedése (vagy amerikai törbeccsalás, rádiófrekvenciára való ráhangolódás) aznap az egyik legkiválóbb magyar vadászpilóta életébe került. A többszörös túlerőben lévő Mustang vadászgépek álnokul meggyilkolták a fiatal kötelékvezető hadnagyot, aki gépéből még ki tudott ugrani, de amint

ejtőernyőjén aláereszkedett, lelőtték, ő pedig a káldi Farkas erdőbe zuhant. Hősi halálának híre 1944. augusztus 9-én érkezett meg Sopronba. A magyar királyi repülő hadnagy Sopronban élő szülei és testvérei mélységes gyászában osztozott az egész város és az egész ország.

A fiatal hadnagy, egy új támadási taktika kidolgozója az ellenséges bombázókkal szemben, 25 légyőzelmével az addigi legeredményesebb pilótája volt a Puma vadászosztálynak. Holttestét augusztus 12-én találták meg a káldi erdőben. Augusztus 14-én többezres gyászoló tömeg kísérté utolsó útjára a sopronbánfalvi Hősi temetőbe.

A „Drótkefe” század legendás elsőtisztje hazánk egyik legszebb síremléke alatt alussza örök álmát. A szívbe markoló mementót édesapja, dr. nemes Molnár Gyula ezredes, (a később agyonhallgatott) kiváló szobrászművész emeltette hősi halált halt fiának. A lezuhant és darabokra tört repülőgép három légcsavartolla díszíti az emlékművet. Azok a kevesek, akik Sopronban ma is élnek-halnak a repülésért, és fontos számukra hősi halált halt katonáink emléke, 25 éve szabadon, minden év augusztus 7-én elviszik a sopronbánfalvi Hősi temetőbe a megemlékezés koszorúit.

Megemlékezés Sopronbánfalván

(A fotó: Orbay Judit szívességéből)

GOTTSCHLING GYULA

BAJCSY-ZSILINSZKY ENDRE EMLÉKEZETE

Bajcsy-Zsilinszky Endre Kálmán

Az elrakott, összegyűjtött Sopronnal kapcsolatos témájú irományaim között rendezkedve leltem rá az alábbi jegyzőkönyvmásolatra, ami Bajcsy-Zsilinszky Endre politikai kivégzésére emlékeztet, az evangélikus fegyházlelkész meghallgatását tartalmazza.

Bajcsy Zsilinszky Endre országgyűlési képviselő halálra ítéletét megelőzte a Törvényhozók Nemzeti Szövetségének ülése, amelyen vita nélkül felfüggesztették Bajcsy-Zsilinszky mentelmi jogát, és ezzel kiszolgáltatták a katonai bíróságnak. A Magyar Királyi Honvédség Főparancsnoksága Bíróságának III. Büntetőintézetébe szállították, Sopronkőhidára. A nyilas katonai bíróság a fegyintézet által ideiglenesen használt iskolaépület egyik tantermében megtartott ülésén kötél általi halálra ítélte.

Az elítéltek kivégzéséhez az evangélikus lelkészen kívül a római katolikus lelkipásztort is kirendelték.

A sopronkőhidai fegyintézet evangélikus papja Bárdosi Jenő volt 1944 decemberében. Bárdosi Jenő (1943-45-ben) közelebbi kapcsolatot ápolt Mühl Aladár zenetanár-festőművésszel, hiszen a fogház az orosz bevonulás után Sopronba költözött a 48-as laktanyába. A papok és fegyőrök egy része a Bécsi utca 19-ben, a Storno házban kapott elhelyezést. A közelebbi kapcsolat révén válhatott lehetővé, hogy az eredeti meghallgatási jegyzőkönyvről Mühl fotómásolatot készíthessen, ami a birtokában maradt. Mühl Aladár halála után felesége, Lonci néni őrizte, aki felajánlotta számomra a további „másolatkészítés” lehetőségét és a jegyzőkönyv tartalmának megismerését.

Most jött el az alkalmam arra, hogy ennek az eseménynek a jegyzőkönyvét – emlékezésül – Sopron közönsége elé tárjam. A nyilvánosság hadd ismerje meg teljes terjedelmében Bajcsy-Zsilinszky Endre kivégzésének szomorú történetét, annak 70. évfordulóján. A háború befejezését alig négy hónappal előzte meg a kivégzés, és szomorú, hogy voltak tömegkivégzések még az utolsó napon is.

Karácsony előestéjét, majd a szenteste napját írtuk, 1944. december 24-én.

A kivégzést megelőző folyamatról és időtartamról szól Bárdossy Jenő evangélikus lelkész meghallgatási nyilatkozata a főispáni hivatalban. A birtokomban lévő jegyzőkönyvmásolat szó szerint az alábbi:

Jegyzőkönyv

Készült Sopronban 1945 évi április hó 26-án a főispáni hivatalban.

Jelen vannak alulírottak.

Megjelenik Bárdosi Jenő fegyintézeti evangélikus lelkész sopron-kőhidtelepi lakós és igazság bemondására történt figyelmeztetés után, előadja:

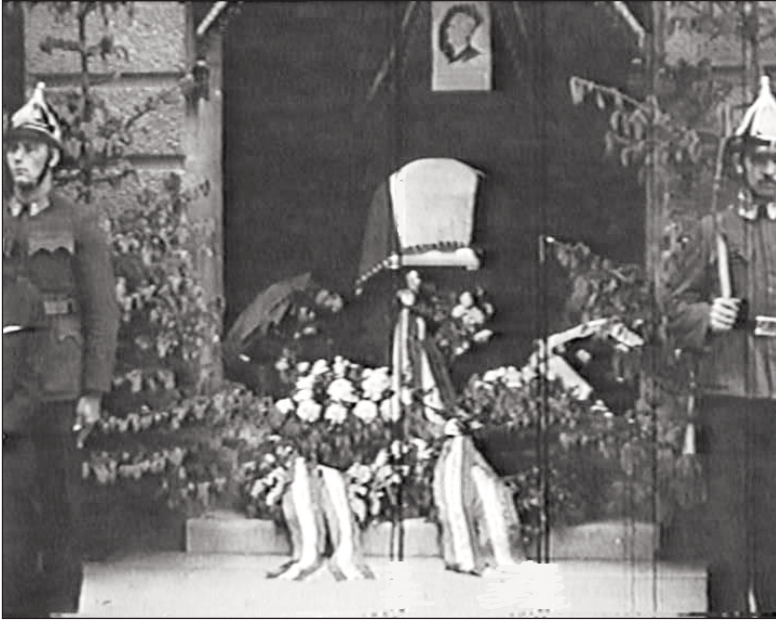
Dr. Bajcsy Zsilinszky Endre Kőhidára való szállíttatása időpontjára vonatkozólag értesülésem nincsen, mert a fegyintézet teljesen külön állt a hadbírószágtól, minket az általuk beszállítottakról nem értesítettek, sőt nekünk az első időben lelkipásztori gondozásokra nem adtak módot.

1944. december hó 23-án este 10 órakor kaptam a kirendelést, hogy másnap reggel 8 órakor történő kivégzésen jelenjek meg és az elítéltet utolsó lelki vigasztalásban részesítsem. Akkor közölték velem azt is, hogy dr. Bajcsy Zsilinszky Endrét fogják három másik társával együtt kivégezni. December hó 24-én reggel mentünk be a kivégzésre ugyancsak kirendelt róm. kat. fegyintézeti lelkésszel együtt. A kirendelő parancs szerint reggel 5 órakor jelentkeztünk a fegyintézet katonai részénél. Bevezettek dr. Bajcsy Zsilinszky képviselő úrhoz. Egy földszinti zárkában ült egy kis számlonyon és egy székre helyezett gyertya világánál levelet írt. Mielőtt bementem közölték velem, hogy ő már előbb kérte, hogy a fegyintézet evangélikus lelkészét küldjék be hozzá, mert a közeledő nagy ünnepre való tekintettel, mivel templomba nem engedték, úrvacsorát akarna venni. Közölték velem azt is, hogy ő még nem tudja, hogy a mai nap folyamán végre lesz rajta hajtva a halálos ítélet. Én ezt tudva, nem is mondtam néki, hogy az ítélet végre lesz hajtva. Nagyon szívélyesen üdvözöltük egymást, leültem mel-

léje, nagyon hálásan köszönte azonnal, hogy ilyen kora reggeli órákban már eleget tettem kérésének. Lélekben igen megindulva ültem bizony mellette. Először a levélre, amelyet írt, terelte a szót, elmondta, hogy feleségének ír a karácsony közeledtére való tekintettel. Vázolta nekem, hogy mi van a levélben. Elsősorban írt az iskola politikájáról. Kifejtette a levélben, hogy minden magyar ember számára nyolc osztályos népiskolát gondol. Külön szakirányú népiskolát a mezőgazdasági munkások, külön szakirányú népiskolát az ipar és a kereskedelemmel foglalkozó emberek számára és külön irányút a gyári munkások gyermekei számára. Szükségesnek tartotta, hogy minden ember a nyolc népiskola elvégzése után négy polgári iskolai osztályt is elvégezzen. Ezzel az általános nép-oktatás befejeződnék. Levelében kitért arra, hogy tisztában van azzal, hogy a nyilas rendszer öneki nem fog kegyelmet adni. Kérte feleségét, hogy a hátralévő életét iratainak rendezésével és kiadásával töltsse el. Arra intette feleségét, hogy maradjon Révfülöpön, és ott várja be az eseményeket. Végül áldáskívánás volt a felesége számára.

Közben, amíg levelét vázolta, hat óra lett. Megjelent egy katona és a hadbíróság elé hívatta. Rám nézett, látszott rajta, hogy rögtön tudja, hogy hogyan áll a helyzet, de egy arcizma sem rándult meg. Kemény határozott lépésekkel elment. Körülbelül 10-15 perc múlva visszajött és közölte velem, amit már sajnos én úgyis tudtam, hogy két órán belül a halálos ítéletet végre fogják hajtani. Szinte a lélek mélyéig megindulva, hangtalanul álltam mellette egy pillanatig. Belém karolt és elindult a már akkorra siralomházzá átalakított harmadik emeleti cellája felé. Amikor bementünk, a fal melletti kis asztalon már két égő gyertya között ott állt a fészület. Dr. Bajcsy Zsilinszky Endre összekulcsolt kézzel állt meg a fészület előtt és hosszan, csendesen imádkozott. Én oldalt álltam mellette. A két őrálló katona kívül maradt az ajtó előtt. Amikor imáját elvégezte, legelső szava az volt: Tisztelendő atyám, először a lelkeimmel akarok rendbe jönni, kérem, szolgálta ki nekem az Úr szent vacsoráját. Megterítettem az Úr szent asztalát, ő elővette kis bibliáját és azt mindvégig kezében is tartotta. Az Úr vacsorai szertartásunkban van nekünk evangélikusoknak többek között egy kérdésünk: Megbocsátasz-e szíved szerint minden ellened vétkezőnek, amiképpen hisszük, hogy a Krisztus érdeméért Isten nekünk is megbocsát? Amikor a szertartásban ehhez a kérdéshez értem, képviselő úr megfogta a kezemet, és nagyon megrendülve mondta: megbocsátok minden ellenem vétkezőnek. A szent vacsorának kiszolgáltatása után leültünk az ágyára egymás mellé. Én engedtem, hogy ő terelje arra a vágányra a beszélgetést, amelyre ő az utolsó órájában akarja. Ő azonnal vallási kérdésre terelte a szót. Elmondta, hogy rendületlenül hisz Istenben. Ezt a megpróbáltatást is Isten kezéből fogadja el, ezért is olyan nyugodt és erős, mert rendületlenül hiszi, hogy Isten, aki látja a lelkét, neki kegyelmes lesz, és lelkét üdvözíteni fogja. Elmondta, hogy minden törekvése mindig az volt, hogy a magyarokat szolgálja, és hisz abban, hogy magyar népe meg fogja őt érteni, törekvéseit, céljait valóra váltva. ...

(A jegyzőkönyv szó szerinti folytatását meg lehet találni a Soproni Szemle 1978-as évfolyamának 215. oldalán, valamint dr. Temesvári Tibor: „Bajcsy-Zsilinszky Endre utolsó stációja” című munkájában a fenti jegyzőkönyv teljes szövege megtalálható.)

Bajcsy-Zsilinszky Endre ravatala Sopronban

Bajcsy-Zsilinszky Endre koporsójával Tarpára indul a teherautó

Utóirat

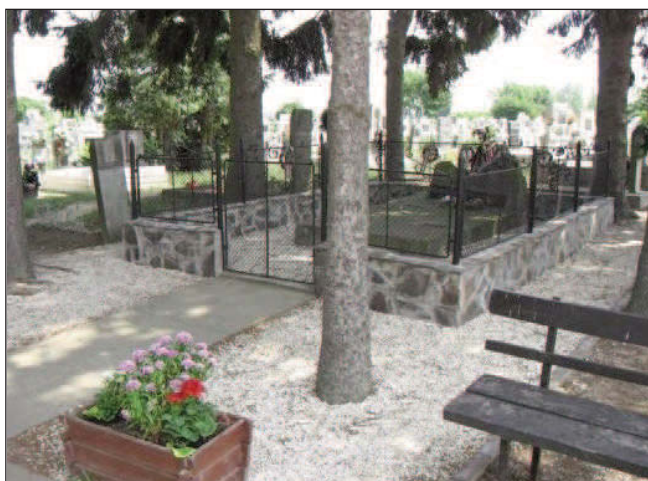
Dr. Bajcsy-Zsilinszky Endre hosszú, változatos politikai pályát járt be, amíg eljutott a Független Kisgazdapárti tagságon és képviselőségén keresztül, az 1944 májusában megalakult Magyar Fronton át, a II. Világháborúból való kilépés szorgalmazásáig, a németellenességig. 1944. március 19-e után a német Gestapo letartóztatja. A magyar hatóságok kiadatását kéri a német Gestapótól, majd szabadlábra helyezik. A megalakult Magyar Front 1944. júniusban kiáltvánnyal fordult a nemzethez. Programjuk egy része a demokratikus Magyarország alapjainak lerakása. További esemény: a Magyar Front kötelékében, novemberben, megalakult a Magyar Nemzeti Felkelés Felszabadító Bizottsága, az antifasiszta fegyveres harc irányító szerve. Elnökké választják Bajcsy-Zsilinszkyt. A nyilas hatalomátvétel után letartóztatják a Számonkérő Szék csendőrnymozói. Sopronkőhidára szállítják, hadbíróság elé állítják, halálra ítélik 1944. december 23-án, 24-én kivégzik.

Életéről és munkásságáról sokan és sokféleképen emlékeznek meg. Nagy a személyével kapcsolatos irodalom.

Sopronban, a felszabadulást követően, utcát neveznek el róla. Az orosz bevonulás után megalakult a Soproni Nemzeti Bizottság első feladati közé tartozott megemlékezni a kivégzetről. A Bizottság 1945. április 24-én hozott határozata alapján tisztelegtek Bajcsy-Zsilinszky Endre élete és munkássága előtt ezzel a gesztussal.

A II. világháborús front elvonultával, a hadiesemények befejeződésével, holttestét a felesége – Bajcsy-Zsilinszky akarata szerint – a rabtemetőből képviselői körzetébe szállíttatta, s 1945. május 27-én ünnepélyes keretek között Tarpán helyeztette örök nyugalomra.

Emlékezünk rá kegyelettel tragikus halála 70. évfordulóján!

Bajcsy-Zsilinszky Endre és felesége síremléke Tarpán

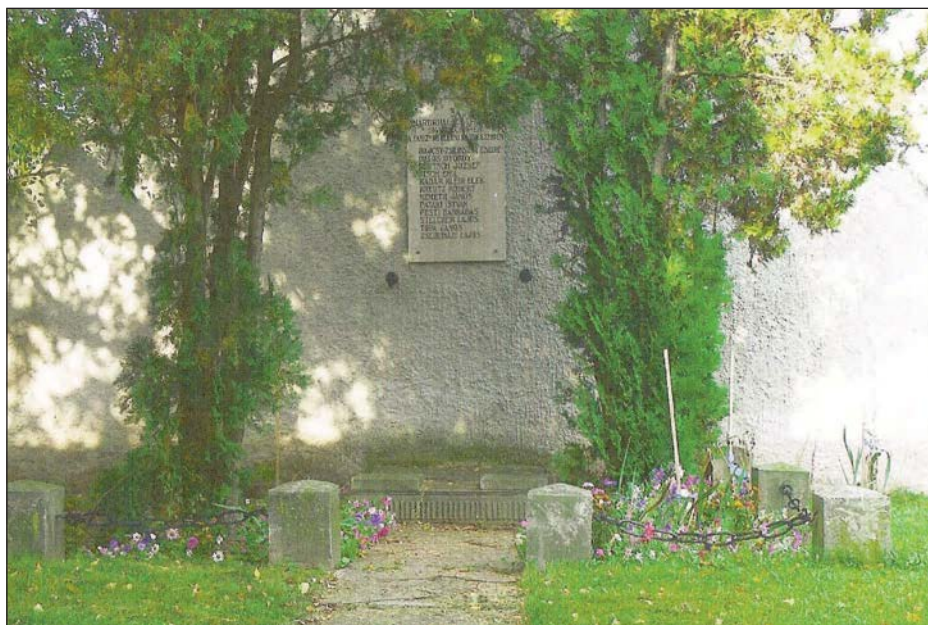
ILLYÉS GYULA

ZSILINSZKY EMLÉKE

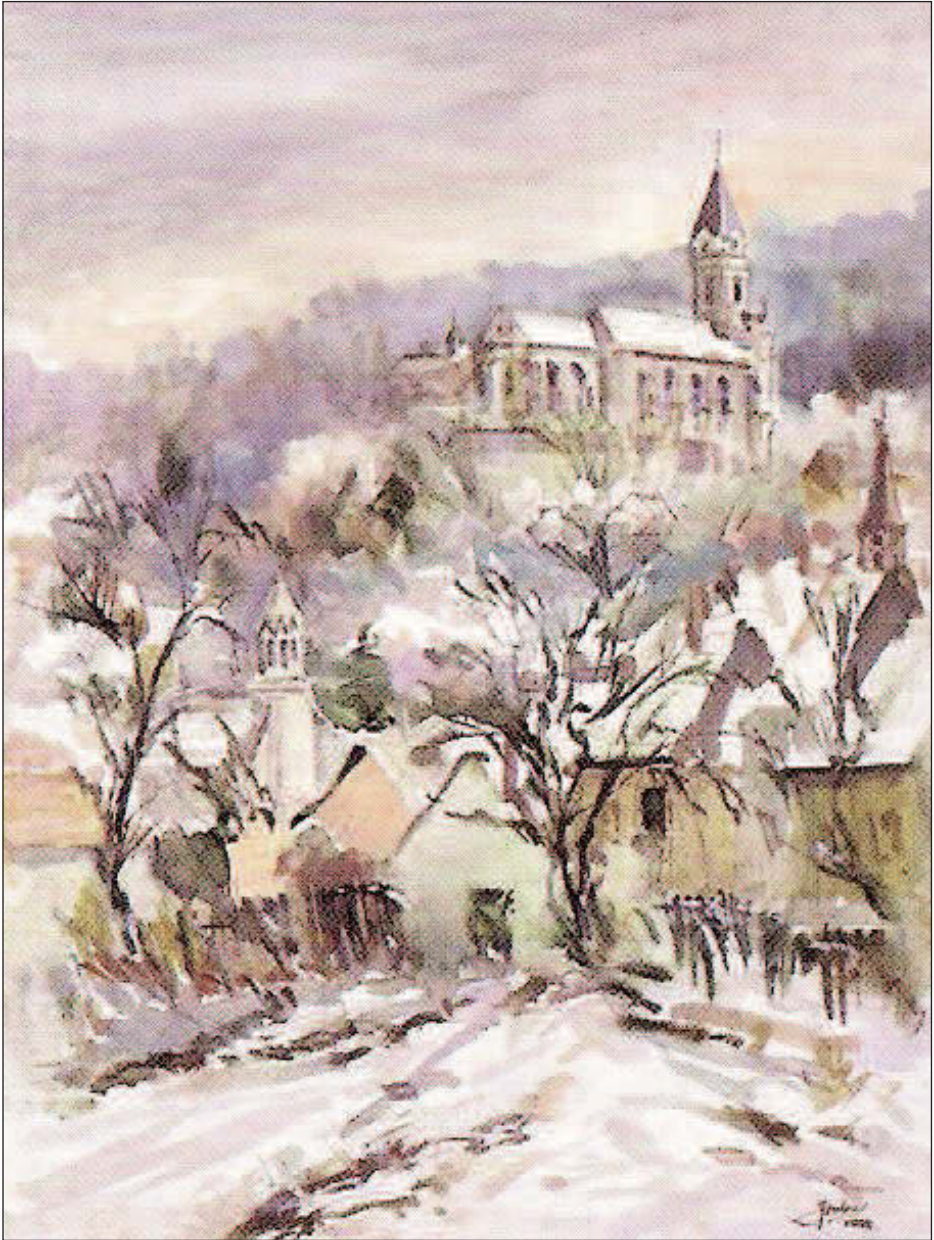
Pulóvert, kucsmát, hócipőt
Széttestált a rabtársai közt.

Ment – arc-színe bár a falé –
Hólepte bitófa felé.

Szíve dacában, mint a láng
Egy nép dühe. Azt hagyta ránk.

Az 1944. december 24-én kivégzettek emléktáblája a sopronkőhidai börtön udvarán.

Grabner József: Karmeliták

VERSEK ÉS NOVELLÁK

BAÁN TIBOR

A HELYSZÍN LÁZADÁSA*

rámugranak a konyhafal
lidérces pöttyei
véreget szívják
fenyeget a kés
a fűszertartó foghegyről kiabál:
áruló, kém!
kanalak csörögnek ítéletén
jöhet a daráló
melyben véres cafattá vált
megannyi forradalom
trombitál repedt hangon a dézsa:
rajta! csak rajta!
egybedarálódik élet halál múlt jelen –

készül a *fasírt*... a történelem

* Mutatvány a költő új, Szénszüret c. verseskönyvéből. (Hét Krajcár Kiadó, Bp. 2014). „Legújabb énváltozatáról” vallja Baán Tibor: „Az irónia eszközeivel próbálom helyretolni ezt a kiforgatott világot.”

BAÁN TIBOR

JELENTÉS

már sok ezer éve alszik
ez a hamuba sült világ
Csipkerózsikástól
kuktástól a harangozóig...
mindenki gyönyörűen horkol...
de ez se lehet akadály...
az űrprogram minden akadályon át
halad és halad
Gagarin - az első űrhajós
üdvözlí a földlakókat
(szép föld...jó Föld... Szabad Föld)
álmában mindenki
a súlytalanság állapotában
lebeg
libeg a sok ez... meg az
gyűszű
pohár
virágcserep
s a Vörös Zászló Érdemrenddel
kitüntetett *Május 1 Ruhagyár*

BAÁN TIBOR

RANDEVÚ

hideg és meleg dauer között
az ellenséges propaganda
szabásmintáit (Burda)
köpködi (helyesen) a légy

bezzeg Ámor gátlástalanul
lövöldöz minden vendéget

Sarló és Kalapács lánya
ingatag túsarkúban lépeget...
(jobb-bal-bal...) óráját lesi

késik a Kedves... nem kedves
de végre mégis... megjelenik
bocsánatkérő ÓRIÁS csokrával
a Kapitalizmus

BIBOR ISTVÁN

METSZETEK*Gen 29*

... ér vala Jákob a kúthoz.
Nyáj jöve által a pusztán,
s Lábán nyája nyomában
büszkén jö vala Ráhel.
- Lábán lánya alakját,
szikrázó szeme fényét
szépnek mondja az Írás –
Jákob két szeme könnyel,
karja erővel telvén
ád vala inni a nyájnak,
s esztendőkre szegődék,
vággyván Ráhel ölére.

Sámuel 1/16

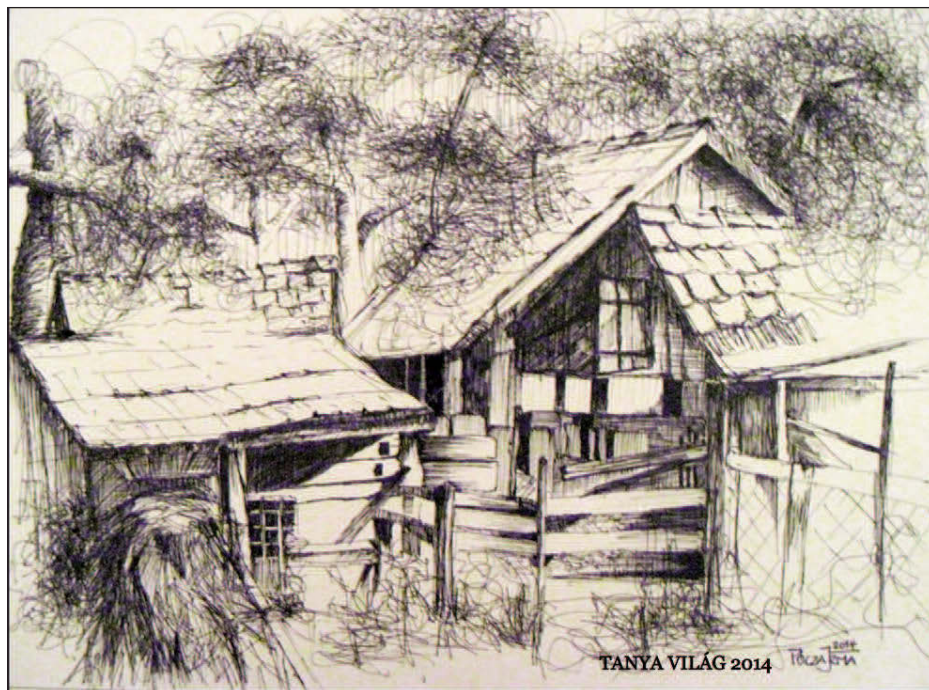
...Szól vala szolga Saulhoz:
hívna, ha gyötri a lelke
művészt, jó kezű hárfást.
Hív hát, s eljöve Dávid,
homloka még az olajtól,
arca az Úr erejéből
fénylik. Játszik a hárfán,
és a király lelkében
némul a kín, jöve béke.

BIBOR ISTVÁN

ANDANTE

Haladok, s ez akár jó is lehetne.
Fogy az út, és lelkem térképe már
nem jelez újabb elágazást.
Elmaradnak lassan a részletek,
összegyűlik lassan a fájdalom,
már nem remény: sebekké, hiánnyá
nemesedik, korhad a magány.

Aztán végül eltűnnek az arcok is.
Megérkezem, ahova az út vezet,
ahonnan már mindegy lesz ez is.

Pócza Irma: Tanyavilág

BOTH BALÁZS

KARCINÓMA, FAGYHALÁL

Mert úgy rendelted, Uram,
hogy a lélek örökké éljen,
ne engedd elégni őket
jelenléted tüzeiben.

Apám húsát a rák ette csontig,
anyám kihúlt egy téli éjjelen,
az örület dróthálóit
tépd szét köröttem, Istenem.

Bocsásd őket színed elé,
tarts meg engem, míg jónak látod –
Vasárnaponként vihessek
a sírjukra friss virágot.

- - -

Aki átlépett a fénybe,
tárgyak idejét nem ismeri már –
Földbe süllyedt minden szenvedése,
karcinóma, fagyhalál.

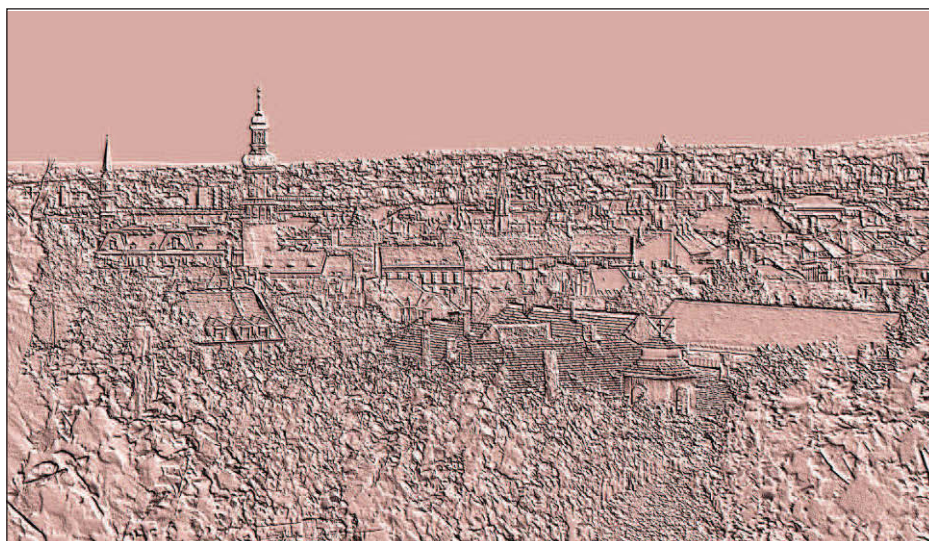
BOTH BALÁZS

HÁNY NEVE VAN

Hol van, aki a májusi nap
melegével gyógyít?
Beragyoghatná a halál
huzatos folyosóit.

Kórház, onkológia, nyugdíjas otthon,
hány neve van az elmúlásnak –
Bomba robban, de a romfalakon
kihajt egy kósza virágmag.

Megtanultam a tárgyak nevét,
miket utódként tűzre kell vetnem.
Mikor a gyerekkor lángba borul,
Istenem, tarts tenyeredben.

Széni Péter: Várospanoráma

BÖRÖNDI LAJOS

ÖSSZEFÉRCELT VILÁG*

ÁTJÁR HIÁNYOD

Édesanyámnak

A holnemvolt időből előhívnam arcodat
 Az éjszakában egy kisfiú rázza a
 Beragadt vonatajtót Kapuváron
 Nem tudja hogy csak kívülről nyitható
 1959 júniusában

anyám mosolya szikrázik föl
 az agy elektromos vetítévásznán
 a cseresznyepiros délutánban

emlékek? Képek egy kerek
 almaszagú világból?
 Vagy csak a föntiek játszanak velem?
 A hiány szögével keresztül szúrva?

Hogy beleszakadjon a szívem
 Amikor átjár újra és újra!

1959 KARÁCSONYA

a konyhában jó meleg van
 a sütőben téglá álmodik
 visszük a nagy közös ágyba
 hogy melegítsen reggelig

sarokban karácsonyfa áll
 anyánk aggatta rá a cukrot
 ő mártotta vágyakozunk ám de
 vízkeresztig őrzi még a titkot

* Mutatvány a költő legújabb verseskötetéből.

az ízt ami felejthetetlen
 lehet ma zselés vagy akár milka
 azt keresem mindegyikben most is
 s belekóstolok minden szaloncukorba

kevés szénünkkel kialudt a kályha
 bennem alszik tovább édesanyám álma

SZONETT

tizennégy sorával fogva tart
 s fölszívja szíved és agyad
 s egyenként ragyog mindegyik
 eltévedt tétova gondolat

olyan mint furcsa mérgezett
 titkosan kívánt ételek
 folyik belőled mind amit
 eddig el kellett rejtened

állít valamit majd rögtön
 minden sora tagadás
 hogy aztán az utolsó kettő

legyen a végső ráadás
 azt mondják hogy ez így korrekt
 pedig csak szonett csak szonett

ZENE

ahogyan fölhangzik a zene
 és elsírod magad
 a széttépett köd mögül ahogyan
 fölragyog a Nap

mert tudod mindig van remény
 hétköznapi csoda
 kinyújtott kéz amikor úgy
 hiszed minden oda

csak tudni kell meglátni
a felkelő Napot
ahogyan a színeket
érik a vakok

odatartani arcodat a fénynek
zene lesz te is része a zenének

Pálhegyi Árpád: Tavasz van! Gyönyörű!

BŐSZE BALÁZS

KARÁCSONY VIGÍLIÁJA A DOMONKOSOK TEMPLOMÁBAN

(A soproni Szent Júdás-Tádé templom homlokzatára)

Édes Asszonyom, pártfogóm,
 kisdéd őrizője,
 álltam előtted jóval, rosszal
 szövetkezve.
 A padok enyhén fűtöttek voltak,
 a Betlehem kis szobraival
 mosolygott felnőltre, gyerekre,
 a fények ferdén állítottak
 feszületet,
 a posztamensen Árpádházi Margit
 szemléli a koronázott keresztet,
 lábát lógázza a szószék oldalán
 Aquinói Tamás, kinyílt könyv
 a kezében, s az oltár jobb oldalán
 Albert áll, akit a Nagy jelzővel illettek.
 Előtte Pius, az ötödik, a pápa,
 lila fülvédős fejfedőben,
 a bal oldalon a szent vetés alapítója
 Domenico di Guzman
 magyarázza, hirdeti
 tanításod Uram,
 szakadatlan.

Lásd, Asszonyom: gondjaim szaporák,
 félelmeim elhomályosítanak,
 kezemet nyújtom, nem tudva, mit akarok.

József köpenyt, botot, vödöröt,
 kulacsot cipel,
 batyuival lépdél a számárcsikó,
 patái kopognak a sziklás úton,
 nincsen hová bújni,
 figyelni kell a menekülés titkaira,
 nem szánni azokat,
 kikre Atyámnak gondja fordul.

„Boldog a nép, amely tud ünnepelni,
arcod fényében járhat, Uram.”
Hirdeti a zsoltáros a 88. énekben.

A gyermek rám mosolyog,
félek, képzelődöm.
Nem merek visszanézni,
a ferde sugarakba kapaszkodom,
behunyt szemmel lelke kútjába
zuhanok,
függök gyümölcscsödn
édes Asszonyom!

Török Bernadett: Orchidea

BŐSZE BALÁZS

SZÁMADÁS

Zöld kapu mögött
szőlő, drótvezetéken,
a pincében fanyar bor,
édes pálinka, s a
keserédes ribizlibor
óriási üvegekben.

A lugasban az asztalon
parasztbőség.
Pirosra festett asztal,
székek, padok.
Jézus áldása a házon,
kemencében sült húsok,
kolbásztöltő tekerése,
redőnyös ablakok.

A kertben tök, dinnye, káposzta,
és krumpli, almafák
pirosló gömbjei,
zöld levelű karalábé,
ringló, szilva, dió,
örök forgásban kígyózó.

Élni itt, ahogyan élni kell.
Szerényen és féktelen.
Torony aljából hallgatni
a harangokat,
aratáskor bámulni
poros országutat,
míg el nem jön érted,
akit vársz. De mégsem:
Elbúcsúztatni emberségem!

BÜKI ATTILA

TIZEDIK LEVÉL

Vas Zsuzsának

A torontói költők versei a Duna mentén kevésbé ismertek csupán töredéküket olvashatom Többnyire élet hiányos állapotok összegömbölyödött élőlények vízkövesedő edények omló falak feketülnek feketébbé s távolodnak az eddig elérhetetlen dolgok – – –

Ami lent van az Európában sincs másképpen Az üzletelőket nem érdekli mások boldogsága többségük kapzsi és telhetetlen – – –

Szombat óta filmeket nézek van közöttük kanadai is Förtelmes havazásban favágók irtják az erdőt miközben munkaadójuk játszmákban leli örömét – – –

Ablakomból a horizont gyakran elhomályosodik akár a filmekben Valamiképp egy darabka múlt mégis velem marad Nem lesz tőle könnyebb sem a nappal sem az este
A kandalló előtti hideg költőietlen

BÜKI ATTILA

A NAP ESTEFELÉ HALAD

Magányosan lépdelő angyal
közelít képzeletemben
Jézushoz hasonlatos arccal
és azokra emlékeztet,
akik rég nincsenek mellettem,
akik néha átsuhannak szívemen,
és mondatokat íratnak velem,
elporladt történetek tárgyairól,
megaláztatásokról, félelmekről,
a keserőségek és szégyenek
megrázkódtatásairól...
Magamra öltöm gyermeki lelkemet
s várom, hogy az angyal megérintsen,
de egy fényhiányos pillanattal
eltűnik az ég alja alatt.
Lehetséges, hogy ő a holnap felé halad,
amit még nem ismerek?
Ablakot nyitok.
Az amnéziás kontinensen
füstszagú levegő kering.
A nap estefelé halad.

CZETHOFFER CSABA

CSILLAGOKIG RÖPÍT

Kérdem én:
 hát nem azért születünk ide,
 a Földre,
 hogy ameddig lehet,
 mindvégig örüljünk,
 szeressük egymást boldoggá
 gyönyörödve –
 vágyhat-e bárki
 ennél szebbre,
 többre?

Porhüvelyünkől emberré magasodva
 megragyoghassunk,
 kibont a Titok,
 s nem ránthat el a káosz
 űri sodra
 vaktában és idejekorán,
 mert
 túlmutat a Nagy Éjszakán,
 célirányos a kiválasztottak
 üstökösfényű szellemútja.

A Teljesség kell, sosem a torzó.
 A Világmindenség
 biliárdasztalán
 a Nap, a Hold
 és valamennyi bolygó
 ezt példázza –
 életpályánk
 íve is hasonló.

Végzettől elold, felszabadít,
ígéretesen fényes
a távlat –
hol a Magasságos,
ott lakozik
a Hit,
legyűrhesük rémét
a Halálnak:
sugarasan csillagokig röpít!

Timár Antal: A mi utcánk

CZETHOFFER CSABA

VISSZHANG

Testem csontkalitka,
testem csontkalitka,

ajtaja tárva-nyitva,
ajtaja tárva-nyitva,

lakója, a lélekmadár,
lakója, a lélekmadár,

ha megunta, messzire száll,
ha megunta, messzire száll,

de addig is, amíg velem,
de addig is, amíg velem,

fénymorzsákkal etetgetem,
fénymorzsákkal etetgetem,

s ha elröppent, majd valahol,
s ha elröppent, majd valahol:

visszhangként tán újra dalol,
visszhangként tán újra dalol.

DALOS MARGIT

**A SCROVEGNI KÁPOLNÁRA GONDOLOK,
MÍG FÖLÖTTEM VARJÚSEREG SZÁLL**

Varjak, számúzótt angyalaim,
jöttök a gyász egyenruhájában,
Giotto-szín ruhátok, tányérglóriátok
fenn maradt az égi ruhatárban,
Hangotok gregoriános lány hajlékonysága
fogoly a mennyei kottatár hangjegy-ketrecében.
Megőrzésre immár átaladva minden.
Hozzátok-viszitek a színek és hangok
felajzott forró emlékeit,
Kár, mondjátok kórusban
- ismétlőjeles recitativo -
s hangotokban ott rezeget a gigából kimetszett
sokszólamúságtok:
mezzo - alt - tenor - basszus és koloratúrák.
Kár, mondjátok kórusban,
s nyakatokat előrenyújtjátok,
mint Giotto színhelyes
mennyei angyalai.
Siratjátok, ami nincsen,
siratjátok, mi lehetett volna,
Reggeli s alkonyi fenti mezőkön
húzzátok magatokkal a drága tudást:
mit siratni tudunk,
az életre kel bennünk,
Varjak, fekete angyalaim,
jöttök a kórusi gálaruhában

DALOS MARGIT

GELLERT KAP A FÉNY

Az ég csúcsától a földig csattogó felhő,
A lendülettől foszlány-párákat húzó
- Verdes és lüktet homorú-domború íve –
Vitorla? Angyalszárny?
Ezüst-arany reflexek néma cattogása,
Elhullott szárnytollak pörgölődő tánca,
A végtelen azúrban egy csepp fényesített fehér,
És leng és lüktet a levegőben minden,
Aranycseppjeivel permetez a nap,
és érzed, hogy visz, és hallod, hogy csattogva száguld,
Az elhullott pihék az örvényben le s föl pörgölődnek,
Napon szikkadt feszes vitorlavászon,
Hóféhér domborulatán gellert kap a fény,
Közelítés ez? Vagy távolodás?
A suhanás csattogó léghuzatában
Csillogva átöblítődünk, minden más bizonytalan.
S ha végleg megérkeztünk, vagy ha végleg eltávolodtunk,
Vagy ha megérkeztünk a végleges eltávolodásba,
Széttárt karjainkon, s lepihent hátunk hajlatán
Ott fog ragyogni a nappermet arany hímpora,
S némán és csukott szemmel is érteni fogjuk,
Hogy mi az az azúr és mi az a felhő,
S homlokunkban, a kiapadt páros kutak mélyén
Tovább verdes és csattog az angyal,
S az ég csúcsától a földig csattog a felhő.

DEBRECZENY IVÁN

VALAKI, VALAHONNAN...

Aranyláncot fűz rám a nyár.
Akinek fénylene, nincs mellettem,
akihez szólna a hang, a hullámcsobogás,
akire ráadhatnám
az örök menyasszony-ruhát,
szélsusogásba fonhatnám haját,
nincs mellettem.
Aki elfogadná bűneim,
s megtérésem koszorúját,
aki gyűjtaná estéim gyertyalángját,
szítaná parazsát,
aki levenné magányom koszorúját,
nincs mellettem.
De érzem, felém veszi útját
valaki, valahonnan, valamikor...

DEBRECZENY IVÁN

NE KÉRDEZZ

Ha belépek az ajtón,
s redős a homlokom,
hol gondot úz a gond,
ne kérdezz, csak kezed
pihentesd arcomon.

Ha rosszkedvű a szó,
s éle sebző karom,
nem miattad s neked –
hát ne kérdezz, csak kezed
pihentesd arcomon.

Ha vad álmok űznek,
és felriasztanak,
okukat ne kutasd,
ne kérdezz, csak kezed
nyugtassa arcomat.

Utamon az évek
zord súlyát vonszolom,
de erővel bírom,
ha nem kérdez kezed,
csak nyugszik arcomon.

DRESCHER J. ATTILA

ÁBRÁND-?

Éji madár a dalnok –
kínozza vágy és ösztön,
neki már minden börtön.

Jó volna megpihenni,
nyugodtan élni s rendben,
végtelen szeretetben -.

„Minek az ábránd, dalnok?
visszhangtalanul, csendben
csak lelked csapdos, rebben...

pihenj le, mon amis-”
Lenne itt még valami -
de azt most elfeledtem...

„Nézd azt a fényt az égen-
egy madár húz merészen...”
A lelkem volt... tudom.

Tovább viszem keresztem,
mit magamnak szereztem...
„Segíték majd. Fogom.”

DRESCHER J. ATTILA

...AZ ÚT...

S akkor az ember Lelke
az égbe költözött,
felszállott Istenéhez.
Már várták félúton...
egy útra szól a jegy
az idővonaton.
„Tudod, épp latort váltunk”,
szólt egy kerub derúsen,
míg felsejlett egy arc
gomolygó fényezüstben...
Az az Arc-, mit festeni próbált
a földi képzelet...
Abban a pillanatban
már tudta s értette meg.
A Másik - a zord tekintet...
„A harcod nem kudarc”-
hallja az újonc Lélek,
s még elmereng a Földön,
min már ő sem segíthet...
S hallja újra a Hangot:
„Megváltás, Örök Élet -,
bár szövetségünket
az Ember törte meg –
teszek egy újabb próbát –
s mert nem találom mását,
leküldöm Jézust újra...
Ti itt s ők lenn a Földön
már ne vétkezzetek!
Védeni lelketek
legyen jövőtök kulcsa...”

ERDEI-SZABÓ ISTVÁN

TÉTOVA, FÉLSZEG KÖNYÖRGÉS

Uram, add vissza könnyeinket!
Mi lesz velünk, ha már sírni is elfelejtünk,
ha arcunkon, mint fán a héj,
megkérgesül a fájdalom?!
Add, hogy a bánat felhői alól
is az öröm napsugaras tájaira
láthassunk,
hogy lábaink alá visszatévedjenek
elkőborolt messzeségeink!
Uram, adj fölibénk másik eget,
mert bűneink átvállalt
súlya alatt immár a
Magyarok Istene is roskadozik!
Uram, adj engesztelődést
szomorú, márványló szíveinknek,
hogy tétova, suta mozdulataink nyomán
ne maradjon hátra hiábavaló harag utánunk! Ámen.

ERDEI-SZABÓ ISTVÁN

REGGELI ÁHÍTAT

Áttetsző, fénylő reggel,
tele csönddel, végtelennel,
ahogy Isten égi tálcán
felénk nyújtja tücskök
s madarak dalába bújva;
minden fűszálon s bokron,
ezernyi levélarcon átüt,
átdereng intő s óvó ujja.

Lendvay István: Norvég sziget

ERDEI-SZABÓ ISTVÁN

KÍVÜLRŐL LÁTSZ...

Kívülről látsz,
s én bévül rejtőzöm –
az idő-szülte fájdalom
erdeiben időzöm.
Nem tudsz kimenteni:
magam-vállalta börtön,
ahol a fényszaggatta csönd
aranyfonalát őrzöm.
Isten s a száműzött angyalok
felhővankosán alszom,
míg hátam mögött s fölöttem
köröz csak, egyre köröz
ragadozó halálom.

ERDÉLYI CSABA

PILLANATKÉPEK**EGY FÉNYKÉP LÁTTÁN**

Kórházba menet
Béla és Panni derűsen szembenevet.
Mellettük, karjukon három gyerek.
Tudták, hogy Béla útja messzire vezet –
hamarosan haza is érkezett,
Panni kezébe fogta a búcsúzó kezét:
„Én is megyek,
csak még felnevelem a gyermekeket!”
Így élni-halni Isten tenyerén lehet.

(1998. január)

A GRÁNÁTALMÁHOZ

Pompás, tüzes virág!
De jó, hogy még mindig láthatunk,
hisz ' voltak már fagyos éjszakák,
s maholnap télbe csavarodunk.
Virágzó gránátalma!
Nagy a halál hatalma;
lehull virág s lehull levél,
dermesztő, jeges szél
ha meglegyint, –
de fagy multával
majd rügyed mozdul,
s kihajt, ugye, megint!

(1999. október)

HÚSVÉTI ASSZONYOK

Tudták az asszonyok,
hogy a nehéz követ
elgurítaniok nem lehet,
és a katonák,
és a fegyverek...
De tudták; el kell menjenek.
S micsoda meglepetések!
Micsoda fordulatok!
Hol a nehéz kő? Hol a katonák?
- És hol a halott?

(2001. április)

EGY SZIKRÁNYI FÉNYT!

Az életet tovább nem adtam,
látható nyomot nem hagyok,
ha kérdezel táalentumokról,
lehajtott fejjel hallgatok.
Uram, hadd hagyok
egyetlen tűnő pillanatra
egy szikrányi fényt,
azoknak, akik közt vagyok!

(2001. április)

ERDÉLYI ATTILA

110 ÉVE SZÜLETETT ERDÉLYI TIBOR

Édesapám, Erdélyi Tibor 1904-ben született, a valamikori Temes vármegye déli csücskében, Fehértemplomban, amelyet ma már szerbül Bjela Crkva-nak hívnak.

1918 őszén özvegy nagyanyám két fiát a szerb megszállás elől elküldte a „biztonságos” soproni katonaiskolába (eszébe sem juthatott, hogy Sopron is „idegen”, osztrák megszállás alá kerülhet), - aztán spanyolnáthában még azon az őszön meghalt; az árva fiúk pedig az államra maradtak.

Apám, a soproni katonaiskola, a „cögerei” után a Ludovika Akadémiára került, és 1926. augusztus 20-án - az akkori szokás szerint - a Kormányzó avatta „horthysta tisztté”, és ezt a megnevezést 1945 után megbélyegzőként viselhette végül is haláláig.

Rövidebb budapesti szolgálat után 1932-ben Sopronba helyezték, az ottani gyalogezredhez. A három évüket szolgáló sorkatonák, a „legénység” számára önképzőkört és tanfolyamokat szervezett, s jegyzetet is írt. Elért eredményei elismeréseként áthelyezték oktatótisztnek a Rákóczi Ferenc „alreál” iskolába. Ez az álcázó elnevezés az ellenőrző antant bizottságnak szólt, minthogy középfokú katonaiskolák nem lehettek a trianoni Magyarországban.

A polgárosult, igényes Sopron művelődési életébe a Frankenburg Irodalmi Kör révén kapcsolódott be, és a 30-as években a Kör főtitkára lett. A soproni polgárok kisebb-nagyobb megrökönyödésére az Irodalmi Kör estélyein népi írókat, „parasztírókat” is színpadra állított: Szabó Pált, Erdélyi Józsefet, Sinka Istvánt és többeket. [Akkoriban érdekes lehetett, ahogy édesapám katonatiszti egyenruhában mutatta be a csizmás, fehér kihajtott ingű Szabó Pált.]

Apám életéről és erről a korszakáról is az 1998-as Soproni Füzetek-ben szép összeállítás található. A most itt olvasható „Megcsókolnám a kenyér apját” c. versét talán azért válogatta ide a Szerkesztő, hogy ezt a plebejus Erdélyi Tibort is újra fölvilantsa.

1943-ban kivezényelték a frontra, majd a háború után, 1946 elején egy fillér nélkül elbocsátották a hivatásos tiszti állományból.

Nagyon nehéz évek következtek ezután, de apám mindig minden munkát elvállalt (ha adtak neki), hogy családját eltarthassa: tuskóirtás az erdőn, rakodás a rönktéren, és száz más. Anyám a jó és a nehéz időkben egyaránt töretlen hűséggel, biztatón állt mellette.

Fűrészüzemi könyvelőként ment nyugdíjba. A szeretett Sopronban idegenvezetőként (németül is), az erdészeti főiskolán pedig mint fordító keresett egy kis - nagyon szűken mért - pénzt. Családjának és unokáinak nagyon tudott örülni.

Noha sokoldalú tehetségét, szervezőképességét és kapcsolatteremtő képességét nagyon szeretett hazája és a magyar társadalom 1945 után nem használta föl, mégis úgy érzem, hogy megbékélt szívvel halt meg 1983-ban, röviddel 79. születésnapja után. Temetésén élete mindegyik szakaszának rengeteg tanúja volt jelen.

ERDÉLYI TIBOR

MEGCSÓKOLNÁM A KENYÉR APJÁT...

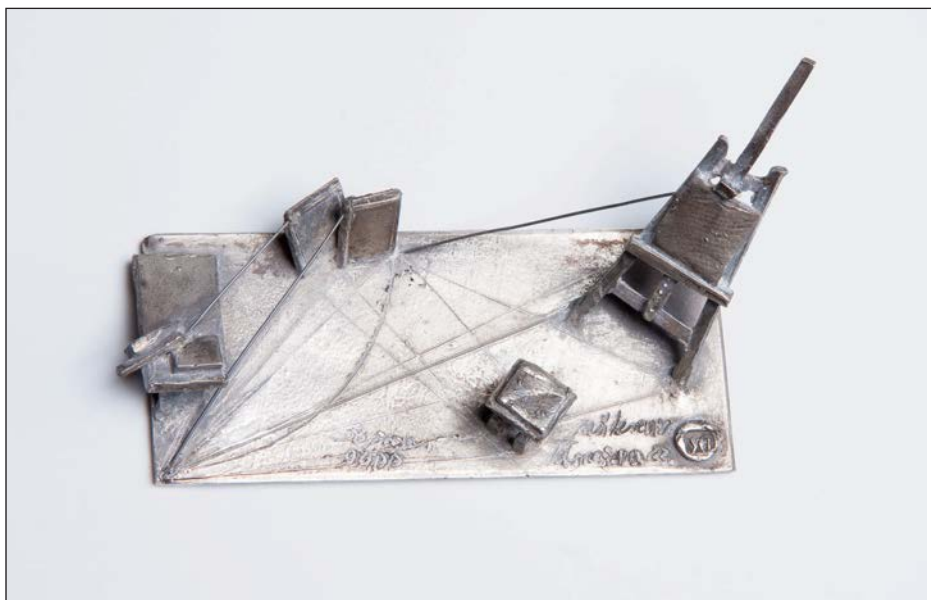
Megcsókolnám a kenyér apját,
 ki szánt, vet, imádkozik és arat,
 ki gyöngyös homlokkal küzdi át
 a jeges telet, napsugaras nyarat,
 kinek áldott kezéből
 kenyér és áldás hull,
 és aki mégis ott küzd legalul,
 ahol embernek helye sincs már talán.
 Megcsókolnám a kenyér apját,
 hiszen neki köszönhetjük,
 hogy a világ kenyeret ehet.
 Megcsókolnám, de nem merem,
 mert ilyet tenni nálunk nem lehet.

A legszebb gyöngyosoron: a verejték-koszorún
 szivárványszínekre bomlik a fényes napsugár.
 Pereg a könny, imádság, munka, verejték,
 Perzsel a nap, forró a nyár,
 és mégis háladal száll az ég felé.
 A lélek és száj nem ismer panaszt.
 Dalol, dolgozik,
 és csókot mégsem kap soha a magyar paraszt.
 Erről csak mi tehetünk.
 A mezítlábas had erről nem tehet.
 ...Én megcsókolnám a kenyér apját,
 megcsókolnám, de nem merem,
 mert ilyet tenni nálunk nem lehet.

Mi kutyás,paripás nép vagyunk,
 miénk a hajrá és a hejehuja,
 miénk a mámor, tánc, vígság,
 a világ öröme és a világ búja.
 A nap, a csillagok be közel is vannak!
 Ölelni tudnók a ragyogó eget.
 - De a parasztot..?
 A magyar parasztot..? Azt megölelnünk nem lehet!

- Megcsókolnám a kenyér apját,
akinek mindig csak adnia kell,
de soha nem kap semmit,
és semmit el nem vehet.
...Megcsókolnám, de nem merem, .
mert ilyet tenni nálunk nem lehet.”

Sopron, 1936.

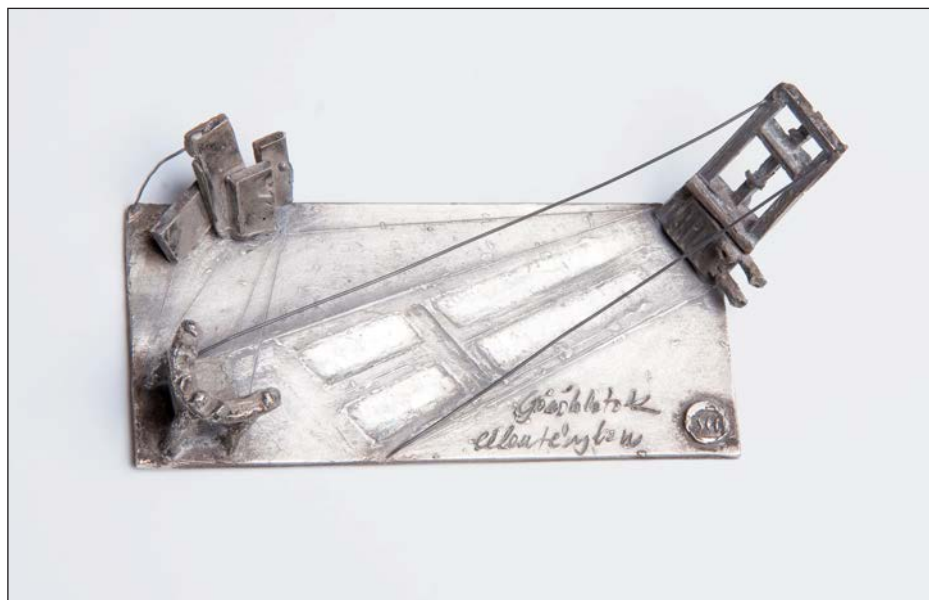
Soltra E. Tamás: Múteremben II.

ERDÉLYI TIBOR

ENNYI AZ EGÉSZ

Este talán még beszélnek rólam...
Egy-két sóhaj az éjbe vész.
Reggelre lehull a lomb és a hó...
Ennyi az egész... Ennyi az egész

Sopron, 1963. július 9.

Soltra E. Tamás: Műteremben III.

FECSKE CSABA

BOHÓ FÖLDRAJZ

Borsodi falucska Alacska,
 küszöbön dorombol a macska.
 Egész nap heverész
 e lusta egerész.
 Ki fog hát egeret? A gazda!

*

Nevezetes kisváros Pápa,
 Jókai itt járt iskolába.
 Nem élnek itt inkák,
 mások annál inkább,
 de még sosem járt itt pápa.

*

Van egy falu, úgy hívják Vének,
 élnek ott fiatalok, vének.
 A vének nem értik,
 hát egymástól kérdik:
 mért van két púpja a tevének?

*

Éjszaka van, alszik Budapest,
 csöndre hangot hajóduda fest.
 Hidak ölelik át
 a pocakos Dunát,
 mely a tengerbe fut egyenest.

*

Van egy falu, a neve Hegymeg,
 ahol egyszer lepottyant egy meggy.
 Kérdik az emberek,
 hát ez meg mi lehet?
 Döng a föld, mint mikor a hegy megy.

FECSKE CSABA

KARÁCSONY

Szuszog a kis falu
A kövér hó alatt
Dunna melegében
Élem álmaimat

Elcsöppenő orral
Jó Jézuska szánon
Minden jószágomat
Én most neki szánom

Szénát ropogtatnak
Egykedvűn a barmok
Kíváncsi kezemben
Angyaltollat tartok

Szállongó homályban
Pisla lámpák égnek
Kilyuggatják körben
Köpenyét az égnek

Fürge ló nyakában
Csilingel a csengő
Néha kacarászik
Máskor meg esengő

A kályha gyomrában
Izzadó parazsak
Búzaszem álmodik
Hótakaró alatt

Szisszen a kis patak
Elnémult a berek
Szén-szemükkel néznek
Ránk a hóemberek

Jeges ágon cinke
Űl hangja pityergő
A búcsúzó napot
Elnyeli az erdő

Sz. Nagy Sándor: Advent a Hargitán

HAJDU LAJOS

KARCAGTELKI-TEMETŐ

Előljáró beszéd:

Karcagon mind a négy fő égtáj irányában van egy temető. Északon a Borjúdüllő - vagy Északi temető, délen a Déli-temető, mely a közbeszédben a gazdagok temetkezési helye, keleten a Karcagtelki-temető, melynek a régi temetőrésze a város legrégebbi temetője és az új része a közbeszéd szintjén a szegények nyughelye, végül a nyugati, a Szívós-temető, mellette a Hősök-temetője, a Hősök-ligetével, a hősi halottak emlékfáival, melyeken kis plehtáblák, az első világháború karcagi hősi halottainak neveivel, s a liget szélén a hősök emlékműve, kőposztamentumon egy ferdemetszésű megcsonkított kőoszloppal.

Nem törekszem babérokra,
 sem hatásvadász célokra,
 de törekszem szót emelni,
 kun kegyhelyünkért perelni.
 Kuthen, a kun fejedelem
 tatároktól védelemben
 itt részesült, s mai napig
 Karcag város úgy adózik,
 hogy utcát nevezett róla
 (akár a Kungátról szólva).
 Ez utóbbi Kungát utca
 nekem nevezetes utca,
 mert magam is laktam benne
 egy házban, mit apám keze –
 kőműves lévén – épített.
 Utcanevek így jelzik ezt,
 amit perlek; s mi feltűnő,
 a Karcagtelki-temető
 esetében: a sok halott
 lelki nyugalma mozgatott.
 Mert e helyet veszni hagyják,
 a sírokat boronálják,
 a csontokat bedöngölik,
 emléküket is elsöprik.
 Pedig e hely Sárrét-széli

mocsárvilágát idézi.
 A sártenger itt megszakad,
 fennsíkszerűen megdagad
 és szilárd talajt biztosít,
 most temetni, rég bújósdit,
 menedéket nyújtott annak,
 kit üldöztek, kit hajtottak,
 betyároknak, tolvajoknak,
 kik töröktől óvakodtak,
 és haladva az időben
 visszafelé messze, bőven,
 tatárokig; a kun ősök
 tőlük voltak menekülők. –
 Jókor jöttek, tatárdúlta
 országunk lakatlan, puszta
 térségét mi felkínáljuk –
 mondotta Béla királyunk –
 ha a negyvenezer nomád
 hitünk keresztény templomát
 elfogadja és jurtaik
 röghöz kötött házzá válik.
 Ehhez adom én a telket,
 telkes jobbágyaim leszek. –

Nagykunságot Olas kapta,
 a hét kuntörzs egy oszlopa,
 Hegyesbort Korsak kapitány
 (a „Réti Róka”), ingovány
 Övezte tája védte őt
 S katonáit, nyögéreköt.
 Majd Hegyesbor közelében,
 mai karcagtelki réten
 ütötte fel nemez sátrát
 s itta erjedt kölesborát,
 a bozacibere sorát.
 (Latin adománylevélen
 Qarsaq név szerepelt – vélem:
 ebből lett a Karsak-telke,
 Karczagújszállás új neve,
 Kardszag lett a kuruc korban,
 most Karcag, szülővárosom,
 büszke vagyok reá nagyon.)
 Sorolhatnám a kun kéket,

zászlójuk, a kék-fehéret,
 kunkapitányi szerveket,
 ami ügyintéző szerv lett.
 Czibere-asszony bútora
 kunkék színűre mázolva.
 A két nép keveredése,
 Korsak-telkén temetése
 (talán Korsak maga is ott
 kapta az első sírhantot).
 Említés nélkül ne hagyjam:
 kun miatyánkunk is van. Van!

Mennyi, mennyi, mennyi minden
 múlik ezen a sírkerten!
 Engem személyesen is köt
 három halott, kik mint a kőd
 tűntek itt el nyomtalanul.
 Sűrű ecetfa-fal nyomul,
 sírok között s a sírokon.
 Ott bukdácsol a sok rokon
 baltával, hogy utat vágjon,
 ha látni akarja sírját
 szeretteinek, s virágát
 elhelyezni, emlékezve
 a boldogabb szép évekre.
 Én is ezért mentem volna
 a három Hajdu Jánosra –
 nagyapám, apám, fivérem
 s anyámat is itt idézem –
 sóvirágcsokrom letenni
 „Békés nyugalmat!” rebegni.
 Hát alig találtam rájok,
 vadszeder és borostyánok,
 tüskés, rózsás aljnövények
 között kapirgálva, rémek
 tolultak már a szemembe,
 mikor feltűnt anyám neve,
 ott volt a sír, a kő rajta,
 visszatért lelkem nyugalma.
 Most azért mégis megkérdem,
 mitől van itt veszve minden?
 Hogy lehet, hogy e temető

olyan, ahogy a teremtő
 a Sárretet elrendezte,
 zombékkal bepetyegtette.
 Tavaszi, őszi esőkben
 ma is vízzel telik bőven
 a zombékos kátyúk sora,
 átjutni rajta kész csoda.
 Régen legalább egy csősz volt
 s egy csőzház, melyben ott lakott,
 felügyelt és rendet tartott,
 kútja volt és vizet adott
 virágoknak, koszorúknak,
 de most senki. Szomorúak
 a rokonok, a barátok
 keseregnek, mi vár rájuk?
 Pedig másképp is lehetne
 itt a város emlékhelye,
 s mindaz, amiről beszéltem
 ide köthető egészen.
 Több figyelmet érdemelne
 a temető történelme,
 úgy, ahogy a házsongárdi,
 albertirsai, diósi
 sírkertek, ahol ápolják
 évszázadok, kegyhelycsodák
 emlékeit, a fejfák,
 az ABFRA-jait.
 A Kányádi házsongárdi
 paradox metaforái:
 a halottak lelke lengén
 suhanva „...jár a fák hegyén”,
 s nyelvüket nyelő harangok’
 csöndben elenyésznek gyalog.
 De ez ne mentsen fel senkit,
 mert sírgyalázás bűneit
 elkövető nem nyughat meg,
 amíg minden megsértettet
 személyesen meg nem követ
 századokra visszamenet!

HORVÁTH ÁBEL

TENYÉRBEN ARCOM

Éneket kérek szobámba,
Ajkaidról lobban a dal!

Roppanást kérek szobámba,
Talpad alól jöjjön e zaj.

Fénypárnád kérem szobámba,
öleléseidbe vágyom én.

Szívedet kérem szobámba,
S egy helyet benn, mi csak enyém.

Roisz Vilmos: Kozmosz

HORVÁTH ÁBEL

SZERETLEK

(In memoriam Szabó Lőrinc)

Szeretlek, szeretlek, szeretlek,
súgom a csillagos egeknek,
felhőbe torkoll az égi szél.
Kedvesem ölemben végigér.
Mosolyként elbújva csókollak,
Ízeid édesek ajkamnak.

Ízeid édesek ajkamnak,
álmaid arcomon alhatnak.
Felettünk füstöl az éjégben
csóvázó üstökös éjfélben.
Kiáltom csillagos egeknek,
szeretlek, szeretlek, szeretlek.

HUSZÁR LÁSZLÓ

KARÁCSONYI KÖSZÖNTŐ

szalmaszóke szóke szalma
bárhon nem de itt e tájon megterem
hiába no - jobb ha tudod
balf az mégsem betlehem

mert se nem szóke
se nem szalma

és ha egyszer csendes éjen
szalma-almot keresel
álmaimba birka béget
velem marha felesel

szalmaszóke - szóke? szalma?
minden bokorban nem terem
áldassék hát a szent család
hisz balf az mégsem betlehem...

HUSZÁR LÁSZLÓ

KÖRFORGÁS

Tevékkel álmodtam az éjjel
Az egyik habos nyállal pofon köpött
Picikét rántott kecses vállán
és púpjai közt röhögött
de kedves mondta egy szóvivő
én meg csendben bólogattam
mint kilencszázhatvanhatban...

Sosztarich András: Öreg pajta

JAGADICS RÓBERT

KÍSÉRTELEK

Beléptél a díszterembe,
S én az öreg zongorához
Ballagtam, s Te messze ültél.
Megébredt a régi város.
És a fáradt billentyűkön,
Míg Te bennem fuvoláztál
Kísértelek, s énekeltem,
Minden áldott szót kivártál.

És amikor abba hagytam,
Megtapsoltál és fölálltál.
Kemény csöndet szórt a szíved,
Míg enyémen átsétáltál.
Aztán buján visszaneztél,
Csiklandozó gyöngyszemedtől
Utoljára fölnevettem,
S kiléptél a díszteremből.

JAGADICS RÓBERT

A KIÁBRÁNDULÁS PERCEI

I.

AZ UTOLSÓ PILLANAT

Mint a konok pattogás
a csípős tűz alatt,
Úgy osztottam érveket
És elzavartalak.

Megfőzöm a vacsorát,
valamit olvasok,
Kicsit sajnálom magam,
Aztán elfáradok.

Hozzám még az ágyba tér
Belőled egy darab,
Az utolsó pillanat
Megrögzött szirma vagy.

II.

KIÁBRÁNDULÁS A VONATON

Édes szegfűm, nincs szaga rólad
Hozzám szálló szép szavaidnak,
Szép és jó itt össze nem olvad,
És én most már szánni se tudlak.

Mert nem láttad, mint nyomorítod
Szívem könnyű búcsu-fiává,
S rajtam nyugvó életed útját
Annak feltört görcs talajává.

KERÉK IMRE

VIRÁGVÖLGY

Véraláfutásos őszi alkony.
Vörhenyes cserjékkel bozontos
ágyékú völgytorokban a szél hullámai
lányos ünök, szarvastehenek
párázó szagát sodorják: koronás
bikákat ajzva tülekedésre, nászra.

Ide szöktél a város ideges
nyüzsgéséből, dohányszín, friss avar
kesernyész illatával teleszívni tüdődet;
cserszömörce lilatollas bugáját,
húsos som puhuló, piros bogyóit
könnyű tűnődés hálójába fogni.

Méz-mosolyú nők radioaktív
sugarakkal roncsoló szemétől,
elodázhatatlan ügyek tüskés
gubancaitól távol, ámulhatsz szabadon
zöld küllő röpte ívén, levélrajzon,
szarvasbogár horgas agancsán.

Fönt északra húzó vadlibák
kiáltozásától hangos
a violás fátylakat úsztató
égalj, mintha csak téged
szólongatnának kétségbeesetten
az évszak kilakoltatottjai,

míg egy láthatatlan kéz letörli
őket a láthatárról. S végképp
egyedül maradsz a szikla-kopáran
derengő boltozat alatt, a beálló
hatalmas csöndben. Csak bokádhoz-láncolt
árnyékkod kísér a holdsütött csapáson.

KERÉK IMRE

MIKOR ELHISZED

A beszűrődő hajnali zajok:
fékcsikorgás, madarak harsogó
kórusa ébreszt. Roppant tűzgolyó
emelkedik magasba megszokott
menetrend szerint, míg kábult agyad
a friss levegőn kiszellőzteted
s újjászületsz; ez az a pillanat,
mikor elhiszed: még minden lehet,
s most már csak neki kell feszülni az
esedékes feladatnak, mi épp
soron van, számolva esetleges
kudarccokkal, de talán ez a szép
az egészben, s a nyerhető vigasz;
hogyan hiszed: akkor is értelme lesz.

KERÉK IMRE

AMIKOR LEGNAGYOBB

Amikor belül már a legnagyobb
a zűrzavar: egyszerre átsajog
zsibbadt érzékeiden a való,
elég egy rózsató felvillanó
torkolattüze, egy zöld lombos ág
eleven rajza az ablakon át,
egy nem-tudod-milyen-nevű madár
szárnyverdesése, amint tovaszáll –
s megnyílnak hirtelen a zsilipek,
kifele zúdul minden, ami bent
föltorlódott, s beleoldódik a
létezés sodró hullámaiba,
míg lassan kitisztul a benti táj
és az egyensúly, a rend helyreáll.

Asszupataki Hasznos László: Sarród

KOVÁCS GYÖRGY

CSENDTÖREDÉKEK

SZÓTLAN SÉTÁK NÉMA GONDOLATAI. FORMÁK , FÉNYEK , ILLATOK.

HÁROMSOROS HAIKU VERS. FEKETE-FEHÉRRÉ TISZTULT KÉPEK.

CSAK PÁR SZÓ , PÁR VONAL MARAD , MINDEN MÁS ELTŰNIK.

MÉGIS MINDIG MINDEN KERES , MEGTÁLÁL , VISSZAAD , VISSZAVÁGYIK.

*A KRISZTUS UTÁNI
2014-DIK ESZTENDŐ
PÜNKÖSD HAVÁBAN*

BOLDOGASSZONY HAVA

/ JANUÁR /

IZMOS GYÖKEREK
BAZALTSZIKLÁT ÖLELNEK
NEMZIK A CSÖNDET

BÖJTELŐ HAVA

/ FEBRUÁR /

VÉN VADKAN NYOMÁN
ÁG RECCSEN TALPAM ALATT
MERE JÁRSZ TESTVÉR

BÖJTMÁS HAVA

/ MÁRCIUSI

ODVAS ÁGCSONKOK
ÁLMODNAK SŰRŰ LOMBOT
SZÉP TAVASZI FÉNYT

SZENT GYÖRGY HAVA

/ ÁPRILISI

A BÜKKÖK, A TÖLGY
EGY TÖVÖN KAPASZKODNAK
PUHA AVARBA

PÜNKÖSD HAVA

1 MÁJUS 1

HAJNALI ERDŐN

FÉNYVIRÁGSZÖNYEG VEZET

ÉGI MAGASBA

SZENT IVÁN HAVA

1 JÚNIUS 1

CSAK FÉNY ÉS ÁRNYÉK

CSAK ÉG ÉS FÖLD ÉS ISTEN

ÉS CSÖND ÉS SEMMI

SZENT JAKAB HAVA

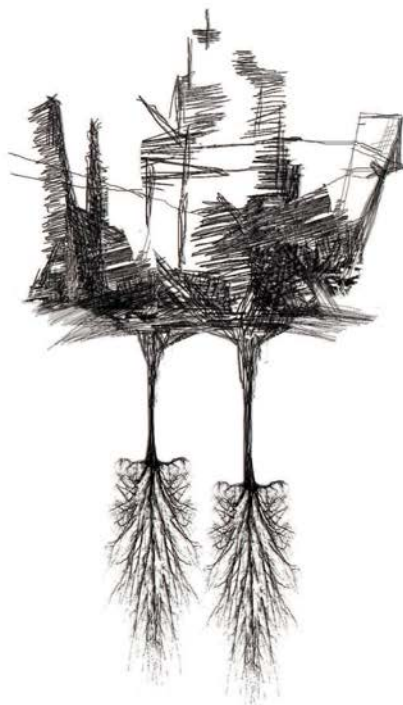
/ JÚLIUS /

ÉGBE SZÖTT ÁLMA
KÖVET HASÍT A MÉLYBEN
TÜCSÖKZENÉRE

KISASSZONY HAVA

/ AUGUSZTUS /

HARANGVIRÁGOK
VÉSZJELET KONDÍTANAK
EMBER KÖZELÍT

SZENT MIHÁLY HAVA

1 SZEPTEMBER 1

SÍMULT ANARON

VADNAK VACKA LANGYOS MÉG

SZÉP NAPOT NÉKI

MINDSZENT HAVA

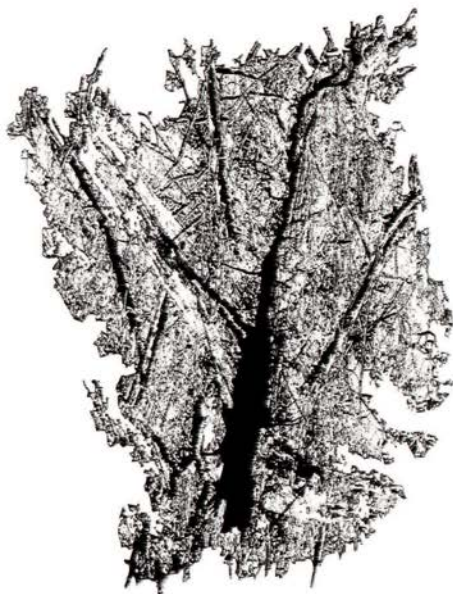
1 OKTÓBER 1

FÉNYEK INALNAK

ERDŐKATEDRÁLISBAN

KÉSİK A REGGEL

SZENT ANDRÁS HAVA

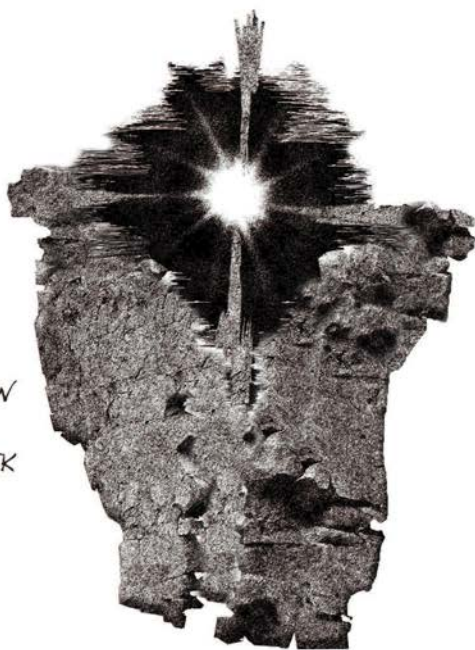
/ NOVEMBER /

NYÁR ARANYA HULL
SZEMFÖDŐT SZŐ BELŐLE
AZ ŐSZI ESŐ

KARÁCSONY HAVA

/ DECEMBER /

CSÖND SZÜLTE FÉNYBEN
HAJNALI NESZEK KÉLNEK
ÁRNYAK ENYÉSZNEK

Kutas László: Szép vagyok?

KOVÁCS GYÖRGY

FERTŐ TAVI HAIKUK

TAVASZI FERTŐ

meghasadt tükör
árnyak fényverítéke
éled az árok

olvadó rétben
pucér fák mosakszanak
tavaszra várva

NYÁRI FERTŐ

békarokkán fon
sárgarigó dallamot
júniusi szél

ŐSZI FERTŐ

szürkegém szárnyal
eget terít vállamra
hol az út vége?

holt rigó dalát
száraz avarba szövö
az északi szél

halkuló fényben
sárgul a fűz levele
gondtalan libben

nádbugagyémánt
lenyugvó nap homlokán
fűszerillattal

TÉLI FERTŐ

alvó mezőben
fűszálak végtelenje
jégtükör alján

Magyarné Derszib Eti: Napraforgók

LENGYEL FERENC

DÓZSA GYÖRGY

Dicső magyar
Kor szülte nemzeted,
Acélos tekinteted
Szabjád markolatába
Villan, mikor
Lófarkas skorpiók
Támadnak Krisztus
Szent népére.
De már hanyatló
Volt a kor melybe
Születtél, paráznaság
És halál lepte
Krisztus testét.
Kaszttá merevült
Isten szent hadserege
És kaszt álta utadat
A szent harcban
Mi szívókorongként
Vonta magába
Az egyház erejét,
Hogy a lófarkas
Skorpióknak dobja
Oda a kereszt
Szent ügyét.
Acélt tested izzó
Fémtűzben égett el
A szörnyű büntetésben,
De meg vagyon írva,
Hogy e tűz még
Vissza fog szállni
A bűnös kaszt fejére.
Vas és acél képében
Jön majd el egyszer
Az új középkor,
Mely szétveti e
Fekélyes, parázna
Testet, és izzó
Vaskoronádban
Fogsz majd uralkodni
Krisztus új birodalmában.

Tóth Zoltán: Dózsa

LENGYEL FERENC

VÍZÖZÖN

Ott mélyen,
Az idők távolában
Próféták szava zeng.
Szent arcú látnokok
Emelik az
Úr felé arcukat.
Egek robaja hallatszik.
Évezredes sziklákban
Reng meg a természet,
Hogy Izrael népe
Felépíthesse rajtuk
Az Úr templomát.
Isten tüzes harcosai
Bátran néznek szembe
A mennyek kardjával
Hogy kezükbe véve
Legyőzzék a parázna
Bálványokat.
Nem félek már.
Nyugalommal nézek bele
Akár a halál arcába is.
Mert ott megtisztul minden,
És engem átölel Isten.

LOCSMÁNDI LÁSZLÓ

ANYÁM

kicsi madár margaréta
mindennapok martaléka
csillagtavak vadkacsája
hulló havak hallgatása

békák nyári szerenádja
hétsavargó szívem ágya
éjben égő barackillat
hulló-hulló haja ringat

hullanak a falevelek
holnap én is hazamegyek

biztos megint gond ül arcán
szája szélén fáradt lángok
barna-bánat szeme partján
elmondok egy miatyánkot

LOCSMÁNDI LÁSZLÓ

HOLNAP...

egy nappal megint
szomorúbbak lettek
a talponállók
árvább lett
lomha lépteimben
a félelem
kopár seduxenektől
súlyosabb
Bach muzsikája
és szemeim
kitárt ablakán
megint megszökött
néhány mozdulatod
holnap
újra hajnalodsz
majd bennem
hiányod hideg
templomtornyában
riadtan megkondul
a szívem

PERESZLÉNYI ZOLTÁN

AHOL ÉN SZÜLETTEM...

A győri öreg Újvárosban,
a Rábca holt ága partján,
a medret feltöltő szemétdomb
és a cigánytelep között,
a Laposon születtem,
a nagyapám után elkeresztelt
regényes „pap-kertben”,
a bozotos Bercsényi ligetben.

Kétszáz éves rokkant kúriában
láttam meg az őszi napvilágot,
elaggott gyümölcsfák, ősi diófák,
cédrusok között cseperedtem...

Ott nevelt özvegy anyám,
majd a város széle és a bozontos liget,
a messzi város, a túlpárti házak sora,
gyári munkások, szegkovácsok,
muzsikus cigányok szerény otthona,
nincstelen szerencsétlenek tanyája...,
ahol a sorsokba bemarta magát
a városi lét és a NEM LÉT határa.

Itt vegetált a kis boltok és kocsmák,
a szeszgőzös remények világa,
ahol a kuruc vezér, Bercsényié mellett
az utcák, a terek nótás romantikát,
rég, muzsikás neveket idéznek,
ahol „Rákóczi hegedőse” után
a Cinka Panna utcát a Dankó Pista térrel
kapcsolja ma is össze az olajgyári vasút
rozsdás, félkörű bilincse.

Innen indultam és ide tértem vissza,
élménnyel gazdagon, nagy kerülővel,
számot vetni szívvel és lélekkel,
dolgozva, emberekkel.

Nem rossz a mérlegem!
Kevés van rováson,
ami van mulasztásom:
nincs sok dolgom velem.
Nem tartozom másnak:
csak anyámnak, apámnak
és néhány volt tanárnak,
akik szóval, szívvel
segítettek nekem,
megosztva tudásukat
önzetlenül velem.
Most lelkemben átölelem
minden volt tanárom:
ötven év után is törlesztem
örök adósságom!

PERESZLÉNYI ZOLTÁN

NÉVNAPOMON, MÁRCIUSI HÓESÉSÉBEN

Kerge szelek teregetnek
puha hóból fehér leplet,
jégbe fagyott téli tájban
fa tetején talpig gyászban
varjú billeg egymagában.

A kavargó hóesésben
összeér az ég a földdel;
ráborul a láthatárra,
sötét fátylat von magára
köddé mállott szemfödéllel.

Hóba süppedt messzi tanya
ágaskodó harangtornya
ködfátylát az égre szúrja;
harangszóval megszagatja,
foszlányokra felszabdálja.

Hóbuckák a töppedt házak,
tavaszt várva sorban állnak,
keresik az eltűnt utat,
a napszíta árnyékukat;
palaszürke dermedt égre
füsttel írják álmaikat.

Fa tetején egymagában
varjú károg bánatában
jeges ágon kuporogva –
éhes szegény, nincs jó napja,
csak a hó hízik alatta.

POZSGAI GYÖRGYI

MINDVÉGIG

Látod – madarak repülnek,
fagy tüntén
maradt a lélek
s a vágy, hogy
a kéket szelhesd,
hogy ledobhasd
minden terhed,
vállald a hited.
Tudd, hogy
mit szeretsz,
mi a gyűlölet –
fogalmak csak,
örökös kételyek.

Madarak – vándorló idő,
hegyháton napfény,
sugaras temető.
Dalol az éj –
csillog a szemed,
madárszárnyra kelnek
a déli tengerek,
benned gyűlik össze,
mi nem múlhat soha
légy mindvégig a
versek vándora!

POZSGAI GYÖRGYI

PROFÁN IMA

Légy velem, ha felkelek,
légy velem, ha élek,
légy velem, ha elalszom,
légy velem, ha félek.

Vigasztalj, ha bánthanak,
vigasztalj, ha sírok,
vigasztalj, ha sorsommal
egyedül nem bírok.

Nézz reám, ha kutatlak
emlékekbe fojtva,
ég-tükréből nézz reám
csillagként ragyogva.

RAKOVSZKY ZSUZSA

RÉSZLET A FORTEPAN-CIKLUSBÓL

Földszintes házak, közkút, sétatér,
 zálogházak, kórházak, árvaházak,
 sikátorok, amint egy nyári dél
 száz év előtti napfényében áznak,
 hordókat szállító lovas szekér,
 nyár végi földutak és gömbakácok
 emlékei egy kilobbant tudatban,
 amely így általuk viszonylag halhatatlan.

És mintha csak álombeli terek
 lennének, több helyszín egymásba olvad.
 A furcsa az, hogy mindent ismerek:
 a gangot, ahol szőnyeget porolnak,
 muskátli nő lábában, kisgyerek
 guggol, rozzant bicikli dől a falnak,
 a szennyvíz vájta árkot a hosszú udvaron,
 a rozsdás pinceablakok virágszirom-

alakú szellőzőnyílását. Őszi réten
 a táborláz lángját. Vonatfülkék kopott
 rossz szagú plüssét (a szemközti képen
 a Vár vagy egy vitorlás), a Röltex-boltokat,
 a villanyújságot viola égen,
 a hengeres hirdetőoszlopot
 vézna fatörzs körül, a kék köztéri órát
 a kánaágyásban, a MAHART gőzhajóját...

S mint álmokban, a kizárt harmadik
 elve futólag érvényét veszíti:
 én és nem én vagyok itt és nem-itt,
 most ér hozzám egy százöt év előtti
 augusztus fénye, azt látom, amit
 messzi bolygójáról láthatna E.T.,
 városokat, ahol még sose voltam,
 de mindig visszavágytam, mert minden múlt a múltam.

RAKOVSZKY ZSUZSA

RÉSZLET A FORTEPAN-CIKLUSBÓL

Ha a folyóhoz érek,
ha a sötét folyó fölé hajoltam,
és mint a fényt kapott filmen a képek,
halványodom, s már nem tudom, ki voltam,
ha érzem nyelvemen ízét sötét vizének,
és tűnök elfelé, írás a porban,
a maradék tudat sötét síkján az évek,
színes fotók, peregnek vissza sorban,
mielőtt a sötét benyelne végleg,
lassan kialakuló emlékezetem
pár képet még megőriz, makacsul visszatérnek:
egy kéz, egy repedés a nedves kövezeten,
nyáron estefelé, mikor a járda
aszfaltjában az apró kavicsok felragyognak,
egyetlen vérehulló fecskefü pontos árnya,
egy kapualj, egy rozsdás pinceablak,
egy korlát csigavonala, ecetfaág – az öntudat földmélyi rétegében
ezek élnek belőlem legtovább,
csukott ajtó alatt egy fénycsík a sötétben.
Mikor már nincsen arcom és nevem,
a parton, hogyha kérdezik, ki voltam,
korlát, ecetfa, árnyék, felelem,
halványuló képek, írás a porban.

SARKADY SÁNDOR

MINIATŰRÖK**Berzsenyi**

Niklán csak elszórt csontjai porlanak.
Ódája zeng, míg egy magyar is marad;
A gyémánt nem válhat görönggyé –
Berzsenyi Dániel, élsz örökké!

Nyéek

Nyéken mit keresne
Körös-parti sirály?
Királyi sas élt ott:
Vörösmarty Mihály!

Petőfi

Kigyúlnak a mennybolt
Tetői –
Üstökös ragyog fel:
Petőfi!

Arany

A legfénylőbb arany
Huszonnégy karátos?
Túlragyogod te azt
Százszor, Arany János!

Indul a Nyugat

Nyugat költő-daliái.
Álljatok fel hadi rendbe –
Életeken ott lovagol
Vezéretek, Ady Endre.

Babits

Költők között nem akárki,
Csakis király –
 Az is maradsz mindörökké
 Babits Mihály!

Németh László

Kezedben a tépett zászló,
Lobogtasd csak, Németh László;
 Harmadik út a mi utunk –
 Veled üzente meg Szárszó.

Sinka

Hajdan így szólt rám az ispán:
„Na te hogyishinak István” –
 Ma ő a nevesines ispán –
 Én meg vagyok: Sinka István.

Sértő

Idők sugalmát értő sámán,
Mi lett belőled, Sértő Kálmán?
 Eltékozoltad tested, lelked –
 Bal sors magyarja, menned kellett.

Nagy László

Igazak útján vagy zászló –
Követünk híven, Nagy László!

SARKADY SÁNDOR

KORMOS ÁLARCAI

Nappal a Mórában Kormos
Vidám Vackor, dolgos, szorgos.
Este otthon váratlanul
Nekibúsul, álarca hull;
Fejét hajtva mélabúra,
Átvált István vértanúra,
S mint hajdan a Pista gebék,
Húzza a bánat szekerét.
Szerepeket vált, hol mi jő,
Most épp Cicelle Cormieux;
Bolondozik haló porig
A bús bohóc, szegény Yorick.

De minden maszk csak búra jó –
Nakonxipánban hull a hó.

Gerencsér Pán Tamás: Sámligenezis

SÓGOR BÉLA

A SZÓ KÖTELEZ*

Annyira nem lehetsz szegény,
hogy fillérekért eladd szavad;
megaláz naponta az élet, munkáért,
megélhetésért kuncsorogsz, lábuk,
cipőjük törlik beléd kivagyfi hivatalnokok,
s ha az eszement törvények diktálta
feltételeknek valahol időre
meg nem felelsz, a tetőt vihetik el
már nélkülöző családod feje fölül.
Hát annyira nem lehetsz szegény,
hogy megtagadd sorsos-társaid;
munkában edződött kezed, szíved,
s konok fejed csak ők érthetik,
a gép- és szerszám mellett együtt álltatok,
ismerősként köszöntheted
a társaid izzadtságzagát is, így
nem vagy teljes ember nélkülük.
Hát annyira nem lehetsz szegény,
hogy baksisért eladd szavad.

*Mutatvány a költő „Toll hegyén” c. verseskötetéből (Sárbogárd, 2013.).

SÓGOR BÉLA

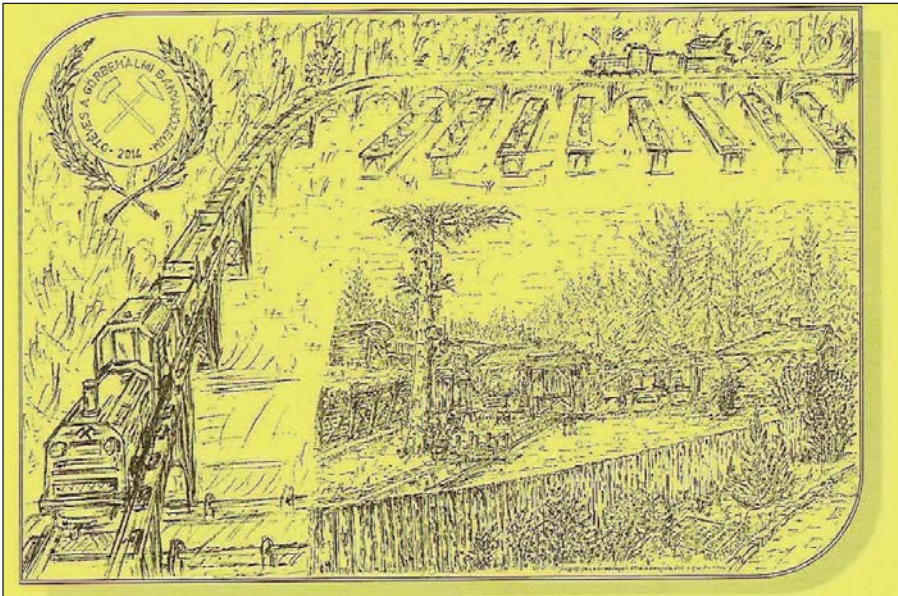
ELBOCSÁTÁS

Menj, hagyj most magamra, s
hozzám vissza már többé ne jöjj,
hisz nincs jogom, hogy bármi módon
magamhoz láncoljalak, menj! –
Életed, – ha mással éled; –
nyugodt, s boldog lehet,
míg mellettem megaláztatás,
derék-sajdító munka vár, s
rabja leszel örök szeszélyeimnek.
Hát menj!
Ne vállald jó helyett a rosszat.
Világ körüli útra mész,
elhalmoznak ékszerek garmadával,
luxus-kocsin, s kísérettel mész
bevásárolni is, – hát menj!,
mert ha itt maradsz:
mellettem szolga lész.
Menj, s zárj ki engem
emlékezetedből is,
az emlék-őrzést
hagyd meg nekem, bár
emlékezni sokáig én sem fogok; –
Szívem megszakad!...

SZEKERES MÁRIA

A KI NEM MONDHTÓ

ki vagyok? mire adod ezt a végtelen Fényt?
 Harcaim most távol – nincs is talán...
 békében gázol lelkem. – Ez most árulás?
 Árulás-e énem kapaszkodása, dicsekvése,
 birtokolni vágyása, – a megfogalmazás?
 Hiszen én ugyanaz vagyok: dacos önakarát,
 ellened feszülő sértett gőg a leleplezés,
 tekinteted előtt! Ugyanaz, igen ugyanaz vagyok,
 hiába törted – vagy törtem magam erővel
 szelíd igádba számtalan belső szenvedésen át.
 Ugyanaz vagyok, s Te egyre nagyobb,
 kedvességed érthetetlen, s talán rossz e szó.
 Kifejezhetetlen, ... s érdemtelen... – ó, szavaim, lelkem
 árulása! – miért mondom mégis, ha ki nem mondható?!

Miklós Horváth István: Ötéves a görbehalmi bányamúzeum

SZEKERES MÁRIA

HOZZÁD ÉRKEZÉSEK*szorongások szorításából*

nézem tekintetem – riadt fodrozás
és mély kút, belém merülő, soha nem
látott és mégis ismerős mélység.
mi ez a félelem ami szétszedi pupillám
tükrös kerekességét? mi ez a félelem
ami átvonaglik testemen? honnan
jön ez az árnyék? felkészít és odadob
a jövőnek, mely erővel zuhan felém?
káprázat, a sötétség gúnykacajos,
dermesztő káprázata lenne? nem
kutatom eredetét, elfordulok. a tükör
csak egy hideg tárgy, mi visszaveri riadt
sötétségem. A magány szorításából
lassan bontakozik egy szárny, a Fény
tudása, melyet ellentartok, s tűnődve
kítárom az ablakot. Uram, ebben bolyongok,
s Te megengeded ezt a harcot, mint
sokakét előttem, s a sötét árnyat bennem
átszűrja most fényed sugara. titok fátyla a jövőn,
karjaidba menekülve áttetszik a Kereszt
egyetemes hatalma. Veled, Uram, bármi
jön, vagy csak riogat, áttetsző testem
lebegve változik át, majd józanuló tekintetem
a tükörben a hazaérkezés. Előled riadt meg
a sötétség, s tagjaimban újra áramlik az élet.
hiszen mindegy még a halál is, – az is csak
Hozzád érkezés lesz.

SZÉKELY DEZSŐ

ORSZÁGOM, OTTHONOM*Feleségemnek, Katalinnak*

Fél évszázada otthonom, országom
te vagy, azóta kerülget a félsz:
félek, bármikor lesújthat a végzet
vak villáma, s égi vagy földi vész:
lélekkamvasztó szaharai hőség,
jégcsákányos, zord, sarkvidéki fagy...
Kétségeim közt minden fohászomban
Isten után a legelső te vagy.

A gondok baljós borúját elüzi
törekeny, gyöngéd, aggódó kezéd.
Ha zsákutcába, csapdába kerülnék,
kimenekít és jobb útra vezet.
De érzem, eljön a nap, amikor már
hiába óvnál, nem tehetsz csodát:
búcsúzás nélkül kell majd bezörgetnem
a mennyek vagy a poklok kapuját.

SZÉKELY DEZSŐ

ÉJFÉL

Ez még a ma? Vagy már a holnap?
Nem válaszol az éjszaka.
Az álmok messze kóborolnak
s nem találnak többé haza.

Fényforrások a félhomályban:
egy kóbor szentjánosbogár,
meg egy asszony, ki talpig gyászban
éjfélkor is misére jár.

Félek, mintha valami járvány
fenyegetne kívül, belül...
Te bukkansz fel a kihalt járdán,
mint magányos fa, egyedül.

Szívemhez szól a toronyóra,
nem is hallok már semmi mást:
mért halogattam évek óta
azt a bűnbánó vallomást..?

Mint aki pótvizsgára készül,
kétségek közt állok eléd,
s nem tudom kimondani végül
csak az Isten becenevét.

SZÉKELY DEZSÓ

ÖREG ESTE

Szép ez az öreg este, s talán fájna,
ha nem fészkelne a homály a fákra.
Aki aludni készülődik, várjon:
lassan ballag a Tejúton az álom,
s hullócsillag jön egy rozoga kordén.
Most gázol át a tó vizén a holdfény
s az elmúlt élet üzen tücsökhangon...
Szép, ha a ház előtt, az árokparton,
a lócán ülve, egymás kezét fogva
emberpár mereng. S messze, zakatolva
robog emlékek zsúfolt szerelvénye
a schonnai, világtalan éjbe,
engedély nélkül, át minden határon,
s nem motozhatja a törvény a vámon;
nem áll meg soha senkinek, sehol,
nincs, ki meghúzná a vészjelző féket...
Szép az este, ha fent szárnyal a lélek,
de még szebb, mikor lent pihen a por..

TAKÁCS TIBOR

SOPRONI TALÁLKOZÁS*

Sopron. Gótikus kapualjak.
 Ülőfülkék. Úri barokk.
 Kanyargós utcák. És csúcsíves
 álmodó templomablakok.
 Lőréses bástyák. S úgy szegődik
 mellém a szél, hogy fut velem.
 A Tűztoronyból zene árad
 egy régi-égi hangszeren!

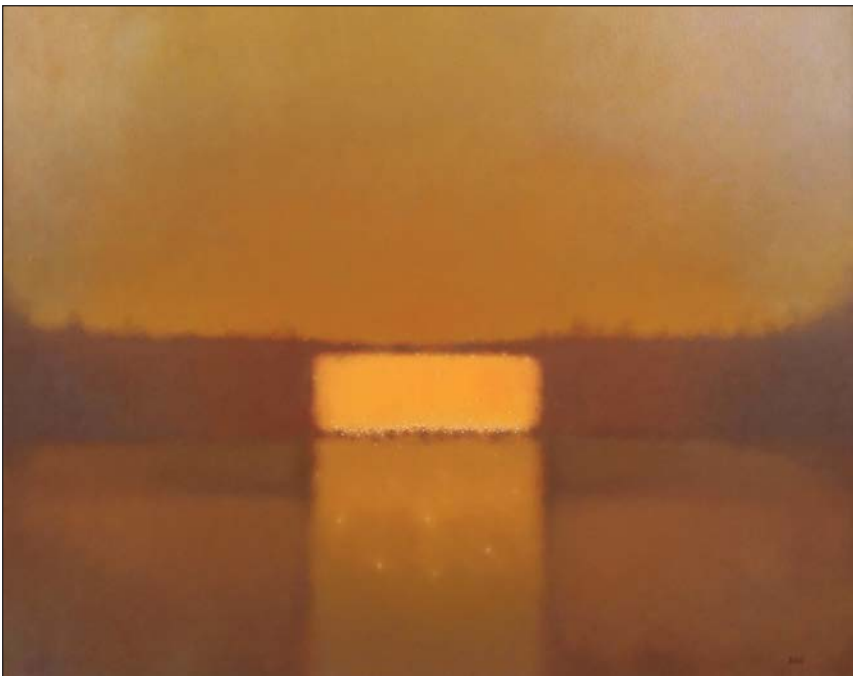
A Szent György utcán ajtó nyílik,
 és kilép regényalakom
 a tizenhetedik századból,
 amiben most én is lakom.
 Vitédy István bátorságos
 lélekkel engem invitál:
*Igyunk meg egy meszely vörösbort
 a kandalló lángjainál.*

Jó a meleg friss márciusban,
 ma reggel még esett a hó,
 a bor tüzes kékfrankos, ízlik,
 és elindul, árad a szó!
 Mesélem, hogy mit írtam róla,
 hogyan ismerem, s mit tudok,
 s nem tiltakozhat! Ilyenek mind
 a megírt regényalakok.

* Szerkesztőbizottságunk szomorú szívvel búcsúzik Takács Tibortól (Szeged 1927. július 29 – Budapest 2014. március 16.), a kiváló szépírótól, költőtől, zsurnalisztától és lapszerkesztőtől – a Soproni Füzetek régi, sokra becsült munkatársától.

Wesselényiről faggatom hát,
és arról, milyen volt Zrínyi.
Szól és pöröl, s ha hitét védi
hát rögtön elkezd izzani!
Nem tudja, elbuktatták mégis
a szent, nagy összeesküvést,
s hogy kivégezték Frangepánt is,
Zrínyit, Nádasdyt. Ez a vég!

Megisszuk a bort. S megöleljük
egymást, bizony szakálla szúr.
Kikísér. Int. Csak néz utánam.
És néz, néz mozdulatlanul.
Megyek, indulok a jelenbe.
Kísér a gótika, s barokk.
A szembejövők nem is sejtik,
hogy mitől vagyok meghatott.

Kovács-Gombos Gábor: Átjáró

TAKÁCS TIBOR

VÉGSŐ JÁTÉK A SZAVAKKAL

A halhatatlanságról

Menekülünk, de mi elől?
 Az időtől: utol ne érjen.
 Ha rám tapos, már meg is öl.
 Uram, kit adsz, hogy elkísérjen?
 Ki véd és óv majd? Te, ugye?
 Mellettem ülsz: érzed és érzem,
 hogy a halál lehelete
 megállíthatja szívverésem!
 De a kezem el ne ereszd!
 Önkívületed örök ostor!
 Két kezünk szerelmi kereszt,
 öleltük egymást milliószor!
 De még élünk, de most még játszunk,
 ám a halállal nem szabad.
 Szoríts a végső elmúlásig,
 és nyisd ki arany kapudat.
 Hogy azon át jussunk a mennybe,
 s mondj értem dicsérő imát!
 Szívem örök egyetlenegy,
 hallgat a szív, a száj, a vágy!
 Mi holtunkban is tovább élünk:
 te versek múzsájaként én meg
 a könyveimben – ha megérjük –
 nem lesz halálos az ítélet!
 Nem hülhet ki szerelmünk ágya,
 sem földön, égen, sem időben!
 Mert kettőnk halhatatlansága
 legyőzhetetlen és időtlen!

TAKÁCS TIBOR

TESTAMENTUM

I.

Ha meghalok, azt az írásos párnát,
a kalotaszegi szép feketét
tegyétek fejem alá. Ringatását
megszokni elég lesz egy ezredév.

A kezembe egy szép korondi korsót
madaras, csengő bokályt adjatok!
Bokályaim, ti utánam sikoltók,
a gazda lám most végleg elhagyott.

Hogy vigyáztam tírátok, soha egyet
el nem ejtettem, össze egy se tört.
Engem elejtett, aki megteremtett,
és összetört. És befogad a föld.

II.

Szétszórassanak hamvaim
azon az eljövő napon
mikor már nem ver át a kín
s fájdalmam el nem mondhatom

poraimat szórjátok el
ott fent a gyönyörű hegyen
verseimre a szél felel
s nekem az lesz a kegyelem

a fákon friss levél leszek
talpak alatt leszek a fű
tavasz nyár őszt és tél leszek
és minden ami gyönyörű

Taschner Frigyes: Karácsony

TASCHNER FRIGYES

AJÁNDÉK

Délután volt? Kora este?
Fény és árny már szenderegne.
Ajtónkon félénk koppanás,
mocorgás és halk suttogás.

Ugyan vajon ki lehet?
Megjöttek a gyerekek?
Csak nem... betlehemesek?

Állunk, várunk meglepetten;
Négyen vannak, mi csak ketten.
Ránk köszönnek: „Karácsony van,
itt topog már szobátokban.
Békét hoztunk, szeretetet,
együttérző, meleg szívet.

Hegedűjük halkan zengett,
a mi szívünk is meleg lett:
Együtt voltunk, együtt minden,
Testvéri, szent szeretetben.

Köröttünk angyal csapongott,
szótlanul is sokat mondott.
Békét hozott, szeretetet,
együttérző, meleg szívet.

TOLCSVAI NAGY GÉZÁNÉ
CSÖRGEY ÉVA MÁRIA

KOLOSTORVERS

Aggodalomra semmi ok
Mert kolostorba vonulok!
Ezt a „kolostort” ismerem.
Most itt dicsérem Istenem.
Szerény és egyszerű világ:
Két szoba – konyha, kerti fák,
Bokrok, virágok. Fák alatt
Fölfele keskeny út halad.
A fákon élelmet keres
Sok apró, tollas énekes.
Nincs Dogma itt s előírás
Az áhítat formája más.
Nincsen torony és nincs harang,
Messzi templomból jön a hang.
A kolostorkert nyitva áll,
Mert nincs kerítés, kapuzár.
A belépőnek így ezért
Nem kell fizetni semmi bért.
Itt béke van, csend, nyugalom,
Virágok képe a falon
És mindez együtt annyit ér,
Hogy nem cserélném semmiér!

Magadino, 1989.

TÓTHÁRPÁD FERENC

ZÚZMARÁS ÖRÖMÖK

Zúzmara-tüske
sarjad a fán.
Nyargal a porhó,
siklik a szán.
Hízik a Balaton,
látszik a lehelet,
„jönnek a minuszok”,
s jönnek a gyerekek.

Illan a pára,
dermed a dér:
jégen a sítalp
nem sokat ér!
– Korcsolya? Az igen –
mondja egy apuka –,
ám ami igazi:
az biz’ a fakutya!

TÓTHÁRPÁD FERENC

A HOLD EZÜST KARÉJ

Figyeld! Az este már leszáll,
a nap pihenni tér.
Az óra egy kicsit megáll,
kacsint a kedvedér'.
A párna lágyan elpihen,
s a csend oly ringató,
amint az éjen át üzen
egy édes altató.

Melengető ölébe vár,
a Hold ezüst karéj.
Aludj, aludj, kicsiny bogár!
Vigyáz reád az éj!

TÖLGYESI GÉZA

VALAHOL MESSZE, MÖGÖTTED

Uram,
nem tebenned, magamban
kételkedem.
Magamban, mikor a mindennapok
bélpoklos csatáiban
el tudom felejtetni ki is vagy nekem,
mikor
világtalan estéken
meggyötört testtel ágyba zuhanok,
s már arra sem vagyok képes,
hogy kimondjam a szót: köszönöm!
mikor
a csipős hajnalokban,
mint a szomorú részeg, tántorogva
újra elindulok az omló gyár felé,
s arcomon nem a hála,
nem a mosoly nyugalma ragyog,
mikor
azt kell hinnem, valaki
más vagyok rég, talán nem is ember,
csak egy gép...
mikor szeretnem kellene s haragszom,
mikor adnom és a hátamat mutatom,
mikor szólnom kellene, de hallgatok,
mikor rohannom és állok...
Valahol messze, mögötted,
Uram,
nem tebenned, magamban kételkedem.

TÖLGYESI GÉZA

TEMETŐ UTÁN A KÖNNYES ASSZONYOK...

Boltról boltra járnak, s összefogva
a pénzükhöz valót, a szapora szélben
még útba veszik a piszkos piacot,
s köszöngetnek énrám gyöngéd törődéssel.

De esteledvén ők fölnyitják a Múltat,
és langyos tej mögül színes képeket néznek,
és a vajúdó könny-ködök illatos szívéen
elmázolódnak a tágas Gondviselésben.

Ők rövid álmukból kigémberevedve,
sovány kezekkel, most lámpát gyújtanak,
s míg a kis kapát a sírdombhoz illegetik
én odaintek a bús angyaloknak.

TURBULY LILLA

AMEDDIG A SZEM ELLÁT

Hegynek látszott.
Olyannak, mint a többi.
Nem kisebbnek,
és nem magasabbnak.
De mégis:
egy kicsit talán magasabbnak.
Formára közeli rokonnak,
színre meg:
ugyanaz a kékbe hajló szürke.
De mégsem:
szürkébb egy árnyalattal.
Hegy vagy felhő?
Vitatkoztunk rajta.
Vagy nem:
valami egészen máson.
És mire visszanéztünk:
volt – nincs.
Eltűnt a két másik
hegy vagy felhő közül.
A fényképen,
amit másnap küldtél róla,
hegynek látszott mégis.
Hegynek teljesen.

TURBULY LILLA

NYOMOLVASÓ

Légneműből szilárd anyaggá
szublimálódok,
aztán újra párologni kezdek.
Árnyékká válok,
majd olyanná ismét,
akinek árnyéka van.
Ezt játszom évek óta.
Mintha lenne kedvem ezt játszani.
Ott ülök melletted
minden üres széken,
és elsétálok,
ha meglátsz hirtelen.
Nyár szítál megint,
és újra hársfavirágpor vagyok
egy járda réseiben,
sehová sem illő nyom
egy lezárhatatlan nyomozásban.

VÖLGYI JÁNOS

ÜZENET

Most sirattok?
Most fényben élek,
a szirének nekem zenélnék,
jó helyen vagyok,
s barátaim az angyalok.
Ha emlegettek,
köztetek leszek,
ha rám gondoltok,
mosolyogjatok!
Hamarosan vendégem lesz:
egy Gyermek!
Akit ti is vártok.

VÖLGYI JÁNOS

TŰNŐDÉS

A középkor nyugalmát,
a szerzetesek áhítatát
vágyom vissza,
az embert, ki tiszta forrás
vizét issza,
az ereklyék misztikus
csodálatát,
az erkölcs rejtett buzgalmát
vágyom vissza...
az embert, ki kódex
fölé hajol,
s gyöngy betűit írja.

WINKLER ANDRÁS

VERSEK A VERSRŐL*

A VERS

Bomlik a vers
a fejemből,
cimbora írja
papírra,
haragos sodra
szelídül,
zsenge papír
hogy kibírja.

A VERSÍRÁSRÓL

Csak rövid verset
írhatok,
mert meglehet, hogy
meghalok.

S a kis csomag,
mit vihetek,
hosszú
versekkel telne meg.

Míg olvasnák
a cenzorok,
a kapuban
topoghatok.

Hogy gyorsan
mennybe jussatok,
rövid verseket
írjatok.

* Mutatvány a szerző gyűjteményes kötetéből. („Bomlik a vers a fejemből”, Héthatár Kiadó, Pécs, 2013)

ELŐRELÁTÁS

A másvilágnak
írok verseket,
mert jól tudom,
hogy ott
magam leszek,
de verseimben
társakra lelek,

AZ ELÉRHETETLENSÉG

A verset keresem mindig.
Régen rabul ejtett.
Mikor megszülettem,
Ott zenélt mellettem,
Mindenhol kísértett:
meg nem érinthettem.
Sohasem hallottam
elejétől végig.
Most már tudom jól,
hogy elkísér az égig.

AZ UTOLSÓ VERSHEZ

Amikor meghaltam,
nem voltál velem,
nem kulcsoltad át
haldokló kezem,
nem simogattad
révedt homlokom,
egyedül hagytál,
hiányzol, nagyon.

ZENTAI LÁSZLÓ

SZÉLJEGYZETEK HAZAFELÉ

- Sopronban maradt Barátainknak -

Imbolyogtam, pedig nem is ittam, kínok között arról álmodoztam, hogy majd otthon, majd abban a veremben mindenki engem fog hallgatni, én fogok minden vízcspából csorogni, mit csorogni, zubogni, - jaj, én jó Istenem! Majdnem elfelejtettem kikapcsolni a villanyrezsót; mi lett volna, ha egyszerűen elég az egész életem abban a házban, ahol elszaladt velem földi pályafutásom. De hát annyi mindenre futotta ebben a szaros világban! Tejfölös nokedlire, meg a jogi egyetemre, meg a gyermeknevelésre, meg hogy hazajárjak a Szent Mihály- temetőbe a szüleimhez, meg hogy minisztériumi főosztályvezető legyek, meg kormányzati főtisztviselő, de nem lettem semmi az irodalomban, egyetlen maradtam a falkában, aki nem törtétekből nyalta magát a csúcsra, hanem vitték, elismerték, de hát ez is relatív, majdnem minden az; az Életünk naggyal és kicsivel ugyanannyira semmit sem ér, bár biztosan feljegyzik valahol, hogy ez a senkiházi is akart valamit, csak rosszul adminisztrálta magát, meg különben is az Életet nem lehet újraírni, legfeljebb, ha „reikarnáljuk” magunkat. Izgalmas história, ugye! Estére beledöglünk és reggel újakezdjük. Minek is? Mindnyájunknak.

ZENTAI LÁSZLÓ

ELFUTOTTAM MAGAMTÓL

Valahol messze, valahol távol
megérint a lelked, mintha
jászolba fektetted volna
a meg nem született kisdedet.
Fénylik a távolban,
valahol abban a jászolban
életünk kezdete, majd a vége,
az a fektetett nyolcas.
Látod? Mennyire nincs már semmi erőnk,
csak itt pazaroljuk a megmaradt
életmaradékot, merthogy
azért sem harcoltunk,
és ki sem kapartuk,
mint szerencsés flótás a sültgesztenyét.
Megeríte ennyire elhagyni magunkat,
lepányvázni a lelkünket,
szétosztani magunkat,
amit valójában nem is lehet?
Csak adunk, mert csak adtunk,
csak fizetünk, mert mindig fizettünk.
Alig maradtak körülöttünk emberek
valahol messze, valahol távol
mindig térdre esünk, mert az Isten
nélkülünk is velünk van –
Csak mindig mivelünk...

ZSIRAI LÁSZLÓ

MOSOLYFÉNY...

Ferenc pápa beiktatásakor

Mosolyfény kapcsol össze minket,
szegényeket és gazdagokat,
természetes, nem kíván sminket,
bizalmat önzetlen adogat.

A láthatatlan lélek hídja,
mi embertől emberig vezet.
A törekvő törődés-minta
alapja a méltó szeretet.

Nem egyedül élünk a Földön,
közeledünk sok teremtményhez,
mosolyfényt adunk-veszünk kölcsön,
Isten pillantását a léthez.

ZSIRAI LÁSZLÓ

HÁROM NÉGYSOROS

ÖRÖKSÉG

Mama már más mesében él,
álmát őrzik a csillagok –
szeretetéből létezem,
mit örökségül rámhagyott.

MENTŐÖV

Berozsdásodnak az összes eszmék;
csak az tud éltetni, hogy szeretsz még,
s ha fogságba ejt tengernyi soha,
keresztet vet rád az ég mosolya.

GYÓGYULTAN

Elhagyva a gyógyszerzagú szobát,
ismét lélegzik az ismerős arcú világ.
Újra út, újra dombok, újra fák...
Feltarthatatlanul fut az idő tovább.

BŐSZE BALÁZS

HÍRVIVŐK MENNEK ELŐTTÜNK

(Füveskönyv 181)

A menet visszafelé jött az ítélet színhelyéről. A római katonák gyalogosan négyen voltak, ketten lóháton. Az antantszíjon általában mindegyiken dobtáras géppisztoly, a derékszíjra oldalfegyver fűzve. Lassan lépdeltek, a lovak horkantak néha, az örök körbefogták Quirinust, s azt a pár asszonyt, gyereket, akik hittel kísérték lelkipásztorukat. A gyalogkatonákon kék paroli hamisította az ég kékjét, a lovasokon zöld, mint a fa lombja. Múanyag csontcsillagocskák jelezték a rangjukat.

Vindobona felől érkezett a kis csapat Scarbantiaba. A Borostyánkő út pormentes volt, mégis az izzadsággal és fáradtsággal teli lepedék kínozza az arcukat, szabadon hagyott vállait.

A fogoly és kísérői rafináltan hajtogatott, egyvégben szőtt lepelbe öltöztek. Úgy, olyanra hajtogatták magukon, mintha ujjá és térd alá érő szára lett volna a testüket fedő ruházatnak, aminek az egyik, talán az utolsó csúcsban végződő szára a bal alkarjukon nyugodott. Ezzel - időnként - letörölték arcukról a fáradtság vizét lábaikon szíjból fonott saru segített elviselni a talpakra nehezedő megpróbáltatást.

A gyerekek lengén, mint a gyerekek, ha a fuvalmak kegyesek. Menet közben göröngyöt rugdosnak, passzolnak egymásnak. Anyáik feddően néha szólnak, mérsékletre intve az ifjú hadat, akik ha majd felnőnek, ők is egy szentet kísérnek elfutva a hatalom közékük csapó korbácsszíjától, hogy visszaszivárogyva továbbvigyék az eszmét, amit a Fiú a jeruzsálemi dombon megkoronázott töviskoszorújával, kitért, ölelésre nyújtózó keresztjével. A fészületről messzire hangzik szava: „Más juhaim is vannak, melyek nem ebből az akolból valók. Őket is vezetnem kell.” (Jn 10, 16)!

Az örök csak a foglyukat látják, és az őt körülölelő keveseket. Mégis beleborzonganak. Az út végét óhajtják, de az még messze van. Közben még a provincia jelentős városa, aminek környékéről a csiszolt márványlapokból épített patrícus villákra, fürdőmedencékre, égetett téglából épített vízvezetésekre, az őrtornyokra tekint a települést ölelő vindobonai dombhát, a másik oldalon fenyvesekkel és más lombosokkal sűrű hegyek, a havas és magas Alpok csúcsai, idegen istenek sóhajtásait idézve, félelmetesen. Ott fenn, már a harcias kelták erődítményeket építettek, csontjaik halomsírokból kísértének. A tó oldalán pedig, a sziklás fennsík mögött, más vadak tisztelegtek, Mithras hívők, bikát rajzolva a kőbe. Álmodat rejt körben ez a vidék, tisztán hallatszik a vadak sűrűje felől a párás füttyjel, borzongatóan és félelmetesen. Az őrtorony öre is összerездül ilyenkor, szorosabbra fogja a lándzsát, ránt egyet a gépkarabély szíján, s a sisak-tányérsapkát mélyebbre húzza a szemébe.

Nem állnak le a városban, meg ne zavarja csoportosulásuk a polgárok életét. Mutassanak be áldozatot a Juno és Jupiter szobraik előtt, véletlenül se az új Istennel

kacérkodjanak gondolataik. Elég ez a pár makacs keresztény, akik levakarhatatlanul követik tanítójukat.

Balf felé hagyják el a várost. A magaslaton, egy kies tisztáson leülnek. Odatűz a csalóka Nap. Törpefenyők övezik a ligetet. Leveszik a bilincset a kezeiről, dörzsöli elzsibbadt csuklóit. Rálátni a városra, tornyaira, mint árbócos, evezős hadihajók, úgy lapulnak a völgyben. A nesztelen szél elfújta a párát a hegyekről. Áldott halmokként ragyognak a magaslatok, sziklafokok, a horizontot bekeríti a természet ölelése.

Előkerülnek az elemóziás batyuk, miközben látszik a rét felől közelítők csapata, akik „Hallgatni fognak szavamra” (Jn 10, 16), friss kenyeret és vizet hoznak a balfi forrásokból. Körülük Quirinust, egy asszony kezébe adja a kenyeret, Fertő-melléki bor is kerül. A szent megáldja. Szétosztja, majd csendben esznek. A katonákat is kínálják, akik elfogadják, látszik, zordságuk ellenére jól esik nekik, amit kapnak. Mohón falják a keresztény adományt.

Eltelik mindenki, elcsendesedik a karéj. Csak a lovak rágása hallik, amint örlik a rozst fogaik között. Quirinus int, a fejek felfelé emelkednek. Az ég felé. A fogoly Mózeszt idézi: „Ne rágalmazd tiedet, és ne törj embertársad életére ... Szeresd embertársaidat, úgy mint magadat.” (Lev 19, 11-18). Aztán azokról beszél a hallgatóinak, akik enni és inni adtak, akit befogadtak, akit betakartak és gyógyítottak, akit a börtönben meglátogattak. Így szólítja őket: „Jöjjetek Atyám áldottai” s befejezésül tovább idézi a Megfeszítettet: „Bizony mondom nektek: Amit a legkisebb testvéreink közül eggyel is tettetek, velem tettétek!” (Mt 25, 35).

Kezét az ölébe ejtette Quirinus, így jelezte, hogy befejezte, amit mondani akart. Majd kis idő múlva megáldotta őket. Az asszonyok és gyerekek keresztet vetettek, ez kifejezte a dicsőítést, a hálaadást és a köszönetet. Egyfajta búcsúzás is volt a rab férfiótól és a helyzettől. A katonák maguk elé bámultak. Inkább közömbösek voltak, nem elutasítóak.

A fogoly kezeit újra bilincsbe tették, a két vaskarika között volt vagy nyolcvan centi lánc, ami eltűnt a testlepei redőiben, nem is csörgött, nem is látszott.

Hosszú út következett, közöttük nem egy szakasz veszélyes is egyben. Útonálló, vadonban élő törvényen kívüliek útvonalain, vadászterületein haladtak, olyanokén, akik kezében hamar megpendült az új húrja. Bőrpáncélt átütő bronzhegyek a vesszők csúcsán, amik nemcsak a vadak vastag bőrét hasították, hanem az emberi védőeszközöket is.

Hosszú járás után tűntek fel a Répcén dohogó vízi malmok, más településsel, emberrel nem találkoztak. A távolban feketéllett az Írottkő csúcsa, távoli réteken habos juh és kecskenyájak legeltek. Az út menti gyepen semmi árulkodó nyom, csak a csend sóhajtozott, a kétoldali fák a végtelenbe csúsztak, a kristályos levegő fészülő fátylat borított a hegy vállára.

Innen lapos, elnyúlt völgybe értek, Savaria mezőin gabonanövények integettek ringva a soha nem tudni honnan ereszkedő légáramlatban. Végül feltűntek az őrtornyok, a város palotáival, a kövezett út egyenesen befelé vezetett.

Az őrség híradást vitt az elöljáróságra, hogy megérkezett az elítélt gonosztevő, aki a császár istenségét tagadta, s az ő Istenéről beszélt, aki a zsidók királya.

A nép futva igyekezett az érkező csoport elé. Kereskedők, kik messze földeket bejártak, s többségük krisztianus volt. Futottak az iparosok, mesteremberek, segéd és inasaikkal, a halászok tele kosaraikat helyezték lábukhoz. Fel-felugrottak a halak, nem érte el ugrásuk a kosár felső peremét. Jöttek az elmaradhatatlan asszonyok, a családi tűz élesztői és karbantartói, kinek szakajtó a kezében, kinek billenő kézi mérleg a piacról, a tányérban karalábé, a másikban vas súlyok. A gazdagok, a patrícusok tanult rabszolgáikat küldték, akik részletesen beszámolnak majd az eseményekről. Felvonult az őrség egy szakasza, ők biztosították a rendet, törték le a lázadást, ha szikrára kapott.

A Perint partjára mentek. Zajosan, habosan, zavarosan áradt a kis folyó, sebesen rohant medrében, hosszanti csikban apró hullámokat fodrozva a hátán. A part egy szakaszán pár lóca állott, s egy szőnyeggel takart dobogó. A népi ülnökök és a vérbíró már ott álltak, elegáns, tiszta tógában, tudatos, hatalommal öntelt gonosz arckifejezéssel.

Elkezdődött a procedúra, a koholt vádak ismertetése, és az ítélet: halál. A vérbíró pálcát tört a munkás és paraszthatalom nevében. Előrelépett a bakó, széles tenyerével meglapogatta Quirinus nyakát. A teher bírását saccolta. Úgy döntött, elég az előkészített lapos malomkő, többletsúly nem kell rá. A Szent püspök nyakába bilincset szegecselt, majd vastag, rövid láncsal kötötte a malomkőhöz. Az utolsó szó jogán Szent Quirinus Ezékiel prófétától idézett: „Halljátok hát Izrael háza: Vajon az én utam nem igazságos, s nem inkább a ti útjaitok nem igazak?” (Ez 18, 26).

A tömeg felhördült. A szakasz katona szorosabbra fűzte a gyűrűt az elítélt körül. Krisztus prófétája a 129. zoltárral fohászzkodott: „A mélységből kiáltok, Uram, hozzád: Istenem, hallgass a szómra! Füled figyeljen fel könyörgő szavamra.” ... „Te benned remélek, Uram, és igédben reménykedik lelkem. Lelkem várja az Urat, jobban, mint éji őr a hajnalt.”

A férfiak közül többen felhördültek, az asszonyok a földre borultak, a gyerekek sírtak, s összekulcsolták kezeiket, ahogyan a szüleiktől látták.

Quirinus még szabadon lévő kezét áldásra emelte, Máté apostoltól vett igével búcsúzott: „Ha igaz voltotok nem múlja felül az írástudókét és a farizeusokét, nem juthattok be a mennyek országába”. Lehajtott feje alá mormogva nyugalomra intette maga-magát: a fájdalom a barátom. Tudta, hogy ez részint igaz, másrészt önáltatás! Van benne veszély, nem kevés. Van egy határa. Ide kell a Megváltó megváltása!

A hóhér a kezét erősen összekötötte, kézfejei egy pillanat alatt kifehéredtek. Majd belökte a háborgó Perintbe. Többet sem a feje, sem a teste nem merült fel. Halálába hajózott, haza, ahol már várták az örökkévalóság zöld mezőin.

A sokadalom figyelt, hátha még egyszer meglátják, de nem. Nem látták többé. Visszhangosan verte vissza a part kérésüket: - Vigyéél hírt rólunk Urunknak, Istenünknek!

BÖSZÖRMÉNYI ZOLTÁN

A BALRÓL JÖTT GYERMEK

A templom homályában egy asszony ült a hátulsó padban. Lehajtott fővel hallgatta az ígét, amit László atya hirdetett. Nem sokan kerestek üdvözülést ezen a vasárnapon. Nem azért, mert az itt élők nem istenfélők, hanem mert fogynak, évről évre kevesebben lesznek.

- Milyen szépen beszélt a papunk - mondták halkán a kifelé igyekvő emberek. A harang szaporán öltögette a nyelvét, delet jelzett. Kongásával mozgásra bírva a várakozó kis csoportokat, amelyek épp a miséről beszélgettek a torony árnyékába kapaszkodva.

Már csak az asszony maradt odabenn és László atya.

- Bocsánat asszonyom, vége a misének ... be szeretném zárni a templomot!

- Úgy tudtam, Isten háza mindig nyitva áll a tévelygők előtt.

- Ez a hang ... ismerős - gondolta a lelkipásztor -, és azon gondolkodott, vajon melyik bárányáé lehet. Olyan tisztán csengő ... és elindult a hang forrása felé. - Nem ismersz meg?

- Istenem! Ez nem lehet igaz! Te vagy az, Eszter?

- Igen, én vagyok, a te fekete bárányod.

- Nem láttalak ... már vagy húsz éve.

- Pontosan huszonnégy éve. Rég volt. Nem a múltat jöttem hánytorgatni. Segítségért jöttem.

- Nocsak, miben tudnék én segíteni? - és az atya alázatosan összekulcsolta kezét.

- Jól figyelj! Emlékszel arra a huszonnégy évvel ezelőtti estére? Fel sem tűnt, hogy rá félévre eltűntem a faluból? Menekültem a szégyen elől, az emberek nyelve elől. Menekültem előled és magam elől.

- Sokáig kerestelek, kérdezősködtem utánad! Még a szüleidet is megkérdeztem, azt mondták, meghaltál a városban. Igen, meghaltam a szüleimnek, de nem a gyerekemnek. Ez a gyermek most nagyon beteg, segítségre szorul.

- Jó, megteszek mindent ... majd mondok egy misét a jobbulásáért.

- Szállj már le a földre! - és erőtlenül verni kezdte László atya mellét. Az atya lefogta az erőtlen kezeket, és szelíden próbálta csitítani a felszakadt indulatot.

- Ne itt! Menjünk hozzám! - körülnézett, nem örült, hogy itt a templomban, a szentek füle hallatára kezdte bontogatni Eszter a szörnyűségek tarsolyát.

- Édes Istenem, bocsáss meg! - fohászodott az atya. - Mi jöhet még? - kérdezte magától, és agya gyorsan visszafordította az idő kerekét. Rosszat sejtett.

Egymás mellett mentek a parókia felé.

- Dicsértessék - hallatszott minduntalan.

- Mindörökké - köszönt vissza, de érezte, a pletyka már megeredt az emberek ajkán.

A rogyadozó paplak a falu közepén, mindjárt a bolt mellett állott. Sárgára festett falakkal, kopott, barna, zsalus ablakokkal nézett a világra.

- Megérkeztünk! Gyere be! Foglalj helyet, mit kérsz? Kávét? Teát? Van még kis miseborom is. Nem értem ... miben segíthetek? Olyan zavaros minden, egyszerre csak feltűnsz, mint valami látomás a semmiből, és segítséget kérsz. Nem értem.

- Mit nem értesz? Úgy teszel, mintha nem is ezen a világon élnél. Még mindig nem érted? Ő a mi fiunk! Az együttlét és a keserűség kovászából édes kisfiú született. Lacika. A mi gyerekünk. A visszatartott könnyek és a fájdalom kitört Eszterből.

Az atya meghökkent, az ádámcsutkája le s föl szánkázott, hideg verejték lepte el az arcát. A paplakban a csend világraszóló lett.

- Hogy hívják?

- Mondtam. Lacika. Talán attól félsz, hogy a te nevedet kapta? Igen, de csak a keresztneved. A vezetékneve, mint az enyém.

Alig hallható sóhaj, hagyta el az apa ajkát. - Mi van, ha mégsem az enyém a gyerek?

- Emlékszel? Ezt a fényképet tőled kaptam. És a táskájából elővett egy elsárgult képet. Pappá szentelésedkor készült. Majd kivett egy másikat. Kisap volt a képen. - Nézd meg, mutatóba hoztam – mondta kajánul, és elé helyezte a két képet. Pappá szentelésekor készült. - Igen, Isten az én képemre formázta.

- Hagyd a butaságaidat, és jól figyelj! Beteg. Halálosan beteg. Leukémiája van, és abból is a legrosszabb fajta. Már mindent kipróbáltak az orvosok, már csak egy járható út maradt, a csontvelő átültetés. Megnézték az enyémet, sajnos nem jó, nem fogadná el a teste. Az apáé lenne az igazi. Azt biztosan befogadná a szervezete. Az orvosok mondták. Segítened kell a fiadon! A fiunkon.

- Mit akarsz? Hagyjak itt mindent? A hitemet, az embereket, az állítólagos fiamért? - kiáltotta. A fénykép nem bizonyít semmit, hiszen a mai világban minden lehetséges. Most, mikor kanonokká választanak az őszön, most áldozzam fel magam? Most áldozzam fel életem értelmét, amiért annyit szenvedtem?

- Befejezted? Mert nem hallottam az áment.

- Ámen - és leroskadt a fotelba.

- Hol a gyerek?

- Kórházban. Műtenék, ha lenne donor. Igazad van, ne áldozd fel az előrelépésedet egy kétséges kimenetelű műtétért! Nem is tudom, minek jöttem ide. Isten áldjon!

*

A kórházban áporodott klórszag terjengett a beteg szobájában. A műtét...

A gyerek ágyánál egy korán öregedő reverendás férfi álldogált.

BÜKI ATTILA

EGY TÉLI NAP

Reggel

Megsárgult irkalap

Sohasem voltam álarcosbálban. Éjszaka meg álomban rizs poros parókában, fekete szemüvegben mezítelen lábú parasztlánnyal isten tudja milyen zenére táncolok. Nem báli teremben, hanem a város macskaköves főterén. A lány kérdezi, hogy látom-e a hulló csillagokat. Felnézek az égre, egyet sem látok lehullni, s mikor válaszolni akarok kérdésére, már nincs mellettem. Aztán családunk bibliáját lapozom. Megsárgult irkalap hull ki belőle, rajta tintával gyöngybetűkkel írva ez áll: „Egyszer Jézus köré sereglett a csodaváró tömeg, és ő így szólt hozzájuk: Ez a nemzedék gonosz nemzedék. Csodajelét követel, de nem kap más jelet, mint Jónás próféta jelét. Ahogy Jónás jel volt a niniveieknek, úgy lesz az Ember fia is jel ennek a nemzedéknek...”

A Biblia utolsó oldalán megpillantom apám kézírását. Felmenőim és családunk tagjainak nevei sorakoznak születési dátumukkal és a már nem élők halálozási időpontjukkal. Vannak közöttük olyanok, akiket nem ismerhettem, mert születésem előtt haltak meg természetes halállal vagy hősi halottként a háborúban. Tűnődöm is, hogy mit mesélt apám róluk, amikor éles fékcsikorgás, kiabálás hangjaira ébredek.

Felülök ágyamon, kissé megdörzsölöm a nyakamat. Mielőtt felállok, ezt mindig megteszem, mióta sérvesek csigolyáim. Így védekezem a szédülés ellen. Felhúrom az ablakon a redőnyt, de az úton nem látok se autót, se embereket.

Kilépek házunk kapuján, s arra gondolok, hogy apám, aki ugyanannyi idős volt, mint most én, halála előtt milyennek láthatta utcánkat. Az ő szemével milyen lehetett? Tudta minden házról, hogy ki lakik benne. Ismerte a fodrászt, a péket..., a féllábú dohányárú asszonyt, aki kicsike üzletében priccsen aludt, s kevéske ruháját papírdobozba hajtogatta, éjszaka meg befagyott a víz lavórjában, mert vaskályhájában a tűz csupán nappal égett. És ismerte Annus nénit, a lányanyát hét gyermekével, aki mindig vidám volt és szegény. Apám barátkozott az orvossal, aki esténként látogatta betegeit, a gyógyszerésszel, akiről karikatúrát rajzolt, amint a szilvafát rázza kertjében. És gyakran volt vendége a MOZI-gépész, az erdész, Francsics István, az örökös forradalmár. És ismerte a kútásót, aki egyszer annyi papramorgót ivott, hogy nem akart feljönni a kútból. Órákon át csalogatták, míg elszánta magát, hogy felmászik a kútba leengedett létrán. Apám mutatta meg az égen a Göncölszekeret, s az Űstököst, melyről azt beszéltek, hogy háborút jelez.

Fehér és vastag a csend, mint az autókon a hó. Akkor is ilyen lehetett, amikor anya kiküldött vele házunkból, hogy figyeljük, mikor érkezik az angyal a fenyőfával. Tapostuk lábunk alatt a havat, miközben bekukucsáltam az iskola ablakán, ahol először írtam le a nevemet. A MOZI előtt megnéztük a plakátokat, majd az ételmezer-

bolt kirakatát, ahol ezerkilencszázötvenhat őszén sorba álltam kenyérért... Vártuk az angyalt, még a vasútállomásig is elmentünk, hol a sínek sem látszottak a hóban. Az angyal azonban nem mutatta magát. Amikor beléptünk házunk kapuján, csengő szólt. A szobában állt a fenyőfa. Akkor azt mondta, bizonyára nem vettük észre, mert mi az utat néztük, ő meg az égből szállt alá...

Délelőtt

Ősszezsugorodott világ

A gyógyfürdő medencéjében nyakig mártózom a derékig érő vízbe. Úgy teszek, mintha nem is volna körülöttem senki. Nem hagyom, hogy zavarják belső csendemet a körülöttem lépdelők, úszkálók. Hosszasan nézem a terem üvegfalán át a sűrű hóesést, majd elálmosodom, s ülve elalszom. Álmomban gyermekkori emlékképek elevenednek, szüleim hangja, húgom gögicsélése, Csöpi kutyánk ugatása. Jégvirágos ablakok fehérednek. A szélben szárazon zörögnek a diófák ágai. A sötétedő eget alatt ördög csörgeti láncát... Még hétéves sem vagyok, s mint ki sose fél, kimegyek az utcára, hogy szembenézzek az ördöggel. Ökölbe szorított kézzel lépdelenek, majd egyre feljebb emel a szél, már a háztetők fölött lebegnek. Hirtelen fény villan, szán szalad velem a vakító a fehérségben. Aztán áttüzesedő vaskályha lángja lobog a szobában. Anyám mesél... Mézsárga mackómmal hónom alatt belépek a jégtündér palotájába. Szépségét csodálom. Hangja oly kedves, mint az óvónőé, akinek rózsákat viszek. Hirtelen eltűnik arcuk a tavaszban. Méhek röpdösnek körülöttem, rászállnak ujjaimra. Apám aggódva figyel, s jön felém, hogy elhessentse őket. A méhek csupán barátkoznak velem, eszük ágában sincs, hogy ujjamba szúrják fullánkjait.

Valaki megérinti vállamat. Felébredek. Idősödő férfi áll előttem.

– Megismersz? – kérdezi.

– Nem. Ki vagy?

– Sümegi... Sümegi Pista.

– Hogy... hogyhogy... te élsz?

– Meglepődtem. Én se ismertelek volna meg, ha nem mondja közös ismerősünk, a medenceőr, hogy ki vagy. Tudom, az a hír járta az utcánkat, amikor ötvenhatban szüleimmel Kanadába menekültünk, hogy belefutottunk az Óceánba.

– Nemcsak az utcánkban lakók, beszélte az egész város... Szinte hihetetlen, hogy látlak. Arcvonásaid most, hogy nézlek emlékeztetnek, de bajusszal, ősz hajjal, ha agyonütsz se ismerlek rád. Ül mellém! Hol élsz?! Mit csinálsz?

– Torontóban telepedtünk le szüleimmel. Sanyarú éveket éltünk, míg sikerült megteremteni az egzisztenciánkat... Most díszlettervezőként dolgozom. Különben Kanadában nincs semmi olyan különleges, amiről ne tudnál. Az internet percek alatt eljuttat minden információt a világba. Ami a tudható dolgok mögött van, az meg olyan, mint az a ház, melynek csak vakablaka van. Nem látni belülre. Nem vegyészek kotyvasztanak ott, hanem a világ gazdaságát irányító, társadalmi, intézményi szerkezetét befolyásoló bankárok, filozófusok, politikacsinálók... Néha emlegetnek neveket, de

valójában senki sem tudja, hogy kik ők. Gyermekkorunkban tudható volt, ki viszi hátán a boldogság zsákját, s ki tipor virágot. Emlékszel a templomkertre, hol mindent az áhítat lebegett körül? Még mindig eszembe jutnak kéklő ibolyái, égis nyurguló fenyőfái, a kavicsos úton nagykendőben lépdelő asszonyok, lányok. Emlékszel a férfiak fényes csizmájára. Még télen is rövid kabátot hordtak. Tegnap arra jártam, de a gyermekkori áhítat nem lebegett. Harang se szólt. Bömbölt a fiatalok fülhallgatójából a rock. Nem szóltak egymáshoz. Mentek, mint akiket elvarázsol a zene. Mintha Torontóban járnék, olyan érzésem volt.

– Lassan összezsugorodik a világ.

– Zsugorodik, mégis az az érzésem, mióta hazajárok, hogy láthatatlan küszöbön állok, a senki földjén. Itt már nem, ott még nem vagyok otthon. Se bent, se kint... Szüntelen emlékezem, ha a városunk nevét hallom. Nekem a gyermekkori Kossuth utca, a szülői ház volt az otthonom, a hazám. Ha hónapokig nem hallok magyar szót, szinte húsomba mar a fájdalom, s félek, hogy az örületbe hajt a honvágy. Mégis furcsa érzés, hogy nem találok a helyemet már se itthon, se ott. Ha hiszed, ha nem, utazás közben érzem jól magam.

– Gyere vissza, költözz haza!

– Hazajönni örökre? Gondolod, hogy megtehetem, amikor a gyermekeimnek, unokáimnak Kanada a hazájuk? Ötven év után, nyugdíjazásom előtt suhanjak haza?

– Várd meg, míg nyugdíjas leszel, s gyere akkor! Jobban élhatsz, itt többet ér a kanadai dollár.

– A szüleimet sem a pénz érdekelte, amikor magukkal vittek. Nem vágytak gazdagságra. Beérem én is azzal, ha van hova lehajtani a fejemet, télen nem kell fáznom, éhezni. Sosem kívántam többet, mint ami a tisztességes élethez elegendő.

– Manapság másként gondolkodnak az emberek. Szeretnek jól élni, költekezni...

– Legfőképpen ügyeskedni, akár mások kárán gazdagodni... Emlékszel Macskásiékra, az asszony még a testét is odaadta a tanácselnöknek, hogy a kitelepített Balogék házáat megkapja...

– Ennyi év után is eszedbe jut?

– Semmit se felejtettem. Örööm félelemmel teli éveinket. Ha gyenge szívem engedi, megírom családom történetét.

Feláll, simogatja mellkasát. Szívja tüdejébe a levegőt, nézi a bejárat melletti faliorát.

– Menned kell?

– Az orvos húsz perc fürdést javasolt. Kért, hogy ne maradjak tovább a gyógyvízben, mert a szívemnek nem tesz jót. Itt lakom a fürdő mellett a Ciklámen Szállodában. Gyere el este, vacsorázzunk együtt!

– Mikor jöjtek? Hat óra körül vagy később?

– Gyere hatra. Első emelet, ötös szoba... Várlak!

Lassan lépdél, óvatosan, nehogy összeütközzön a háton úszókkal.

Seneca gondolata ötlük fel bennem: „... aki akar, azt vezeti a sors, aki nem akar, azt vonszolja.” Pista vajon kiszakadva gyermekkori közösségéből, még ötven év után is megtartó erőt keres?

Délután

Sosem volt fénykép

Zizegve szakad a hó. Mintha az ég egészen közel volna a földhöz. A városközpontban vijjog a szél, fehér örvénylés kavargó. Belépek az Aranyhordó vendéglő ajtaján, s máris az otthoniasság érzetét kelti a kandallóban parázsló fa, a szeccsiós bútor, az ablakokban színesedő virág.

Jócskán elmúlt dél. Csupán egy asztalnál kóstolgatnak német turisták somlói galuskát. Húslevest rendelnek, amit itt fartőből, májból és velős csontból készítenek, majd borjúszeletet, amit felsálból sütnék. Az ételhez a pincér cabernet sauvignon száraz vörösborot ajánl pincehidegen. Elfogadom ajánlatát, s nézem az ablak virágai mögött a kinti havat, ahogy szórja a szél a háztetőkről. Valaki felbukkan az ablak előtt. Csupa hó. Téli kabátja gallérját a szél arcára csapja. Jártunk így mi is Sümegi Pistával korcsolyázás közben.

Ízlelgetem a jóízű húslevest. Eszembe jut, hogy házunk padlásán találtam régi berozsdásodott korcsolyákat, melyek a második világháborút megjárt katonáké volt. A korcsolyákat bakancsunkhoz csavarokkal rögzítettük. A rozsdás csavarok szüntelen meglazultak, s ahogy leváltak a korcsolyák bakancsunk talpáról, rögvést hason vagy háton csúsztunk a jégen. Elhatároztuk, hogy három oldalú hasábfából fabrikálunk korcsolyát. Szegeket ütöttünk a fába és spárgával erősítettük cipőnkhez. Estünk-keltünk, botladoztunk és fel-felszisszentünk, ha nagyot ütött a jég karunkon, lábunkon...

Mosolygok egykori leleményességünkön, akár a nyaranta játszott bigézéseinken. A két végén hegyesre faragott arasznyi fadarabbal órákon át játszottunk. Földre fektettük, s bottal ütöttük a bige hegyes végeit. Figyeltük, amint felpattan a földről, s tőlünk hány méterre esik le. Aki legtovább tudta elütni, az nyert. És játszottunk, malmost, csapd le csacsit, a nagyobb fiúkkal az iskola udvarán számháborút. Pista szenvedélyes volt, testét sem kímélte. Néha szakadt ruhában állított haza. Ilyenkor duzzogva viselte a dorgálást.

Ha megéheztünk, zsíros vagy lekváros kenyeret majszoltunk. Pista a zsírosra kristálycukrot hintett, úgy ette. Én sózva szerettem, s ha volt zöldpaprika, azzal.

Épphogy megeszem a borjúszeletet, megáll asztalomnál a pincér.

– Hozhatok desszertet vagy kávé? – kérdezi, miközben leszedi az asztról az evőeszközöket.

– Presszókávé? kérek tejszínnel.

– Sajnos a tejszínünk elfogyott. Kevés tejjel hozhatom?

– Igen. Köszönöm.

Sovány, szaporán pislogó öregember lép be a vendéglő ajtaján, mögötte széles vállú, magas fiatalember.

– Ha az északi sarkon lennék, mint hajdanán Amundsen, mennék szembe az örvénylő viharral át a hófúvásokon – magyarázza az öregnek.

– Ne jársd a szádát fölöslegesen! – dörmögi a szaporán pislogó.

– Jó, jó csak mondom. Nem lehet már ábrándozni se? – mondja némi haragvással a fiatal, miközben elmennek mellettem a vendéglő belső termébe.

Nagy hanggal karattyolnak a német turisták. Hogy mit, azt nem lehet érteni. Csurog a sörhab szakállukon...

Felhörpintem a kávé, intek a pincérnek, fizetek, majd felveszem télikabátom. Sálamat a nyakam köré tekerem, hogy védjem nyakcsigolyáimat a hidegtől.

Az utcán szürkül az ég, a fehér örvénylés már hamuszínű. Egy-egy hevesebb szélrohamnál megállok, hátat fordítok a szélnek, aztán újra elindulok.

Hazaérve gyermekkori fényképeket keresek, hogy magammal vigyem őket Sümegi Pistának. Előveszem a fotóalbumot, lapozgatom... Lehetséges, hogy sohasem készült rólunk fénykép? Még az osztályról se? Elsőáldozáskor csak csináltak, morgolódom magamban. Megtalálom. Egyedül állok a képen kezemben kis fakereszttel, se szülők, se rokonok, a háttérben is csupán elmosódó bokrok. Nincs egyetlen tárgyi emlék, amit adhatnék egykori osztálytársamnak. Nincs más, csupán az emlékezet.

Este

Itthon az ismerősségben

A szálloda halljában napraforgó mintás szőnyegen lépdelek. Körülnézek, hátha itt vár rám Sümegi Pista. Az asztalok körüli székek üresek. A recepcióson kívül senkit sem látok. Órára pillantok. Öt perccel előbb érkeztem. Visszaköszönök a recepciónak. Sétálgatok.

– Segíthetek? – kérdezi.

– Találkozót beszéltem meg egy vendégükkel, rá várok.

– Foglaljon helyet. Ha van kedve olvasni, adhatok mai újságot. Válaszomra se várva, hozzám biceg, s a kezembe ad három napilapot. Leülök, nézem címodalaikat, az egyiket kinyitom a sportrovatnál. Jégkorcsolyázók versenyéről olvasok, majd órára pillantok. Elmúlt hat óra. Kezembe veszem az újságokat, s leteszem a recepció pultjára.

– Uram, megtenné, hogy felhívja az első emeleten lévő ötös szobát?

– Az ötös szobát? – kérdezi meglepődve a recepciós.

– Igen, az ötöst.

– Sümegi úrral kívánt volna találkozni?

– Igen.

– Meghalt.

– Meghalt? Együtt fürödtünk délelőtt.

– Ebéd közben szívrohamot kapott. Az orvos már nem tudott segíteni... Felesége kérésére Budapestre szállítják, s onnan majd repülővel Kanadába.

– Megkaphatnám a felesége telefonszámát?

– Nem tudom, hogy megadhatom-e. Ilyen eset még nem történt velem.

– Beszélhetnék a szálloda vezetőjével?

– Nincs itt. Holnap reggel jön dolgozni. Itt a névjegykártyámon rajta van a szálloda telefonszáma. Hívja fel reggel nyolc óra után.

Nem tudom, hogy tettem meg vagy ötszáz métert, míg eljutottam a buszmegállóig. Valami olyasmi történhetett, mint amikor megy az ember gondolataival, adott pillanatban körülnéz, s nem tudja, hol van. Mintha eltévedt volna. Némi gondolkodás után aztán rájön, hogy ismert helyen jár. Ijesztő érzés. Visszanézek, s látom, hogy hólapátokkal takarítják a járdát, ahol jöttem. A parkban a fák, bokrok mintha barokk hősobrok volnának.

...nem találom a helyemet se itthon, se ott – élesedik István hangja a gyógyfürdő párás levegőjéből. Már nem mondhatom el neki, hogy vannak érzések, melyek átnyúlnak időn és téren. Hogy gyermekkoruktól összetartoznak azok, akik tudják, hol terem a kökény, a papsajt, a legédesebb szamóca. Ismerik az utca nevét, a templomot, a város körüli folyót, dűlőutat, tavat... Itthon vannak az ismerőségben.

HÁRS JÓZSEF

ZSUGORODUNK

- Szóval: hazakerültél. Közel az öregekhez.
- ...
- Elnézést. Nem tudtam. Utólag is részvétemet.
- ...
- Nincs asszony a nagy házban. Választástok érthető. Egy nyugdíjas otthon. Ezért nem róhat meg senki sem. Ha jól számolom, már közel lehet a százhoz.
- ...
- „Szépkorú”, ahogy mondják. Ti sem vagytok már mai gyerekek. És melyik gimnáziumba kerültél?
- ...
- Oda? Szerencse, hogy választhattad! Gondolom. A ti iskolátok, a mi iskolánk! Volna miről beszélünk!
- ...
- Ne haragudj, csöngettek, ajtót kell nyitnom. Hívj vissza!
- ...
- Jövök! Jövök!! Ej! – Talán most. – Te voltál az előbb?
- ...
- A postás hozott csomagot.
- ...
- Igen. Ilyen későn. Mire felér a dombra.
- ...
- Na, ne! Messze? Ha kiállok a teraszra, éppen rálátok a tanszéki dolgozószobám világtérképére.
- ...
- A város? Hát az igen. Mióta eladtuk az autónkat... Vagy löver, vagy járgány. Nyáron nem ártana. Nektek van?
- ...
- Ma íratad át? Majd belejössz.
- ...
- Jó az. Ér annyit, mint egy divatos luxuskocsi.
- ...
- Hol vannak már azok a különmunkák!
- ...
- Délelőtt volt az idei első zárthelyi. Most javítok. Csend és nyugalom.
- ...
- Önagysága? Értekezlet. Utána énekkari próba. Jól be van fogva. De ezt szereti.
- ...

– Csak vacsorakor találkozunk. Azt mondd: ha bírja, csak tegye?

– ...

– Egy. Most kint szereli a biciklijét.

– ...

– Az előbb? Persze, a postás. Csodálkoztál, hogy ilyen késő délután jött?

– ...

– Ez a csomagpostás. Alá kellett írni.

– ...

– Ajánlott. Valahonnan a Korall-tengeri-szigetokről. Csak úgy, viccesen szoktam mondani. Tudod. Arrafelé telepedett le. Nem ismerted? Mint egy díjbirkózó. És ahol megjelent, betöltötte a teret. Persze, ti alattunk jártatok. Az iskola jubileumi ünnepségén szavalta: „Itt élned, halnod kell!”

– ...

– Na, ugye. Odakint is nagy ember lett belőle. Legutóbb mutatta a háza fényképeit. Valóságos palota! Remélem eljön a legközelebbire is.

– ...

– A tanárok? Már csak a Csimpi él. Bizony. Beszéltettük az öreget. Mindenkire emlékezett! A csinyjeinkre is.

– ...

– Arra is. Nem adtuk ki a tettet. Majdnem kicsapták az egész osztályt. Képzelheted. Érettségi előtt. Ha nem jön akkor haza a Guszti...

– ...

– Neeem! A Guszti! Osztályfő nélkül védtük az igazunkat. Egy ifjúvezetővel szemben, aki büntetésül...

– ...

– Félórás torna a hidegben!

– ...

– „Feküdj”-öt vezényelt nekünk!

– ...

– Miért? Szerinted nem érdemelte meg? Ha csak jelképesen is. Behívtuk az osztályba. Mindenki egyet. Ma már elmondhatom: tőle eredt az ötlet.

– ...

– Nana! – Most is célzást tesz rá a levelében.

– ...

– A Diri sorra vallatott minket. Szinte hallom. Az osztályfőnöke, a ti osztályfőnökökötök amint kiborult: – Hohó, uraim!

– ...

– Igaza volt? Szerintem az első felháborodás. Aztán segített a Diri ellenében. Később...

– ...

– Úgy emlékszem rá, mintha ma lett volna. Persze, igazad van, régen volt...

– ...

– Igen, a találkozót azóta már csak négyévenként tartjuk. Sajnos egyre kevesebben.

– – – –

– ...
– Nem, nem zavarasz. Sőt örülök, hogy beszélgethetünk. Nem is mondtam még: van egy asztaltársaságunk.

– ...
– Havonta. Legközelebb én leszek az előadó.

– ...
– Amit a témáról húsz percben el lehet mondani. Ha érdekel? Szívesen látunk.

+ + +

– ...
– Tetszettek? Számatalan dobozban porosodnak a régi felvételek. De most már csak digitális fotókat készítek.

– ...
– Háromszor örülök egy útnak. Először, amikor lelevelezem, másodszor, mikor nyakig benne vagyok és harmadszor, amikor rendezem a fotóimat.

– ...
– Mikor tértem át a digitálisra? Örökké emlékezetes marad számomra az elhatározás napja. A hellén Hierapolisz főutcáján követtük idegenvezetőnket. A romos látnivalókra bámészkodva óvatosan haladtunk előre a hatalmas köveken, mikor az út széli fűből kikandikáló gyönyörű mély tűzű virág állított meg. Leguggoltam az ide szorult természet bársonyosan bordó, ritka szép példánya előtt. Ezt nem hagyhatom ki! Pontosan bemértem a fényerőt, az élességet, a távolságot. Integtettem, majd futok utánuk. Elsütöttem, aztán lihegve számoltam be a csodáról a többieknek. Később oda-jött hozzám az egyik értő útitársam: – Tudja, hogy az a virág már nincs meg? Valaki letépte. A fiam megölte volna. Úgy neveltem. – Este, takaró alatt, ki akartam venni a filmet, hogy eltegyem a feltétlenül előhívandók közé. Az orsó üresen pergett...

– ...
– Visszamenni? Egy másikat? Vannak az életben megismételhetetlen pillanatok. Itthon eladtam a gépet.

– ...
– Igen, azóta gond nélkül kattintgatok. Egy úton akár háromszázat is. De olyan virágot többé sohasem láttam.

– – – –

– Halló?

– ...

– A kertben már kinyíltak az első hóvirágok. Régóta nem beszélgettünk!

– ...

– Ilyenkor szoktuk tervezgetni a következő nyaralásunkat. Csak legyen jó idő. Igaz, eddig mindig megúsztuk. Legrosszabb esetben is, ahogy mondják: két esőcsepp között szárazon.

– ...

– Szóval. Tavaly hol is voltatok?

– ...

– Igen. Gent. Szép város. A Szent Bavo katedrális. Van Eyk oltára. Jártunk ott. Én felmásztam a harangtoronyba. Tudod, minden tornyot megmászom, amit csak lehet. Isteni onnan fényképezni! – Te is? Ugye.

– ...

– Gondolkodtunk. De nem utazási irodával. Inkább maszek alapon kellene...

– ...

– Együtt négyesben? Remek az ötlet!! És?

– ...

– Toscana! Nagyszerű! Szívem vágya a soktornyú város, San Gimignano. Valahogy ki ne hagyjuk!

– ...

– Firenze? Egy tút sem tudsz ott nyáron elejteni. De persze a sofőr a választás szabadsága. Ettől függetlenül szívesen vállalom az útinarsall szerepét. Parlo italiano.

– ...

+ + +

– Akkor konkrétan hova? Már biztos kisütöttétek. – Nos hova vezet minket a sofőr?

– ...

– Ha mindenáron... Ezen nem veszünk össze. Az asszonyok úgyis eldöntik. A pénzügyeket rábízhatjuk a nejemre. Foglalkozási ártalom. Úgyis vállalkozna rá.

– ...

– És a gyerekeitek? Fiú, meg lány.

– ...

Fiúk? Úgy egyszerűbb.

– ...

– Táborba? Kinézték maguknak? Jó az önállóság. A mienk kerékpárral a Balaton körül. Társaságban.

– ...

– Persze. Nem féltjük. Elég nagy már.

– ...
 – Közben becsukom az ablakot, mert kikapok, hogy hagytam kihűlni a lakást. Olga ma a késői busszal jön.

– ...
 – Biztos örülni fog. Máris írom az első levelet. Korán kell kezdeni.

– – – –

– Őnagysága aggodalmaskodik: én már kijöttem a gyakorlatból, te még most ismerkedsz az autóddal...

– ...
 – Így már más. Évek óta vezettél apád helyett. Annyira meg én is tudom, mihez kell nyúlni kanyarban. Szükség esetén helyet cserélhetünk a volánnál. Az asszonyok pedig hátul ülnek. Nemde? Jól kibeszélhetik magukat!

– ...

– – – –

– Igazad van, már egészen beleéltem magam... Még a téli megfázáson is előbb estem át, hogy semmi se zavarjon. Hehe.

– – – –

– Megnéztem az Interneten. Elég vegyes a kép.

– ...

– A gyerekek?

– ...

– Már oda is értek?

– ...

– Persze, ők pontos időre kell, hogy érkezzenek. Olga mondja, ha úgy gondoljátok, mi még várhatunk. Bár szerintem az első szállásig olyan hosszú az út, hogy közben ragyogó idő is lehet. Indultunk mi már szakadó esőben és a továbbiakban soha szebb időt nem fogtunk ki, mint akkor.

– ...

– – – –

– (– Az orvoságok. – Az itt van.) Nagysága jelez a konyhából: most csomagolta be az útravalót. Te is begyújtottad a motort? – Nos akkor még öt perc és kiállunk a kapuba! Nyakamban lóg a gép!

– – – –

– Kialudtátok magatokat?

– ...

– Ne mondd! Karcolás! Észre sem vettem. Akkor, amikor a garázsba tolattam? Megtérítem, ha fizetni kell.

– ...

– – – –

– Olga kiszámolta a visszajáró pénzt. Ha feljöttök, majd elszámolunk. Gyertek busszal, akkor egy kis meglepetéssel koccintunk a szerencsés hazaérésünkre.

– ...

– Azért ha legközelebb ott, ahol szóltam, bekanyarodsz, megláthattuk volna a tornyok városát. Én csak könyvből ismerem azt a csodálatos ékkövet. Itt minálunk Toscanával kapcsolatban mindenki csak Firenzét emlegeti. Mondtam, ugye? Micsoda tömeg volt!

– ...

– Nem vitatkozom. Ez csak megjegyzés volt. Jó, jó, hallottad Olga, nem akarom újra kezdeni. Elvégre csak szerény kis útimarsalként élveztem a vendégszeretetet. Igazán hálásak lehetünk a felajánlott lehetőségért. És a töméntelen látnivalóért. Azért meg elnézést, hogy búcsúvaacsoraként rátok erőltettem a tenger gyümölcseit. Gyenge vigasz, hogy nekünk sem esett jól. Ő még most sem szedte össze magát.

– ...

– Kurz und gut: nagy teljesítmény volt! Az asztaltársaság már epedve várja a képes beszámolót.

– – – –

– Jönnétek? Csokorral? Névnapi csokorral?

– ...

– Hogy legyen megint szent a béke.

– ...

– Tudod: már csak a szépre emlékezem... – Átadom.

– ...

– Nincs itthon.

– ...

– Semmi, csak kivizsgáláson.

– ...

– Már akkor sem volt egészen jól. De látva, hogy én mennyire beleloalltam magam...

– ...

– Ne legyen ezért lelkiismeret-furdalásod.

– ...

– Hogy már láttad rajta? Utólag hajlamos az ember minden apróságból nagy következtetéseket levonni. Majd elmúlik.

– ...

– Kijössz? Kiviszel? Kösz.

+++

– Még rendel az orvos. Akkor még bent van. Nézd, a mellékajtón jött ki! Mi az eredmény?

– ...

– Az nem lehet igaz!

– Nem hagyom el magam. Jelentkeztem egy útra. Az is benne van.

– ...

– Jól emlékszel. Én mondtam: vannak az életben megismételhetetlen pillanatok. Mégis.

– Lemondani? Most kell valami más. Mögöttem hagyni, azt, ami volt. Ne kísértessen a látvány. Az utolsó napok. Amikor már meg sem ismert.

– ...

+++

– ...

– Igazad van. Azt nem lehet elfelejteni... Nézem a fotókat. Mind a négyen milyen boldogok voltunk... Köszönöm. Igen, mondják, ez az élet rendje...

– A múltkorit? Valóban kihagytam. Valahogy nem volt hangulatom hozzá. Szegény Olga, bizonyára elcipelt volna. Már a bérletet is az ő kedvéért vettük. Úgy illik.

– ...

– Hogyan mondod, hogy kár volt ismét távol maradni? Hát most mit tegyek, vegyek jegyet egy bérleten kívüli előadásra? Az már nem ugyanaz a közönség. Ha egyáltalán feltűnt a hiányom. Hiányzom valahol valakinek?

– – – –

– ...

– Láttál az autóból? Elkísértek. Még széket is hoztak ki a vendéglőből. Pedig már csak egy kapualjig kellett volna, hogy hazaérjek a boltból...

– ...

– Nem, nem. Azt válaszolok az érdeklődőknek: Igen, azt. Majdnem azt. Felül kóválygok, alul imbolygok, és hullámzik alattam a járda. Nevetnek. Nem, ők nem nevettek.

– ...

– Ne sajnálkozz, zavarba ejt.

+++

– Te is észrevetted? Zsugorodunk. Látom magamon. Különösen, amikor élem teszik a vendéglőben a levest. Olyan közeli a kanál. – Viszont nőnek a távolságok. A távolságok, ahova már nem jutok el. Mondják, húzzam ki magam. Haha! De szédülök. – – – Nem, már nem veszek színházbérletet... A sarokig is alig bírok elcsoszogni.

– – – –

– Halló! – – – Halló!! – – – Hallo.

– ...

– Végre. Tudod, te vagy az egyetlen, akivel jól kibeszélhetjük magunkat. Ne haragudj...

+++

– ...

– Mindig rágódom a múlton. Még mindig. Az a toscanai út. Talán nem kellett volna erőltetnem San Gimignano-t. Egyáltalán az egész utat. Olyan ripsz-ropsz alakult ki. Úgy tudtam, hogy a fiam a Balaton körül fog biciklizni. Hát Londonba ment a barátnőjével!

– ...

– Hátat fordított nekünk. Azóta még csak nem is érdeklődik.

– ...

– Olga tudta. Én csak sejtettem.

– ...

– Tudod, hogy hetekkel korábban miért adtam el az autónkat? Nagy jelenet a fiammal. Olga féltett. Nem sokkal előtte volt egy infarktusom.

– ...

– Be kellett volna vallanom, nem még rátenni egy lapáttal. Útimarsall! Parlo italiano. És a levelek.

– ...

– Olga azt remélte, hogy rendeződnek a dolgok, vagy legalábbis valamennyire megnyugtat a lövéri kertészkedés. A felkészülés a nyugdíjas életre. És akkor jött ez a... Tudom. Te nem tehetsz róla. De nem lehetett engem leállítani. Vett nekem egy mobilít és rámparancsolt, hogy legyen mindig nálam.

– ...

– Tettem is, meg nem is. Hogy éjszakára az éjjeli szekrényen... Tudod...

– ...

– És akkor fáradtan, visszafelé én vettem át tőled a kormányt. Még jó, hogy csak az a kis karcolás az utolsó métereken...

–

– – – –

– Halló! – Megszakadt a vonal? – Halló!! Halló!!! Kattant. – – – – Letette. – Ő is ... ő is ... ő is letette.

HEGYI FERENC

A LAVINA ELINDUL

(részlet a szerző készülő regényéből)

A fehér falak kiragyogtak a zöld lombok közül a délelőtti napsütésben. A két-szintes villa pompásan mutatott síkjaival, görbületeivel, erkélyeivel, csupán annyi kivetnivalót találhatott benne a szemlélő, hogy egy férfi kapaszkodott alulról az utóbbiak egyikébe.

E parányi szépséghiba azonban nem zavarta a ház lakóit az adott pillanatban. Volt helyette más bőven, ami ezt megtegye. Indulatok kavargtak az alsó és felső szinten egyaránt. A futurisztikus bútorokkal, színekben tobzódó kiegészítőkkal, absztrakt képekkel berendezett emeleti lakásban csakúgy, mint a stílbútorokkal, nagybányai festők vásznaival, és a tágas nappaliban álló pompás zongorával ellátott földszintiben. Más-más formában az örök harc, a nemek csatája zajlott mindkét helyen.

- Nem bírom ezt tovább - üvöltötte üvegtábla rezegető erővel a kick-bokszt bajnok az emeleten, lapátnyi tenyereivel gömbbé gyúrva egy pulit formázó kispárnát. Én sem - gondolta az erkélyükön csüngő férfi - lesz, ami lesz, ugranom kell!

- Hiába húzod magadra a zongorád, annyi közöd van hozzá, mint a színpadhoz! A televízióban bohóckodni derékig sliccelt ruhában, infernális vetélkedők házi-asszonyaként? Konzi, színművészeti egyetem, színpadi szerepek után? Szégyen! - harsogta a földszinten Rajnai, azzal a jellegzetes mozdulattal vetve hátra fejét, mellyel gyakor a nők tömegeinek szívét dobogtatta meg a filmvászonról és színpadról.

- Miért baj, ha pénzt keresek? Ha én is jól keresek? - vetette oda lánya, megpördülve a zongoraszéken.

- Keress, de ne így! Anyád királynőket játszott Sárrikám, én Rómeót, Leart!

- Meg félnótásokat a kabarékban - lehelte Sára.

Rajnai érteni vélte, de inkább másért háborgott. - Mit mondasz? Beszélni se tanultatok meg! Csak motyogtok, meg lejáratjátok az ember nagy gonddal megszerzett nevét!

- Férjhez mehetek, és megoldódik a problémád.

Az idős színész látványosan a fejéhez kapott. - A külföldről hazaszakadt rémes rendezőhöz, akivel a sajtóban szerepeltek? Erre kell hazajönnöm a több hónapos amerikai turnémról?

Sára elbiggyesztette ajkát. - Még olyan partnert nem találtam, aki neked tetszett.

- Az a kókler vén majom majd annyi idős, mint én! Rögtön unokáid születnek tőle!

- Nyugi, csak a bulvár szokásos zagyválása, nekem meg előnyös. Tudhatnád, amit írnak rólam, többnyire köszönő viszonyban sincs a valósággal - csitította lánya, kinyújtva a frissen vásárolt szandállal ékesített formás lábát. - Milyenek találsz? - kérdezte. Ám apja ügyet sem vetett a méregdrága lábbelire. - Tele vannak közös képei-

tekkel az újságok! Megakadályozom, hogy tönkretedd magad azzal a vénséggel! Tucatjával hevernének fiatal emberek a lábaid előtt - mutatott ki vaktában a széles üvegajtón túli teraszra, ahová abban a minutumban huppant le egy, a vizionált ifjak közül. - Ó - nyögte meglepetten, félbehagyva áriáját. Sára, követve kézmozdulatát, eltátotta száját.

Vadász Gergő kikászálódott a szétúzott leander romjai közül, csitítólag intett befelé: bocsánat a zavarásért! - és már fordult is a terasz kerítése felé. Épp átlendült volna a korláton, de a megállását követelő bömbölés - és főleg fölül, az erkélyen jelentkező zajok - megtorpantották.

Keletlenül beljebb húzódott, és igyekezett megnyugtani az ajtót félretolva feléje tartó, tajtékzó férfit. - Kérem, semmi gond! Jövök és megyek! - suttopta.

- Dehogy megy! Előbb elárulja, mit keres a teraszunkon?

- Csak idepottyantam kényszerűségből!

Az ősz komédiás felmérte az előtte álló fickót. Magas, kellemes képű, tán még harminc sincs a rohadt, és időtlenül vigyorog rá. - Miféle kényszerűségből? - kérdezte dühösen.

- Jaj, papa, semmi fantáziád nincs - szólalt meg az üvegajtó mögül Sári, a lánya.

- Mit gondolsz, miért ugrik ki valaki az ablakon?

- Vagy úgy? - vett az vissza a hangerőből. - Ilyenkor? - meredt gyanakvóan a betolakodóra.

- Engedd már be! Látod milyen ideges - sürgette Sári.

Vadász lesuntt fejjel, hálálkodó szavakat mormolva surrant a lakásba, reménykedve, hogy az iménti párbeszédükből szót sem értett az emeleten tomboló bajnok. Mert, ha igen... A gondolatra kiverte a verejték.

- Jól tönkretette a virágot! - mordult rá a színész.

A jellegzetes hangot hallva, a hivatlan vendégnek beugrott kivel áll szemben. - Megfizetem, művész úr! Bocsánat a betolakodásért, Vadász Gergely vagyok, Dr. Vadász Gergely!

Rajnai megenyhült. Lám, még a fiatalok is számon tartják. Hiába akarják háttérbe szorítani!

- Annyiszor hallottam gyerekkoromban Kandúr Bandiként a televízióban - lelkenedett megkönnyebbülve a fiatalember.

Sárából kiobbant a nevetés. - Remélem, a pszichológia doktora? - nézett aztán a férfire.

- Ügyvéd vagyok, de főleg ingatlanokkal foglalkozom. Most is e miatt jártam a fenti lakásban...

Mondatát a bejárati csengő csörömpölése félbeszakította. Vadász, barátainak Gergő, elsápadt. Segélykérően nézett Sárira, majd apjára. - Ha az emeletről keresnének, kérem... ugye megértik? Nehézsúlyú!

- Bújjon el gyorsan ide a gardróbba, míg a papa elküldi a zord férjet, vagy kicsodát? - mondta a lány vidáman. Pongyolájában odasuhogott a falat borító tapétával burkolt, így abba tökéletesen belesimuló ajtókhöz, szélesre tárva azokat.

A jogász hamarosan mindenféle szoknyák, nadrágok, kabátkák, blúzok és egyéb ruhadarabok tömkelegében találta magát, minden mozdulatnál csiklandozták a finom holmik. Szerencsére a kezdetben áthatolhatatlannak tűnő sötétséget a háta mögötti kis világító ablak oszlatni kezdte, a csöndet pedig, a kintről beszűrődő hangos kiabálás. Istenem, hiába volt minden elővigyázatosság, az az örült mégis gyanút fogott és követi? Lábába belenyilallt a fájdalom. Mi jöhet ma még? A perlekedés folytatódott, de már a nappaliban! Fülét az ajtóhoz szorította. - Végre megmondtam neki a magamét, és elküldtem a vén majmodat melegebb éghajlatra! Még hogy a bulvár zagyválása? Ostobának nézel? - harsogta Rajnai.

- Teljesen megörrültél? - csattant fel Sára. - Mi jogon küldöd el az én lakásomból az én vendégem?

- Apádként, aki súlyos milliókért vette, és berendezte neked azt!

- Térj magadhoz! Jöveveled óta egy avitt szindarabot játszol! Most kezdesz atyáskodni? Pillanatokon belül harminc leszek! Hívd fel, hívd vissza azonnal!

Rajnai hatalmasat horkantott. - Soha! - süvöltötte közvetlenül a gardrób mellett, megriasztva a harmadik hang hiányától épp megnyugvó Vadászt. - Ezrek, tízezrek várják türelmetlenül az önéletrajzi könyvem megjelenését, nyilván tömérdek interjút adok majd. Reflektorfénybe kerülünk, tündökölnünk kell! Elég baj nekem a celebséged, ne tetézd ezzel a megalázó viszonytal! - Te csak magadra gondolsz, mióta az eszemet tudom! - sivította Sári. - Nézz körül hol, és milyen körülmények között laksz, azután vádold önzéssel! - replikázott apja. - Ezzel is magad fényezed! A nagy Rajnai lánya nem élhet akárhogy, ugye? Csak Budán, luxusban! - „Hálátlanság! Te márványszívű ördög, Utálatosb, ha gyermekbe lakol, A tenger szörnyinél!” - zengte csodás orgánumán a színész. - Hiába szavalod a kedvenc szereped, attól még igaz, amit mondok! - Eszednél vagy? A lelkem teszem ki érted - jajdult fel Rajnai. - Meg a vendégem! - vágott közbe lánya. - Mert fityülsz a karrieremre! Azt szeretnéd, ha az apuci kislánya maradnék, akinek se önálló véleménye, se pénze, aki felett basáskodhatsz! De ennek vége! Önálló felnőtt nő vagyok, élem az életem, ahogy nekem tetszik! - Úgy beszélsz, mint aki egy százéves melodrámból tévedt ide! Küzdelem a zord atya ellen? Istenem, mit vétettem, hogy ilyen ostobaságokat kell hallgatnom? - Nem kell! - Kidobsz? Megyek is, mert megüt az ostobaságaidtól a guta! - fujtatott Rajnai. - Luxus lenne a könyved megjelenése előtt! Bár jobban fogyna. - „Az apaátok gyógyulhatatlan sebei Nyílaljanak által minden eredet”, ezt mondaná neked Lear! - harsogta a színész.

Vadász robajló lépteket, hatalmas ajtócsapódást hallott, aztán elcsendesedett a lakás. Kicsit várákozott. Most mi lesz? Elfeledkeztek róla? Egyáltalán, nyílik ez a vacak belülről? Megzörgette az ajtót. Aztán újra. Harmadjára is készült, mikor oly hirtelen nyitották ki a gardrób, hogy majd kibukott belőle. A vele szemben álló nő tekintetén látszott, már tökéletesen megfélemedezett róla. A televízióban annyiszor megcsodált hatalmas, zöld szemek meglepődve, majd gyilkos dühvel meredtek rá.

- Maga mindvégig itt hallgatódzott? - kérdezte fojtott hangon Sára. - Betör ide, kihallgatja az ember legbelsőbb titkait? Mit képzelsz? Állj! - sikított föl. - Ugye, újságíró? Én marha, bevettam a meséjét. De beperelem, még a gatyája is rámegegy erre a

kalandra! Majd megtanulja, mindennek van határa! Mit akarnak még rólam tudni? Milyen színű a bugyim? Ha egyetlen szó megjelenik arról, amit apámmal beszéltem...

- Figyeljen - próbálkozott közbeszólni Gergő. - Figyeljen! - bődült el aztán teljes hangerővel, és kihasználva a nő meghökkenését, leszögezte ő nem újságíró, és semmit sem hallott abból, ami kint történt.

Sári mély levegőt vett. - Akkor is - mondta vádlón -, akkor is! Tett néhány lépést a zongora felé. - A fenébe, a saját otthonomban magyarulkodik? Rendben, felejtjük el, ami történt. Menjen, eleget rontotta itt a levegőt!

- Kifizetem a virágot... vagy szívesen hozok helyette másikat!

- Eredjen már a pokolba!

Vadász köszönetet mormolva a kijárat felé osont. Mindössze egyszer próbálkozott rossz helyen, mielőtt kijutott a szabadba.

XXX

A Szilágyi Erzsébet úton beállt a reggeli dugó, Gergely csak lépésben tudott haladni. Az előtte döcögő autók karosszériáin vakítóan csillogott a napfény. Teljesen átízadt, mire elvergődött az irodájukig. Kellene már egy légkondi a kocsiba, de erre a csotrogányra költson pénzt? A közeli pasaréti templom harangszavára ért fel az emeletre.

- Marianna, drága lányka - énekelt, megnyitva a belemart virágfolyondárokkal díszített üvegajtót. A drága lányka, csinos harmincas nő, szenvedő arccal figyelmeztette, ne idénlelkedjen, a szomszédos irodában már ügyfelekkel foglalkoznak. - Igyekeztem, ahogy tudtam, de ez a forgalom - mentegetődzött, elterülve íróasztala forgószekéjében. - Egyébként mi újság? - kérdezte a szemben ülő asszonyt, felkapva az előtte heverő dossziét.

- Olvassam el helyetted? Nem elég, ha mindent odakészíték? A nyolcéves gyerekek önállóbb nálad! - mondta ingerült hangon a nő.

- Igaz is, mi van a kis Zsuzskával? Szép, mint a mamája? Rég meséltél róla.

- Szeretné többet látni az anyját, de míg annak ilyen üzlettársa lesz, aligha fogja!

Vadász felütötte fejét a papírok közül. - Bal lábbal keltél? Minden szavamba belekötsz!

- Csodálkozol? - kérdezte gúnyosan Mariann. - Tegnap délután legalább három ügyben szükség lett volna rád, de te kikapcsoltad a mobilod, teljesen eltűntél. Majd megőrültem! Mi itt hatan robotolunk reggeltől estig, hogy talpon maradjunk, te meg, mint egy előkelő idegen, jössz, mész, mikor kedved tartja!

Gergely reggeli jókedvének maradéka is ellebbent. - Kedvem tartja? - hördült fel. - Ütemterv szerint mentem a Karvaly utcába felmérni annak a táncosnőnek a lakását, tudhatnád! Épp körbejártuk, mikor csöngettek, dörömböltek a bejárati ajtón. Ügyfelem elsápadt, ez a pasija, mondta, míg megmagyarázza neki, miért vagyok itt, addigra cipóra ver! Volt nehézsúlyú kick-bokszt bajnok! Ó húzza az időt, amíg tudja, addig pucoljak el az erkélyen keresztül. Az emeletről! Épen aligha jutok le - gondoltam -, de sikerült! Ám ahogy lezuppantam az alattunk lévő lakáshoz tartozó...

- Azt hiszed, van időm mesematinét hallgatni? Tele vagyok munkával! Ha végre áttanulmányozod azt a dossziét, rájössz, hogy te is!

Vadászt elöntötte a düh. - A fenébe! A testi épségem veszélyeztettem a cégünk érdekében, mikor meg próbálok róla beszámolni merre jártam tegnapi, egyszerűen leintesz?

- Mivel tudom! Itt van leírva az újságban! Mariann egy színes, bulvárlapot dobott Gergő asztalára. - Még fényképet is mellékeltek hozzá, amint besurransz ahhoz a... televíziós dívához. Csoda, ha a mobilod sem vetted fel?

Gergely felkapta a lapot, nézte a címét: Hoppá Magazin. A második oldalon megtalálta a képet, mellette a cikket. Gyorsan átfutotta. - Micsoda marhaság - tört ki belőle. - Kerek sztori a semmiről! A fényképről meg leretusálták Sári apját, aki beengedett az erkélyről!

- Csak úgy Sári? Ilyen hosszú látogatás után, persze érthető! - húzta el száját Mariann.

- Értened, ha meghallgattál volna félbeszakítás nélkül! Gergő lecsapta az újságot. - Mit tegyek? Ez egy szennylap! Pereljem be őket?

- Inkább kezdj neki sürgősen azoknak a szerződéseknek a megírásához, amikhez odakészítettem az anyagokat! Rengeteg időnket elvitte már ez a... légyott.

Vadász lenyelte a kikívánczó káromkodást. Újra kézbe vette a dossziét, olvasni kezdte az anyagokat, de semmi nem jutott el az agyáig. Ha megszoríthatná a fényképes cikket író újságírónak a nyakát! Mariann készülődése zökkenetesen ki az álmodozásból. - A Bimbó úton várnak - magyarázta a nő. - Igyekez a melóval, mert az ügyfeleink holnap reggel kilencre jönnek! Utána a szokásos, megyünk együtt a bankba. Mivel ebédidőre itt vagyok, remélem, addig még találkozunk! Ahogy kilépett az ajtón, táskája csatján vakítóan megvillant a fény. Gergő, aki sosem mulasztotta el megszemlélni kolléganőjét hátulról, félrekapta fejét. A villódzásból elege volt már a dugóban.

Ismét belemélyedt az iratok tanulmányozásába, ám egyre az újságkép lebegett előtte, amint surran befelé a teraszról, az őt láthatóan pongyolában váró Sári felé... Majd a hatalmas zöld szemek, a nevetők, a haragosak homályosították el benne az olvasott sorok jelentését. A fenyegetően közeli határidő nyomására aztán lassanként sikerült kizárnia minden zavaró körülményt, felmérte a problémákat, majd tempósan hozzáfogott megoldásukhoz. Mire jó négy óra múlva kolléganője visszaérkezett, már a szerződéseknek és csatolt részeknek a kinyomtatásával foglalatalkodott. Hiába a rutin, az megmutatkozik minden téren - gondolta elégedetten, rásandítva a kinti melegtől elcsigázott nőre. Egy éve még odavetett volna néhány vigasztaló szót, de már tudta, jobb ilyenkor meg sem szólalni.

Némán összerakta a példányokat, sorra elhelyezte őket az ügy dossziéjába, aztán két tenyerével ránehezedett, és vágyakozva tekintett ki az ablakon az onnan látható egyetlen fa szellő libegtette leveleire.

- Kész vagy? - kérdezte bágyadtan Mariann. - Tudsz te, ha akarsz - sóhajtotta, megtörölgetve homlokát.

- Pedig alig láttam a pipától az újságírói marhaságok miatt!

- Egyiküktől nemrég óvtalak meg. Itt ólálkodott az irodánk bejárata körül, mikor elmentem. Veled akart beszélni. Mondtam neki, felejtse el, nincs erre neked idő.

Vadászt rossz érzés fogta el. - Miről akart? - kérdezte. Mariann gúnyosan felnevetett. - Mit gondolsz? Végül megúszad, szerencsére megelégedett egy apró intimitásoddal rólad, s elpályázott. - Miféle intimitásoddal?! A nő nem válaszolt azonnal, táskájában kotorászott. - Nyugi, lényegtelen semmiséggel - mondta vontatottan keresés közben. - Beadtam neki, hogy az ügyvédek mellett drámát írsz Martell Károlyról, aki a középkorban megállította az arab terjeszkedést Európában.

Az ügyvéd döbbenetesen nézett kolléganőjére. - Eszednél vagy? Ezt honnan vetted? - csattant fel. - Tőled - vonta meg vállát Mariann. - Múltkor ebédnél valami ilyesmiről beszéltél. - Olvastam róla, arról meséltem! Felfogod a különbséget? - Azt mondtad, milyen aktuális és drámai történet. Inkább szórakoztattam volna a firkászt azzal, hogy cégvezető létedre mindennel foglalkozol, csak a közös boldogulásunkkal nem? Itt a rengeteg kifizetendő számla, víz, villany, szerviz költségek, te meg bármelyik csinosabb ügyfél ürügyén hajlandó vagy kámforrá válni!

- Hohó, ne térjünk el a lényegtől! Miért kellett neked egyáltalán szóba állni veled?

- Mert addig bolyongott volna itt, míg el nem csíp téged, aztán órákra eltűntök valahová, tisztázni a dolgokat! Kell az nekem? Így legfeljebb drámairóként is tündökölsz a sajtóban - billentette meg az előtte heverő újságot -, a létező műveidről úgymint hallgatnak.

- A végén még hálás legyek, amiért kiszolgáltatsz ezeknek a hiénáknak? Fogalmad sincs mit képesek kihozni minden apró információból!

- Hálás azért legyél, mert újabb lakást passzoltam el, és már holnap nyélbe üthetjük az üzletet! Készítheted az újabb szerződést...

A rabszolgahajcsár mindenit, ebben a melegben sem nyugszik kis időre? Kell a pénz, igaz, de akkor is! - Gratulálok - préselte ki magából Gergő. - Látod, intimitásként bemutatnád volna a munka hőseként annak az újságírónak!

- A drámairást hihetőbbnek éreztem.

- Végül is érdekes téma... Mit üzen Martell Károly a mai Európának?

- Ő mit, nem tudom, én neked azt, hogy eszedbe ne jusson most vele foglalkozni! Végre tele vagyunk ügyfelekkel! Szerződéseket írd, ne drámát, mert különben kiszállok a buliból! Az állítólagos musicalek miatt is alaposan megszívtam!

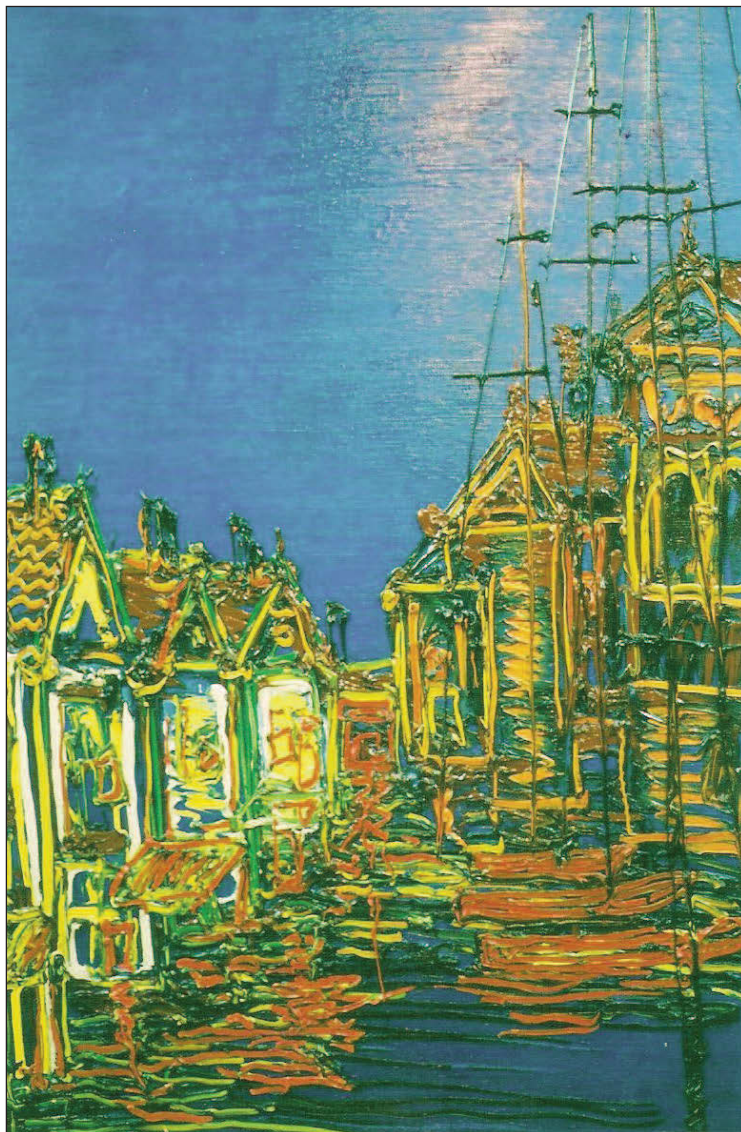
- Ne hányd újra a szememre! Találkoznom kellett néha a zeneszerzővel, mit tehettem, ha csak délután ért rá?

Mariann gúnyosan felnevetett. - Tavaly óta még a megbukásig se jutottatok el. Szóval használjuk ki, hogy van melónk, végre fújja vitorlánk a szél!

Vadász újra az ablak felé fordult, nézte a billegő faleveleket. - Szép is lenne egy fehér jachton elhajózni a mesés Arábiába - mondta vágyakozva. - Burnuszos arabokkal teli sikátorokban barangolni, vagy kikötni valahol délen, pálmafás öblökben, ahol táncoló fűszoknyás lányok várnának... - Vagy esetleg Sárrika? - grimaszolt Mariann. - Sajna, ma velem kell beérned. - Felejtsd el végre a tegnapi napot! Szerintem már csak te rágódsz rajt - mordult rá Gergő.

Nyílt az ajtó, fiatal kolléganőjük dugta be fejét. - Egy furán öltözött férfi keres -
nézett a jogászra -, azt hiszem, arab. Fogadod?

XXX

Lendvay István: Vizes sikátor, Thaiföld

JAGADICS RÓBERT

HÉTPATAK VÖLGY

Hajdanán, valahol, egy városka szélén álldogált egy elhagyatott ház. Abba a házba rég nem költözött senki, de most a helybéliek összesúgtak, mert hallomást szereztek róla, hogy új lakók érkeznek. Úgy mondták, egy család vette meg azt a városszéli régi építményt.

- Minek is nekik ez az öreg épület - mondták egymás közt városbéliek - valamikor egy szerencsétlen íróember lakott ott, azt mondják megannyi könyvet írt, már egy évszázada lehetett. Csak írta-írta a könyveket, de soha, senki nem vette meg azokat, hát még, hogy kiadták volna. Nem volt rájuk kereslet, így csak írt, írt és írt. A kéziratok gyűltek, míg lassacskán egy egész könyvtárszoba megtelt velük, de hogy miről szóltak, azt senki nem tudja.

- Úgy hallani, meséket írt - mondták mások, öregségére elhagyta a házat, és elutazott valahová, talán megunta a magányt.

Ilyesfajta hírek keringtek a ház múltjáról. Várták is, hogy beköltözzön az új család, nem sok minden történt arrafelé, így legalább valami új dologról lehetett beszélni.

Egy szép délután érkeztek nagy bőröndökkel, a szülők és egyetlen gyermekük, egy fiú. Átsétáltak a nagy, füves udvaron egészen a ház kapujáig. Kinyitották az ajtót, s a földszint szobáin végigbámszkodva egy lépcsőhöz értek, mely az emeletre vezetett. Körülnéztek odafönt, s találtak egy ajtót, amit nem lehetett kinyitni. Hiába próbálkoztak, csak nem sikerült. Nem is időztek ott sokáig, fogták a bőröndöket, neki-láltak, hogy kipakoljanak, s berendezkedjenek.

Teltek múltak a napok, de azt az ajtót csak nem sikerült kinyitni. Már átkutatták az egész házat, de a kulcsát nem találták.

A fiú egy reggel, ahogy sétálgatott az emeleten, elhaladt a padlásfeljáró mellett. Egyikük sem ment még fel a padlásra, gondolta, hátha ott megtalálja a kulcsot. Egy rozoga létra vezetett fel a sötét padlástérbe. A tetőcserepek közt épp annyira szűrődött át a fény, hogy a fiú végignézhett a homályos térben. A fénysugarakon át porfelhő szálingózott és régi nagy kartondobozok álltak mindenütt. Fellépett a létráról padlás deszkáira, hogy jobban körbenézzen. A dobozok között, egy fénycsík a rossz tetőn át épp egy könyvre világított, s így el tudta olvasni, ami a borítóján állt: Hétpatak Völgy - ez volt a címe, csak az nem volt ott, hogy ki is írhatta. Felkapta, és lesietett vele a szobájába.

Hétpatak Völgy. Vajon miféle könyv lehet ez? - kérdezte magában.

Az ágyára kuporodott, és olvasni kezdte.

Egy erdőről szolt, s hogy az erdőben egy nagy hegy hasadékaiban a sziklák közt forrás fakadt, a forrásból a víz patakként csorgott tovább, s a sziklák megtörve a kis

patak útját hét részre választották, így folyt tovább hét külön pataként, hét irányba, s ahogy a kisebb patakok folytak hétfelé, egy idő után újra csak összetalálkoztak. Így hát abban az erdőben, hét kis patak született, s körülöttük hosszú gerincű hegyek minden irányban. Erre a helyre telepedett le egy kis vándor nép, és elnevezték azt a helyet Hétpatak Völgynek.

Építettek különleges házakat, némelyiknek olyan formája lett, mint egy óriási csigaház, másikat meg vastag törzsű fákból vájták, vagy piciny dombok aljába. Voltak olyan házikók is, amik nagy-nagy buborékokra hasonlítottak. A hét kis patak között építették föl ezeket, a patakokra íves, díszes fahidakat emeltek, s vékony kavicsos utak vezettek egyik háztól a másikig. Gyakorta rendeztek ünnepeket egy nagy tisztáson, s akkor zenéltek, énekeltek, mulatoztak napestig.

A fiú letette a könyvet. Elképzelte, bár ő is ilyen csodás helyen lakhatna. Ez a város, ahová költöztek unalmasnak látszott, sok szürke falú építménnyel. De Hétpatak Völgy sokkal csodálatosabban festett. Tovább folytatta hát, nehogy túlzottan elszomorodjon.

Hétpatak Völgyében élt egy szépséges lány, s noha a völgyben mindenki szép volt, ezt a lányt mindüknél szépségesebbnek teremtette az Isten. Csak egyetlen egy volt köztük, aki megvénült, de az is csak a bölcsességbe vénült bele, ő volt a mágus. Az a lány ismerte a mágust, de a mágust mindenki más is ismerte a faluban. Értett ő mindenféle varázslatokhoz, bár senki sem kérte meg soha, semmiféle varázslásra, mert hiszen mindenki olyan jól élt, hogy nem akadt szükségük semmi egyébre. A völgy épp elég varázsos volt. A szépséges lány elment egyszer a mágushoz hófehér ruhát viselve, hosszú csipkés szoknyában, derekát átkötő vörös szalaggal, s vörös hajszalagot font hozzá a hajába. Szeme kékjét az ég tükrözte vissza, hajának fényére irigykedtek a Nap sugarai. Úgy szaladt, hogy lábujjai alig érték a talajt, szinte lebegett, alig volt súlya, e vidéken ily könnyűek voltak az emberek. Így ért a dombra, ahol a mágus háza állt egy vaskos fa tövébe vájva.

A fiú lehunyta a szemét, a könyv felett. Elképzelte a lányt, kék szemével a fehér ruhájában, úgy érezte, bár megismerhetne egy ilyen csodálatos teremtet. Biztosan belészeretne - gondolta. Aztán folytatta az olvasást. Gyorsan forogtak a lapok a kezében, észre sem vette, hogy múlik az idő.

A mágus házában a lány megállt, s egy vén, aprócska apóka nyitott ajtót. Betessékelte a lányt, teával kínálta, s tudakolódott felőle, hogy miért érkezett hozzá. A lány boldogan mondta, hogy épp semmi dolga sem volt, így eldöntötte, hogy meglátogatja. A mágus így szólt hozzá:

- Tudod te is, hogy nagyon öreg vagyok már, s amiért mindig ilyen kedves voltál velem, rád hagyom azt, mi számomra a legértékesebb.

Ekkor egy pillanatra elsietett, és egy könyvvel tért vissza, amit rögvest átadott a lánynak.

- Miről szól? – kérdezte a lány a mágust.

- Varázslatos könyv ez, de úgy érzem, tiéd kell, hogy legyen. Sok varázskönyvem van, de mindközül ez a legkülönösebb.

- Ugyan miért? – kíváncsiskodott a lány.

- Azt majd úgyis megtudod, ha olvasni kezded.

Sokáig beszélgettek még, aztán elbúcsúzkodtak, s a fiatal szépség magára hagyta az aggastyánt. Úgy libegett a könyvvel a hóna alatt át a hét patak íves hídjain, óriás csigaházak közt, mígnem a sajátjához ért. Odabenn kivette a hóna alól az ajándékot, fodros ruháját megigazgatva leült a székre, s úgy döntött mindjárt bele is olvas.

A könyvnek nem volt címe. Kinyitotta, és rögtön az első oldalon egy fiúról olvasott. A fiú egy városkába költözött a szüleivel, egy régi elhagyott házba.

A fiú nagyot nyelt, ahogy ehhez a részhez ért. Pont, mintha róla szólt volna az a könyv, amit a lány olvasott. Most már ő sem hagyhatta abba, túlságosan izgalmassá vált a történet. Hát tovább folytatta.

A szépséges lány a varázskönyvvel a kezében ült, amit a mágustól kapott, és nem értette, hogy miért lehet olyan varázslatos, hiszen csak egy fiúról szól. Nincsenek benne varázsigék, és semmi ahhoz hasonló. Aztán ahogy lapozgatta, eljutott egy érdekes részhez. A fiú Hétpatak Völgy legszebb lányába lett szerelmes, beleszeretett kék szemébe, napsugaras hajába, vörös hajszalagjába, fehér hosszú szoknyájába.

- De hisz ez én vagyok! – kiáltott fel a lány, és alig gondolt egyet, már rohant is vissza a mágushoz, hogy miféle könyvet adott neki.

A mágus ajtót nyitott, betessékelte a szépséget, ő meg faggatni kezdte, milyen furcsa könyv került hozzá. Az öreg semmit sem mondott, csak hogy olvassa tovább. A lány ott helyben tovább lapozott, s attól, amit olvasott teljesen érzékenyült. Az a fiú nagyon egyedül érezte magát abban a magányos házban, az ismeretlen városban. Soha nem érzett még ilyet, de most mindent megadott volna azért, hogy találkozhasson azzal a lánnyal, aki Hétpatak Völgyben élt.

- Honnan ismer engem ez a fiú? – kérdezte a lány a mágustól.

- Olvasott rólad. Pontosán úgy, ahogy most te ezt a könyvet olvasod róla, ő is olvas egy másik könyvet, ami rólad szól.

- De hát ki írta ezeket a könyveket?

- Az nem fontos, sokkal fontosabb, hogy kikről szólnak.

A fiú az arcához kapta a tenyerét.

- Ez lehetetlen! – suttogta – A lány a könyvben épp rólam olvas. Hiszen ez csak egy mese. Őket csak kitalálták, nem létezhetnek! Honnan tudnak rólam, honnan tudják, hogy ideköltöztem ebbe a városba, ebbe a házba?

Már fél nap eltelt, s a könyvből, amit a fiú a padláson talált csak néhány oldal maradt hátra. Most már minden áron meg akarta tudni, hogyan végződik. A könyv így folytatódott:

A lány elmerengett, a mágus házában a kemencében lobogó tüzet nézve, s arra gondolt, hogy órá még senki sem volt ennyire kíváncsi. Érdekelni kezdte a fiú, látni akarta, kérte az aggastyánt, segítsen neki, hozza el őt neki.

- Azt nem lehet - válaszolta az öreg - Ő a valóságban él, és a valóságban nem történhet meg minden. Nem jöhet az a fiú csak úgy ide, a mesék világába. Viszont a mesékben bármi megtörténhet, még az is hogy valaki elhagyja ezt a mesevilágot azért, hogy betérjen a valóságba. Átmehetsz a valóságba, de akkor többé nem térhetsz vissza ide, erre a csodálatos helyre. Ha ezt választod, abban tudok segíteni, de vissza már nem hozhatlak. S aki elhagyja Hétpatak Völgyet, örökre elfelejti, hogy valaha is itt járt.

- Hogyan tudok eljutni oda? - kérdezte a lány.

- Csak olvasd végig a könyvet, és megtörténik a varázslat.

- Sikerült már eljutnia valakinek a valódi világba?

- Valakinek egyszer, de az már nagyon rég volt. – válaszolt a mágus – Ő is varázsló volt valaha, hatalmas varázsló. Két könyvet írt, és mikor elment a valódi világba, az egyiket magával vitte. A másikat itt hagyta Hétpatak Völgyében. Ez az a könyv, amit itt hagyott, ez van most itt, és amit átvitt, az van a fiúnál. Erre csak egy nagy hatalmú varázslónak van ereje.

- Akkor talán arra is képes, hogy visszahozzon ide – reménykedett a lány.

- Ki tudja, merre jár már?

- Én akkor is meg szeretném ismerni az a fiút. Végigolvasom ezt a varázskönyvet. Azzal kinyitotta, és az utolsó oldalra lapozott.

A fiú a városka széli nagy házban gubbasztott, és várta lányt. A nagy ház udvarától nem messze volt egy erdő. A könyvben úgy írták, hogy ők ketten ott találnak egymásra, s ahogy ezt elolvasta, amint szemei végigfutottak a történet utolsó sorain, a lány egyik pillanatról a másikra eltűnt, kámforrá vált a mágus szeme előtt. A könyv a földre hullott, az öreg felemelte, majd elbicegett vele lassan, öregesen.

A fiú tudta, hogy az erdőbe kell sietnie, a lányt már odavarázsolta a könyv. Sietett át az udvaron, a kapun túl az erdő széle felé, s a messziből meglátta, hogy már ott vár rá, akiről olvasott. Csodaszép volt, mint ahogyan elképzelte.

- Te vagy az Hétpatak Völgyből! – kiáltotta – Te vagy az a lány!

- Nem tudom, miről beszélsz?

- Persze hogy nem tudod. A mágus megmondta, hogy mindent el fogsz felejteni, gyere velem, megmutatom, ez áll a könyvben.

- Nem mehetek, el kell indulnom hazafelé.

- Hiszen itt neked nincs is otthonod, a könyvből kerültél elő, nincs hová menned! - erősködött a fiú, ám a lány semmit sem értett.

Ekkor megfogta a kezét, s amint elindult, a lány félénken a nyomában maradt.

Visszatértek a házba, hogy a fiú megmutathassa a titkot, amivel bizonyítékot adhat a szavának, ám a könyv eltűnt a szobájának ágyáról. Mindenütt kereste, még az ágy alá is benézett, de csak egy jókora, nehéz kulcsot talált. Hová tűnhetett? És minek a kulcsa lehet ez? Talán azé a bezárt ajtóé, amit eddig még nem tudtak kinyitni.

A lány semmit sem értett, de a fiú fogta a kezét, és vezette. Odasiettek az ajtóhoz, hogy beleillesszék a kulcsot a zárba. Sikertelenül elfordítaniuk, az ajtó kinyílt, s egy hatalmas könyvtárszoba látványa tárult eléjük. Magas polcokon százával sorakoztak a könyvek. Odaléptek az egyik polchoz s a fiú kihúzott egy könyvet a sorból. Egy mesekönyv volt, kézzel írva. Ugyanúgy nem szerepelt rajta az író neve, ahogy a másikon sem, amit korábban olvasott. Még egyszer körbenézett, és döbbenet kellett megállapítania, hogy egy hatalmas varázskönyvtárra bukkant. Rögtön elment a bátorsága, hogy belenézzen az újabb könyvbe, inkább visszacsúsztotta a többi közé.

A hatalmas varázsló, akiről az öreg mágus beszélt - szólt a lányhoz -, aki a két könyvet írta, aztán eltűnt örökre. Ő lakott itt régen, az ő könyvtárában vagyunk.

Mennyi különös történet lapulhatott még ezek között a könyvek között, mennyi titkos mese, és kaland.

Egyszer csak lépteket hallottak a hátuk mögött, s amint megfordultak, az ajtóban állt egy ráncos arcú, loboncos hajú férfi. Ruhája, mint a lemenő, vöröslő Nap fénye a tiszta ég határán.

- Azért jöttem hozzátok, – suttogta - hogy elmondjak egy titkot, amit csak én tudok még. E házban éltem, és szőttem a történeteket éjszakáról éjszakára, évről évre, míg meg nem öregedtem. Valamikor írtam egy könyvet, ami egy szépséges mesebeli lányról szólt. Ami abban könyvemben állt, az mind valóra is vált abban a másik, mesés világban. Fogtam magam, s odautaztam hát varázslattal, - mert ismertem a módját - arra a mesebeli helyre, s ott írtam egy másik könyvet is. De előtte elrejtettem a titkos könyvtárat ide, bezárt ajtó mögé, várva, hogy a varázslataim egyszer sikerülnek majd. S az egyik végre sikerült, hiszen egymásra találtatok.

Ők ketten erre összenéztek, s a lánynak hirtelen minden eszébe jutott. A régi otthona, a régi élete, és hogy miért is érkezett. Megölelték egymást, és onnantól a fiúnak már soha többé nem volt unalmas a városka, ahová nem is olyan régen költözött.

S hogy visszatértek-e valaha Hétpatak Völgybe? Arról szóljon majd valamikor egy következő történet.

KARSAY JOLÁN

BARÁTSÁG

- Légyölő galóca leszek! - jelentette kis unokám a megjegyzésemre, hogy nagyszélű, piros pettyes vászonkalapjában olyan, mint egy óriási gomba.

- Tök olyan vagyok - hagyta helyben.

Kijöttünk a kertbe rügyfakadást nézni, tavaszköszöntő madárdalt hallgatni. Igyekezttem kedvet csinálni Gergőnek a virágszedéshez.

- Gyere, lepjük meg anyát egy csokor ibolyával! De hiába! Gergő merengett. Térült-fordult a fák között, ajánlatomon könnyedén túltette magát. Végül kibökte:

- Inkább játsszunk valamit! Ugye tudod nagy, mi leszek, ha megnövök?

- Úrhajós, vagy tengerész. - találgattam.

- Dehogy! Bányamentő. Játsszuk most azt, hogy te egy bányaomlás áldozata vagy. És én megmentelek, jó?

Addig szerencsétlenkedtem, amíg a mentés még idejében megérkezett. Életveszélyes sérülésekkel ugyan, de életben maradtam. Lábadoztam a diófa alatt, egy kerti széken. Nem sokáig. Vad indiánüvöltés riasztott. Nyilak záporoztak árva fejemre. A szerszamos sufni fedezéke mögül vettem fel a harcot. Ellentámadással próbálkoztam. Gergő közölte, elkéstem. A küzdelemnek vége, győztek az indiánok. Nem sokáig tartott a győzelemittas nyugalom. A faházikó a törökök által bevett budai várrá rukkolt elő. Ostromolni kezdték a magyarok, hogy visszaszerezzék ősi tulajdonukat. Én, a török basa bugyogós janicsárja kétségbeesetten védekeztem. Álltam a támadást, de egy Gergő nevű törökverő vitézzel nem boldogultam. A magyarok neki köszönhették hogy visszafoglalták a várat. - Feladtam.

- Egy kicsit belenézek az újságomba - egyezkedtem Gergővel, pihenést remélve. Jó ideje olvastam. Gyanús lett a nagy csend. - Hol van ez a gyerek, mit csinál? - aggodalmaskodtam. A mőzesbokor tövében találtam rá.

- Pszt, nagy, súgta, mielőtt megszólalhattam volna. Ujjával szorgalmasan birizgálta a leveleket. Ő most keresztspók volt, csendben szövögette a hálóját.

- Nagy, ugye látod, milyen szabályos ötszögű hálót feszítek a két ág közé? - Mutatta, hogy belül csigavonalban kanyarog. Meresztettem a szemem, csodálkoztam a „pók” zsenialitásán.

- Tudod, nagy, te leszel a légy! - csillogott a szeme a nagy ötlettől.

Kivihetetlennek tűnt a szerepem. Álltam egyik lábamról a másikra.

- Semmi az egész, csak zümmögnöd kell, - nyugtatott, - azt ugye tudsz, nagy? És vergődhetsz, amikor a hálómmal befoglak - tette hozzá.

- Jaj, Gergőkém, vergődni nem szeretnék - tiltakoztam panaszosan.

Gergő gondolkodott. Kompromisszumot kötöttünk.

- Jó, ne vergődj, ha annyira nem akarsz - nyugtatott meg. - Jószívű keresztspók leszek. Megfoglak, de rögtön el is engedlek.

- Hát így már egészen más, - egyeztem bele. Halkan, zümmögve kerülgettem a mózesbokrot.

Hazafelé az útelágazásnál megtorpantam és Gergőre ripakodtam:

- Hé, paraszt! Melyik út megyen itt Budára? -

Azon nyomban kinyújtotta a karját, Toldi Miklósként büszkén mutatta a helyes irányt hazafelé.

Meleg kis keze a tenyerembe simult. Felpillantott rám:

- Nagymama, te a barátom vagy! - mondta nagy komolyan.

Tranta Julianna: Furulyás

ROSS KÁROLY

TEMETÉS

Krausz egy késő éjszakáig nyitva tartó étteremben vacsorázott éppen, mikor megszólalt a telefonja és a kijelzőn megjelent az anyja neve. Az utolsó falatoknál tartott, és azon morfondírozott, rendeljen-e még kávét vagy inkább kérje a számlát. Nem akart még lefeküdni, volt dolga bőven: könyvelője felhívta délután, hogy a számlái köszönőviszonyban sincsenek a kiadási oldallal, legyen szíves összekaparni a hiányzókat. Hétfőn van a leadási határidő, akkorra mindenképpen szüksége van rájuk. Anyja viszont nem szokta ilyen későn hívni, sőt, hívni sem szokta, tehát valószínűleg fontos. Fel kell vennie.

– Szervusz.

– Péter, te vagy?

– Én, persze.

– Mi az a zsvvaj körülötted?

– Megy a tévé. Mi újság? Későn hívsz.

– Hívtalak a vezetékiesen is, de nem vetted fel.

– A fürdőszobában voltam.

Csönd. Szünet.

– Szóval?

– Képzeld, meghalt a János.

– Melyik János?

– Melyik János, fiam! Apád bátyja.

– Öccse.

– Bátyja.

– Bátyja a fenét, öccse.

– Öccse? Legalább tíz évvel idősebb volt, mint az apád.

– Rendben, hagyjuk. Miben halt meg?

– Öreg volt, mint én.

– Te nem vagy öreg.

– Csak három évvel volt idősebb nálam.

– Na, látod. Ezért mondom, hogy az öccse. Mikor halt meg?

– Hétfőn. Ezt írták. Holnap lesz a temetés.

– Nem tudok elmenni.

– Mindjárt gondoltam.

– Akkor sem tudok.

– Nézd, fiam... – Sírás. Szipogás, aztán sírás megint.

– Anya, tudod, hogy nem vagyok egy temetésre járó típus.

– Ki az, fiam, ki? Itt nem...

– Ha a többiém nem voltam, az övére sem mehetek.

- Azért egyére csak el kellene menned.
- Hogy válasszam ki, melyikére? Minddel rosszban voltatok.

Csönd. Matatás a vonal túlsó végén.

- Mit csinálsz?

– A táviratot keresem.

- Táviratot?

– Amiben írták, hogy mikor lesz.

– De mondom, hogy nem megyek. Nem érek rá.

– Jól van, azért előkeresem. Itt van. Június 10-én, délelőtt tízkor. A katolikus temetőben.

- Az holnap van.

– Holnap.

– Holnap péntek. Munkanap.

– Valakinek képviselnie kell a családjunkat, fiam. Mióta én...

– Anya, te egyetlen temetésen sem voltál. Apáén kívül.

– Persze, mert nem vittél el. Nem tudok én már vonatra szállni.

Krausz ilyenkor el szeretne volna mondani neki, hogy ő már negyvenéves, és megvan a saját élete. A családjára ugyan már nem hivatkozhat, ezt az anyja is jól tudja, de a munkájára igen. Bár a múltkor a szemére vetette, hogy egyáltalán nem gyarapodik úgy, ahogy az elmondásai alapján gyarapodnia kellene: még mindig abban a lerobbant tóparti házban él, aminek még kerítése sincs. Hiába mondta, hogy már van, az anyja egyszerűen nem óhajtotta tudomásul venni.

- Jó, majd meglátom.

– Abból nem lesz semmi.

– Nem is ígérek semmit.

– Délelőtt tízkor, a katolikus temetőben.

– Jó éjszakát, anya.

Katt. Anyja sosem köszönt el tőle, szó nélkül tette le mindig a telefont. Krausz tudta, hogy nem sértődöttségből teszi. Így szokta meg. Sosem mondta neki senki, hogy el kéne köszönni. Ő sem.

Megrendelte a kávé, s míg várt rá, felhívta a könyvelőt. Tudta róla, hogy filmbolond s feltételezte, hogy most is ott ül a komputer előtt, és filmeket töltöget. Nem csalódott.

- Ha hétfő délután viszem, az még jókor lesz?

– Mi van holnap? Péntek?

– Péntek, és igazság szerint temetésre kellene mennem.

– A hétfő teljesen jó. Előbb úgysem tudnék nekiállni.

– Rendben.

– Csak nem az édesanyád?

– Nem, nem, a negyedik nagybátyám. Sorban mennek el, minden hónapra esik egy.

– Szent ég, kész anyagi csőd.

– Az – nyugtázta Krausz, bár nem értette, mire gondol a könyvelő.

Talán akkor mégis elmegyek, gondolta. Három nagybátyjára nem ment, egyére már illene. Holnapra egyetlen megbeszélési időpontja sincs, s ha mégis lenne, Anett majd elintézi. Megkönnyebbülten állt fel az asztaltól. Nem szerette otthagyni a munkáját, de szükségét érezte néha, hogy a napi rutinon változtasson. Nem éppen temetésre járással, de ha más nincs, ez is megteszi.

Amint hazaért, első dolga volt, hogy kinyissa a szekrényt, s szemügyre vegye a ruhatárát. Emlékezett egy sötét öltönyre, meg egy szürkére is, de mivel évek óta nem használta egyiket sem, nem lehetett benne biztos, hogy még rájönnek. Jó hét-nyolc kilót felszedett az utóbbi másfél évben, amiből néha lement valamennyi, de aztán észrevétlenül vissza is lopakodott. A szürkének jó volt a zakója, de szűk a nadrágja. A sötét majdhogynem fordítva. A sötét nadrág – szürke zakó felállást végül nem találta elfogadhatatlannak. Kellene hogy legyen egy-két jó öltönyöm, gondolta. Nemcsak a korom, a foglalkozásom miatt is. Elhatározta, ha a holnapi napba belefér, benéz egy ruhaszaküzletbe.

Három különböző csatornán is megnézte az időjárás előrejelzést, s szinte egybehangzóan állították, hogy holnap száraz, napos idő lesz, huszonöt fok körüli hőmérséklettel. Krausznak jókedve támadt. Mikor érezte, hogy nincs sok veszíteni-valója, mindig jókedvű lett. Elképzelte magát, amint tűrhetően kinéző ruhájában kiszáll tűrhetően kinéző BMW-jéből, s szép lassan odasétál a gyászoló tömeghez, akik közül, hála isten, nem ismer szinte senkit. Flót meg Misát igen, a többit egyáltalán nem. Könnyű lesz beolvadni, könnyű lesz lelépni. Fél óráig sem tart az egész. Utána étterembe megy.

Gyorsan felhívta Anettet, hogy közölje vele a hírt, de a nő telefonja már ki volt kapcsolva. Sejtette. Kilenc után nem veszem fel senkinek, szokta mondani, még neked sem. Ha akarsz valamit, előtte hívj. Ez nálam szabály. Mikor megkérdezte, miért, mit csinál kilenc után, azt mondta, teljesen mindegy. Kell hogy legyen az ember napjában pár óra, mikor még a főnöke sem zavarhatja. Krausz elfogadta az érvelést. Az ő telefonja éjjel-nappal élt.

Az alig száz méterre lévő strandról idáig hallatszott a késő esti vendégek hangoskodása. Nem voltak sokan, előszezon volt, június eleje, de a tó igazi szerelmesei ilyenkor már nem bírtak magukkal. Nemcsak a helybéliek, a rendszeres nyaralók is megjelentek hét közben, hétvégeken, ki mikor ért rá leruccanni. Krausz szerette, mikor a hosszú holszezon után újból élet költözik a tópartra és a városba egyaránt. Azt is szerette, mikor a nyár végén elkotródik mindenki, de azt máshogyan. Azon kevés helybéli közé tartozott, akik nem a vendégekből éltek, bár közvetve vagy közvetlenül azokból élt itt mindenki. Mégis, megethette, hogy semleges kívülállóként figyelje őket, amiben igazán kedvét lelte. A mindjárt a tóparton futó út fölé épült házából kedvére mozizhatott, ha úgy hozta a kedve. Aki a strandra ment, el kellett hogy menjen az ablaka alatt, nem nagyon mehetett másfelé. Unalmas szombat délutánokon figyelni szokta őket. Sokáig, hosszasan, gyereket, felnőttest egyaránt. Mint egy darabjaira szakadt csorda, úgy vonultak a víz felé. Mögöttük a nyárfák, aztán a víz, aztán a távoli túlpart. Tekintete sokszor a semmibe révedt.

Elkezdte kikészíteni a ruháit. Rég volt már, mikor utoljára hivatalos helyen jelent meg, alig találta a fekete cipőjét. Meg a nyakkendőjét. Világos ingekből csak egy kéket talált elfogadhatónak. Állandóan pólóban járt, könnyen mosta őket, gyorsan száradtak. Ha gyakrabban kéne kiöltözni, bajban lennék, gondolta. Többször is eszébe jutott már, hogy Anettet megkéri erre-arra, de mindig elvetette. Kiszolgáltatottnak érezné magát, amit nem engedhet meg. Bejárónőre gondolni sem akart.

Ekkor eszébe jutott a halott. Fló és Misa apja. Apjának a második öccse. Vajon a felesége él-e még? Hogy is hívták? Zsu néni. Olyan hülyén hangzott. Flo is hülyén hangzott elsőre, de megszokták. János bácsi családjában mindenkinek hülye neve kellett hogy legyen, ha már neki annyira normális volt. Azt hazudják mindig, mondta az anyja, hogy főkönyvelő, ami persze nem igaz. Főkönyvelő valami nagy gyárban. Négy polgárit végzett, hogy lenne főkönyvelő. Az a Zsu meg diszpécser. Mi az, hogy diszpécser? Nincs is olyan szó. Hazudoznak ezek össze-vissza. Lenéznek bennünket, fiam, mert mi itt maradtunk vidéken. Ő tudta, hogy anyja a férje miatt szégyenkezik. Mindegyik testvére városra költözött, mindegyiknek fehérgalléros munkája volt, csak az ő férje maradt paraszt. Azaz szépítsük egy kicsit, fuvaros. Lovas szekeres fuvaros. Mert a jogosítványig nem jutott el. De nem is érdekelték a gépek. A lovak érdekelték. Valósággal megbabonázták azok a nagytestű muraköziek. Ők meg a bátyjával gyerekkorukban hogy félték tőlük! Már a nagy kidülledt szemükkel halálra tudták rémisztetni őket. Semelyik állatnak nincs olyan titokzatos nézése, mint a lónak. Nem tudsz kiolvasni belőle semmit, se szeretetet, se ragaszkodást, se megvetést.

Nem mosatta le a kocsit. Poros, a telepen állt egész héten. Pedig napközben még eszébe jutott. Meg a tank is üres. Nem baj, korán kel, lesz ideje mindenre. Elég, ha kilenckor elindul, negyven kilométer. Kényelmesen, nem kell rohanni. Egy temetésre ne rohanjon az ember. Hogy néz az ki. Úgy gondolkodom, mint az anyám, jutott eszébe. Ha beszélek vele telefonon, egy ideig úgy gondolkodom, mint ő. Meg úgy is beszélek. A lelkiismeret diktálta rejtett tisztelet. Ha már máshogy nem teszi tiszteletét nála. Mindig csak ígéreti neki, hogy megy, meglátogatja, aztán az utolsó percben meg lemondja. Vajon meddig hiszi még el neki ezeket a váratlanul közbejött dolgokat? Valószínűleg ameddig ő akarja, hogy elhiggye. Nem tehet mást.

Koszorút is kellene csináltatnia, de arra már nem lesz ideje. Nem baj, útközben majd kitalál valamit. Megáll valahol, virágáros mindenütt van. Anyját felhívja reggel, hadd örüljön. De éreztetnie kell vele, hogy nem az ő nyomására teszi. Nem, a saját elhatározásából megy, főleg Flo és Misa miatt. Őket mindig is kedvelte, bár nem nagyon ismerte őket. Meg más pályán is mozogtak, más sebességen, más ideák mentén. Az időjárásról sem tudnék beszélni velük most, gondolta. Elképzelte Flót mint stylistot – annak adta ki magát, valójában fodrász volt –, Misát meg mint bevételezőt (?) valami mammutcégnél. Egyikőjük munkája sem érdekelt. Nem is beszélve magukról. De azért szívesen találkozott volna velük. Hogy miért, azt már nem tudta.

Soha az életben nem fordult elő vele az, ami másnap reggel: kis híján elaludt. Talán mert korábban feküdtem le, mint szoktam, gondolta. Éjfélnél előbb soha nem került ágyba, sokszor ágyba se került. Az alvás nem nekem való, próbálta győzködni

magát. Mielőtt elaludt volna, mindig megrémült, hogy mire ébred. Azt hitte sokszor, reggelre megfordul a világ.

De azért időben el tudott indulni ahhoz, hogy úgy gondolta, nem kell rohannia. Zakóját a hátsó ülésre terítette, kényelmesen elhelyezkedett, elsimította hátán az ingét, bekapcsolta a CD-lejátszót, lássuk csak, Creadance Clearwater Revival – tökéletes, úgyis nosztalgiaútra indul, mi másnak is nevezhetné. A 70-es évek: rock koncertek, bulik, hosszú, szinte véget nem érő nyarak. Led Zeppelin, Deep Purple, Illés. Jézus Krisztus Szupersztár, még korábról. Néhány koncertre Flot is magával vitte, vagyis, legyünk pontosak, Flo vitte őt, hisz két-három évvel idősebb volt nála. Misa az ördög tudja, merre járt, nem emlékszik rá, bunkó volt amúgy is, nem kereste a társaságát. Állandóan szkanderozni akart vele, addig ért csak az agya. Fló viszont valahogy kijutott Londonba, s megszerezte a Jézus Krisztus Szupersztárt. Kazettán. Vagy talán még orsón. Éjjel-nappal azt hallgatták. Fogott egy szótárt, s hallás után lefordította az egész szöveget. Nagy munka volt, senki nem akarta elhinni neki, hogy tényleg erről szól. De nem érdekelte, mit hisznek, egyre csak hallgatta a zenét és motyogta hozzá a szöveget, és Mária lágy vágyakozásán Jézus iránt majdnem mindig elsírta magát. Később szégyellte kicsit, hogy kisgyermek kora olyan érzélgősre sikeredett.

Régen vezetett úgy, hogy nem nyomták céges gondok a vállát. A félbehagyott egyetem után alapított első cége óta éppen tizenkét vállalkozásba kezdett, nemrég számolta össze. Tizenkét kemény döntés, tizenkét bizakodó kezdet. Az első néhánynak Nati is részese volt. De csak az első néhánynak, aztán lelépett, a gyerekekkel együtt. Eszement örültnek nevezte, de ő tudta pontosan, miért megy el: nem bírja vele tartani a lépést. Igaz, ami igaz, magasra tette a lécet, még maga előtt is. Bizony. Kevesen bírnák ezt a tempót. Hajnali kelés, egész napos gürzés, este ágyba zuhanás. Régebben inkább, mint mostanában. Egy kicsit visszavett a tempón. Ha nincs gyerek és nincs feleség, minek annyira hajtani, gondolta. Amúgy is épp ideje belekóstolni az élet édeesebbik felébe. Hetente kétszer-háromszor étterembe járt, tagja lett egy természetjáró klubnak, s a péntekeket, ha csak tehetette, elbliccelte. Mint a mai napot is.

Nem tudja, hogy történt, de nehezen ért oda. El is késett, vagy negyed órát. Voltak útfelbontások, meg lezárások is, aztán egy baleset, de ettől még időben oda kellett volna érnie. Valahogy nem figyelte az időt, nem tűnt fontosnak a számára. Parkolót meg csak tízpercnyi keresés után talált, akkor is egy kapukihajtóban. Elszégyellte kicsit magát, mikor bevágta az ajtót, és elindult a bejárat felé. Mintha megfeledezett volna róla, hova jön.

A portán megkérdezte, hol van a ravatalozó. A testes, szőrös arcú férfi megmutatta neki, és megkérdezte, melyikben fekszik az elhunyt. Hogy-hogy melyikben, kérdezett vissza. Több is van? Naná, hogy több is van. Egész pontosan öt. De ne izguljon, mert egymás mellett vannak, A, B, C, D, E. Meg fogja találni, figyelje a rokonokat. Hogy lát át rajtam ennyire ez az ember, gondolta magában Krausz, és elindult a ravatalozók felé.

Az ötből háromban zajlott búcsúztatás. Kettőnél kint is álltak, a lépcsőkön, a harmadiknál csak pár ember sziluettjét látta odabent, a fehér oszlopok között. Háttal állt

neki mindenki, de úgy vélte, előről sem ismerne fel közülük senkit. Hátrébb lépett, rágyújtott egy cigarettára, látta, hogy más is dohányzik. Várni kell, amíg kijönnek. Flot és Misát biztosan felismeri. Ha meg nem, a koporsóra talán rá lesz írva az elhunyt neve. Nem izgatta különösebben magát, itt van, ez a lényeg. Nézelődött.

Egy idő után az elsőben, az A jelűben, megmozdultak az emberek, oldalt léptek, és kisvártatva megjelent a koporsó. Krausz közelebb oldalazott, és megpróbálta kivenni az oldalára pingált nevet. Már épp sikerült volna, mikor a koporsóvivők élesen elfordultak, hogy ráemeljék terhüket a nyitott kocsira. Krausz szaporázta, hogy még az előtt odaérjen, mielőtt a tömeg kiáramlik a ravatalozóból és alakzatba rendeződik. Elsuhant a tétován lépkedő emberek mellett, mint aki siet, mint aki nem is ide tartozik, és még mielőtt átemelték volna a koporsót a kocsira, le tudta olvasni, hogy valami Tóth nevű fekszik benne. Megkönnyebbülten lassított, megállt, és visszafordult. Ekkor már kísérte pár kíváncsi tekintet, de nem érdekelte. Ti ugyanúgy asszisztáltok itt, mint én, gondolta magában, mi a különbség.

Újabb cigire gyújtott. Tömjén orrfacsaró illata csapta meg, amiről eszébe jutottak ministráns évei. Hajnali misék a kongó templomban – alig egy-két öregasszony gubbasztott az első sorokban, mindig azt gondolta, el sem mennek onnan, oda vannak láncolva, hogy reggelről reggelre kántálják fülsiketítő éneküket. Gyűlölte őket, mert úgy gondolta, csakis őértük van a mise, ha nem lennének, nem kellene járnia ministrálni. Így is sokszor elbliccelte, de ha az anyja megtudta, kapott tőle. Nem azért, mert vallásos volt, hanem mert szégyellte, hogy ilyen a fia.

Közben a C jelű ravatalozó előtt is mozgolódnak kezdtek. Krausz résen állt, belebámult a kifelé forduló arcokba. Senki, aki ismerős lett volna, és látta rajtuk, hogy ő sem ismerős senkinek. Hülyén érezte magát, és ez volt az első pillanat, hogy bánta, hogy eljött. Nem az anyját hibáztatta érte, ő csak következetes maradt egész addigi életéhez. Ő viszont nem. Igaz, sosem volt, miért éppen most lett volna.

Elment mellette mindenki, anélkül, hogy akár csak egy pillantást vetettek volna rá. Idegesen hátralépett, levetette a zakóját, és meg sem nézte, mi van a koporsóra írva. Ennyire kívülállónak, kítaszítottnak még sohasem érezte magát. Arra gondolt, a harmadik gyülekezetet meg sem várja, mert most már egy percig sem hitte, hogy miattuk jött ide. Nagy blama nem lesz, hisz úgysem várták.

Ettől teljesen megkönnyebbült, mégsem mozdult a helyéről. Mintha már maga a gondolat is semmissé tette volna a jelenlétét, fizikai valóját, nem is érezte, hogy van. Ott állt, de mintha mégsem. Úgy hitte, ha ő nem látja magát, ha ő érvénytelennek tartja ittlétét, akkor mások is. Visszavette a zakóját, aztán levetette megint, kereste a cigarettáját, de nem találta. Mindegy. Van a kocsiban. Megyek úgyis mindjárt, gondolta. De nem mozdult.

A B ravatalozóból, ahol a legkevesebben voltak, kilépett egy férfi. Nagydarab, sörtehajú, tokás alak volt, homloka gyöngyözött az izzadságtól. Misa volt. Mobiltelefont halászott elő a zsebéből, és hadarni, néha dadogni kezdett. Igen, Misa dadogott, főleg idegességében. Úgy látszik, az idő múlásával még csak rosszabb lett. Alig lehetett érteni, mit mond, minden második szót megismételt.

– Igen, csókolom, Margit... Maaargit néni... én...ééén vagyok, igen... Mi...misa. Köszönöm... Mééég egyszer nagyon... Hát persze, meeegértem... Margit néni... hoogyan is... Péter? A fia? Igen, iiitt van, ééépp... most beszéltem vele. Mooondta, hogy Margit néni részvétét kkküldi. Igen. Csókolom. Csókolom.

Mikor végzett, elrakta a telefont, és egy megkönnyebbült sóhajt eresztett meg Krausz irányába. Krausz felnézett rá, tekintetük egy pillanatra találkozott, majd már csak Misa hátát látta, amint eltűnik a ravatalozóban.

Szőcs Géza: Együtt...

SZOMBATH ANDRÁS

ARANYHAL.HU

Azt éppen nem lehetett volna mondani, hogy ne lett volna szeme a természet szépségeihez. Láta ő a szélben hullámzó fákat, észlelte a hegyek-dombok egymásra hágó buja vonulatait, és a báránfelhőárnyékok birkamód ugrádozásait a réten. Nemcsak tudta, de érezte is, hogy az erdei tó szép. Pedig emberkéz alkotta, mesterségesen felduzzasztott patakvíz volt csupán, de valami misztikus metamorfózis következtében természeti szépség vált belőle. Mégsem e szépségek csodálata vonzotta a tóhoz, ahol hétvégenként áztatta a botját. Legtöbbször már péntek este kiült a partra. Munka után sietve megebédelt, levedlette hétvégére szűkké vált munkaruháit, mint kígyó a bőrét, és felvette a régi tágasat, a horgásznadrágot, hozzá kopott flanelinget, Surda-sapkát (ilyet már csak ő hordott a horgászok közül). Ha jó volt a fogás, elrejtette az asszony elől a szerelését, nehogy kimossa, és a porral, sárral, izzadsággal együtt a jószerencse is kimosódjék belőle. A ruhadugdosásra azonban igen ritkán volt szükség, mert általában alig fogott valamit. A többiek se nagyon dicsekedhettek, hisz nem nőhettek kapitálisra egy mesterséges horgásztóban a halak, de neki olyan helye volt, ahonnan eleve képtelenségnek tűnt rendes halat fogni. Ugratták is a többiek, amikor kiépítette a maga kis helyét, egy műanyagszékből, néhány fatuskóból és göcsörtös, szőrös deszkából. Ő is tudta, hogy ezen a helyen nem számíthat komoly fogásra, nem tudatlanságból rakott hát éppen itt fészket. Tudta, hogy ide nem jön senki. Nem kell majd a hétvégéit is megosztania valakivel. „Csendes bolondok ezek!” - szokta volt mondani az asszony, de tévedett, a férje néma bolond volt. Amikor megérkezett, beérte azzal, hogy bölintott a már ott levő társaknak, és amikor távozott, ismét biccentett egyet.

Ezen a péntekdélutánon is, mint az összes többin, letámasztotta a motorját, odaláncolta egy növendékfához, mert az ördög, ugye nem alszik, akkurátusan felnyalabolta a holmiját, csak semmi túlzás, épp csak amire szüksége volt, és kényelmesen elhelyezkedett a napszitta műanyagszékben. Mindenekelőtt cigarettát vett elő, mindig bontatlan dobozt kezdett, és rágyújtott. Hét közben, a „polgári életben” nem dohányzott. Az asszony se nézte volna jó szemmel, de igazság szerint a városban nem is kívánta. Itt azonban jólesett a füstölgés. A múltkor azt hallotta a rádióban, hogy a természetben dohányozni hallatlan barbárság. Most cinkos vigyorra húzta a száját: hát akkor én egy igazi barbár vagyok. Különb minden hétvégén ugyanannyit szívott, sosem vitt haza megkezdett dobozt, és sohasem kínált meg senkit, ahogy őt se kínálta meg senki. A cigaretta mellé vízbehűtött sört ivott, de csak módjával. Neki ennyi elég is volt a dohányzásból és az ivásból. Igénytelenségéért cserébe megkapta a semmire nem gondolni tudás adományát. Otthon folyton járt az esze, család, munkahelyi gondok, egy nyikorgó zsanér, egy leszakadt relaxa, meg ilyenek. De ezeket hétvégenként mind otthon hagyta a levedlett városi bőrével együtt. Kifejezéstelen arccal bámulta a

vizet, a szája is kinyílt kissé, és néha azon vette észre magát, hogy a nyála is kicsordul. Így ült hosszú órákon át, türelmes csodavárással, hogy a tó végében, ebben a mocsaras szutyokban a horgára akadjon valami érdemleges fogás. Ha Schubart/Schubert trükkös halászának sikerült, neki is sikerülhet.

Már lement a nap, színét veszítette az erdő, az alkonyati fények is elfáradtak, és abbahagyták az ugrádozást a vízen. Három apró pisztrángot fogott csak, egyik sem érdemes arra, hogy bekerüljön a fogási naplóba; megadóan lapultak egy vízbe lógatott öreg neccben. A szabályok szerint vissza kellett volna engedni őket, de úgy érezte, mégsem mehet haza üres kézzel. Legalább a macskának jusson valami. Szedelődzködni kezdett. Felállt, nagyot sóhajtott a műanyagszék, ő pedig megmozgatta a vállait, amikor az úszó kapást jelzett. Egy pillanatig átfutott az elméjén, hogy hátha éppen most, a végén akad a horgára valami vállalható minőség, de aztán már látta, hogy ez aligha lesz kapitális fogás. Ennyi év után, már az úszó mozgásából kapiskálja az ember, hogy nagyjából mire számíthat. Konkrétan semmire. De amikor kipihente magát, mint most is, akkor volt érzéke az öniróniához és tudott nagyvonalú lenni. Elvagyorodott. Három apróhal elég lesz a macskának, ezt a negyediket visszaengedi. Fogta a meritőszakot, és óvatosan kiemelte vele a halat. Megleپödött. Egy aranyhalat fogott ki. Holott sohasem élt aranyhal ebben a tóban. Hogyan is élt volna? Persze az lehet, hogy valaki lágyszívű és lágagyú alak egyszerűen kiselejtezte az otthoni akváriumából, és beleengedte a tóba. Találtak már parkokban tarantulapókot meg skorpiót, meg tigrist a Mecsekben (tán ma is keresik), végül is nem olyan nagy dolog aranyhalat fogni egy pisztrángos tóban. Lehet, hogy hangosabban töprengett ezen, mint máskor, azért nem hallotta meg elsőre, holott remek hallása volt különben, a halk beszédet. Már ahhoz is idő kellett, hogy egyáltalán beszédnek értelmezze, azt a torokhangú, hörgő, suttogást és újabb idő, hogy felfogja: a hang az aranyhal szájából érkezett. Nyakát nem létező gallérjába süllyesztette, és lassan, kopómódjára körül nézett. Csak miután meggyőződött róla, hogy senki sincs, aki titokban lesné, aki a bolondját járathatná vele, csak ezután figyelt a hal szavára: „Ha visszaengedsz, bármilyen kívánságodat teljesítem.” Ismételte meg az aranyhal. Hangja fáradtnak, rezignáltnak tűnt, nyoma sem volt benne semmiféle könyörgésnek. Ezt kissé furcsállta is a horgász. „Te tényleg egy igazi aranyhal vagy? Úgy értem olyan, mint a mesékben?” De amint meghallotta a saját hangját, nyomban el is nevette magát, micsoda képtelenség! aztán meg sietve megijedt magától, mert azelőtt sosem feltételezte volna, hogy valaha szóba elegyedik egy hallal. Ugyanakkor valahogy mégis meg volt győződve róla, hogyha a hal pislogni tudna, most, beleegyezésül, pislogott volna, és bár első gondolata az volt, hogy visszadobja, hirtelen fellángolt nagyvonalúsága hamar hamuvá vált. Nem egyhamar lesz ilyen szerencséje még egyszer, bolond, aki nem ragadja meg az alkalmat. De mivel az átlagosnál magasabb intelligenciával rendelkezett, azt is tudta, hogy bármennyire is magától adódónak tűnhet, nem szabad elsietnie a választ. Addig is megpróbálta szóval tartani a halat, hiszen néhány fontos kérdést még tisztázni kellett volna, de az nem nyitotta ki többé a száját. Jó lett volna tudni, hogy mégis hány kívánságról van szó. Erősen törte a fejét, hogy miként szokott lenni ilyen esetekben,

egy, vagy három kívánság az általános? Ösztönösen a nadrágja zsebébe nyúlt, ujjai cigarettát kerestek, de nem találtak mást, csak papírzsebkendő-galacsinokat. A gondosan adagolt bagó erre a kései órára mind elfogyott. Görcsösen igyekezett visszaemlékezni a hal szavára. Tudta, ilyen esetben minden szónak, minden hangnak, de még a szüneteknek is komoly jelentősége van. Jobban kellett volna figyelnie, de hát olyan váratlanul történt minden. „Bármilyen kívánságodat” - mintha ezt mondta volna. Igen, ebben egyre biztosabb volt. „A rosseb egye meg ezt a dögöt! Miért nem fogalmazott egyértelműen?” És a nyelv is mennyire bosszantóan bizonytalan ebben az esetben: „bármilyen kívánságodat”, mármint azt az egyet, ami bármi lehet, vagy ezentúl, életed végéig bármely kívánságodat? Csak nyugi, hideg fejre van most itt szükség! Elhatározta, hogy nem kockáztat, és jobb, ha abból indul ki, hogy csupán egy kívánság teljesítetik, legyen az bármi is. Ebben az esetben viszont alaposan meg kell fontolnia a választ, hisz nem lesz javítási lehetősége. Akkor jár el a legokosabban, ha hazaviszi a halat, töviről hegyire átgondolja a lehetőségeket, esetleg alszik rá egyet, és holnap reggel hozza meg a döntését. Visszajön a tóhoz, a hűvös, ködös hajnalban elrebegi a kérését, és elengedi a halat.

Amint hazaért, bevette magát a garázsba, sietve friss vizet engedett a műanyagkádba, amiben a kifogott halakat szokta tartani, és beleeresztette az aranyhalat. Csak azt az egyet, mert a másik hármat visszahajigálta a tóba, azoknak innentől már nem volt jelentőségük. Évek óta ott állt a fal mellé támasztva egy rozszant pozdorjalap, ifjúkori barkácsolásainak egyik siralmas emléke, most fogta, a műanyagkádra borította; ha mégis erre vetődne a macska, nehogy kárt tehessen a nagy fogásban. Közben gondosan ügyelt arra is, hogy az aranyhal jelenlétében egy szót se ejtessen ki hangosan, nehogy azt az valamiképpen kívánságnak foghassa fel, és így elveszzen a nagy lehetőség.

A rászáradt sártól elnehezült bakancsaitól megszabadulva, zokniban osonva, mint egy betörő, közelítette meg a konyhát, bízva benne, hogy észrevétlen marad az asszony számára. A hűtőből bort vett elő, és letelepedett a pipacsos műanyagterítővel borított sarokasztalhoz. A konyha levegője reszelős lábszaggal telítődött. Itthon sosem ivott, bort meg főleg nem. De most úgy vélte, hogy meg kell jutalmaznia magát a sikeres fogás végett. Máskor, horgászat után jóízűen elfogyasztotta az ebédmaradékot, de érezte, hogy most egy falat se menne le a torkán. Tisztán itta a bort. Félt, ha szódát nyomna hozzá, a spriccelés zajára megjelenne az asszony. Félt, de nem tőle, hanem saját magától, attól, hogy képtelen lenne magában tartani a titkot. Márpedig tudta, hogy azt a bizonyos kívánságot egyedül neki kell megálmodnia. A szobából kivillódzó színes zajok tanúsága szerint az asszony tévézik, tehát ő biztonságban van, a reklámokig bizonyosan. Hirtelen átszaladt az agyán, hogy akár azt is kívánhatná, hogy sehol a világon ne szakítsák meg reklámokkal a filmeket. Vagy, hogy ne legyen többet éhezés! Legyen világbéke! De félt, hogy ez túl nagy falat lenne egy ilyen kis hal számára. Mégis egy darabig kísértette még az emberiség jótevőjének felkínált szerepe: ne fogyjanak ki az olajkészleteink, vagy találjanak ki már végre valami tisztességes alternatívát a jelenlegi energiahordozók helyett, és persze igazságot Magyarországnak! De

a következő percben már egészen hétköznapi gondolatok lepték meg, a „józan paraszt” materiális észjárása kerekedett felül, ő nem akar senkinek a megváltója lenni, semmi-vel se lesz boldogabb az élete hátralévő részében, ha azzal a tudattal él, hogy a halála után kap egy márványtáblát a ház, ahol született; eleget gürcölt, elégszer meghunyászkodott már, és épp elégszer hamisította meg a fogási naplót, hogy az évad végén ne röhögjenek rajta a horgásztársai. Fogjon aranyhalat magának, aki akar, ő megdolgozott a sajátjáért! Világos volt, mint a nap, hogy száz emberből száz gazdagságot kívánt volna magának. Végére is csak egy kívánsága lehet, és pénzen szinte minden egyéb megvehető. De azért ez a „szinte” zavarta egy kissé. Nem sokat ismert a gazdagok fajtájából, de akikről tudott, azok is mind csalták egymást, elváltak, a gyerekeik ittak és drogoztak, és ők is csalták egymást és elváltak, és akikkel beszélő viszonyban volt, azok meg folyton panaszkodtak. Meg aztán a hittanórán olvasott bibliai helyek, a gazdagság veszélyeiről, és bizonyos anyai intelmek is eszébe jutottak becsületről, tisztességről. Idáig jutott, amikor a tévében reklám következett és az ajtóban gyűrött, étolajfoltos pólóban, kócosan megjelent az asszony. „Megjöttél? – Meg. – Na és mit fogtál? – Semmit. – Gondoltam.” Az asszony teát melegített magának. „Nem eszel? – Nem kívánom. – De a bort, azt kívánod.” – „Azt igen!” – csattant fel a férfi hangja, amiben ezúttal határozottan volt valami fenyegető. Az asszony megérezte ezt, nyomban visszavonulót fűjt, megállt kezében a teáskanál, és csendesen csak ennyit bírt mondani: „akkor csak igyál.” Mintha felfogta volna, hogy milyen veszélyben is volt. Még egy kötekedő megjegyzés, még egy lefitymáló mozdulat, még egy lesajnáló nézés, és akár békává is változhatott volna. Vagy egyszerűen csak lecserélődött volna egy szöke/barna/vörös (itt volt egy kis bizonytalanság), ringó csipőjű, bűgő hangú, fiatal nőre. De a férfi is lehiggadt gyorsan. Őt, magát is megrémítette, amikor először döbrent rá, hogy micsoda hatalom van a kezében. Meg egy kicsit el is szégyellte magát, hogy ilyen frivol gondolatai támadtak. Megint beugrottak bizonyos bibliai idézetek, anyai intelmek, neveltetés stb. Igen, hát persze, a jó feleség nemcsak szemrevaló, de okos is, jószívű, olyan asszony, akire az ember rábízhatja a saját és a gyerekei életét is. Eljátszadózott a gondolattal, hogy mi volna, ha azt kívánná, hogy megint úgy éljenek, mint régen, húsz évvel ezelőtt. De nem bízott az aranyhal erejében.

Egész éjjel nem aludt egy perccet sem. Nehéz sóhajokat préselt a szoba sötétjébe. Tizenegy óra húszkor piszkos gondolatok lepték meg. Kemény húsú, fiatal lányokkal hancúrozott, de mielőtt átadta volna magát az érzéseinek, gondosan tisztázta, hogy ez öneki nem kívánsága, ez csak úgy jött kívülről. Csak egy kísértés, semmi több. Aztán jobbnak látta, ha felkel, pizsamában, mezítláb leosont a garázsba, aprókat lépve, vagy inkább csak csoszogva az elemlámpa haldokló fényénél, nehogy feldöntsön valamit, és azzal nehogy felzavarja az asszonyt. Nem tudta, hogy feleslegesen óvatoskodik, mert a neje épp úgy nem aludt, mint ő. Sötét gondolatok fészkelődtek a fejében: biztos volt benne, hogy a férjének van valakije. Ezt eddig el sem tudta volna képzelni róla, de most mégis bizonyos volt felőle. Egy asszony megérzi az ilyet. Szemrehányásokat tett magának, most egyszerre tisztán látni vélte, hogy mikor, hol és mit hibázott el. Tudta, hogy

nem lett volna szabad ilyen sokáig maguk előtt görgetni a problémáikat. Bár nem nagyon érzett magában elég erőt hozzá, mégis elhatározta, hogy megpróbálja a lehetetlent, és visszahozza a férjét. Egyszerűen nem akart elvált asszony lenni sem a szomszédok, sem a szülei, sem a lánya, sem a tükör előtt.

A férfi leemelte a pozdorjátáblát és nézte az aranyhalat, amint egykedvűen lebeg a műanyagkád vizében. Mintha nem is lenne igazi. Mintha nem is lenne benne élet. Egy pillanatra megrémült. Megbökte az ujjával, mire a hal lustán suhintott egyet a farokuszonyával. A férfi megkönnyebbült. Vizet cserélt a kádban, aztán egy horgászszéket nyitott ki, és rátelepedve sokáig nézte az aranyhalat. Elégedett volt a sorsával. Egyedül az nyugtalanította, hogy még mindig nem sikerült kiagyalnia egy olyan kérést, ami végérvényesen bebiztosíthatná az anyagi jólétet, a biztonságot és a boldogságot élete végéig. És ha örök életet kérne itt a földön? Azt megadhatja-e egy aranyhal? És ha igen, milyen élet lesz az? Úgy járna, mind Raymond Fosca, és pár száz év után halálosan elunná a földi létet és boldogtalanul bolyongana a kiismert világ megismert utcáin? Gyerekkorában megbeszélték a haverokkal azt is, hogy ha csak egyetlenegy kérésük lehetne az életben, akkor azt kérnék, hogy lehessen még tíz, vagy száz. Az aranyhal ebben a pillanatban feléje fordult, és máskülönben kifejezéstelen ábrázatán, mintha valami elégedetlenségféle mutatkozott volna. „Csak vicceltem.” – mondta zavartan a férfi, és újból letakarta a kádat. Leoltotta a lámpát, és visszaosont az ágyába. Elhatározta, hogy reggelig többé nem zaklatja az aranyhalat. Ha pedig semmi értelmes gondolat nem jut eszébe, akkor mégiscsak gazdagságot fog kérni, ahogy mindenki más is ezt tenné az ő helyében. Aztán majd a többit meglátja. Megpaskolta a párnáját, megelégedettség töltötte el. Tudta, hogy nem sok van már hátra az éjszakából, aztán felvirrad az ő második, az igazi születésnapja. Erre a kis időre már nem érdemes elaludni. Erre gondolt, majd huszonnyolc másodperccel később alélt álomba zuhant.

Amint megjelentek az első fénycsíkok a relaxa levelei között, az asszony már talpon volt. Különbén jó alvó volt, általában nehezen ébredt, de mára sok tennivalója akadt. A soha véget érni nem akaró éjszaka alatt bőven volt ideje, hogy átgondolja a teendőit. Bár egy percet sem aludt, mégsem érezte fáradtnak magát. Azonnal munkához látott, mindenekelőtt a konyhában. Elmosogatta a tegnapról maradt szennyes edényeket, de olyan érzéssel, hogy egyetlen tányér, egyetlen pohár sem csörrent meg, aztán felsöpört, felmosott. Ha kisüt a nap, ablakokat fog mosni. Délre pedig olyan ebédet rittyent, amihez foghatót csak házasságuk első éveiben ettek. Mert ugye, a férfi szívéhez a gyomrán át vezet az út. És ő most hatalmas erőt érzett ahhoz, hogy eljusson ehhez a szívhez. Magát is meglepte, hogy ennyire kötődik az urához. Eltökélt, konok ragaszkodást érzett. Szétnézett a szikrázó kövezetű konyhában, és elégedetten kent szét egy izzadságseppet a halántékán. Élvezte a munkát, főleg azt a csendes, cinkos, összeesküvős atmoszférát, olyasmit, amit a szülők éreznek, amikor titokban díszítik fel a karácsonyfát, miközben alszanak a gyerekek. Amire felkel a férje, ő rendbe vágja az egész lakást. De tétlenkedésre nincs idő! Már a lépcsőn szaporázta lépteit. Amikor leért a garázsba, nagyot fújtatott: itt évek óta nem rakott rendet senki. Először összeszedte a darabos szemetet, csak az elhajigált nejlonszatyrokkal, olajos rongyokkal, egyebekkel

egy kukát meg lehetett tölteni. A pozdorjátáblát, ami egykor asztallapként szolgált, mielőtt szét nem dőlt az asztal, a falhoz állította. Megetette a macskát, egyszer jusson neki is valami friss hús, hisz nagy nap ez a mai; az újrakezdésé, ünnepeljen velük ő is. A vizet kilötytyintette a műanyagkádból a földre, hogy nedvesen söpörhesse fel a talajt, és ne szálljon a por mindenfelé.

Magyar Mónika: A függöny

Kálmán Éva: Fonó Madonna

A VÁROS KULTURÁLIS
ÉLETÉBŐL

DÁRDAI ÁRPÁD

ZENE A KÉPZŐMŰVÉSZETBEN*

Tisztelettel köszöntöm a megjelenteket, köztük a rendezőket, a kiállítókat és a vendégeket. A kiállítás kapcsán eszembe jutott gondolatokat papírra vettem, kérem, hallgassák meg!

Platónnál a művészet feladata elsősorban a szépség megjelenítése volt; a *Lakoma* című dialógusban a szépséget mint a szeretet tárgyát definiálja, a szeretetről pedig azt mondja: azonosulási törekvés.

A szeretet tárgya e kiállítás kapcsán - tehát jelen esetben - a muzsika, a nagy géniuszok és a HARMÓNIA. Az önkifejezésben a zene adta ihlet uralkodik alkotóban és alkotásában azért, hogy örülhessünk mindannyian a nagy harmóniának.

Arisztotelész esztétikájának kulcsfogalma a mimézis, azaz az utánzás. A *Poétikában* és a *Politikában* is kifejti, hogy a művészet elsődleges feladata az ember belső jellemvonásainak utánzása.

Az alkotók itt megmutatott művei, az itt élénk tárt megfogalmazásaik milyensége nem megjelenített jellemekről szól, hanem ellenkezően, a látottakból az ő saját belső jellemvonásaikra lehet következtetnünk.

Horatius szerint a műalkotás szépsége az egységben és az arányosságban van; jobb a gondosan kidolgozott kis téma, mint a rosszul kimunkált nagy. A tehetség mit sem ér, ha nem párosul szakmai tudással.

A jelen lévő kedves vendégek meggyőződhetnek arról, hogy a kiállítók mindegyike maximálisan arra törekedett, hogy szakmai tudásuk legjavával valósítsa meg a gondos kidolgozást.

A *képzőművészetekben* az esztétika szempontjait csak a vizuális érzékeléssel társítják, légyen szó akár festményről vagy más műtárgyról. Ugyanakkor a tárgy térbeli elhelyezkedése, anyaga, színei más-más képzettársítást és viszonyrendszert alakíthatnak ki.

Nem csoda, ha a képzettársítások között a leggyakrabban zenei környezetre utalók jelennek meg, mert a zene hatalmas erejű művészeti forma, amelynek szépséges megjelenése nagyban függ a kultúrától, amelyben gyakorolják. A kifejezőeszközeit pedig abban a zenei környezetben tudjuk igazán felfogni, amiben megjelenik. Így sajátos zenei nyelvezete van minden géniusznak és sajátossá válik lírájuk, a harmónia világuk is. A zene befogadásakor pedig olyan szavakat, fogalmakat használunk például, amelyekkel a képzőművészetben találkozunk: beszélünk hangszínekről, tónusokról, vonalvezetésről, formákról, arany metszésről, stb.

Oda-vissza sok-sok a két művészeti ágat jellemző szó társítása, sok-sok a fogalmi kapcsolat. Az építészetéről pedig egyenesen azt mondjuk: megfagyott muzsika.

* Elhangzott a Várkerület Galériában 2013. október 20-án.

Az itt megjelenő műalkotások arról tanúskodnak még, hogy elkészítésük előtt már az ötlet esztétikai élvezetet jelentett az alkotójuknak. Hát persze, ez így is van rendjén. Gondoljunk bele, még a matematikusok is a saját területüket esztétikai élvezetnek tartják.

Ezt az élvezetet úgy fejezik ki, hogy a matematikát a gyönyörű szóval jellemzik. Sőt! Néha a matematikát gyakran hasonlítják a zenéhez. *Erdős Pál* matematikus a matematika leírhatatlanságáról nézeteit így összegezte: „*Miért szépek a számok? Ez olyan kérdés, mint hogy miért szép Beethoven Kilencedik szimfóniája. Ha nem tudod miért, senki sem fogja tudni neked elmondani. Én tudom, hogy a számok szépek. Ha nem szépek, akkor semmi nem az.*”

A festészetben az esztétikának az az alapvetése, hogy egy háromdimenziós tárgyat és nem egy kétdimenziós lapot látunk. Annyira közzismert ez, hogy a legtöbb ember szemlélődés közben nincs is tudatában ennek. Ez abból is látszik, hogy a nézelődő észrevétlenül asszociációkat szül a fejében a zenével, a táncsal, a költéssel kapcsolatos, de a legjobb esetben saját magára vonatkoztatja a látott műalkotást.

Ennek a kiállításnak a megtekintésekor láthatjuk, hogy a kiállított alkotások egyediek, a megformálójukra nézve pedig nagyon jellemzőek.

A tónushasználat, az alakformálás, az alapozás, a szimmetria/aszimmetria, a vonalvezetés, a feszültség, a nyugalom, a mozgás, a ritmika, az egység ... néztem a kiállítást, a kiváltott hatás pedig fontos lett.

Végül pár gondolat az apropóról...

Kétszáz éve, 1813. május 22-én született Richard Wilhelm Wagner német zeneszerző, az opera műfajának megújítója. Párizsban sokat nyomorgott, megjárta az adósok börtönét, kottamásolásból, zongorakivonatok készítéséből tengődött, közben azonban tanulmányozta a germán mondavilágot, későbbi operáinak alapját. Egy magyar vonatkozás, ami fontos, hogy a Bayreuthi Ünnepi Játékok első, 1876-os bemutatóján a magyar Richter János vezényelte a Nibelung gyűrűjét.

Wagner írta a szövegeket is, melyek szerves egységet alkotnak a szintén általa tervezett díszlettel és jelmezekkel. Mindezt az összművészetre (Gesamtkunstwerk) való törekvés érdekében tette.

Kétszáz éve, 1813. október 10-én született Giuseppe Verdi, a romantikus opera nagymestere, a bicentenárium alkalmával világszerte Verdi emlékévet rendeztek. A zenetörténet egyik legnagyobb operakomponistája a szenvedélyektől fűtött olasz léleknek megfelelő formát az áradó dallamokban találta meg, a bemutatót követően áriáit még a velencei gondolások és a nápolyi utcazenészek is énekelték. 1842-ben született a Nabucco. Műve hatalmas siker lett, a babiloni fogságban szenvedő zsidók történetét az olasz közvélemény az Ausztria elleni szabadságharc jelképének tekintette. Az ezt követő Lombardok és Ernani az olasz egységért küzdő mozgalomjelképévé tette Verdit, még a neve is politikai jelszó lett. Viva V.E.R.D.I.-t a hazafiak így olvasták: Viva V(ittorio) E(manuele) R(e) D'I(talia) - Éljen Viktor Emánuel, Olaszország királya.

Verdi aktív közéleti tevékenységet is folytatott, képviselő, majd 1875-től szenátor volt, jövedelméből az elesetteket támogatta, kórházakat alapított. Egyre-másra kapta a legnagyobb elismeréseket, de a kitüntetések nem érdekelték - amikor a király márkivá akarta kinevezni, ezt azzal utasította vissza, hogy ő egy „egyszerű paraszt”.

Szívemből üdvözlöm ezt a kiállítást!

Éljen ennek a kis közösségnek a kezdeményezése, éljenek a kiállítók!

Legalább ez a helyi szervezet - a Soproni Képzőművészeti Társaság - emléket állított a két nagy, a művészeteket egybeolvasztó zseninek.

Örömmel teszem ezért ezt a megnyitót, de egy személyes megjegyzést hadd fűzzek hozzá. Sajnos soproni zenekart vagy együtteseket nem tudok magam mögött, akikkel méltó és nagyszerű, felemelő hangversennyel adózhatnánk Wagner és Verdi hagyatékának.

De hát a jövő a lényeg, és az még számtalan örömmel kecsegtet mindenkit, kicsit és nagyot, képzőművészt és muzsikust, aki szereti az életnek zsenik által megszépített tájait!

Köszönöm a megtiszteltetést, hogy felkértek erre az alkalomra, a türelmet, hogy meghallgattak és engedjék meg, hogy elsőként gratuláljak az alkotóknak. Ezennel megnyitom a kiállítást.

TÖRÖK BERNADETT

KIÁLLÍTÁSMEGNYITÓ A VÁRKERÜLET GALÉRIÁBAN

Tisztelt Hölgyeim és Uraim, kedves Vendégek!

Ezeken a fénytelen napokon szívesen merengek vissza gyermekkoromba, ahonnét felnőttként is mindig tudtam lelki táplálékot meríteni.

A novemberi szelek már megtépázták a fák lombjait. Az alkonyi szürkületben a vadlibák vijjogva rajzolták „v” alakú vonulásukat a zord égre.

Akkoriban nem úszott fényben a város, a falvak is csendesen bújtak meg a Fertőpart szelíd lankáinak ölelésében.

Onnét tudtam, hogy elérkeztünk Adventbe, hogy részt vettünk a „Szállást keres a Szent Család” hagyományos eseményeiben.

Csendben végig imádkozott esték, halk suttogások a történelmi viharfelhők gyülekezése miatt.

A csend, a visszafogottság volt jellemző az Adventi időszakra.

Ma az ünnep előtti életünk kicsit olyan, mint a valamikori nyüzsgés Betlehemben.

És ahogy nem vették észre egykoron a szállást kereső Szent Családot, előttünk is veszendőben az ünnep lényege.

Az Advent eljövételt, várakozást jelent. A koszorún a hétről hétre meggyújtott gyertya jelzi, hogy a Világ Világossága hamarosan visszatér.

Ilyenkor a természet megpihen, zúzmarás csönd üli meg a tájat. Elindulunk egy belső utazásra.

Magunkhoz öleljük a múltat, a jelent, megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek, együttérzünk az elesettekkel.

Az adventi lelkiséget számomra Nagy Gáspár verse fejezi ki leginkább.

Nagy Gáspár: Hóttalan a hegyek inge

*Ez a tél még megváltatlan,
nincs rá mentség: fehér paplan,
se hó, se hold nem világol -
amíg fölragyog a jászol.*

* Elhangzott a Várkerület Galériában 2013. december -én.

*Hordjuk szívünk szakadatlan,
kormos arcot száz darabban,
nincs ajándék, semmi tömjén,
ri Boldizsár, Menyhért meg én.
Az indul el akaratlan,
kinek angyala jelen van,
hótalan a hegyek inge -
el kell érnünk Betlehembe.*

Add, Uram, hogy eljussunk Jézushoz, és jászolóhoz letehessük kincseinket: a megbékélést, az alázatot és a szeretetet!

Kedves Vendégeink!

Jeles nap a mai! Immár 33. éve, hogy a Soproni Irodalmi Társaság a város, a szűkebb pátria szeretetéből önzetlenül munkálkodik a Soproni Füzetek megjelenésén.

Köszönet Sarkadi Sándor főszerkesztőnek, Bösze Balázs felelős kiadónak és a szerkesztő bizottságnak!

25. éve, hogy Advent első vasárnapján kezünkbe vehetjük az antológiát, amely képet ad az elmúlt év legjelentősebb kulturális eseményeiről, friss írásokról, alkotásokról.

A borítón Kutas László érme látható, amely Szakál Ernőt, a szobrászművészt, kőrestaurátort ábrázolja, a hátoldalon az emléktáblája.

Életművének jelentőségét méltatják az antológia megemlékezései.

Nagyon szép kiadvány, hiszen az idén a képmellékleteket színesben láthatjuk, így Giczy János festőművész csodálatos alkotásait is, akinek életmű-kiállításáról is olvashatunk.

A város kulturális életéről, kiemelkedő eseményekről - kiemelkedő személyiségek szólnak.

A Soproni Képzőművészeti Társaság tagjai alkotásaikkal teremtik meg az ünnep lelkiségét.

Sokféle megközelítést láthatunk - a témát illetően. Van, aki a természet általi ihletettségét tárja elénk. Van olyan alkotás, amely a karácsonyi ünnepkör szakralitását jeleníti meg. Izgalmasak azok az alkotások, amelyek a képzőművészet különböző formanyelvén szólítanak meg minket, tág teret engedve az elmélyült gondolatoknak.

Köszöntöm a képzőművészeket és a Soproni füzetek alkotóit!

A kiállítást megnyitom.

SULYOK GABRIELLA

DR. S. KÁRPÁTI GYÖRGY FOTÓKIÁLLÍTÁSA ELÉ*

Szeretettel köszöntök mindenkit, ezt a gyönyörű népes közönséget.

Bevallom, hogy szinte érdekből vállaltam el Dr. S. Kárpáti György kiállításának megnyitóját. Mert a fotókon azt látom, hogy a teremtő erő létezése, törvénye, szertelen szépsége és megrendítő váratlansága – melyeket én is keresek a rajzaimon- jelen van a képein.

Évek óta fokozatosan érdekel, keresem és körüljáróm a teremtő erő létezését, hogy egyszer talán szolgálója lehessen. Közös érdeklődésünk még a mozgóképpel való foglalatosság is, most ilyen szimpla kifejezést használok, mikor már bizonyította a filmmel a tudását és a műgonddal való foglalatosságát, láttuk már viszont, hogy videofilmjein nagyon komoly és jelentős művelődéstörténeti anyagot is összegyűjtött. Itt nem csak Sopronra gondolok, hanem a gyógyszerészettel kapcsolatos történelemben és történetben is.

Mégis azt vallja, hogy amit a videóban egy snittben a mozgás által rögzíthet, az az állóképhez kevés. Ahhoz több kell. Tömöríteni, lakonikus fogalmazásban. Erre látunk itt nagyon szép példákat a kiállításon.

Már kisgyerek korában is a fotógép közelében volt; mondhatni, mestere, Lobenwein Tamás a technikára, a lehetőségekre vezette rá gimnazista korában. Szerintem jó irányban, mert a videofilmekben és a fotókban is a gondolat az első. Sőt! A gondolat sűrítése. Könnyű azt hinni, hogy egy szerencsés pillanat, egy jelenlét, egy jó gép, egy jó erőnlét elég ahhoz, hogy a kép jól sikerüljön. Nem elég. Ehhez kíváncsiság, alázat, bátor és türelmes időzítés, kép látás és kép keresés kell az expozícióhoz. Nem utolsó sorban megértő családtagok. Van olyan fotója, melyen a leghatásosabbnak vélt motívum nincs is a képen, például a Napkorong. Az „Utcaköveken” - a pontos címet nem tudom, de nyilvánvaló - és a madárrajok képein is kimarad a képből a Napkorong, viszont a fénye átír mindent, képpé írja a lényegét. Van egy növény vetett árnyéka a falon, ahol nem látjuk a növényt sem, de a fényforrást sem. Viszont azt a megszemélyesíthető foltjátékot, melyet a fény a falra ír, azt látjuk és élvezzük. Szinte absztrahált jelenség a háromszög alakú árnyék a falon. Egy geometrikus folt, de valamennyiünknek ismerős és ő egy ilyen játékos szépségű variációban állítja ki.

Az elhagyás egy nagy erény. Arról a képről jutott eszembe. Nem könnyű létrehozni, de a befogadót is megszólítja. Kevéssel a több felé. Ezt az ismert szót, hogy „struktúra” kallottam Kárpáti Györgytől- sokat mondják képzőművészek is- itt most az egyik „legtöményebb „képen jelen van. Homokjáték az átlátszó víz alatt. Nincs horizont, nincs előtér, egy ősi motívum, a Föld és a víz összefonódása. Több fotóján is a víz és a kavicsfoltok rezdülése gazdagítja a képet. Vagy a vitorlás rajzolta vonal a perspektíva révén egy kozmikus eltávolodást sugall nekünk.

* Elhangzott 2014. március 2-án a Pannonia Galériában.

Dr. S. Kárpáti György: A Föld szélén

A megszemélyesítésről: egy széltépett fenyő, lehet egy nehéz sorsú lény is. A nagy fák ereze akár a miénk is lehet. A pitypangok légies szövetté alakulnak. És ha megnézzük a dokumentumszerű fotókat, ott is egyéni megoldásokat látunk. Birkák deres fák között- emberi kíváncsisággal szembe szegülnek nekünk. A ló erejét a fénnel rajzolja körül. Ő az árnyékos oldalt választja, ami ritka, de ezt úgy hívják, hogy „élfény” és úgy adódik ki a motívum legfontosabb szépsége. A gyülekező madarak, akár kottafejek is lehetnek a drótokon. Kerüli a közhelyet. A „Taormina” kép egészen ritka abból a szempontból, hogy nincs ember aki nem az egész Taormina épületet fényképezi le, erre ő annak egy töredékét, egy vitális töredékét, ahol ilyen kis fényágacskák, növényágak és gyökérek ágaznak ki belőle, viszont az Etna örök érvényű valósága más színvilággal és távlattal.

És most a Stonehenge. Látszólag szükségmegoldás volt, mert esős időben ért oda. Az autóbusz üvegén át is exponált egyet. Azt hiszem, ő sem gondolta, mit kapott. Szinte átlényegültek a kövek. Mozdulni kezdtek. Elmosódott kontúrok, lágyabb lett a látvány. A másik képen a horizontra tett kövek, emberek, apró szilettek szokatlan kompozíció, mert ott is mindenki úgy fényképezi, hogy a motívum töltse ki a képet. Ő nem. Azt mondta nekem, hogy ez a kép egy festményhez társított gondolat. Csontváry: Zarándoklás a cédrushoz.

Az embert ábrázoló kép: férfi a kerítés mellett. Az arc karaktere, a kéz, a kéz kapaszkodása a mozdulata jellemzés is egyben.

És térjünk vissza a legszebb és legéteirbb képek egyikére. Barna tónussal, színnel, fénnel, köddel a Fertő vidéke, de már nem kérdezzük, hogy hol van, mert lényege a természet mesevilága, örök érvényű mondanivalóval.

S. Kárpáti György fotómunkásságát elismerve a közelmúltban a Magyar Fotóművészek Szövetségének tagjává választották. Kívánom, hogy mint gyógyító ránk is olyan kíváncsi legyen, mint témáira, és bajainkat orvosolva mondhassuk: szinte felér egy jó fotóddal.

WINKLER ANDRÁS

MÉSZÁROS GYÖRGY KIÁLLÍTÁSA ELÉ*

Kedves Vendégeink! Tisztelt Művész Úr! Mészáros György Barátom!

Nekem jutott a megtisztelő feladat, hogy Mészáros György festőművész, grafikus mai kiállítását megnyissam, a 2013-as év utolsó hónapja első napján, vasárnap délután.

Kapcsolatunk, barátságunk csaknem húszéves. Egyidős a művészeti képzés elindításával Egyetemünkön. Ezzel a kiállítással azonban munkakapcsolatunkban jelentős változás történt. Eddig jobbára én kértem a Művész Urat, Tanár Urat valamilyen munka elvégzésére, egy-egy alkotás létrehozására. Vagy éppen - nem ritkán tanácsát kértem.

A mai kiállítás megnyitása nekem adott munkát: napokon keresztül Mészáros Györgyből, a tanárból, a művészből készültem.

Eközben sok mindenre fény derült. Sok mindent tudtam meg egy közeli ismerősömről, barátomról, akivel szinte napi munkakapcsolatom volt. Aki eddig 17 verseskötetemet illusztrálta, és rajzai nélkül ezek a könyvek nem lettek volna teljesekek. Egy kisebb kötetem rajzok nélkül jelent meg. Az olvasók felszisszentek: - hol maradtak Mészáros György rajzai? -

Az elmúlt napokban megtudtam barátomról, hogy a család mérnöki beállítottságú volt. Veszprém megyében kézenfekvőnek látszott, hogy a fiatalember Veszprémbe menjen, és vegyészmérnök legyen belőle. A sors Györe Géza tapolcai rajztanárt küldte, hogy felfedezze a fiatal Mészáros Györgyben a rajzoló készséget, a művészi adottságokat. Amíg élt, a tapolcai rajztanár volt a mentora.

Fontos megemlíteni, hogy Györe Géza Aba Novák Vilmos, a világhírű magyar festőművész tanítványa volt, mellette dolgozott templomi témájú nagy munkáiban. Segédkezett a székesfehérvári Szent István Mauzóleum falképeinek készítésében. Így rajta keresztül jött az indíttatás a templomfestés felé.

Tanulmányait nem érdektelen felsorolni, hiszen képeiből mindig felfel villan valami sajátos, amely azokat idézi.

- Képző- és Iparművészeti Szakközépiskola, Budapest
- Pécsi Tanárképző Főiskola, matematika, rajz szak
- Magyar Képzőművészeti Főiskola

A Tapolcai Batsányi János Gimnáziumban rajzot és matematikát tanított. Ebben az időben dolgozott a Bóbita Báb-együttessel és alapította a Handa-Banda Bábcsoportot.

Szombathelyen a Berzsényi Tanárképző Főiskola Rajz Tanszékét vezette.

1991-ben sikerült őt Sopronba „csalni”, ahol a Művészeti képzés egyik legmeghatározóbb egyénisége, 16 éven át vezetője lett.

* Elhangzott a Pannónia Galériában 2013. december 1-én.

132 tárlaton állította ki képeit, melyek közül 11 önálló kiállítás volt, a mai a 12. A mai kiállításnak a templom festmények és rajzok adnak keretet, amelyből akvarellek és rézkarcok néznek ránk.

A szombathelyi Szent Kvirin templom és az olaszországi avasinisi Szent Miklós-templom szekcióiról nem szigorú, öreg szentek, néznek ránk. Ezek a szekciók a

Mészáros György: Táncospár

Mennország egy-egy elképzelt darabját hozzák közénk, és a földi élet egy-egy részét küldik a Mennország felé. Emberekkel és angyalokkal.

A Handa-Banda Bábcsoport jelenete a huncut matek tanárt idézi.

Arcok, maszkok, bábuk. Izgalmas ötletekkel az egész kiállításon végigkísérnek bennünket. Az arcból bábu lesz, a maszk a bábuból embert varázsol.

A karnevál maszkjait Szenteste levetik, hiszen ünnepelni nem illik álarcban.

Megállunk Petra képe előtt. Bábu volt, aztán álarcot vett, de itt előttünk már szép leányzó.

A képek között nem csak a templom tér vissza gyakran, hanem gyermekkorunk patikái is, a gyógyszertárak.

Kedves Mészáros György! Művész Úr! Tanár Úr!

Köszönjük a mai kiállítást! A rendező Pannónia Galériának is.

Miközben beszélek, látszik, a képek egyre nyugtalanabbak, izgatottabbak. Várják a közönséget, a találkozást.

Ezért a kiállítást most megnyitom.

Mészáros György: Szingli

HORVÁTH ENDRE

A TAVASZI TÁRLAT ELÉ*

Egy kiállítást rendkívül nehéz megnyitni, hiszen fotókat és festményeket mindenki készít; mindenki fotózik, embereket, tájakat, műemlékeket, kisállatokat. Fotókkal vannak tele a falak, a hirdetőtáblák, a hirdetőoszlopok, az újságok, a honlapok, a kirakatok... Mert fotózni mindenki fotózik. Ahogyan rajzol és fest is - inkább maszatol: az egyéves, a kétéves, az ötéves, ahogy a negyvenéves egy értekezleten a jegyzetek mellé, ahogy a nyolcvanéves a rejtélyes könyvébe a megoldások mellé. ☺

Akkor mégis miért vagyunk ma itt? Mégis miben különbözik egy művészi festmény és egy művészi fotó egy plakáttól, egy fészükra feltöltött, kiskutyát ölelgető profilképtől, vagy akár a középiskolában kötelezően festtetett (csendéletnek nevezett) almáról árnyékolva-cifrázvaszínezve? Hiszen tavasz-tavasz, virágok-virágok... De akkor mégis mi a különbség? Na, nehogy azt gondolják, hogy én meg tudom mondani, meg tudok fogni, hogy a pontos különbségek mik. Szakmailag dobálózhatnak persze, hogy: absztrakt látás, szimultán látás, gyors látás, lassú látás, fokozott látás, ilyen megvilágítás, olyan lencse; de egyszer azt olvastam, hogy egy kiállítást megnyitó beszédben semmiképpen ne vállalkozzunk szakmai elemek bemutatására. ☺ Tehát laikus szemmel, nem tudom, mi a különbség, de ha ránézek, tudom. Tudom, hogy ez művészet. Azt is olvastam még, hogy a beszédnek az alkotók olyan magánadatait közölnie NEM kellene, mint életkoruk, családi állapotuk, anyagi helyzetük, mert vélhetően nem tart közérdeklődésre számot, hogy a picit kopaszodó és őszülő, sörpocakot-akár-szörppocakot eresztő művészek három vagy öt gyermeket nevelnek-e, két kutyájuk van-e vagy csak egy hörcsögük, meg szoktak-e botlani az egyenetlen térkőben, vagy, hogy szeretik-e a Karácsonyi vásáron a Fő téri forralt bort. Esetleg a puncsot. Vagy egyiket sem.

Viszont, hogy a tavaszt szeretik-e? Az már inkább fontosabb MA, ugye?

Jön, közeleg, melegedik, bimbózik, kinyílik, zöldellik, tarkul, illatosodik, süt, tisztul, frissül, felemel. Ez ugye a TAVASZ. Tisztul, erőt nyer, kedvet kap, boldogul, lélegzik, virágzik, mosolyog. Ez ugye a LÉLEK. Felébreszti a tavasz a lelket, a természetet, az embereket, az állatokat, a növényeket, a színeket, már nem a hó és a fagy az úr. Nincs fehér és átlátszó jégszínű. ☺ Megszűnnek a nyomasztóan fénytelen napok, ragyog a fény és kiszínez.

Én nem kezdtem el méregteleníteni, léböjtkúrát tartani. Önök? Sőt, még tavaszi nagytakarításba sem kezdtem. ☺ No, és Önök? Mert hiszek benne, hogy így is megújulhatok. Hogy nem futok holnap reggel maratont, és hogy még mindig nem raktam rendet a saját műtermemben a tavasz okán, inkább elmélyülök ma a barátaim, képzőművésztársaim képeiben, veszek néha egy annyira mély levegőt, amennyire dohányos tudóm engedi, lehunyom a szemem, és azt képzelem, ott vagyok, amit látok.

* Elhangzott a Várkerület Galériában 2014. március 9-én.

Ez nekem többet ér, mint napokig összeturmixolt babcsírát inni, én így töltődöm fel, így merítek erőt a tavaszból, így kapok újabb energiát és fantáziát a munkáimhoz, és úgy egyáltalán: az idei évhez, az élethez.

Nem tudtam, hogy konkrétan milyen képet „fessek” ma Önöknek a tavaszról (itt persze verbális festészetéről van szó az esetemben ☺), akadoztam is itt a beszéddel, de reggel, amikor felébredtem, minden egyértelművé vált: figyeljenek csak. Amit mondani szeretnék, picit mesészerű lesz:

Még alig pirkadt, csak éppen annyira, hogy a Nap vöröslő korongja éppen csak előbújt a látóhatár peremén, az ablakommal szemközt lévő erdő lombjai felett. Remélem, el tudják képzelni a tájleírásomat, mit táj-, tavaszleírásomat. Enyhe reggel volt, az a finom tavaszi reggel, tudják, amikor énekelnek a madarak, békés a táj, és az első cigi előtt haraphatok egyet a levegőbe. A szemközti erdő mostanra már élénkzöld színeket öltött, és hát ki nem hagynám, hogy a környező udvarok hóvirágjaitól elgyengül a szívem. ☺ Tudtam, hogy végre tavasz van, megéreztem az illatát, már nem a sötét, komor téli felhőket sodorja a szél. Arra gondoltam, hogy milyen csodálatos az idő, csodálatos a kedvem, és a hab a tortán, hogy ma reggel, amikor először éreztem a tavaszt a létező összes porcikámban, pont ma van a tavaszváró kiállítás megnyitója, ahol ezt az érzést kellene átadnom, a fülektől a szívekig és a lelkekig eljuttatnom. Átmegy valamennyire, amit mondani próbálok, ugye? Látom a virágokat, a lombokat, a felhőket, teljes nyugalomban az utca, bentről pedig a kávé illata, az imádott kávé illata illatozik, és képzeljék el, úgy voltam, hogy nem akartam érezni a fekete aromáját; harapni, szagolni, zabálni akartam a tavaszt tovább. De ugye, mint általában, vége a márnak, kezdődik a nap, és ennél jobban ne is kezdődjék soha!

Most, hogy újra fel tudtam magamban idézni, kissé euforikus állapotomban kedvem volna elnémulni.

Meg is teszem, Önökkel csodálom inkább a képeket! Eddigi figyelmeiket megköszönve, kérem, szegezzék most azt a TAVASZI MŰVÉSZETRE!

WINKLER BARNABÁS

NYITÓBESZÉD A FIDELISSIMART KIÁLLÍTÁSÁN

Szeretettel és barátsággal üdvözlök Minden Kedves Jelenlevőt !

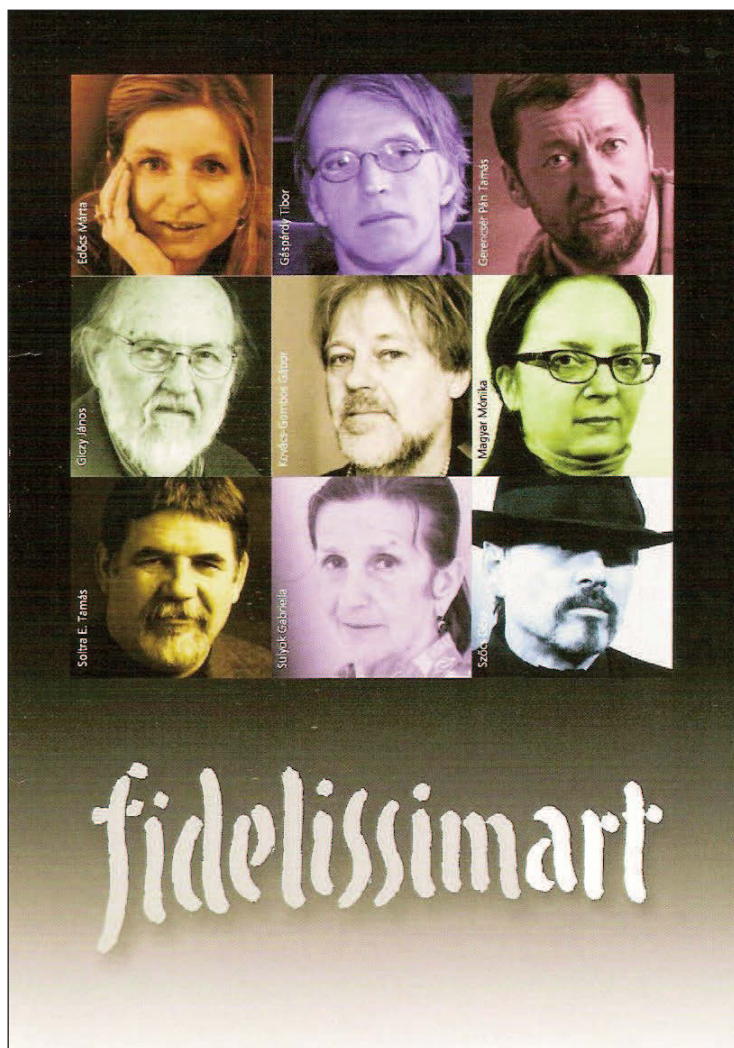
Azt hiszem ezt a „Pirosbetűs Napot”, legnagyobb nemzeti ünnepünket ennél szebben és méltóbban nem is lehetne megünnepelnünk. Ez a tárlat, melynek létrejöttét a FidelissimArt művészcsoporthoz és a Pro Kultúrának köszönhetjük, művészi alkotásaik üzenetein keresztül politikamentesen, igaz gondolatokkal tisztítja csillogóvá az ünnepet, március 15-ét.

Köszönöm, hogy itt lehetek és együtt ünnepelhetünk, Sopronban a Kaszinóban, melyhez annyi szép emlékem fűződik. Ide jártam rajziskolába, amit az én időmben már nem Ágoston Ernő, hanem Mende Gusztáv és felesége, Angyal néni vezetett. Évekig tagja lehettem a napjainkban 185 éves Liszt Ferenc Szimfonikus Zenekarnak, melyet ezekben az évtizedekben Horváth József emelt az országban egyedülállóan kimagasló színvonalú együttessé. Hisz megfordult itt rendszeresen Zatureczky Ede, Kovács Dénes, Réti József, László Margit, Melis György, Fischer Annie, Dénes Vera, hogy csak néhány feledhetetlen művészünket említsem. Itt adta egyik első zenekari hangversenyét az azóta világhírű szerzett Perényi Miklós. De abba kell ezt a visszaemlékezést hagynom, pedig nagyon jól esik ebben az újjászületett épületben emlékezni. Emlékezni arra a zenekarra, ahol hetente együtt zenélhettünk Lomosicz Pállal, Mühl Aladárral, Horváth Mariettával, Mihálka Margittal, Klavszky Henrikkel, Gross bácsival, de még sorolhatnám, a főorvos Laczi Pistát és a nyomdász Máj urat és osztálytársamat, Székely Icát. Emlékezni fiatalságom soproni művészeire, alkotóira, akik ugyanolyan jeles alakjai voltak a magyar művésztsadalomnak, mint a mai tárlat létrehozói. Építészekre, írókra, képzőművészekre és tanárookra, akikről a művészetek értését és botladozva gyakorlását tanulhattuk.

Remélem, megértik, hogy a város felejthetetlen, fiatalkoromat megnevelő művészeire emlékezem. A mai tárlat kiállítói méltó utódai az ebben a házban is magas és elhivatott művészetükről bizonyosságot tevő elődeiknek. Giczy János képeit nem feladatomból méltatni ugyanúgy, mint Sulyok Gabriella vagy Gáspárdy Tibor alkotásait. Már annyian megtették és teszik ezt folyamatosan, nálam hozzáértőbbben. Szívesen beszélnek Edőcs Márta üvegművész egyszerű szabályok mentén életre hívott, vidámságot, jó hangulatot közénk hozó tárgyairól, képeiről. Kereshetném mi az összefüggés Gerencsér Tamás és a Gerencsér Pán Tamás művészete között, mert megkérdőjelezhetetlenül együtt él számomra grafikus és alkalmazott grafikus énjem. Nonfiguratív képei melyekben az akvarell, a rajz, a tipográfia is megjelenik, szép ötvözet az absztrakt és az organikus világnak. Két kifejezési területe ugyanolyan elválaszthatatlan, mint Sulyok Gabriella őszinte, emberközeli filmjei rajzainak egyéni sejtelmes

* Elhangzott a Liszt Ferenc Művelődési Központban 2014. március 9-én.

világától. Szöcs Géza grafikai és Magyar Mónika alkotásai mind számtalan gondolatot ébresztenek. Magyar Mónika kréta- és szénrajzai, melyek valóságalapú élményt nyújtanak szabad kifejezőmódjukkal. Szöcs Géza, akire ugyanúgy a szabad élmény közvetítése jellemző, grafikai alkotásainak megjelenítésével kilép a grafika ábrázolásmódjának hagyományából, színes technikával rajzolja képeit, aminek hatására azok szimbolikus ábrázolásmódja misztikummal gazdagodik. Meggyőző erejűek a soproni-vá vált grafikus-pedagógus házaspár alkotásai, melyek a társaság többi tagjával együtt

A Fidelissimart alkotókörének tagjai

az ország művészeti vérkeringésének elmaradhatatlan résztvevőjévé váltak. Jó lenne legalább annyi szót ejteni róluk is, mint Kovács-Gombos Gábor szakrális képeiről, és azokról az érdekes előadásairól, melyeket gyakran kiállításihoz párosít. Azt boncolgatni, hogy az Iparművészeti Egyetemen tanult, mégis vagy pont ebből fakadóan hogyan jutott el mai kifejezsvilágához. És akkor Solta E. Tamás érmeiről még egy szót sem ejtettünk. Pedig érmeinek témaválasztása, sorozatérmeinek előképei hosszú beszélgetésnek lehetne alapja. Számomra Vigh Tamás éremsorait idézi, de összetéveszthetetlenül egyéni, saját jelrendszerével.

Egy-egy rövid mondattal hívtam fel a figyelmet a FidelissimArt művészeinek alkotásaira, magas szintű gondolataik világára, de ne feledjük, a kiállított művek és azok üzenetei maguk a tárlat főszereplői. A most megnyitásra kerülő kiállítás számomra legfontosabb jelentőségéről kell még néhány nagyon fontos mondatot elmondani. Hónapok óta járom az ország városait egy hazai műemléki rekonstrukciókat bemutató vándorkiállítással. Nagyon fárasztó, de annál értékesebb élményekkel tesz gazdagabbá ez a zarándoklat. Megerősít abban a hitemben, amit most itt élénk tárnak a kiállító soproni művészek. Magyarország művészi értékei az országban születnek és az ország nem csak a főváros. Csak ki kell mozdulni Budapestről és megláthatjuk, ha van szemünk hozzá. A ma minket együtt ünnepelni hívó kilenc művész is erről tesz kimagasló értékű tanúbizonyságot. Mert együtt, sokszínűségünkkel még erősebb a tisztaságuk és elhivatottságuk. Együttes tárlatukon összegződik, amit nagyszerű egyéni kiállításaik, alkotásaik keresztül külön-külön is folyamatosan bizonyítanak. Él tovább az a Budapesten kívüli magas színvonalú alkotóművészet, mely eltagadhatatlanul része az ország együttes értékteremtésének. Él az a nagyszerű művészvilág ma is városunkban, aminek a gondolataim bevezetésében csak egy szeletét villantottam fel fiatalságom Sopronából. A FidelissimArt tagjai Sopronban alkotnak, elhivatottan, magas színvonalon és nem csak az egy névsorba írt nevükkel tartoznak össze, hanem művészetük magas színvonalával. Az őszinteség, az egyéni, divatoktól mentes saját hangjuk a közös bennük. A városhoz tartozás, annak múltja és mindennapjainak szelleme segíti munkájukat. Sulyok Gabi igazán Sopronban tud csak élni, de alkotni biztosan, Giczy János emblemikus alakját nem is lehet máshol elképzelni, csak szeretett városában. Gáspárdy Tibor mai szemmel folytatja azt, ami ennek a városnak akvarellfestészetében olyan nagyszerű volt. Folytatja, de napjainkhoz méltó hangon, a gyökereit el nem eresztve.

Környezetemben gyakran felvetik, miért veszi körül idestova ötvenéves budapesti életemet egy rejtélyes másság. Ha valaki szóba hozza, egyszerű a válaszom. Csak soproniként, vidékiként tudok Budapesten élni akkor is, ha sokkal kevesebbet lehetek itthon, mint szeretném. Büszkén szoktam ezt megvallani. Most ennek a kiállításnak és ennek a művészi, alkotói összetartozásnak a tisztasága bizonyítja, nem vagyok ezzel a mindennapjaimat megneemesítő ajándékkal egyedül.

A kiállítást örömmel nyitom meg, vigyék hírét, hogy minél többen örülhessenek üzenetének.

WEHNER TIBOR

SULYOK GABRIELLA „ORFEUSZ ÚTJÁN” C. KIÁLLÍTÁSA ELÉ*

Egy Orfeusz című, műalkotásokat felvonultató kiállítás kapcsán az az illendő, hogy elsőként Orfeuszról értekezzünk, és megpróbáljuk megokolni a címválasztás alkotói indítékait, még akkor is, ha pontosan tudjuk, hogy a cím mindig csak ürügy, s a tematika általában a művek egyik mellékes, csupán tág tartalmi köröket, értelmezési kiindulópontokat kínáló tényezője. Így nem fogunk hosszabban meditatálni arról, hogy a mitológiai hőssé vált görög pástort, Orfeuszt a Krisztus előtti időkben éneke és hangszeres játéka miatt igen kedvelték az égiek, aki hangjaival elvarázsolta a madarakat, megszelídítette a vadállatokat és felpezsdítette a természetet. És amikor szerelme, Eurüdiké meghalt, az istenek megengedték Orfeusznak, hogy leszálljon érte az alvilágba, de a túlradó szerelem megakadályozta, hogy az isteni feltételeket alvilági útjuk során megtartsák, így mindketten keserves halállal lakoltak. Orfeusz így vált a zene és a szenvedélyes szerelem jelképévé, akit a több évezredes múltú művészeti ábrázolások folyamában leginkább görög ifjúként ábrázoltak, lanttal a kezében, zöldellő, virágzó tájban megjelenítetten. A XX. század során azonban történt valami: a görög ifjú tovatűnt, s az egykor pompás, zöldellő, virágzó táj hírmondóiként csupán a csupasz, széltépte fák maradtak. Ám a látványos változások csak a felszín érintették: Sulyok Gabriella grafikus Gaál István filmrendező a XVIII. századi komponista, Gluck zenéjére rendezett Orfeusz-filmje által inspirált rajzai így is - természetesen áttételesen, esztétikai és szellemi síkokon - az orfeuszi lantfutamok hangjait idézik, s az orfeuszi emóciók összpontosítói és kifejezői úgy, hogy messze túllépnek a történet keretein, a témakör határain.

Sulyok Gabriella ezen Sopronbánfalván kiállításra rendezett, a múlt század kilencvenes éveinek közepétől napjainkig alkotott, tehát mintegy két évtized kompozíciói közül válogatott műegyüttese az Orfeusz-tematikára való hivatkozásokon túl legelsősorban arra ösztönöz, hogy felülvizsgáljuk a grafikáról, a rajzművészetről alkotott fogalmainkat és nézeteinket. Arról a művészeti ágazatról, műformáról, illetve műnemről van szó, amely az ezredforduló körüli évekre fokozatosan és érdemtelenül a háttérbe szorult e közép-európai tájon. A demonstratívabb és nagyobb méretű, és az új anyagokat és eszközöket, legfőként az új médiumokat rendszereikbe és kifejezéseikbe vonó, kitágított hatóterű művek térnyerése és áradása - a radikális újítás és formabontás - már-már a második nyilvánosság tartományába, a rejtett művészeti szférákba utalta a bensőségebb hangvételő, a hagyományaihoz kapcsolódó és ragaszkodó, a művész kézjegyét hordozó műveket, a tradíciókkal eleven kapcsolatokat tartó grafikai műteremtési gyakorlatot. Mindezt érdemtelenül, értékeket és minőségeket sértve, látszólagos művészeti és művészetén kívüli érdekek érvényesülése és érvényesítése,

* Elhangzott a Sopronbánfalvi Kolostor Galériájában 2014. március 19-én. Szerkesztőbizottságunk tisztelettel és szeretettel köszönti a hetvenöt éves Sulyok Gabriellát.

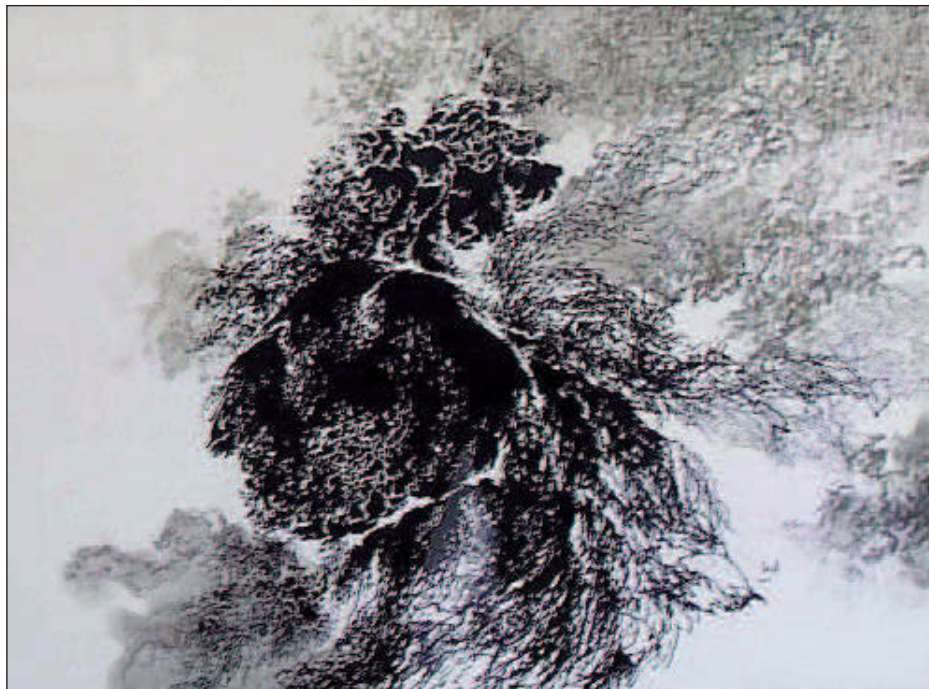
agressziója révén - és talán elég meggyőző, ha ezzel kapcsolatban csak a mindenhatóan minősített műkereskedelemre vagy a kiállítás-iparra hivatkozunk.

Olyan művek ezek, amelyeknek ugyanúgy fölébe kell hajolnunk, mint évszázadokkal korábban egy-egy klasszikus rajzkompozíció fölé, amelyeket ugyanúgy be kell járnunk szemünkkel, amelyeket ugyanúgy fel kell fedoznunk, fel kell fogoznunk és be kell fogadnunk tudatunkkal, mint egykori elődeinknek egy szokványos képet: a viszony nem változott, és nincs balhé, nincs elidegenítés, nincs meghökkentés, nincs lila média-villongás sem. Ám ha csupán a műforma, a technika, a kifejezőeszközök, a képi nyelv jellemzőit fogjuk vallatóra Sulyok Gabriella műveit szemlélve és értelmezve, már akkor is azt regisztrálhatjuk, hogy korszakos váltások és változások tanúi vagyunk, hogy különleges alkotói metódusok alkalmazásai, újító aspirációk éltetik e megújított lényegű grafikai lapokból szerveződő, egyre súlyosabb és jelentőségtelesebb életművet. Talán a legfontosabb aspektus, hogy Sulyok Gabriella mintegy festészetté avatja a grafikai kereteket: a papír-alapot megtartja, de e hagyományos felületre festői lényegű grafikákat készít. A festői kifejezés, a Sulyok-műhatásvilág egyik fontos eredője az, hogy a korábban a papírt vonal-érhálózatként befonó rajzi szövedék alkotóelemei egyszer csak háttérbe szorultak, váratlanul tónussá alakultak, és a körvonalak is megfosztattak eredeti jelentőségüktől, s új szerepben a foltok elenyésző, bizonytalanságokba vesző határvonalaiként tűnöztek fel. Mindehhez erőteljes hangsúlyokat ad a tus mellett alkalmazott színes kréta, amely a fekete és a fehér mellett a barna és a halványkék árnyalatokkal gazdagítja a kompozíciót, úgy, hogy a karcos tust a kréta a puhaságával ellenpontozza, a keménységet a lágy, gyengéd effektusokkal egyensúlyozza. Hallatlan aprólékosan kidolgozott rajzi mezőkből épül fel a világosan tagolt motívumokra épülő, a kréta színeivel és foltjaival finoman nyomatékosított, hol önállóan álló, hol több kompozícióból felfűződszerveződő festői kép, illetve képegyüttes, amelyen a vonal már csak e festőiségbe illeszkedően bukkan elő.

A korábbi alkotóperiódusokban szerepelt alakok, figurák fokozatosan lény szerűségekké alakultak, majd elmosódottakká váltak, és aztán az ezredforduló évei körül teljesen eltűntek Sulyok Gabriella rajzairól. Maradtak a fák, a lombtalan fakoronák, a bozótosok, a bokros ligetek, s a természeti jelenségek által élesített sejtésszerű organikus alakzatok, amely természet-kivágatokat és testszerűségeket mindig valamilyen furcsa perspektívából, rálátásban szemlélhetünk. Nem tudhatjuk, hogy ránk borult az alkony, vagy meghasadt a hajnal: csak az biztos, hogy a derengés fojtogatón vagy szabad fellélegzést hozva körülölel. És ebben a derengésben lassan kinyílik a láthatár, röppenek és zúdulnak a felhők, egymásba kapcsolódik az ég és a föld, elvesznek a tájékozódási pontok, kitapinthatatlanok már a dimenziók, s ebben az eggyé vált, immár transzcendens sugárzású közegben suhanni, zuhanni és emelkedni, sodródni, áramlani, elmerülni kezdenek a természetinek nevezhető dolgok, amelyek valójában nem is dolgok, hanem az emberi benső által megélt isteni jelenségek. Erről emlékezett meg a kitűnő kortárs alkotó, Gaál József is Sulyok Gabriella munkáiról szólva: „A rajzok kilépnek az időből, már nem illusztrálják a történéseket, hanem mitikus térben állapo-

tokat sugároznak magukból. Már nincs a történetnek eleje és vége, nincs szilárd anyag, föld, víz, levegő, árnyék és fény elegyedik, sötét mederben sűrűsödik. Már nem kell az arcokat és testeket megidézni, leplek redői, testek hajlatai, kapcsolódó végtagok és ölelkező formák sejlenek az állandóan változó folyamban. A formák már önállóan nem létezhetnek, csak egymás által, egymást éltetve és egymásba oldódva részesei egy nagyobb rendszernek.” És mielőtt valóban elragadnának e képekbe foglalt költői, transzcendens indíttatások és rendszerek, azt is le kell szögeznünk, hogy itt egy rendkívül furcsa, karakteresen egyéni valóság-idézési művészi szemlélettel, egy nagyon is a konkrétumokhoz kapcsolódó, de ugyanakkor a tartózkodó elvonatkoztatásokba emelkedő olyan grafikai-festői nyelvezettel, kifejezéssel szembesülhetünk, amely a megszokott stilizáláson messze túllép, de a teljes absztrakciót elkerüli és kizárja, s ezáltal fantasztikusan termékeny, asszociatív ösztönzéseket adó, az emlékszerőségekbe ágyazódó képi forrásvidéket tár a befogadó elé.

Sopron városának művészetrajongó közönsége megismételhetetlen, különös pillanatok részese lehet most itt a sopronbánfalvi kolostor falai között: egy, a város múltja, hagyományai és szellemisége által oly erőteljesen meghatározott és inspirált művész a hely szellemével adekvát műegyüttessel, a középkori mesterek alázatával és elhivatottságával készített, a lélek szféráiban megszólaló és szuggesztíven megszólító alkotá-

Sulyok Gabriella: Az éjszaka virága

saival lép fel. Sulyok Gabriella a nyolc esztendővel ezelőtt megjelent, a művészetét összegző könyv ars poetica-bevezetőjében fogalmazta meg azt az alkotói hitvallását, amelynek lényege: „...minden remekmű - a művészet egyetemes történetében - olyan, mint egy természeti képződmény: mélységes, gondolatgazdag, megrázó és rendíthetetlen.” Nem vindikálhatunk jogot arra, hogy remekműnek minősítsük Sulyok Gabriella festői-grafikai lapjait - ezt az ítéletet majd meghozza a kérlelhetetlen idő - de azt a tévedések kockázata nélkül leszögezhetjük, hogy az isteni természet által inspirált művei mélységesek, gondolatgazdagok, megrázók és rendíthetetlenek.

Sulyok Gabriella: Őnarckép 1968-ból

KERESZTÉNY RICHÁRD

GYIMÓTHY ZSUZSA „IRÁNY ANGLIA!” C. KIÁLLÍTÁSA ELÉ*

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Kedves kiállítás látogatók!

Az idén áprilisban van annak 25 éve, hogy megrendeztük első kiállításunkat a Várkerület Galériában, amelyen a Képzőművészeti Kör tagjai vettek részt. A kiállítást Renner Kálmán éremművész, a Kör elnöke nyitotta meg. A 25 év alatt sok szép kiállítást láthatott itt Sopron művészetszerető közönsége, hogy mennyit, azt pontosan nem is tudom, de több száz kiállítást rendeztünk itt a boltívek alatt. Galériánknak olyan atmoszférája van, amely hozzájárult ahhoz, hogy sokan szeretnek ide eljönni egy-egy kiállítás megnyitóra, mert a tárlatok megtekintése többnyire tartalmas délelőtti időtöltésnek bizonyult. Egy pohár bor és pogácsa mellett lehetőség nyílik a közvetlen beszélgetésre az aktuális kulturális, képzőművészeti kérdésekről.

Ma lehetőség nyílik dr. Gyimóthy Zsuzsa képeit megcsodálni, beszélgetni vele művészetéről, aktuális kulturális kérdésekről. Engedjék meg, hogy nagy szeretettel köszöntsem, s kicsit be is mutassam mai kiállítónkat.

A jelenlévők többsége tudja, hogy az Interspar helyén egykor a soproni textilipar egyik nagy gyára működött, a Soproni Pamutipar. Itt együtt dolgoztam Zsuzsa szüleivel, Erzsikével és Sándorral (és még 2000 emberrel). Hogy mi Zsuzsával pontosan mikor találkoztunk, azt nem tudom. Talán egyik kiállítás-megnyitónkon mutatta be a lányokat Erzsike - Zsuzsát és húgát, Orsit, akik tehetségesen rajzoltak. Zsuzsa Sopronban született, a Széchenyi István Gimnáziumban érettségizett, majd a Berzsenyi Dániel Tanítóképzőben Szombathelyen szerzett rajz-biológia szakon tanítói képesítést. A pécsi Janus Pannonius Tudományegyetemen biológiai tanári diplomát kapott. Majd következett az Erithacus rubecula, amire már többen is rákérdeztek, hogy miből doktorált Zsuzsa. A doktori (PhD) értekezés tézisei: „A vörösbegy Erithacus rubecula őszirigyesének vizsgálata Magyarországon” - Tehát innen a doktorátus. Ő jelenleg a Vas- és Villamosipari Szakképző Iskola és Gimnázium tanára.

A rajz és festészet megszerettetése elsősorban iskolai rajztanárainak köszönhető. Bajzsiné Szényi Éva, Rennerné Tóth Mária, Gáspárdy Tibor, Kovács-Gombos Gábor, és akinek talán a legtöbbit köszönheti, Magyarné Derszib Eti, akinek a festőiskolájában 6 évig koptatta a padot. Etinél sajátította el és szerette meg az akvarelltechnikát. Azokat az órákat szerette a legjobban, amikor a város ismert vagy kevésbé ismert helyein ismerkedett a képszerkesztés, az ecsetkezelés, a fény és árnyék, a perspektíva hatásaival. Képeinek többsége ma is akvarelltechnikával készülnek.

* Elhangzott a Várkerület Galériában 2014. április 13-án.

Gyimóthy Zsuzsa: Victoria Square, Birmingham

Zsuzsa első önálló kiállítása 2001-ben a soproni a Plaza kiállítóteremben volt (de hol van már az a kiállítóterem?) Közel 10 éve annak, hogy itt, a Várkerület galériában láthattuk a második önálló tárlatát, s ez a mai sorrendben már a negyedik.

A 10 évvel ezelőtti kiállításon még érződött mesterének, Derszib Eti színvilágának, témaválasztásának és az akvarelltechnikának hatása – „Hivogató utcák” volt annak a kiállitásnak a címe. A téma szeretete megmaradt, amit a mai kiállításon is tetten érhetünk, de a képek egyre önállóbb stílusról árulkodnak. Már korábban is megfigyelhettük, hogy nem csak Sopronban látta meg az ecsetre kívánczózó témát, hanem más városban is - Győrben, Budapesten, Székesfehérváron, és meglátta Anglia több nagyvárosában is.

Zsuzsa két évet - tanár lévén ő azt mondta, két tanévet - töltött el Angliában. A huszonnyolc kép, ami itt látható, Anglia nagyvárosaiban készült. A nagyterem bejáratánál két madár látható, az egyik a VÖRÖSBEGY csupa nagybetűvel, a másik egy veréb - a veréb is madár - mutatja a madarak szeretetét. Zsuzsa hobbiból madarak gyűjűzésével is foglalkozik. Nem véletlenül kerültek hát az „Irány Anglia” című kiállítás anyagába.

A kiállított képek egy angliai körutazásra visznek el bennünket. A képeken egy-egy nagyváros utcarészletét, nevezetességét fedezhetjük fel. Megjelennek a híres piros emeletes autóbuszok, megjelenik az utca embere, aki sok esetben turistaként rácsodálkozik egy-egy szép épületre. A kiállítás értékét növeli, hogy a képek címe mellett további információt is kapunk a látnivalóról.

Zsuzsa 1996 óta rendszeresen részt vett a közös kiállításainkon. 2000-ben részese lehetett annak a vándorkiállításnak (ART FOCUS Európa 2000), amely a festőtermi kiállítást követően Ausztriában, Németországban, Franciaországban is bemutatásra került. 2000-tól tagja lett a Soproni Képzőművészeti Társaságnak, akkor talán ő volt a legfiatalabb tagunk.

Amikor halottuk, hogy Angliába készül, azt gondoltuk, hogy elveszítjük egy tehetséges tagunkat, a soproni akvarell-hagyományok egyik kiváló ápolóját. Szerencsére rosszul gondoltuk. A mai kiállításán láthatjuk, hogy nem csak dolgozni, kikapcsolódni ment Angliába, hanem alkotni, festeni, megörökíteni mindazt, amiről azt gondolta, hogy érdemes másoknak is megmutatni.

Kérem, kezeltessek a meghívón lévő utazási tikkett, és induljanak el a képek segítségével egy angliai utazásra!

Köszönöm a figyelmet, a kiállítást megnyitom.

Gyimóthy Zsuzsa: Rose Crescent, Cambridge

SALAMON NÁNDOR

BARABÁS LÁSZLÓ KIÁLLÍTÁSA ELÉ*

Tisztelt Közönség! Kedves Barátaim!

Öröm és megtiszteltetés számomra, hogy életünk, párhuzamosan futó pályánk vége felé közeledve, megnyithatom Barabás László festőművész jubileumi kiállítását. Nyugodtan kijelenthetem, hogy Sopron mindkettőnknek kedves város, hiszen velünk indult, itt élő kortársainkhoz - Egyed Emmára, Sarkady Sándorra, Giczzy Jánosra, Fejér Zoltánra gondolok első sorban! - erős szakmai, baráti szálak kötnek, amelyek kiállták egy korszak, a múlt század második felének olykor zaklatott, a társadalmat, benne a művészeti életet, az alkotó embert érzékenyen érintő próbáját. E nemzedéki közös nevezőt egészítik ki Barabás László kiállítási emlékei, s az én, művészeti mindenes szerepből adódó ügyködésem szerény eredményei. Egyebek mellett közreműködésem, jó munkakapcsolatom a Pannonia Galériával, a művészet ügyét alázatosan szolgáló kedves Scheyné Etával.

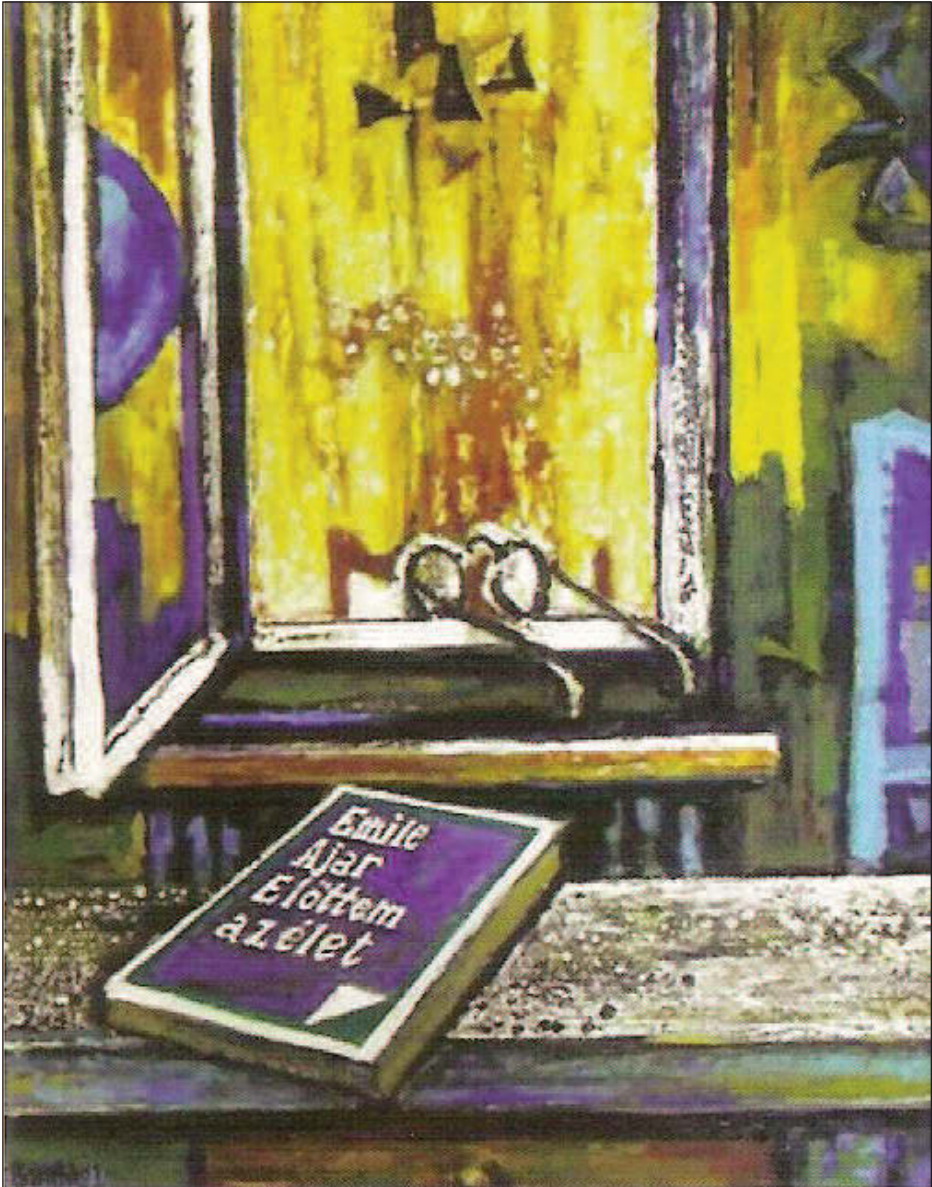
Egy szóval: örülünk, hogy ismét Sopronban lehetünk.

Mielőtt megkísérlem Barabás László festészetének, kiállításának méltatását, néhány, a kettőnk szakmai kapcsolatát magyarázó momentumot szeretnék megidézni, amelyek talán választ adnak arra is: miért esett rám a választás, hogy barátai, tisztelői nevében köszönhetem a 80. évét éppen betöltő művész barátunkat.

Bizony, az idő mélyébe kell alászállni, hogy megtaláljuk a gyökereket. László, a hajdani pápai gimnazista, Pécsen diplomát szerzett ifjú rajztanár 1958-ban került - kecskeméti kitérővel! - Győrbe. Magam, pápai pályakezdéssel, ugyancsak vargabetűt leírva, 1962-ben tértem haza. Ez időtől, mint hasonló cipőben járó kolléga, figyelemmel kísértem jelentkezéseit. Rendszeresen részt vettem mind gyakrabban nyíló kiállításain. Egyet-kettőt később rendeztem is. Megfordultam műtermében. Nyomon követtem sikeres szereplését a megyei pályázatokon. Nem egy nyertes munkáját meg én írtam be a Xántus Múzeum gyűjteményének leltárkönyvébe. S most bevallhatom: Cziráki Lajossal közös, a hajdani győri műcsarnokban rendezett kiállításáról írtam első művészeti tárgyú cikkemet, kiállítási jegyzetemet, elsőként adva hírt iskolavárosa újságjában, a Pápai Hírlapban, pályakezdő lépéseiről. Időnként később is foglalkoztam egy-egy tárlatával, nem hagyva ki a sorból, ígéretesen induló, tragikus sorsú fia festői szárnypróbálasait sem. Lényegi változás nem történt akkor sem, amikor térben távolabb kerültünk egymástól.

Mindezek fényében, mint jó ismerője munkásságának, nyugodtan állíthatom, hogy a festőművész, a különböző iskolatípusokban oktató rajztanár, a stúdiókat korigáló szakkörvezető pályájának tételei sűrű sorokat, oldalakat töltenek meg e táj

* Elhangzott a Pannónia Galériában 2014. május 4-én.

Barabás László: Ablak

művészeti krónikájában. Szinte nyitott könyvként olvashatók, hiszen kezdettől kitüntető figyelem kísérte művészetének kibontakozását. Befogadta a város, teret nyitott képességei sokoldalú kibontásához. Ő pedig hűséggel szolgálta, bárhogy is fordult a sors kereke. A közönség megkülönböztetett érdeklődése mellett a sajtó is visszatérően méltatta képeit, kiállításait, festészetének jellemző vonásait, értékeit. Méltán érezhette és érezheti magát otthon a befogadó városban, Győrben, ahol betöltött 80 esztendejével, 58 évnyi alkotómunkával a háta mögött, ma ő a helyi festőművészek rangidőse. E címre akkor is rászolgál, ha ma már jórészt a műterem magányában, festőállványa előtt, képeitől körülveve, tölti napjai nagy részét. Mint nyilatkozta, a teljes szabadság birtokosaként, töretlen alkotókedv örömeit élvezve.

Nem mindig volt ez így!

Barabás László ugyanis kezdettől aktív, sokoldalú szereplője, alakítója volt a város egyre elevenebb művészeti-kulturális közéletének. Számos kiállításon mutatta be visszatérő rendszerességgel, önálló karakterűvé formálódó festményeit, amelyek eljutottak a város, megye, országhatáron túlra is. Kísérletező hajlandóságát grafikai sorozatai, lapokba közölt rajzai, illusztrációi mellett, a gyártói háttérrel kidolgozott, újszerű zománccfestési eljárással is bizonyította. A technikából adódó kifejezési módszer - a tudatosság és véletlenszerű kombinációja, a faktúra és textúra megjelenési formái - termékenyítően visszahatott olajfestményeire is. Felszabádította a látvány kötöttségeitől, a részletek túlzott kidolgozásának kényszereitől. Párhuzamosan megnőtt festményeinek színessége. A fényes alapra felrakott olajfesték izgalmas színzengések és formák erejét hasznosító, organikus képszöveget eredményezett, amely szinte háttérbe szorítja az alapotívumokat. Az átgondolt, következetesen érvényesített kompozíciós rend azonban minden esetben meggátolja a színfoltok tartalmat elimináló, kizáró „önálló sodási” kísérleteit.

Kialakult egyéni stílusa nemcsak a közönséget ragadta meg, nem hagyta érzéketlen a pályázatok zsűrijeit sem. Döntéseiket számos díj fémjelzi a különböző kategóriákban. Sokrétű munkásságnak társadalmi elismerését pedig a neki ítelt megyei művészeti díj jutatta kifejezésre.

Festőnk témavilága, festészetének metodikája - mint láttuk, s erről győz meg mai kiállítása is! - régen kialakult. Ha mégis új vonásokat keresünk, akkor elvont gondolatok képi megjelenítésének szándékára utaló, nonfiguratív kísérleteit említhetjük. Életműve azonban egyértelműen alátámasztja festői filozófiáját: „Természetelvű művésznek tartom magam”, - vallja nyolcvanévesen is. Ez nem jelenti egyúttal, hogy a képelmények hagyományos úton közvetlen szemlélődést követően lényegülnek át autonóm műalkotássá. Még tájképei sem „helyszíni” munka eredményeként születnek.

Az alapot a megfigyelés, a benyomások elraktározása biztosítja. Motívumait a való élet, az utazási élmények, természeti jelenségek, emlékek, olvasmányai, a mitológiai, történelmi jelenetek vagy éppen a szűkebb környezete, a „kisvilágok” tárgyelegyüttese, megélt pillanatok kínálják nagy bőségben. Gyakran ihletik meg a homályból felmerülő álmok, látomások, élénk fantáziájának meditációval társuló tükörcserepei. Nem idegenkedik a szakrális gondolatok megjelenítésétől sem, amelyek talán

csúcsműve a győri Szentlélek-templom muráliája. Az emberi kapcsolatok mélyebb értelmezésére házasságkötő termekben megvalósított munkái kínálnak példát, mintegy összegzik a mindig kedvvel ábrázolt, különböző élethelyzetekbe sodródó ember megnyilvánulásait. Általában szűkszavúság, tömörítő akarat jellemzi. Egy-egy képen csak néhány elemet használ (fa, hold, víz, nád, kóró, röppenő madár, régi épület, omladozó fal, kapu, ajtó, ablak), de ezek nemcsak képalkotók, egyszersmind jelképhordozó funkciót is betöltenek az életműben.

Barabás László képeinek nagyobb hányada derűt sugároz, de a ragyogás fátyolán néha átdereng az egyéni tragédiák, a lassan terjedő magány, a mély szomorúság lélekállapotának megfelelő színvilág. A gubbasztó vagy égbolt kék kárpitját hasító madarai, a sziklafalak között megcsillanó tenger, a tetők alatt szorongó tűzfalak mértanias síkjai, a zárt belső terek, árva székek, elhagyott asztalok a lopakodó magány előérzetét, egyúttal a szüntelen szabadságvágyat fejezik ki.

Van abban megrendítő, ha az idős férfi magára marad. Barabás Lászlót azonban nem törték meg végletesen a sorstragédiák. A gyászt feloldotta a festészet öröme, amely menedék, felszabadító áfium, támasza hitnek, hogy tovább kell élni, dolgozni, alkotni a végső határig.

Erősítse meg e hitében mai kiállítása is, amelyet baráti szeretettel ajánlok szíves figyelmükbe.

BÓSZE BALÁZS

KŐBE ZÁRT KITÁRULKOZÁS*

Kovács György kiállítása elé

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Május utolsó napja van, kiállító művésznünk Kovács György ezt a napot választotta, hogy ne csak emberi alakjával, hanem művein keresztül lelkiségével is bemutatkozzon előttünk!

Ez a hónap a májusi litániák sora volt, a természet és a természetfelettség összeolvadása, a Madonna uszálya, amiben a Tavasz Királynéja utána tekint fia mennybemenetelő ruhájának rebbenő szárnyaira. Itt és most, ezeknek a lobogó ruhadaraboknak szobrokban, munkáiban megfogalmazója: Kovács György szobrászművész.

Vendégünk, s egyben vendéglátónk 1948-ban született, a borpincészetéről, a Törleyk pezsgőjéről olyan jól ismert Budafokon. 1950-ben kapcsolják Budapesthez a kisvárost, ahol építkezésekhez mészkövet bányásznak, s a kivájt üregeket töltik be emberi sorsukkal a barlanglakók.

Ha kicsit képzeletben ráérőszakolok a dologra, Kovács György a kő faragásával válik ismertté, a követ pedig gyerekkorától ismerhette, hiszen sokaknak megélhetési forrás volt az egykor Promontornak nevezett településen.

1973-ban végzett a Képzőművészeti Főiskolán, diploma munkája az ezer forintost díszíti. Később a főiskolán egy évtizedig oktató-tanárként vállalta a katedrát. Majd városunkban nyílt lehetősége munkára, ekkor került Sopronba. Mesterei között - említi Kafer István irodalomtörténész, Dilay Sándor faszobrászt, Szabó Mária szobrászművészt és a soproni Európa Díjas Szakál Ernőt, akitől a szoborrestaurálást tanulja. Tagja lesz az azóta megszűnt Kézműves Céhnek, velük állítja ki munkáit Sopronban és a környéken. Képzőművészeti csoportot vezetett a Templom utcai pince stúdióban - jelenleg a Civitas Pincészház otthona - kifaragja a Bencés Rendház kapubejáratát, munkái közé sorolandó a sopronbánfalvi műemléklépcső, szentek felfelé sorakozó szobraival. A Hűség Városában a Károly magaslat közeli Felkelő emlékmű szobraival, s a Füredi sétány díszkútjával hagy üzenetet: itt él közöttünk. Aztán elszólítják az étellel telt kalandok, s közel hat évig hiába keressük. Amikor mégis visszahozza a hűség, - a kiállítása címe is erre jelez: „Visszatérés” - Fertőhomokon települ le, onnan próbálja visszahódítani a várost úgy, hogy elsősorban a homokiak közé sorolja magát, szívét, értelmét, ragaszkodását. Őt látjuk, ha kizöldül a természet a Fertő alatti lápos-nádas mezőkön, sétál, öreg kutyája kíséri, szemlélődik, gombászik s figyeli a fű növést. Ő jelzi a mezőőrnek, elvirágozott a kosbor, jöhetnek kaszálni.

* Elhangzott a Várkerület Galériában 2014. május 31-én.

A falu tájházában már volt kiállítása. A település egyutcás, fésűsfogas a Fertő felé, szemben vele a régi, mutatós parasztházak úgy sorjáznak a főút mellett, mint darabontok, a nemes Természet őrségeként vigyázzák a rendet. Ezt teszi a Hildek építette neoromán Szent Anna-templom, ahol három évtizede ott voltam egy estén, május közepén, a fatimai püspök mondott misét a jelenés tiszteletére, valamint a jelenést megtapasztaló gyerekek emlékére (Lucia Santos, Fancisco Marto és Jacinta Marto). Kondor Lajos volt a tolmácsa a portugál főpapnak, a gyerekek szenté avatásának posztulátora. Az asszonyok pedig úgy énekeltek, de úgy, hogy a menny összes ablakát kinyitották a szentek és angyalok, mert úgy gondolták, a Fiú szobájában is zengjen messzehallóan a dicséret.

Kovács György úgy lakosa ennek a zöldség és szőlőt termelő falunak, hogy tagja akar lenni annak a közösségnek, akik befogadták, s szeretettel veszik körül. Visszatelepülése után rátalálnak a nagy, köztéri munkák. Balf, Fertőrákos, Nagycenk, Fertőboz, Fertőd '56-os, milleneumi és II. világháborús emlékkövei, a Napkorongon állva, szakrális valóságban emlékezve és társulva az emberi emlékezethez, ami megerősíti megélt élményeit történelmi életéből. Mert aki emlékezik, az nem felejt. Ezek a mementók jelek, amik cezúrái a „boldogság kék madarának” (vö: Maeterlinck)! Fertőhomokon áll Hany Istók szobra. Félelmében összehúzódo alak, aki az ismeretlen világ áldozata. Áll Gyarmaton Nepomuki Szent János, másutt Török Béla és Igmándy professzor emlékműve. Áll a gesztenyéjéről is híres Pusztamaróton az emlékmű, ami a Mohácsi csata utáni véráldozatra emlékeztet, Dobozy és neje hősi történetéről. Húszezer magyar törökök általi legyilkolásáról tanúskodik. Történelmi emlékhely az alkotás.

Kovács György önálló kiállításai közül említésre tart számot az 1995-ös, 1998-as soproni, és a 2010-es salgótarjáni önálló szobortárlat.

A mostani, a Várkerület Galériában mutatkozó művek természetükre apróbbak, ám nagy jelentőségű üzenetek. Teremtő lélekkel állította össze a szobrász műtárgyait, bevon bennünket, látogatókat az alkotás titkaiba és örömeibe. Így május végén, június elején megelégszünk azzal, hogy az alkotások elringatják lelkeinket, s várományosává válunk Kovács György üzenetének, művészetének. Kielégít a Teremtővel való ízlésazonosság. Ő az a művész, akit tenyerén hord az Isten. Hű önmagához, ez előbb vagy utóbb beérik, elnyeri jutalmát. Szabad akaratú ember. Ami megfelelő önismeretet kíván.

A tárlaton angyalok sorakoznak. A tevékenységet, a mozdulatot majdnem minden alkalommal elrejtí a figurában. Az angyalok azok, akik a fantáziánknak meglepő gondolatsort ajándékoznak. A Teremtő üzenetét viszik, sugalmazást hordoznak, amit elsősorban azok kapnak, akiknek a művészet művelése nem más, mint prófétai küldetés, amit teljesíteni kell, mert erre predesztinál a hit és a Teremtő akarata.

Képzletét elvarázsolja a titokzatos létezés, ami az angyalokat körülveszi. Isten seregének katonái ők, akik harcba szállnak emberségünkért. Kovács György szeretné megfejtetni e különleges teremtmények titkát, emberi tulajdonságokkal ruházza fel őket: álló, bukott, keresgélő, megkötözött, táncoló angyalok. Valamennyien pillanatnyi

ábrázolásukban dicsérik a Teremtőt. Hírvivők, követek ők, akikről a kinyilatkoztatás közöl kevés ismeretet. De itt vannak velünk, óvják lépteinket, a Szentháromság követeiként hírt hoznak arról, hogyan kellene. Hogyan kellene azonosulnunk például Kovács György üzeneteihez. Angelus Domini, a mennyek Üzenetének hordozói: „Dicsérjétek őt, angyalai mind, dicsérjétek őt, seregei mind!” (Zsolt. 148,2) írja a zsoltáros, Szent Pál pedig a következőképpen tanít a zsidóknak írt levelében: „Ők ugye mindnyájan szolgáló lelkek, s azok szolgálatára küldték őket, akiknek az a hivatása, hogy örököljék az üdvösséget.” (Zsid. 1,14).

Stukkó képek, a Salgói anizs egy bányászról formáz, s Radványi Géza csodálatos filmjének a Valahol Európában címűnek egyik kis csavargója, s a gordonka világhírű virtuóza, a Pegenini (barátai nevezték így, Paganini után), Pege Aladár, a „Legjobb európai szólista” tekintenek ránk a talapzatokról. Nagyszerű környezetben vagyunk. A tárlókban Kovács György illusztrált haiku gyűjteménye tanúsítja művésztünk tehetőséges sokoldalúságát.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Vendégei vagyunk Kovács György műhelyének, életének, vesszük emberi üzenetét, felénk sugárzó szeretetét, s a „szeretném, ha szeretnének” (Ady Endre) óhaját. Mártsuk meg lelkeinket az alkotások keresztútjében. Merüljünk el eme felkinálkozásban, s tegyük magunkévá.

Kovács György szobrász és restaurátor művész kiállítását megnyitom!

FIRTL MÁTYÁS

GICZY JÁNOS NAGYCENKI KIÁLLÍTÁSA ELÉ*

Tisztelt Művész Úr! Tisztelt Megjelentek!

Művészek, művészettörténészek, szakavatott műértők társaságában nincs könnyű dolga a kiállítás-megnyitóra felkért politikusnak.

Én mégis örömmel vállaltam Giczy János kiállításának megnyitóját, amit külön, nagy megtiszteltetésnek tartok.

A megtisztelő felkérésre azért mondtam igent, mert egyrészt elég régről - mondhatom - ismerősök vagyunk.

Nem csak kiállítások, jeles évfordulók, de megyei, városi elismerések, kitüntetések során is többször adódott alkalmam alaposan megismerni és átélni a Giczy János művészete által megjelenített világot.

És örömet szerzett az is, hogy legutóbb éppen Sopron város díszpolgáraként köszönhettem őt.

De ami leginkább összeköt, és, ami biztos alapot ad a megnyitómhoz, az a szilárd és tántoríthatatlan értékrendiség, amely ereje és forrása Giczy János alkotásainak: az édesanya alakja, a szülőföld, a gyermekkori emlékek és -helyek tisztelete, a népművészet, a kétkezi paraszti munka és lét, a tisztességgel végzett munka tisztelete.

Mindez világnézet, hitvallás és példamutatás egy különlegesen szép és lélekiemelő képi világban.

Giczy János művészként azok közé tartozik, akinek emberi hitelessége, őszintesége, gondolatai és tettei közötti összhang áttetszik a festményein is és egész művészi hitvallásán.

A világhoz, a dolgokhoz való őszinte, nyílt viszonyulása az, amely által elismert művészként is megmaradt miközülünk valónak.

Megmaradt olykor nehézségekkel küzdő, de mindenképpen hivatástudattal és -küldetéssel megáldott, azt tudatosan vállaló igaz embernek.

Életszemléletéről, világnézetéről sok mindent elárul vallomása:

„Nekem öregapámtól, öreganyámtól s szüleimtől közvetítődtek a régiek igazságai: hogy a világ kerek egész, mindennek megvan a maga ideje, vannak örök és mulandó dolgok.

Az igazság létezik, és az Isten számon tartja cselekedeteinket. Gyerekkoromban a faluban még minden és mindenki ehhez igazodott.

De jött a háború, jöttek a különféle kemény és puha diktatúrák, melyek azt mondták: nem az az igazság, amit eddig annak hittetek, hanem az, amit mi annak mondtunk, s nincs Isten, és nem tartja számon senki a cselekedeteiteket. Ahogy tanulmányaimat elvégeztem, még javában tartott ez a kilátástalan világ.

* Elhangzott a Horváth-Lukács Galériában Nagycenken 2014. július 12-én.

Giczy János: Szüret (részlet)

Festő lettem, lassan önálló festő.

Képeimen embereket keltettem életre, valami lebegést próbáltam létrehozni, hogy érzékeltessem a világ fölött érzett kétségbeesést, bizonytalanságot, de a régebbi századokból s gyerekkoromból átderengő boldogság lehetőségeket is.” - írja Giczy János.

Tisztelt Megjelentek!

Én most e képek hatása alatt, Giczy János művészi és emberi nagyságát ismerve kívánom, hogy ma a „boldogság lehetőségeket” érzékeljük és találjuk meg képein itt mindannyian!

Azt, ahogyan a falu, a közösség morál felett is uralkodó összetartó ereje hatott és működött.

Érezzük meg a képekben a folytonosság- és múlt-tudat eleven erejét, ami nem csak a viselkedésmintákat szabta meg, de tartást is adott az embereknek, akik abban a biztos tudatban éltek, hogy van felsőbb Gondviselő, de van küldetésünk és felelősségünk is a földi életben.

Áttetsző terek, lebbenő alakok - átmenet, átjárás a földi valóság, a jelen és a remélt örökkévalóság között.

A legnagyobb művészek kiváltsága megérezni, megérteni és átadni ezt minekünk, földi halandóknak: bátorításul, reménységül, hitet erősítően.

Köszönjük, Giczy János!

Itt és most bizonyosságot adtál arról képeiddel, hogy „a világ kerek egész, mindennek megvan a maga ideje, vannak örök és mulandó dolgok.

Az igazság létezik, és az Isten számon tartja cselekedeteinket.”

A kiállítást megnyitom!

RUJAVECNÉ FERENCZI KATALIN

MATOLCSY IMOLA SELYEM ÚTJAIM C. KIÁLLÍTÁSA ELÉ*

Jó napot kívánok, Kedves Hölgyeim és Uraim, Mindnyájukat szeretettel köszöntöm !

„A szellem egyetlen mozdulatában benne van az élet összes törvénye. Egyetlen csepp vízben benne van a végtelen óceán rejtélye.” (Hermész Triszmegisztosz)

Csodálatos az emberi elme! Agyunk mindent felvesz, amit látunk, hallunk, érzékelünk, mint egy kamera és tárol. Amikor pedig szükségünk van valamire, adagol. Matolcsy Imola is sokszor elcsodálkozik, hogyan vezeti kezét a belső sugallat? Honnan jönnek elő ezek a különleges motívumok? Közöttük nem is lehet két egyformát találni. Tetteink nyomot hagynak saját személyiségünkben, tetteink a névkártyáink.

Imola egész élete kiolvasható ezekből a növényfolyamokból, melyeknek nincs eleje, vége, gyökere, mert önmagukból erednek és érnek révbe, hogy egy örök megújulással újra és újra befonják a lelkét és a miénket is!

„Az igazán nagy dolgok apró rezdülésekben érhetők tetten. Mennyivel szegényebb a tenger végtelen felszíne, ha nem fodrozzák hullámok, mennyivel egyhangúbb a kék ég, ha nem csipkézik apró felhők, és milyen halott az erdő is, ha a fák ágain nem fészkelnek madarak, a fűben nem nyüzsögnek parányi bogarak.

Ilyen a lélek is: ha nem figyelünk az alig észrevehető, apró örömökre, az élet szépségének legjavát veszhetjük el.” (Elisabeth Lobber)

Mai kiállításunk az élet szépségéről, csodájáról szól, ahogy Kiss Judit „Optimista költemény” című verse is, melyből egy részletet már olvashattak a meghívón.

„Szép az élet, nagyon szép, s ki keveset látott, még sokszor meg nem is csodálja, Pedig az ÉLET a csodák csodája!”

Az egymásba kapaszkodó levelek, virágok: életfolyamatok. A történések lélekbe mártózó ritmusát, időrendjét, vagy gyógyító, pozitív sugárzását a színekből láthatjuk. Hol erőteljes, nagy erejű kavalkád hömpölyög, hol pedig csendesebb pasztellekbe ágyazott motívumok simogatják a szívünket. A színválasztás és azok aránya mindig izléses, elegáns. A végtelenség és az örökkévalóság érzése tölti el az embert !

Matolcsy Imola már régóta készült a selyemmel való találkozásra. Ez az az anyag, melyet önmagával azonosít. Öntörvényű, de aki bánni tud vele, ahhoz alkalmazkodó, sok intimitással, titokkal teli, érzéki. Néha a művész is úgy érzi, hogy ő maga a „selyem”. Ezt mozdulataiban, hanglejtésében, hangulataiban és motívumai gazdagságában éli meg igazán. Környezete is ezt érzi.

A selyem „munkatársként” is önálló partner. Lélekkel kell közeledni hozzá és határozottsággal.

Csak a jól megtervezett minta és biztos kéz alatt engedelmeskedik, magába szívja a színeket, a formák alakítását ő maga is segíti.

* Elhangzott 2014. július 13-án a Grubits pajtában, Hidegségen.

Matolcsy Imola minden mintába, minden képébe belefesti életének egy-egy pillanatát: nem a történéseket, hanem azokat az érzéseket, melyeket megélt és átélt. Kivetíti az élményeit. Halljuk az arany csigavonallal díszített pillangószárnyak rezdülését, a különleges erezetű levelek susogását, a mögöttük játszadozó szél halk moraját, az azúrkék tengervíz fodrainak csilingelését. Mindez együtt kedves dallammá áll össze bennünk a kiállítás nézegetése során és ez jól tesz testnek, léleknek egyaránt.

Kedves Hölgyeim és Uraim!

Életünk hátralévő idejének első pillanatait éljük meg így közösen, Matolcsy Imola csodaszép képeit nézegetve, egy gyönyörű környezetben, kedves, mosolygós arcokkal. Minden együtt van ahhoz, hogy újra és újra elmondjuk: az ÉLET csodaszép! Matolcsy Imolának köszönöm ezt a lélekvidító, különleges szépségű kiállítást! Gratulálók!

Matolcsy Imola: Hortenziák

DOROSMAI ERZSÉBET

GONDOLATOK TÓTH ZSOMBOR KIÁLLÍTÁSA ELÉ

Tisztelt Hölgyeim és Uraim, kedves vendégeink!

Tárlatokra járva - legyen az fotó vagy a képzőművészet bármely ága, - a kiállított művek összekötik a szemlélőt az alkotójukkal. Az alkotások megtekintése során - közelebb kerülünk- magához a művészhez is, hogyan látja, látatja a világot? Mit mutat meg belőle?

Tóth Zsombort régóta ismerem, tanítványom a Berzsényi Líceum diákja volt. Nézve a fotóit azon gondolkodtam, hol is kezdődött, kezdődhetett ez a gazdag alkotómunka?

Több tárlatát is láthattuk már a diákévek alatt, akkoriban a szépet látva, kezdetben a harmóniát keresve - szinten mindent fotózva, megörökített tájat, kellemes hangulatot, erdélyi falvakat, napsütéses őszi pillanatot vagy később a sebességet, egy-egy verseny pillanatát. Fáradhatatlan szorgalommal, érdeklődéssel tette mindezt a tanulmányai mellett. Első kiállítása is a Líceumhoz kötődik.

Sokoldalúságát bizonyítja, hogy felvételei a koncertek, a sport, és a sajtófotó területén is készülnek. 2004 óta rendszeresen vesz részt hazai és határon túli kiállításokon. Munkáival találkozhatunk kiadványokban, a sajtó hasábjain, nyomtatott és online médiumokban egyaránt.

Éppen ezért nagy érdeklődéssel jöttem erre a kiállításra, kíváncsi voltam mi történt az eltelt idő alatt. Mi is érdekli, mi vonzza őt?

Ma változás szemtanúi vagyunk, különleges műfajjal találkozunk, amelynek témája a város, az európai fővárosok épületei. Az előbb említett területek fotóiban közös, hogy akkor érezzük sikeresnek, ha egy-egy nagyszerű pillanatot örökítenek meg, míg e tárlat témaválasztása mást igényel.

A tájkép, a város vagy épületfotó a festészettől örökölt műfajok egyike és az első fotók bizony ebben a szellemben készültek, A festők, akik felcserélték az ecsetüket kamerára, megélhetést biztosító portréfotográfiával foglalkoztak kezdetben. Néhány évtizeddel később már a műtermek ablakából, háztetőkről is készültek városképek vagy csupán egy-egy épületet, utcákat, tereket bemutató képek.

Ekkoriban született meg a műfaj, amely azóta sok képen örökítette meg mindazt - a dokumentálás igényével -, ami fontos volt és érdekes a fotós számára vagy a kortársaik szemében. Az 1940-es évekig szinte csak feketében, fehérben.

Mára már sok változáson ment keresztül ez a műfaj, ebben a technika és az életkörülmények adta lehetőségek is szerepet játszottak, játszanak.

Építészeti fotó. Mit láttat velünk a fotós, mire irányítja a figyelmünket? Elkán László, vagy más néven Lucien Hervé, az épületfotós száznál is több képet készített egy épületről, magát az építész is meglepve, az általa tervezett épület új arcát

ismertette meg vele. Le Corbusier-t elkápráztatta, ahogyan a fotós látta és láttatta épületeit.

Tóth Zsombor képeit utazások emlékeként is felfoghatnánk, de többek ezek, többek, mint pusztá dokumentáció.

Kiállításunkon elsősorban fények árnyékok lüktető ritmusával, különleges nézőpontokkal, nagyszerű kompozíciókkal találkozhatunk..

Láttatja egy épület belső terét is, ahol kompozíciós elemként jelenik meg a lépcsőn látható emberek sora. Néhol a szerkezet nemes szépségére hívja fel figyelmünket alkalmazva a fények árnyékok plasztikus ritmusát.

Van épület, amelyről több fénykép is látható egymás mellett ugyanarról az objektumról. Így kapható egy összkép, de nem avval a szándékkal, hogy építészeti szempontból tegye értelmezhetővé, vagy elemezze azt , hanem azért, hogy a néző egyszerűen felfedezhessen, és élvezhesse a látványt.

A fotós koncerteken, vagy a sportban elszalaszhat egy pillanatot, amely már megismételhetetlen, azonban itt az épületfotónál más a helyzet. Statikus, nem változó; állandó, amit lencsevégre kap, de ebben kell megtalálnia azt a különlegességet, amit a nézőnek ajándékozhat.

Kívánok volt tanítványomnak lendületet, alkotókedvet, további töretlen munkát, ami cseppet sem lett kevesebb az évek folyamán! Láttatni a láthatatlant, játszani a fény-nyel.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim, biztatom Önöket, fedezzük fel Tóth Zsombor szemével a világot!

Ezen gondolatok jegyében a kiállítást megnyitom!

Tóth Zsombor: Brüsszel

FÜZI EDIT

„Ó DICSŐ TERMÉSZET...”*

Tisztelt Jelenlévők! Szeretett Barátaink! Kedves Mindannyian!

„Itt van az ősz, itt van újra,
S szép, mint mindig, énnekem,
Tudja Isten, hogy mi okból
Szeretem? de szeretem.”

Petőfi Sándor egyik legismertebb és örökbecsű versének soraival köszöntöm önöket a Soproni Képzőművészeti Társaság Várkerület Galériájában e kora őszi vasárnapon.

Így, az őszi napéjegyenlőséghez közelítve, amely a fordulópontra a fény és a sötét viszonyában, mivel szeptember 23 után rövidülnek a nappalok, hosszabbodnak az éjszakák, a sötét órák, szívünkben mégis örömtűzek gyúlnak, hiszen az ősz oly csodálatos évszak! Nemcsak a beérett gyümölcsök szüretelésének ideje, hanem fantasztikus szín kavalkádjával, semmivel össze nem téveszthető fényeivel, mintha felkészítene bennünket a téli hónapokra. Gazdagságával, szépséges, anyai simogató meleg napjaival, reménnyel tölti el szívünket, amely kitart a téli napfordulógig, a fény újjászületéséig.

Öröm számunkra, hogy ennek az évszagnak nyitányát egy nagyon is méltó kiállítással üdvözölhetjük, közösen ünnepelehetjük, amit testvér egyesületünk, az Alpok Képzőművészeti Kör alkotóinak köszönhetünk.

Külön öröm, hogy ez alkalommal az alkotásaik bemutatására, a sokat eláruló „Ó dicső természet...” címet viselő tárlatuk helyszínéül a Képzőművészeti Társaság otthonát, a mi otthonunkat, a Várkerület Galériát választották, amely az évek folyamán ragos kiállítások sokaságának volt és reméljük, lesz is helyszíne.

Az „Ó dicső természet...” cím, valóban kötelez, kötelezi az alkotókat arra, hogy a bennünket körbe ölelő teremtett világunkhoz az un. természethez fűződő viszonyokról, gondolataikról, érzéseikről valljanak. Megmutassák, felmutassák, hogyan szűrődik át lelkükön szépsége, harmóniája, hogyan ismerik, - bizony néha nagyon is szigorú - törvényeit, meg tudják-e fejteni titkait, felismerik-e tanításait. Nem véletlen, hogy a művészeti és nem csak a képzőművészeti alkotások nagy többsége éppen ehhez, az életet ennyire jelentősen befolyásoló témához kötődik.

Gondolom, a kör alkotóinak sem okozott gondot a kiállítási anyag összeállítása, hiszen biztos vagyok benne, hogy tarisznyájukban több, a témához kapcsolódó alkotásuk sorakozik. Inkább a választás okozhatott fejtörést. De, íme, a döntés megtörtént. Körbevesznek bennünket a kiválasztott képek: 24 alkotó 32 műve.

* Elhangzott 2014. szeptember 14-én a Várkerület Galériában.

Novák Attila: Verőfény

A kiállítás éppen olyan sokszínű, mint az őszi táj.

Villódzó fények, szikrázó színek, elvont gondolatok, vágyak és óhajok hagyományos és különleges, kísérletező technikákkal megfogalmazott szépsége tölti meg a termet. Amennyiben jól figyelünk, átadjuk magunkat a jelenlétnek, az itt és mostnak, egy rendkívüli, megfoghatatlan tüneménynek is részesei lehetünk, amely a képek összességéből sugárzik: a Csendnek. Korunk egyik hiányának, éppen ezért megbecsülendő kincsének.

Hogyan is folytatódik a Petőfi-vers?

„Kiülök a dombtetőre,
Innen nézek szertesét,
S hallgatom a fák lehulló
Levelének lágy neszt.”

Kívánom, hogy ezen az őszön mindannyiunknak része legyen ebben a ritka élményben, s nemcsak itt a kiállított művek bővületében, hanem úgy igazán, a természetben, Sopron csodálatos táj – kínálatában. Ajándékozzuk meg magunkat ilyen órákkal, és beavatásban lesz részünk. Ha csak egy izzó piros bogyós ágat, egy színompás, lehullott levelekből kötött csokrot viszünk haza, az is sokáig velünk marad.

Befejezésül engedjék meg, hogy köszöntőt mondjak az immár 15 éves Alpok Képzőművészeti Kör tagjainak.

Ez a köszöntőm, 2008-ban a 10 éves jubileumát ünneplő egyesület kiadványában jelent meg, de ma is minden gondolat időszerűnek tartom.

„A művészet a lélek nyelve, ezért mindannyian értjük. Jelenlétét életünkben természetesen tartjuk, olyan számunkra, mint a levegő vagy a nap fénye. Így aztán, sokszor mi, befogadók nem is gondolunk rá, nem fogjuk fel, hogy az alkotó ember milyen utat jár be, milyen poklot és mennyet tapasztal meg, miközben megszületnek művei. Pedig mai világunk káoszából kiemelkedő, a jéghegy csúcsát jelentő „üzeneteket”, a megéledést és tudatosodást inspiráló, a világ megértését segítő szépséget, harmóniát, nyugalmat, csendet megragadni és megjeleníteni a művészet eszköztárával nem egyszerű feladat. Az Alpok Képzőművészeti Kör tagjai viszont éppen erre szövetkeztek, az alkotó emberi lét megéledéséért, egymás biztatásáért, segítéséért, megbecsüléséért hozták létre immár 15 éve működő egyesületüket.

Az, hogy ez a közösség ilyen hosszú ideig tudott együtt gondolkodni, és együttműködni, úgy érzem, önmagáért beszél. Alapító, régi és új tagok pontosan érezték, tudták, hogy célkitűzésük nemes és nagyszerű cél. Rendezvényeik, gyermekeknek és felnőtteknek szánt tanfolyamaik, kiállításaik, hagyományossá vált népszerű utca tárlataik az emberhez az emberéért szólnak. Önzetlenül, egyszerűen, tisztán hordozzák és adják át az üzenetet, amely értő szemekre, fülekre, és nem utolsósorban együttérző szívekre találtak.”

Szeretettel kívánom mindannyiunk nevében, hogy ez a jövőben is így legyen.

MÉSZÁROS GYÖRGY

MECHLE-GROSMANN HEDWIG EMLÉKTÁBLAAVATÓJÁRA*

- Sopron, Kossuth Lajos u. 14. -

Tisztelettel köszöntöm az avatóünnepség résztvevőit!

Köszönöm a lehetőséget, hogy egy több éve tartó családi értékmentő, értékőrző program jeles eseményének magam is részese lehetek. Sopron gazdag művészeti öröksége az a szellemi környezet, mely akár tárgyasult jelenlétével - legyen az egy belvárosi kapualj, vagy éppen emléktábla - napi létezésünknek sajátos formát ad. Mechléné Grosmann Hedwig festőművész munkássága, alkotói életműve is egy ezen szellemi értékek sorában. Mindannyiunknak, s az utókornak szánt tábla avatása kapcsán életútját elsősorban a festőművész, a művészet helyi és európai történései, a szakma sajátos szempontjából tekintem át.

Mechléné Grosmann Hedwig 1857. december 3-án született a sziléziai Görlitzben, és 1928. október elsején hunyt el Sopronban.

Alkotói életműve ma még feldolgozatlan, pályaképét a töredékes források alapján csak nagy vonalakban tudjuk megrajzolni. Ebben egyelőre a félbemaradt önvalloulására - melyet legkisebb lánya, Vilma egészített ki -, a családi hagyatékra, ill. a Soproni Múzeum tulajdonában lévő képek, korabeli cikkek, valamint az internet keresőprogramjainak információira támaszkodhatunk. Ez utóbbi révén láthatjuk, hogy számos német és holland galéria és aukciós ház még ma is piacon tartja munkáit.

Festői munkásságát két jól elkülönülő szakaszra oszthatjuk. Az 1871-től 1885-ig tartó időszak a felkészülés és a sikeres indulás éve, majd egy tíz éves alkotói szünet után a második etap, 1897-től 1928-ig a soproni alkotó évek.

Önvalloítása szerint már kora gyermekkorától nagy érdeklődést mutatott a rajzolás iránt. Szülei támogatták alakuló szándékát, és 1871-ben már H. Baier festőművész irányításával képezhette magát Breslauban. 1874-ben, amint írja: „próbaképpen küldtem pár olaj- és krétatanulmányt a Berlieni Képzőművészeti Akadémia igazgatójának (Anton von Werner) elbírálásra”. A benyújtott munkák alapján azonnal felvették és Karl Gussow professzor osztályába került. 17 évesen elhagyja a szülői házat és Berlinben megkezdí a festőnő-növendékek - akkoriban még korántsem megszokott - akadémiai életét.

Mestere, Karl Gussow saját köreiben „a legmerészebb német festő” címet is kiérdemelte virtuózan kezelt, sajátos lazúrtechnikával készített olajképeivel. Az általa bevezetett ecsettípust a művészkellékek kereskedői mai napig „gussow pinsel” néven kínálják. Anton von Werner szerint Gussow ideálja „a természet egzakt reprodukálása”. Portréi és a populáris dramaturgiára épített életképei a kolorisztikus naturalizmus

* Elhangzott 2014. szeptember 15-én.

Mechléné Grosmann Hedwig: Önarckép a kis Vilmával

igényes és népszerű darabjai. A naturalizmus, mint képzőművészeti irányzat a historizmus hatalmas történelmi és mitológiai tematikájú tablóiival ellentétben az intim hétköznapi témákat, a neobarokk dagályos festői beszédmódja helyett pedig a plein air finoman hangolt, visszafogott színvilágát preferálta. A modern európai művészet számos újítója akkoriban ezen a doktrínán nevelkedett. Így a német szimbolista Max Klinger is, aki Gussow tanítványa, vagy éppen a müncheni iskolázottságú nagybányai festők első nemzedékének tagja.

Hedwig Grosmann nagy lendülettel veti bele magát a munkába; mint írja, kolléganőivel fáradhatatlanul dolgozik „főleg természet utáni olajfestéssel, az emberi testről”. Akadémiai tanulmányai közül a Soproni Múzeum is őriz pár darabot, melyek a tehetség nyilvánvaló jelei mellett igazolják, hogy készítőjük maradéktalanul elsajátította a szakma akkoriban megkívánt alapjait. Portréit karakterérzék, határozott modellálás, korrekt színkezelés jellemzi. Drapériatanulmánya - akár egy nagyobb műhöz készített, fölényesen magabiztos tanulmány - bensőséges egyszerűségével, finom színhangjával ragadja meg a szemlélőt.

Tanulmányai végeztével 1879-ben sikeresen mutatkozik be Breslauban, s a frissen jött megrendelések mellett két képeskönyvet is kiad saját szöveggel. 1880-ban félét Párizsban tölt, egy portréjával a Tavaszi Kiállításon, a Salonban is szerepel, s másolatokat készít a Louvre-ban. Egy kosztümös tanulmánya is, mely a Soproni

Múzeum tulajdona egyértelműen igazolja szavait: „Művészeti irányvonalam világosan az ember ábrázolására összpontosult. Sokat tanultam Prof. Gussowtól.”

1883-ban, édesanyja halála után Berlinben telepszik le. Tanulmányutakat tesz Hildesheimbe, Hamburgba, Kölnbe. Kapcsolata a lipcei kiadású Daheim újsággal is ekkor kezdődik, mely a soproni évek alatt is megrendeléseket biztosít számára. A rangos kiállítási lehetőségek, a sikerek és vásárlások egy ígéretesen induló művészpálya hamisítatlan jelei.

Ez a tevékeny művészet azonban 1885-ben mintegy tíz esztendőre megszakad. Házasságot köt Mechle Józseffel, Berlinből Nemeskérre költözik, s a család gondozását és a gyermeknevelést tekinti feladatának. „Elhagytam szeretett hazámat, rokoniimat hosszú időre és magyar állampolgár lettem. Búcsút vettem a festészettől...”

Alkotói munkássága a Millennium évében, ill. a Sopronba költözés (1897) idején vesz ismét lendületet. Ez a Kossuth Lajos utca 14. sz. alatti ház lesz most már művészetének és küzdelmes éveinek haláláig tartó színtere. Életútjának ez a szakasza a sikerek mellett a nehézségektől sem mentes. Magánéleti válsága, a világháború és az azt követő évek művészeti dekonjunktúrája embert próbáló nehézségekkel terhelték meg a mindennapi alkotómunkát. A dokumentumok sajátos ambivalens képet rajzolnak erről az időről. „10 évi munka! 10 év boldogság!” írja egy vázlatlap szélére, míg Vilma lánya „félelemmel, aggodalommal és gondokkal teli” évekről beszél. Csak vélhetjük, hogy a számos probléma mellett ennek egyik oka lehetett az is, hogy Mechléné Grosmann Hedvig szűkebb környezetében talán nem találta meg maradéktalanul azt a szakmai közeget és igényes megrendelői réteget, ami a berlini és európai évek alatt magától értetődően adódott.

Lyka Károly, ezen időszak művészeti történéseinek plasztikus krónikása és meghatározó szervezője írásaiban széles panorámát fest e nagy változásokkal teli korszak művészeti közállapotairól. Az éppen meginduló akadémiai képzés visszasságait, a pangó művészeti piacot, a mecénatúra problémáit illető kritikáját már az új nemzedék hangján fogalmazza. Amint írja: „művészi felfogások legellentéesebbjei kerülnek e korban együvé”. Valóban széles ez a spektrum, hiszen például Barabás Miklós még alkot, amikor Rippl-Rónai már feltűnik.

Mechléné Grosmann Hedwig ekkor veszi kézbe ismét az ecsetjét, s talán az ezeréves évforduló országos művészeti programjai hatására küldi be munkáit a Budapesti Millenniumi Kiállításra. Mindkét képét egy eszéki műpártoló veszi meg, az egyik kép kópiája pedig Bukarestbe kerül. Családtagok, a helyi nobilitások, külföldi megrendelők arcképei és életképek készülnek a soproni műteremben. A biztos szakmai tudás birtokában készített igényes festmények ezek. Szilvásyné, Hauser Károly festő, Kaffka Boriska portréi csak néhány az ismertek közül. A munkák Budapest mellett Bécs és több német város kiállításain is láthatók. A „nagy műnek tekintett Das Madonnenmaler faragott szélű rámban” megjárja Münchent, Stuttgartot, Breslaut. Vilma lányával festett kettős portréjáról egy a saját útját újra fellelő, optimista művésznő néz vissza ránk.

Az 1897-ben néhány soproni művész - id., ifj. és legifj. Storno Ferenc, Hauser Károly, Semann Kálmán, Vörös Erzsi, Mechléné Grosmann Hedwig, Fangh Dezső - Zettl Gusztáv elnök vezetésével megalakítja a Soproni Képzőművész Kört, melynek haláláig ő is buzgó kiállítója volt.

Műtermében megfordult Széchenyi Alexandra grófnő és menyé is, kiknek arc-képét Horpácson készíti el. Még sorjáznak a megrendelések, de a számos, olajjal festett nagyszabású feladat mellett mind gyakoribbak a pasztellel készített könnyebb hangvételű lánykaarcok, gyerekjelenetek. Berlini és bécsi megrendelésre képeslapokat rajzol - kedvenc motívumait húsvéti, karácsonyi vagy éppen háborús (!) aktualitásokkal bővítve. A világégés közepette is szorgalmasan dolgozik; a festés, rajzolás mellett a kínálatot bővítendő, vagy éppen az alkotás mindennapi vágyától hajtva bajazzókat, művészi babákat is készít.

A Magyar Művészet folyóirat 1928. évi 7. számát a szerkesztőség Sopron város művészeti értékeinek bemutatására szánta. Sajnos, Dr. Csatkai Endre a soproni képzőművészek kapcsán már csak halálhírét közölheti. Részletes életrajzzal, szakmai életútjának méltatásával tiszteleg az emléke előtt.

A lakóházán most elhelyezett emléktábla egy főhajtás az idegenből érkezett soproni festőnő személye és munkássága előtt. Művészete példa, életútja példázat. Köszönet a kezdeményező családnak, hogy az emléktábla állítással felhívja a figyelmet e helyi értékre, s bízunk benne, hogy hagyatékának szakszerű feldolgozása után Mechléné Grosmann Hedwig életműve közkinccsé válik.

Mechléné Grosmann Hedwig: A hegedűvirtuóz

IFJ. SARKADY SÁNDOR

CSAK TISZTA FORRÁSBÓL

- A Gyapjűszűvű Kűr kiállítása elé -

Tisztelt Hűlgyeim  s Uraim, kedves soproni gyapjűszűvűk, kedves vend geink!

Imm r 10. alkalommal kerűl sor a G rdonyi G za  ltal nos iskola falai kűzűtt a Soproni Pedag gus Művelűd si H z Gyapjűszűvű Kűr nek kiállítás ra. Az elk szűlt  s itt kiállított szűttesek lenyűgűzik az embert.

A nűv nyi rostokbűl sodort fonalak szűv se m r a kűkorszak idej n ismeretes volt. M , magyarok az  shaz bűl hoztuk magunkkal a fon s-szűv s mesters g t. A XIII. sz zadtűl a v rosainkban letelepedett tak csok biz nci, majd it liai hatás  munk ikkal nagym rt kben fellendített k a szűvűmesters g t. A K rp t medence falvaiban megfordulű tak csok  jabb, sz nesebb mint it a telepűl sek asszonyai  s  tv t k, de az rt az  si, hagyom nyos motívumokat, a sz lesebb, keskenyebb csikot, a n gyszűget, a csillagot, a keresztet, a folyok t  s a sok-sok tűbbit  s - h ven meg rített k.

De hogyan  s k szűlt a szűttes? - teheti fel a k rd st a laikus szeml lű, aki az itt kiállított sz bn l-sz bb munk kban gyűny rkűdik. A ki ztatott, megpuhított, megs rított  s megtisztított kenderbűl vagy lenbűl a rokk n fonalat sodortak, majd felgombolyított k. Egy r sz t feltekert k a szűvűsz kre, szűvűf ra.

 ruljuk el kedves l togat inknak, az itt megjelent kűzűns gnek, kicsiknek  s nagyoknak egyar nt, hogy a szűv s azzal kezdűdik, hogy a szűvűsz kben  lű le ny, asszony (a XX. sz-tűl a f rfiember  s) l b val lenyomja a l b tűt, mire az egyik nyűst felemelkedik, s a szűvűsz kre feltekert, sűrűn egym s mellett futű sz lak sz tv lnak,  s az  gy keletkezett hegyes szűgű nyil son a vet lűt  tdobj k a sz lak kűzűtt. Ut na a m sik l b tűt nyomj k le, amikor a hegyesszűgben  llű fonalsz lak v ltj k egym st, vagyis amelyek az elűbb a felsű sort alkott k, most alulra kerűlnak, kűzrefogva a vet lűvel  tdobott sz lat. Ez a művelet boszork nyos gyorsas ggal ism tlűdik, s kűzben szaporodik a v szon. H vjuk csak seg ts gűl, kedves gyapjűszűvűk, a Kalevala huszonharmadik  s huszonnegyedik  nek nek idevonatkozű sorait, ezűttal nem Vik r B la elsű,  ttűrűert kű  tűltet s ben, hanem a Sv dorsz gban  lű Szent  Imre  j magyar fordítás ban!

Az eposzban a menyasszonyt  gy biztatj k:

„Magad l gy fon l fon ja, finom  jjal forgat ja; lassan  s laz n eresszed, majd megint feszesre fogjad! Tűműtt gombolyagba gűngyűld, forgasd fűl motollaf ra, hűz-zad henger-orsűf ra, szűvű llv nyra szereljed! Bongva dűngj a bordaf val, hajladozva nyomd a nyűstűt, kűss vele darockab tot, gyapjűszokny kat szerezz l egy birk nak bund j bul, fiatal  rű fel bűl, gyűnge b r ny bolyhaibul, idei juh  rh j bul!”

A vűleg nyt pedig  gy  sztűk lik:

„Majd egy m s napot meg rve, v gy egy hosszűk s vet lűt, meg egy rendes bordar m t, jűform jű forgodesz k t,

*lábját is faragj, takarost, szövőszerszámot szerezz be!
Tedd a szépasszonyt a székre, bordarámát rakd elébe:
Azon nyomban bong a borda, szövőszéke csitteg-csattog,
Faluszerzte száll a robaj, messzebb borda bongatása. Mondják
majd az asszonynépek, firtatják falu menői. „Vaj ki szöheti a
vásznat?” Szólj oda nekik szerényen: „Szivecském szövöget ottan,
drágalátosom dörömböl. Szálat váltott tán szövése, bordája bogott
bocsátott?”
Nem szaladt csomóba szála, bordája bogot nem ejtett: lenge Holdleány
szövése, Naptündér takácsolása, Csillagtündérnek tudása, égi tündér tervezése.”*

Kedves kiállításra egybegyültek!

Ki hinné, hogy Sopronban már majd 40 éves múltja van a gyapjúszővés mesterségének?

És hogy a lelkes kis csapatnak évtizedek óta ad otthont a Pedagógusok Soproni Művelődési Háza? Gondolok itt Dr. Tillné Schmidt Edit úrasszony és Bánfi Ákos igazgató urak gondoskodó szeretetére, figyelmére, úgyannyira, hogy az alkotók neve nem csupán e kis hazában ismert, hanem a határokon is túlszállt?

A Gyapjúszővők Körének és a Gyapjúszővők Klubjának a pedagógusok Soproni Művelődési Háza nyújt meleg, barátságos otthont. 16 szövőállvány és 15 szövőkeret serkenti a tagokat az alkotó művészi munkára. Az alapítók munkája és az ősi hagyományos minták tovább élnek az elkészült szebbnél-szebb ragyogó munkákban.

Előttünk látjuk Szőke Ernőné, aki nagy gondot fordított az eredeti szőtesminták megőrzésére, látjuk az utódok áldozatos munkáját, akik minden eszközzel tovább gyarapították a tiszta forrásból merítést. Gondolok itt Roskó Mária alkotókör-vezetőre aki már hosszú évek óta szervezi, irányítja és vezeti a Kört.

Mindazokat, akik erre a csodálatos alkotómunkára szánják rá magukat, három csoportba osztva oktatják és tanítják nagy szeretettel a szövés mesterségére.

Az I. évfolyam az alapismereteket tanulja,

A II. évfolyam legősibb motívumainkat, a székely mintákat sajátítja el.

A III. éves haladók pedig az évtizedek alatt összegyűjtött, lerajzolt motívumokból már egyéni tervezéssel szövik szőnyegeiket, futóikat és párnáikat.

A többévtizedes gyakorlattal rendelkező, kiváló szövőők szeretett mentora és vezetője Alpek Lajosné.

A Nyugat-Dunántúlon egyedül ez az Alkotó Kör. Minden gond és nehézség ellenére (gondolunk itt a gyapjúfonalak és felvető fonalak beszerzésének nehézségére) a tagok szívesen járnak a foglalkozásokra, boldogan szövik szemet és lelket gyönyörködtető szőtesseiket, ezzel szerezve örömet családtagjaiknak, barátaiknak és ismerőseiknek egyaránt. Székelyesen szólva: igazi kalákában dolgoznak, örülnek egymás sikerének és színvonalas munkájukkal hirdetik ország-világ előtt, hogy a Gyapjúszővők Alkotó Köre és a Gyapjúszővők Klubja hűségese az 1100 éves haza motívumkincseihez, jól sáfárkodik azok felhasználásával, gondoskodik az utódok

neveléséről, hogy mi, egyszerű laikusok még sokáig gyönyörködhessünk azokban a szépséges szőnyegekben, amelyekre készítőik méltán lehetnek büszkék.

Számomra külön is megtisztelő volt a felkérés, hogy egykori iskolám falai között nyithatom meg ezt a csodálatos kiállítást - kicsik és nagyok örömére! Köszönöm, hogy meghallgattak!

Szőttesek a kiállításon

Gáspárdy Tibor: Halász utca

TANULMÁNY

KOVÁCS JÓZSEF LÁSZLÓ

KURTAVAS ÉS GLASZÉKESZTYÚ

(A baka és a kisasszony Liszt Ferenc hangversenyén)

(1896-1970)

Csatkai Endre emlékének

Keresettnek, különösnek is tetszhet a tanulmány címe: pedig valóságtartalma igazi. Akár bővíthető is, mert az 1840-es februári soproni Liszt-hangverseny összefüggéseit, utóéletét keresi. Arra válaszol, hogy mit hozott magával ez a hangverseny két hallgatója: az önkéntes katona Petrovics Sándor és Slachta Etelka számára.

Milyen büntetés járt az engedély nélkül beszökő bakának a február 18-i soproni hangversenyre, a belopózás a Kaszinóba? Megbüntették, hiszen parancsnokai nem engedték oda! Ahova a tisztek elmentek, mit kereshet ott a baka? A „tintanyalónak” csúfolt diák-baka mit sem törődött ezzel... Mert látni és hallani akarta az ifjú mestert, ha azt csak a karzat 40 krajcáros állóhelyéről is tehette. Elérte a célját, de keményen meg is büntették érte. Másrészt Slachta Etelkának mit hozott Liszt zongorajátéka? Ráadásul ott volt a Bezerédy palotában a belvárosi nemesi kisasszony a soproni hangversenyen és a következő napon a táncestélyen is. A kisasszony még ott is meghallgathatta Lisztet!

Mindkét részvevőnek ugyanazt adta ez a találkozás, amit tanulmányunk címe is megjelöl. Kurtavas járt ki Petrovics bakának. Vagy ha mégsem kurtavas, mindenképpen kemény büntetést kapott. Azért is büntették, mert ő nem léphetett be oda, ahová a tisztjei mehettek!

Etelka kisasszonynak más a helyzete: Ő már napokkal előtte, február 16-án halott az anyjától, Baumgarten Anna bárónőtől a nagy eseményről. Ezért azonnal munkához fogott, és varrt mindkét eseményre egy új ruhát. Maga varrta, mert Slachta kisasszonynak csak rangja volt, pénze már kevés. Erről ezt olvashatjuk a Naplójában: „Anyám délelőtt találkozott Bezerédjvel, ki mondá, hogy Liszt tiszteletére táncvigalmat ád. Így hát mindjárt délután szabtam krepp ruhámat.”¹

Elnyerte a jutalmát a Kolostor utcai palotában Bezerédyék táncvigalmán. Amikor Bartholodeiszkyne Chemel Teréz udvariasan elvette a táncolók közé belépő Liszt Ferenc cilinderét, rögtön el is csente a Mester fél pár kesztyűjét. Úgy látszik, ez a rajongók előjoga volt, akik emlékként rögtön darabokra tépték a fél kesztyűt. Etelkának csak egy kis darab jutott belőle, éppen a Jacqemar mesterjeggyel. Erre figyelt fel Liszt, a 29 éves zseni!

Így ír erről a Naplójában: „Liszt tőlem két lépésre állt. Ő olvasá szemeimben azt a gyönyört, melyet bennem egy ily érdekes emlék bírása kelt. Hozzám lépett e szavakkal: „Mais vous n'en aves qu'une toute petite piece... Oserais je vous offrir la paire?” Az utolsó mondat magyarul így hangzik: „Bátorkodhatom-e felajánlani a párját?”

Folytassuk Etelka feljegyzését! Ezután „mindkét térdére leereszkedik, kezeit kőroleg teszi össze s nékem a jobb kezéről való kesztyűjét, mely egész ép vala, nyújtja át. Én annyira meg valék lepetve, oly zavart voltam, hogy egyebet nem válaszolhattam, mint: Merci Monsieur!”²

Egy percre Etelka lett a Bezerédy házban a hölgykoszorú hőse; most mindenki csak rá figyelt! Ezt tette a kíváncsi Zay grófné is.

Az 1779-ben született idősnék számító Zayné Calisch Mária kissé sértődött hangon panaszkolta el a fiához írt levélben. Azt írta, hogy Liszt figyelmetlen volt, mert nem társalgott a jelenlévő idősebb úri hölgyekkel:

„Sopron 22/2 1840. Liszt tegnap elutazott, miután mindenkit még egyszer elbájolt. Bezerédyék táncestélyén, és ahonnan (ugyanis) 9 óraker az asszony házához ment (*Horváthné-Khevenhüller grófnőhöz*), és azt kérte, hogy játszhasson néhány keringőt, keringő ütemben viszonylag hosszú ideig egy ábrándot játszott, majd felállt a zongorától. Egyetlen hölgynek sem mutatkozott be, sem Auerspergnél, sem Bezerédynél, hasonlóképpen Horváth-Khevenhüllernénél sem, aki nagyon tetszett neki, és nagyon udvarolt neki Bezerédyéknél is. Arra kérte, hogy játsszon vele egy négykezeset, amit ő meg is tett, nagyon közel álltam hozzájuk, és minden percben hallottam, hogy így szolt c'est joli, charnant...”³

A hallgatkozó koros hölgy (Petőfi később egy regényt is ilyen címen fordított) Zayné Calisch Mária; rosszmájú, sértődötten pletykálkodó leveléhez hozzátehetünk valamit: a „kedves és bájos” szavakkal biztatott négykezeset játszó Khevenhüller grófnőnél talán a földi vonzalmat is megtalálhatta (az est után talán a szerelmet is?). A 19 éves Etelka kisasszony (akinek letérdelve adta át emlékébe a fél pár kesztyűt), csak egyetlen pillanatra tartó égi szerelmet jelentette számára.

Etelka naplójában egyetlen sort sem írt le a Liszttel négykezeset játszó kacér grófnőről. Örömmel töltötte el „egy ily értékes emlék bírása”-! Csatkai Endre 1943-ban közzé tette a Soproni Szemlében Slachta Etelka naplóját. Ebben azonosította a négykezeset játszó hölgy személyét is: „Szentgyörgyi Horváth József 1837-ben vette nőül Khevenhüller grófnőt. A Honderű jelenti 1843-ban, hogy már szépen beszél magyarul. (I. kötet 585. l.)”

A két hősnünknek kemény büntetést és irigyelt megbecsülést hozott egyaránt a soproni Liszt-látogatás. A diákból katonává nyomorított Petőfi állta a csapásokat. Végül is a sanyarú körülmények közt is folyamatosan művelődő Petőfi ismeretvilága még a Halász utcai kaszárnyában is bővült. Még részben sem érvényesültek rajta a „végzetdráma” szabályai. Zacharias Werner végzetdrámáját azzal a szabállyal írja meg, hogy a csapások mindig visszatérnek ugyanazon a napon. Ezt az 1820-as években kedvelt színműtípust Petőfi legyőzte, bár ebben sok barátja segítette Sopronban.

Etelka, a rajongó 19 éves fiatal lány győzedelmes hősnővé vált egy pillanatra ezen a soproni Liszt-ünnepnapon.

Ezek után lássuk a városi hátteret, az 1840-es évek Sopronját! A megismerésben Fényes Elek szűkszavú, de pontos szövegű Magyarországi Geographiai Szótárának (1851.) Sopron címszava segít bennünket.

„Van itt (...) kath. gymnasium a Szent benedekiek alatt, virágzó ágostai lyceum, mesteriskola (...) mellyben mesterségek taníttatnak, katonai nevelőháza 48-dik számú magyar gyalogezred számára (...). Né pessége 14987 lakos.”

A „virágzó lyceumba” jártak Petőfi keserves itteni katonáskodása idején Petrics Soma, a másod unokatestvér, Sass István, a sárszentlőrinci időszaktól jóbarát és Fabriczius Endre, aki visszaemlékezése szerint Van der Velde német könyveit hordta Petőfinek a Hosszú sorra Neudhermné lakására a diákkamarába. Ez ma Rákóczi Ferenc utca 9. számú ház.

A lyceumba járó barátok segítették abban Petőfit, hogy az unokatestvér ruhájába öltözve bejusson Liszt hangversenyére. Az 1840-es hangverseny történetének adatait Házi Jenő gyűjtötte össze.⁴

Megírja, hogy Liszt Ferenc 1838-ban Velencében értesült a magyarországi szörnyű pesti árvízről. Ekkor elhatározta, hogy segít a nemzetén.

„Bécsbe utazott, hol 25.000 forintot sikerült játékával összegyűjteni. (...) Hazája földjét csak 1839. dec. 18-án lépte át, és majdnem két évtizedes távollét után először Pozsonyban, majd Pesten, utóbb Győrött és ismét Pozsonyban adott hangversenyeket és így tért vissza Bécsbe.”

Ezután Sopronban is általános óhajjá vált, hogy hívják meg Liszt Ferencet jótékony célú vendégszereplésre. Laitner Serafcus Ferenc polgármester fogalmazta meg levelében a polgárság kérését:

„... a polgármester, mint a kisdedóvó intézet társigazgatója, Neumayer János tanácsos, mint a szegény mesterlegények kórházának elnöke, (...) végül báró Ocskay Ferenc pedig mint a (...) hangászegylet elnöke együtt hívták meg a művészt levélbelileg (...) mert úgy tudták, hogy Liszt egy ilyen közreműködésre hajlandónak nyilatkozott.”

Elment a meghívólevél, Liszt elfogadta a meghívást és a jótékony hangversenyét február 18-ra tűzte ki. Egy erről szóló összefoglaló jelentés is fennmaradt (Fasc. VIII. nr. 1164), mely Házi Jenő feltételezése szerint vagy a pozsonyi, vagy egy bécsi újság részére készülhetett. Ez a jelentés összegzi a február 18-i hangverseny előzményeit.

(Liszt Ferenc) „február 17-én este ide érkezett. Az adandó hangverseny híre messze elterjedt és a vendéglők zsúfolásig megteltek Kismartonból, Kőszegről és Szombathelyről érkezett vendégekkel. Amidőn Liszt febr. 18-án este a Kaszinó nagytermében (...) megjelent, közel ezer torok dörögte feléje az éljent.”⁵

Ott szorongott a Kaszinó karzatának második osztályú, 40 krajcáros állóhelyén Petrovics Sándor önkéntes is, Petrics Soma polgári ruhájában.

A zeneileg jól képzett Etelka kisasszony nyilván valamelyik földszinti zártszékből hallgatta a „hírhedett zenész”, Liszt Ferenc zongorajátékát anyja és katonatiszt hódolói társaságában. Ismerjük az est zenei programját. A fennmaradt plakát szövegéből a következő fontos mondatokat idézzük:⁶

Am 18. Februar 1840
 wird
 HERR FRANZ
LISZT
 Virtuose auf dem Pianoforte
 Im großen Casino-Saale
 Der königlichen Freistadt
ÖDENBURG
 (...) **CONCERT**
 geben

A plakát kipontozott részében feltüntették azokat az intézményeket (a hangászegyletet, a szegény iparos legények kórházát és a kiseddóvó intézetet), melyeket megajándékozott a zongora virtuóza az est bevételével. A művész jószívúságára és Sopron városának a művésszel ápoltságára a polgárság és a megajándékozott intézményekre egyetlen hatalmas és polgári öntudattól feszülő német körmondatban hívják meg Liszt minden rajongóját a plakáton (ezt magyarul idézzük):

„A Művész egész Európában elterjedt dicső híre alapján, akinek szülővárosaként Sopron jogosultnak érzi önmagát megneveztetni, és bizonyára ezért is, de a (Művész) jól ismert pártfogói segítsége szellemében jóságos volt az itteni Intézmények elismert teljesítménye alapján felajánlani (*a bevételt*), úgy hiszik az Intézmények vezető testületei, hogy a meghíváshoz az ilyen ritka és egyszeri élményre semmi továbbit nem kell hozzáfűzniük.”

A plakáton vastag betűvel szedve ez áll: **„Az esti kezdés időpontja 7 óra” = „Der Anfang ist um 7 Uhr Abends”**

A szokásos esti hangversenykezdés időpontja volt Petőfi későbbi szigorú megbüntetésének előzménye. Házi Jenő megírja tanulmányában, hogy a közönség tapsvihara alapján kétszer adott ráadást Liszt, így a hangverseny vége is kitolódott! A befejezés után Petőfinek még vissza kellett mennie Neudherrnéhez a Hosszú sorra, a diákszállásra. Vissza kellett bújni a bakaruhába, és csak azután próbálhatta meg, hogy észrevétlenül jusson be a Halász utcai laktanyába. Ez szinte lehetetlen volt.

Sopronban mindenki a 18-i hangversenyre készült. Etelka is beírta naplójába, hogy nem ment el február 15-én a kaszinóban korábban rendezett táncos összejövetelre. Inkább otthonmaradt, mert félt a megfázástól:

„15-kén Casino pique nique s én nem mehetek! Még egyre köhögök, s elronthatnám magamat Lisztre! (...)”

16-án. Ma már felkeltem, de misébe menni még nem mertem. Anyám délelőtt találkozott Bezerédjvel, ki mondá, hogy Liszt tiszteletére táncvigalmat ad. Így hát mindjárt szabtam krepp ruhámat. Este anyám játszott, mi is bent ültünk. Fischer s Skolimowsky töltötték az estét nálunk.

17-én. Ma már misébe mentem (...) 12 órakor kezdtem ruhámon dolgozni s annak teste, midőn enyéim a színházból jövének, már tökéletesen kész volt, honnan vevém ezen gyorsaságot, magam sem foghatom meg – tán Liszt inspirírozott? Ő ma este érkezett.”⁷

A 16-i este kapcsán emlegetett Fischer és Skolimowsky ulánustisztek és Etelka hódolói. De akadtak az udvarlói között gyalogos tisztek is. Így csak családnévvel említett Karner hadnagy a Halász utcai kaszárnyából. Róla még külön is szólunk!

Orlay Petrics Soma, az unokatestvér 1879-ben megemlékezett Petőfi részvételéről a február 18-i hangversenyen. A csaknem 40 évvel a hangverseny után írt feljegyzésében érdekes módon visszaköszönnek az 1840-es Liszt-plakát önértetes sorai.⁸

„Liszt Ferenc ez év telén mesteri játékával diadalt aratva járta be hazánkat s jótékony célokra fejedelmi áldozatokat oszt. Mint szülőföldje fővárosát meglátogatta, s itt is hangversenyt adott. Híre az egész várost izgatottságba hozta, s értő és nem értő közönség tolongott őt meghallgatni. Petőfi nem maradhatott ki a hangversenyből, de szigorú kapitányától az éjjeli kimaradásra engedélyt kapni nem remélt. Hogy tehát a tilalom őt a remélt élvezettől meg ne fossza, bejelentés nélkül, az én polgári öltözetemben hallgatta végig a nagy mester játékát. Természetes, hogy e kihágást szigorú büntetés követte, de ilyen ritka élvezet árán ő azt megadással tűrte.” Az „értő és nem értő közönség”: ez adta ki a Kaszinó csaknem ezer hallgatóját!

A hangverseny élményéről ismét Etelka naplójában olvashatunk.

„Este én már fekete gros de Naple-omba, a szép fekete gyöngyök a hajamban - hangversenybe menénk. Lisztünk Puritani fantáziát, Schubert Egér-király és Esti dalját a puis nagy fantáziát magyar tételre s indulót, s erre Galoppe chromatique játszott. Ezek közt kísérte Rainhartingernek ennek Éji táborszemle s Megismerését s Schubert Pisztrángját. Mily elragadtatással hallám e varázshangokat, le nem írhatom! Néha mintha gyenge esti fuvalom csókdosná a billentyűket, s mint a égben éneklő Seraph bájhangjait hallanók nagy távolból s erre egyetlen fűga, s hatásteljes accordok oly erővel lesújtva, mintha a bosszús ég dörögne. Mintha egy egész hangászkar adná e nagyszerű zenét elő - s mindez egy ember!”

Etelkát egy ismerős főtiszt és az ifjabb tisztek veszik körül a hangverseny alatt: „Én elmélyedtem ezen csodahangok hallásába s keserűn ébredék ez édes álomból. Keserűn, mert őrnagy Pagon, kinek kegyességéhez, tudja az ég, miképp juték, költött abból fel. (...) De utoljára a magasztos eszméjű Galoppe chromatique után nem éppenoly kellemetlenül ragadtatám elméleteimből ki Rudi állott előttem többé el nem hagyott. Én Rotték, Fiáth Pistával s Tarral beszéltem soká, de Rudi mindig ismét felkeresett. (...) Én egészen zavart vagyok: Liszt, Tóni, Rudi – s én még csodálkozom? Liszt ma Bezerédjnél ebédelt.”⁹

Naplójában beszámol Etelka a gyalogos-füzelier-tiszt hódolóiról is. Számunkra különösen Karner érdekes, a csak családnevről ismert, aki állítólag ruszti származású. Ő volt Petőfi századparancsnoka. Kiolvasható a naplóból, hogy a gyalogos tisztek meg-

becsülése kisebb az ulánus tisztelnél. Egy január 25-i táncos összejövetelről írva azt panaszolja Etelka, hogy jól táncolt a cotillonban Skolimowsky és Kramm tisztekkel, csak „*a másik e szép táncot szörnyen aggató gyalogtiszt*” akadályozta a multságukat.

Január 10-én Sibrikné volt a táncra vágyó ifjúság háziasszonya: „Urakból: Chernel, a szabadalmon levő Watervliet hadnagy, s a két gyalogtiszt, báró Stietka és hadnagy Karner. Váltva táncoltunk és játszottunk, Wer mein Haserl stiel (*Ki lopja el a nyulacskámat*) arckép s aláírás, ügyvédek (...) Stietka magyart is táncolt ügyesen, szavalt is: Das Gnadebild (*A kegykép*) Saphirtól csinosan.

Január 26-án Etelka Sibriknénál, Felsőbüki Nagy Kláránál volt vendégségben. Itt is jól mulatott két gyalogostiszttel. A báró tehetséges előadó, mulatságosan adott elő egy részletet: „Percival elbeszélését Grizeldisből szörnyű nagy, mulatságos affectációval. (Halm ismert színműve) A második cotillont Karner hadnagy tánczolta elő, 2/4 4-ig maradtunk, már mindnyájan kifáradtak, urak és nők, csak én nem.”¹⁰

...

Ezek a tánchoz és társasági játékokhoz jól értő „gyalogtisztok” helyet kaptak Etelka baráti összejövetelein is. Ők is ott lehettek a Kaszinó nagytermében a Liszt-zongoraesten. Ha pedig akár Karner vagy Stietka ráismert a Petrics Soma polgári ruhájában távozni igyekvő Petrovics bakára, aligha szólhatott hozzá másképp: „Sie, Soldat- Sie Freiwilligerhörn Sie, morgen früh melden Sie zum Raport!” „Hallja-e , maga katona, maga önkéntes, holnap reggel jelentkezik raportra!”

Petrovics Sándor jelentkezett. Az „önfejú” katona személye már nem volt ismeretlen tisztjei előtt. Már kapott kemény büntetést éjszakai olvasásért, amikor a gyertyáját elfújó katonatársa után dobta szuronyát. Fekete Sándor így összegzi a diákkatona büntetéseit:

„A kurtavas, vesszőfutás, botozás jogával, ellátott tisztikar engedelmes pribékhad, a (*vigvázállás*) stéling-magyarzatok szellemi színvonalán megrekedt altisztek különítménye azonban nyilvánvalóan még a kaszárnyába menekült tolvajnál vagy gyilkosnál is jobban gyűlölte a költőt, a „világfutó tintanyalót” aki barátaival levelezett, tehát *írt és olvasott*. (...) A legmegalázóbb és legpiszkosabb munkákat órá bízták, a legkisebb vétségért kurtavasra verték vagy megbotozták.

A soproni kaszárnyában uralkodó szellemre mi sem jellemzőbb, hogy a majdnem végzetes szuronyhajigálásért ugyanaz a büntetés járt, mint Liszt Ferenc soproni koncertjének engedély nélküli meghallgatásáért. Itt kaphatott a költő először leckét arról, hogy vannak rendszerek és intézmények, amelyekben a kultúra és a bűn fogalma nagyjából azonos.”¹¹ „Sándort másnap természetesen kurta vasra verték; s ilyes kihágásokat nemegyszer követett el, az intő szóra nem hallgatott, mivel neki „kissé akaratos feje volt” - írja Ágai Adolf.

A kurta vas - németül „Barrenarest” a Langenscheid az értelmező szótár magyarázata szerint „krumm schließen” „púposra, görbére zár, úgy, hogy testét ív formára meghajtják”.¹² Két órás, négy órás büntetésfajta, a megbüntetett egy életre megnyomorodhatott tőle.

Péter László: „A szegedi örökség” című tanulmánygyűjteményében ezt a kegyetlen büntetésfajtát Ráday Gedeonról, a szegedi betyárvilág felszámolásáról írt tanulmányában értelmezte.¹³

„A kézre való a *bilincs*, a lábra szánt a *béklyó*. A nehéz vas (nagy vas, nyűgvas) a két lábra, szögecsekkel rákóvacsolt vaskarikából és a két karikát összekötő láncból állott. *Katonavas* (keresztvas, postavas) a bal lábat a jobb kézzel egybekötő lánc; a kéznél lakat volt rajta. A *lábvas* lánc nélküli karika (perec) volt. A *kurtavas azonos oldalon a kezét és lábat összefűző rövid lánc*.” Mit kellett ennek a 17. évét betöltött gyerekkatonának kiállnia, bármelyik vasalással is büntették!

Hány órára büntethették meg Sándor gyerekkatonát, aki magát 1821-ben születettnek vénítette, hogy besorozhassák? A büntetést, amit másnap kiszabtak rá, talán az a Karner hadnagy vagy a név szerint nem is ismert „szigorú kapitány” szabta ki, aki január 10-én Sibrikéknél „Ki lopja el az én nyulacszkámat” = „Wer meine Hased stielt” című társasjátékot játszotta Etelka kisasszonnyal és barátnőivel.

Karner hadnagy Sibrikné szalonjában kifogástalan úriember, társaságbeli lény. A Halász utcai kaszárnyában a „világfutó tintanyaló” kíméletlen zsarnoka. Szinte ide kívánczik a kérdés: ki fizetett nagyobb árat Liszt Ferenc „Virtuose auf dem Pianoforte” (a zongora virtuóza) játékának meghallgatásáért? De ha *csak vesszőzéssel, vagy botozással büntették*, jobb volt-e ez Petőfi Sándornak? Emlékezzünk rá, Kemény Mihálynak mondta később a költő, hogy „*a legrosszabbul esett neki, ha vesszőznie kellett s alig volt képes a már felszaggatott hátat sújtani*.”¹⁴

A történelem és a sors érdekessége, hogy mind a baka, mind az úri kisasszony január 1-én született. Etelka kisasszony (aki Dugonics Etelka regénye nyomán kapta keresztnevét), 1821-ben, költőnk két évvel később. Etelka Karner hadnagy táncosa és a 48. Gollner gyalogezred első századának Karner tisztje egy és ugyanaz a személy. Sibrikné szalonjában a második cotillont, a táncos társas játékot vezette, a Halász utcában bakáit egrecírozta. Amikor 1840. március 24-én a Gollner gyalogezred Tirolba vonult, Karner hadnagy neve is eltűnt Etelka naplójából.

Liszt februári hangversenyéről még áprilisban is beszéltek Sopronban Etelka baráti körében. A naplóíró feljegyzi, hogy a zongoraművész még verset is rögtönzött a kesztyű átadásakor. A féltékeny Rielkopf Rudolf, Etelka egyik hódolója megírta a rögtönzött vers paródiáját. Sajnos egyik versszöveget sem ismerjük.

De még számos alkalommal előfordul Petőfi nevével együtt Karner hadnagy neve a gyalogezred 1839-től 1841-ig vezetett parancskönyveiben. Már Petrovics önkéntes bevonulásáról is maradt fenn írásos nyom. Baróti Lajos irodalomtörténész átnézhetette az 1897ben Lobkowitz Rudolf herceg hadtestparancsnok engedélyével Pestre hozott parancskönyvet. Itt találjuk meg Petőfi önkéntes belépésének első nyomát.¹⁵

„Bregenz, 15. Sept. 1839. - Art. 1. Adj. - *Standes - Veranderungen* In Zuwachs sind zu nehmen Die Freiwilligen Rekruten: 1504. Alexander Petrovics den 6. September, 1839. bei der ersten Füselier Companie” (A létszám növekedésébe be kell venni a következő önkénteseket: Alexander Petrovicsot szeptember 6-tól az első gyalogos században.)

1840. ápr. 4-én: „Sind mit H. Leutnant Karner nachstehende Leute nach Gratz abgegangen, welche die Companien als auf dem Anhermarsche befindlich aufzuführen waren (...) Rekrut Alexander Petrovich der 1-ten ... Rekrut Wilhelm Kuppisch der 2ten Kompanie”

Azaz gyalogmenetben indították Grácba Petrovics Alexander önkéntest az 1., és Kupis Vilmost a 2. századdal. Egy április 9-i bejegyzés megőrökíti, hogy 3 forint 50 krajcár zsoldjukat („Handgeld”) az újonc javára kifizették. 1840. május 3-án az 1. zászlóaljbat Bregenzből Zágrábba indították, június 17-én érkeztek oda. Ebben a menetelésben a már vért köpő újonc nem vett részt, mert 1840. június 3-án Petrovics Sándor közlegényt mint beteget a gráci helyőrségi kórháznak adták át, ahol két hónapig feküdt. Karner hadnagy javára irandó, hogy a beteg újoncot nem kötelezte a végzetessé válható menetelésre. A két hónapos gráci ápolás az életét mentette meg. Minderre Roemer Konrád ezredorvos tiszt jó szándékú minősítése tett pontot, amikor végül Zágrábban a katonát december 12-i ezredparancs értelmében szolgálatra képtelennek minősítette.

Petőfit az őszi hadgyakorlat annyira megviselte, hogy Grácból a fegyverzetét egy közlegény társa vitte Zágrábba. Petőfi 1841 január 20-án hagyta el Zágrábban a kórházat, ahol a január 21-i főparancsnoki rendelet szerint Petőfit is a valóságos rokkantak és az ahhoz közelítők csoportjába sorolták, és obsittal elbocsátják: „werden nachstehende Leute als Militar Real- invaliden , und der Real-Invaliditat sich nahemd, ihrem Wunsche gemäß mit Abschied entlassen.”

1841. február 28-án a hatvankilenc embert egy őrmester, négy káplár és egy dobos kíséretében Zalaegerszegen, Szombathelyen át Sopronba küldték. Köpenyüket vissza kellett adniuk. Viseltes egyenruhájukat, sipkájukat és fehérműjüket megtarthatták. „Február 14-15én érhettek Sopronba, és február 28-án ki kapták obsitjukat.”¹⁶

Csatkai Endre a Soproni Szemle 1943. évfolyamában közzétette Slachta Etelka napló válogatását. Ebben Karner hadnagy személyét Etelka rajongói között határozta meg.

Csatkai Endre 1945 tavaszán tért vissza a keserves munkaszolgálatból, majd 1945 után a megüresedett Soproni Múzeum helyreállításával, megnyitásával bízták meg. Baróti 1912-es rövid, tényközlő tanulmánya bizonyára nem volt Bandi bácsi, szellemi nevelőapám kezében, különben Etelka hódolóját feltétlenül azonosította volna Petőfi századának hadnagyával.

Mégis neki köszönhetjük a legfontosabb összefoglaló tanulmányokat a soproni úrilány, Slachta Etelka és a Gollner gyalogezred bakája, Petrovics-Petőfi Sándor soproni időszakáról. 1948-ban megjelent két íves füzetét Petőfiről 1948 után, - mint önkéntes múzeumi teremőr - Tőle kaptam ajándékba.¹⁷ A soproni úrilányról és a soproni bakáról írt tanulmányomat, mely Liszt 1840 februári hangversenyét és magánházaknál történt fellépését összegzi, NEKI ajánlom.

Liszt 1840-ben megismerkedett Slachta Etelkával a Bezerédy-házban. Az állóhelyen érte lelkesedő bakát nem ismerhette, aki pedig kurtavasat vagy egyéb büntetést szenvedett el a hangversenyre szökéséért.

Liszt Ferenc Magyar Történelmi Arcképek című zeneművében azonban 1855-ben „Vörösmarty Mihálynak, Petőfi Sándornak és Mosonyi Mihálynak kívánt emléket állítani.”¹⁸

Így Petőfi közelebb került Liszt Ferenc szívéhez. Ő is 32 éves lett volna 1855-ben, ha megéri ezt az időpontot. József Attila 32 évesen írta meg Születésnapomra című versét. Petőfinek Liszt, a zongora virtuóza a 32. születésnapra állított zenei emléket... Véletlenek összecsengése: Petőfi ekkor már Fehéregyháza és Héjjasfalva közelében, az Ispánkút melletti tömegsírban porladt.

Jegyzetek

1. Petőfi büntetéséről Fekete Sándor ír PETŐFI SÁNDOR életrajzában, ez Orlay Soma emlékezése szerint szigorú büntetés volt, kurtavasat említ Pákh Albert nyomán Ágai Adolf. Az adatok együtt Hatvany Lajos Így élt Petőfi Bp. 1967. 301-302 l. Etelka naplóbejegyzése: „Kacérkodni fogok vele” Slachta Etelka... naplója első kötet Győr, 2004. 120. l.
2. Slachta Etelka... naplója, I. Győr, 2004. 122. l.
3. Pausz Gabriella: Nemes Artner Mária Terézia (...) és írói köre Bp. 1917. Itt idézzük a régi értekezésben elbűjő fontos levélrészletet, ami az értekezésben Függelékben olvasható: A levélrészlet németül így jelent meg:
Oedenburg , 22/2 1840. „Lisz ist gestem fort nachdem er nochmals alles entzückte. In der Soirée bey Bezerédy wo getanzt ward und wo er um 9 Uhr zur Frau (nahmlich) vom Hause ging und sie bath ein paar Walzer spielen zu dürfen, phantasierte im Walzertact ziemlich lange und verliess dann das Clavier. Er liess sich bey keiner andem Dame vorstellen wed er bey Auersperg noch bey Bezerédy als bey der Horvath-Khevenhüller, die ihm sehr gefiel und dere r bey B(ezerédy) sehr die Cour machte. Er bat sie 4handige Walzer mit ihm zu spielen , was sie auch that, ich stand sehr nahe und hörte ihn alle Augenblicke zu sagen, c' est joli, charmant...”
4. Házi Jenő: Liszt Ferenc Sopronban, Sopron, 1936. 7. l.
5. Házi Jenő: Liszt Ferenc Sopronban, Sopron, 1936. 8. l.
6. A plakát kicsinyített hasonmása Csatkai Endre „Liszt Ferenc és Sopron” c. tanulmányában látható (Soproni Szemle 1961. 208-220.), a plakát hasonmásképe a 209. lapon.
7. Slachta Etelka soproni úrilány naplója Győr, 2004. I. 120. l.
8. Orlay Soma: Adatok Petőfi életéhez Budapesti Szemle 1879 XIX.8-1 0.1 IN Hatvany: ÍÉP 1.301.1
9. Slachta Etelka soproni úri lány naplója, Győr, I. 121. l.
10. Slachta Etelka soproni úri lány naplója Győr, I. 106. l.
11. Fekete Sándor: Petőfi Sándor életrajza Bp. 1973. I. 144. l. Pákh Albert nyomán Ágai Adolf írt a kurtavasas büntetéséről. ÍÉP 1. 301. Ágai Adolf „Az ország tükre” 1863. aug. 21.
12. Langenscheidts Großwörterbuch - Deutsch als Fremdsprache 1993. München, 584. S
13. Péter László: Szegedi örökség Bp. 1983. A vár- és Rózsa Sándor romantika nélkül tanulmányában. 7-33. és 40-46. l. *A vasalás* leírása A vár tanulmány 21. lapján olvasható.
14. Hatvany Lajos: ÍÉP I. 319. l.
15. Dr. Baróti Lajos: Petőfi katonáskodásáról, Irodalomtörténet, 1912. 380-384. l.
16. Baróti Lajos: I.m. Irodalomtörténet, 1912. 384. l.
17. Dr. Csatkai Endre: Petőfi Sopronban, Sopron 1948. - különnyomat.
18. Szabolcsi Bence: Liszt Ferenc estéje, Bp. 1956. 37. l.

MÁTYÁS CSABA

EGY SOPRONI ARC: MENDE (MÜHL) GUSZTÁV (1899-1963)*

Kerek fél évszázada hunyt el Mende (Mühl) Gusztáv szülővárosában, Sopronban. Az évforduló alkalmából szervezett emlékkiállítás jó alkalom volt a művész emlékezetének felelevenítésére. Életművével, művészetével kapcsolatban több tanulmány, cikk jelent meg az elmúlt évtizedekben (Spectator, 1959; Csatai, 1964; Szabó, 1972; Molnár, 1994). Ezért ezen a helyen, mint Mende (Mühl) Gusztáv közeli rokona (unokaöccse) és rajziskolájának egykori növendéke, művészetének részletes méltatása helyett inkább azokhoz a kérdésekhez kívánok néhány adalékkal hozzájárulni, amelyek a művész munkásságát Sopron város szociográfiájába, kulturális környezetébe helyezik. Vagyis: hogyan, milyen közegben vált művésszé, és mitől „soproni” művész Mende Gusztáv?

Ehhez először a művész családi hátteréről kell megemlékeznünk. A Mühl család a 18-ik század derekán, a Württembergből érkező német betelepülőkkel került Sopron környékére. Vizimolnárok voltak, emléküket a bánfalvi Kárpáti malom ma is őrzi (a soproni molnárok kapcsán a Mühl család szerepét részletesen ismerteti Horváth, 1963). A művész édesapja, Ferdinand Mühl közismert pékséget tartott fenn Sopronban, a Bécsi utca 18-ban („der Mühlbäck”). Mint mindenki a bécsi városrészben, a Mühl család is németajkú volt; jellemző, hogy a magyar nyelv elsajátítására a gyerekeket nyáron Kapuvár környéki ismerősökhöz küldték „magyar szóra”. A családban 6 gyermek (4 fiú és két leány) kap polgári neveltetést. Gyermekkoruktól a munka becsülete és szeretete mellett a művészetek megbecsülése és értékelése életük fontos vezérfonala: a műsák otthon voltak a Bécsi utca 18-ban. A házban volt zongora, a „Hausmusik” a mindennapi élet része volt. A három idősebb fivér, Nándor, Gusztáv és Aladár elsősorban édesanyjuk, Susanne Zehner biztatására, rajzolt-festett, az akkori újdonságnak számító filmezést, művészi fotózást elsajátítják, a lányok (Hermine és Margit) ipariskolában tanulják a kézimunkázást. Mai kifejezéssel élve, egyfajta „open house” társasági élet alakul ki Mühléknél, ahová nemcsak a városi és főiskolai értelmiségiek járnak, hanem budapestiek, erdélyiek is. Az erdélyi gyökerű László Gyula, aki később mint egyetemi tanár, a honfoglaló magyarság avatott kutatójaként vált híressé, egész életére a család bensőséges barátja lesz. A Délvidékről ide sodródott Soproni-Horváth József, a majdani Munkácsy díjas festőművész, a család egyik leányát választja feleségül, míg a másikat az Erdélyből tanulni jött mérnökhallgató, Mátyás Vilmos veszi el, aki majd sokkal később nem annyira a tölgyek nemzetközi szaktekintélyeként, hanem mint az első Erdély utikönyv szerzője válik ismertté és kap székelykapu-emléket Sopronban.

* Mende Gusztáv 50 éves emlékkiállítása a Festőteremben 2014. június 20-án nyílt meg. A szöveg a megnyitó beszéd szerkesztett változata.

Mende Gusztáv: Önarckép

Talán megérdemel egy kitérőt, hogy Sopron miért vonzotta az erdélyieket (ez a vonzás napjainkig tart), és hogyan válhatott az első világháború után az ország egyik pezsgő vidéki kulturális centrumává. Látni kell, hogy Trianonnal a maradék Magyarország fontos vidéki kulturális és művészeti centrumait is elvesztette. Míg korábban Sopronhoz hasonló intakt, polgárosodott városok nagy számban voltak az országban, akár Erdélyben, akár a Felvidéken, az új határok között Sopron szinte egyedülként képviselte vidéken azt a kulturális közeget, amit a döntően német polgárosodás a középkor óta töretlen fejlődésben hozott létre – és amely a kétnyelvűség békés megőrzésével az Erdélyből elszakadtak számára ismerős „hazapótlóvá” válhatott.

Ez az erőteljes polgári háttér nemcsak jó televénye volt a művészeteknek, hanem az egészséges lokálpatriotizmusnak is. A pezsgő soproni kulturális környezet Mendét is foglyul ejtette, így – hasonlóan sógorához, Soproni-Horváth Józsefhez – ő sem hallgatott a Budapestre hívó hangokra, ami természetesen mindkettejük esetében a művészi ismertség és elismertség bizonyos korlátozását jelentette.

Mende Gusztáv: Új bor

Az Ipariskolában tanító fiatal rajztanár hamarosan kapcsolatba került Heimler Károllyal, aki a soproni Városszépítő Egyesület elnökeként támogatta a művészeteket, inspirálója is volt Mendének, és megértően fogadta a soproni Művésztelep gondolatát, amit azonban csak sokkal később, 1960-ban sikerült létrehozni. Valószínű Heimler hatására erősödött meg benne az a közéleti elkötelezettség, ami élete végéig elkísérte. 1930 és 1947 között a Képzőművészeti Kör titkára, majd elnökeként törekszik a soproni művészeti élet megerősítésére és propagálására. Végül, sok küzdelem után, 1960-ban valósul meg régi álma: a soproni Művésztelep (Mende, 1961). Ezekben az években működhetett sok tehetséges fiatal vonzó Szabadiskolája is a Kaszinó épületében.

Ami azóta sem valósult meg: az a Soproni Képtár, pedig hagyatékának jelentős részét ezzel a szándékkal hagyta szeretett városára. Egy évtizeddel halála után, sógora, Mátyás Vilmos magánerőből kezdte meg egy Mende Galéria felépítését, a megvalósulást megromlott egészsége, majd végül halála akadályozta meg.

Az 1923-tól kiállításokon szereplő Mende Gusztáv egyformán otthon volt a festészet különböző technikáiban (olaj, tempera, akvarell) és a grafikában, és kevesen tudják róla, hogy szobrász képzést is kapott, néhány szobra is fennmaradt. Festményei témái között a tájképek, csendéletek, város- és életképek és portrék egyaránt képviselve vannak. Munkáival számos díjat nyert Sopronon kívül is (Kismarton, Műcsarnok, Nemzeti Szalon, Ernst Múzeum).

Munkásságát áttekintve látható, hogy nem egyetlen festészeti stílus mellett kötelezte el magát. Látásmódja korszakosan fejlődött, mert kereső művész volt, aki nem kívánt elsüllyedni a provincializmus mocsarában, és folyamatosan kísérletezett a gyorsan változó világ üzenetének megragadására. Nagy hatást gyakorolt rá a nagybányai művészeti iskola, olajképei ezt hosszú időn át visszaigazolják. A bécsi Kunstakademie-n eltöltött idő alatt ismerkedhetett meg Klimt és Schiele munkásságával, hatásuk a pl. a Nemzedékek című nagyméretű olajképén jól látható. Fiatalkori tanulmányútjai során az itáliai modernizmus is megragadta, és ezzel függhet össze a Csatka Endre (1964) által felvetett párhuzam Aba-Novák művészetével. Szüntelen kereső, elmélyülő habitusából táplákoztak a háború utáni időkben tartott művészetelméleti előadásai és írásai is (pl. Mende, 1958).

Maradandót alkotott a pillanat poézisét megragadó, finom koloritú akvarelljeivel, amellyel Sopronban mind a mai napig ható iskolát teremtett. Jórészt a háború után alkotott olajképein a soproni városi gazdapolgár élete és környezete jelenik meg. Nagy tévedés azonban ebben a „szocialista realizmus” hatását látni – ezt a témát már sokkal korábban felkarolta. Gazdapolgárokat ábrázoló életkép pl. az az 1940 körül készült triptichon, amely a helyi „poncichterek” babtermesztésének jellegzetes munkafázisait örökíti meg, és amelyről csak egy vázlat maradt fenn – az eredetit világháborús bombatalálat semmisítette meg a Hubertus vadászházzal együtt, amely számára a kép készült.

Végezetül szeretnék egy értelmezést felkínálni arról, hogy mitől soproni, mitől speciálisan soproni Mende Gusztáv művészete? Az alkotás azáltal válik művészetté, hogy azt mutatja meg, amit más eszközökkel nem lehet bemutatni, vagyis a valódi tar-

talom szavakkal nem írható le, rejtőzködik. Ha kísérletet teszünk Mende művészetének értelmezésére, ez a kísérlet szükségszerűen szubjektív lesz, mégis megpróbálkozom egy magyarázattal.

Mi a mögöttes tartalom ennek a hamisítatlanul soproni festőnek a képeiben? Vane a puszta esztétikumnál több ezekben a művekben? Szerintem Mende ösztönösen érezte annak a világnak, annak a kultúrának a tragikus megsemmisülését, amely őt nevelte és körülvette. Egyfajta „leletmentésként” értelmezem a németajkú közösség hétköznapi világának, a családi és szomszédági környezetnek a megőrkítését, amit a kitelepítésnek szépített deportálás végérvényesen szétzilál majd. Erről tanúskodnak (a tárlókban megtekinthető) fennmaradt naplói, feljegyzései is, amelyeket szinte mérnöki precizitással és alaposággal vezetett.

Már a háború előtti években bekövetkező gyors változások, a társadalmi és a politikai hangulat komorodása előrevetítették mindazt a szörnyűséget, amit a magyar történelemben „háborús részvétel”, „holocaust”, „kitelepítések” vagy „megszállás”-

*Mende Gusztáv rajziskolai tanítványaival (kb. 1959)
(Az előtérben e sorok szerzője ül)*

ként ismertünk meg, és ami Sopronban a kétnyelvű kultúra és a hagyományos polgári, gazdapolgári lét végleges elsüllyedésében nyilvánult meg.

Mende Gusztáv festészete ezt a letűnő világot menti át napjainkra. Képei (különösen az akvarellek) az adott pillanat és az emlékezés törekenységét ragadják meg, egy várost és lakóit mutatják be, amely már sohasem lesz rekonstruálható, és amelynek letűnt értékeit, szellemiségét csak nosztalgikusan felidézni tudjuk, de visszahozni nem.

Befejezésül álljon itt a család és Mende Gusztáv személyes jó barátja, László Gyula régész professzor méltató emlékezése, ami 1964-ben, halála után egy évvel rendezett emlékkiállításán hangzott el, és amely a legtalálóbban fejezi ki a művész egyéniségét és alkotói ars poetica-ját:

„Nagyon szerettem és becsültem életében és megkönnyeztem halálában. Most is hallok bölcs szavát, amikor ő, ki a látott világ poézisét kereste, bölcsen és melegen védte azokat a sorstársait, kik tőle eltérő úton, a belső hangra figyelve, keresték a színt és a formát. Ritka mosolya a Mühl család kedves derűjét árasztotta, töprengése pedig a megismerni akarás szívósságával keltett tiszteletet. Szerettem kissé poncichteress lejtésű magyar beszédét és nemes humanizmusát mások megítélésében. Festményeiből is Sopron hangulata, magatartása sugárzott. Ő az igazak közül való volt, a szépség mindig szomjas sóvárgója” (Molnár, 1964).

Mende (Mühl) Gusztáv két emberöltővel ezelőtt, 1963 decemberében távozott mindörökre szeretett városából. Köszönet a Pro Kultúra Sopron-nak és Mende Zsolt grafikusnak, a művész unokájának, hogy ezzel a kiállítással méltó emléket állítottak a művésznak, nagybátyámnak. A kiállítás valószínű az utolsó, ahol még nagyobb számban jelen voltak azok, akik személyesen ismerhették őt. Mégis reménykedem, hogy emléké a következő nemzedékek is megőrzik.

Hivatkozott irodalom

- Csatkai Endre: Mende Gusztáv (1899-1963). Soproni Szemle 1964. XVIII. évf., 1. szám, 104-106
- Horváth Zoltán: A soproni és sopronbánfalvi molnárcsaládok és malmaik története 1767-1950. Sopron, magánkiadás, 1963., 384 old.
- Mende Gusztáv gyűjteménye kiállítása (katalógus). TTIT kiadás, Sopron, 1958. 5 old.
- Mende Gusztáv: Van-e soproni jellegű tájképfestés? Soproni Szemle 1959. XIII. évf., 3. szám, 64-65
- Mende Gusztáv: A Sopron Városi Tanács 1960. évi nyári képzőművészeti telepének működése. Soproni Szemle 1961. XV. évf., 3. szám, 72-73
- Molnár László: Mende Gusztáv festőművész halálának 30. évfordulóján rendezett emlékkiállítás. (Várkerület Galéria, 1993. november 21.) Soproni Szemle 1994. XLVIII évf., 2. szám, 95-100
- Spectator: Mende Gusztáv kiállítása a budapesti Ernst Múzeumban. Soproni Szemle 1960. XIV évf., 3. szám, 107. old.
- Szabó Jenő: Mende Gusztáv és művészete; a soproni. Soproni Szemle 1972. XXVI. évf., 1. szám, 48-50

DOROSMAI ERZSÉBET

ARCOK A MÚLTBÓL

(Tanár és tanítvány az 1890-es évekből)

„Egy volt a család, de csakugyan ennyi és ilyen volt csak?

Nevek maradtak meg belőle, fényképek, egy száj, egy szempár; kézmozdulatok, néhány bútordarab, s néha az idegek útvesztőjében valami zavar és tétovaság, hogy az ember nincsen teljesen egyedül, köze van anyaghoz és erőhöz, melyet személy szerint kapott ajándékba és személyesen köteles továbbadni egy emberben vagy cselekedetben.”¹

Az 1800-as évek utolsó évtizedeiben Sopron a nyugalom, csend városa, ahol békében éltek a város polgárai, a családok jól ismerték egymást, és kulturális életében Bécs közelsége még hosszú évtizedekre meghatározó volt. Magyar és német nyelv hangzott gyakrabban, de a város szélén vagy a piacon horvát nyelven is beszéltek. A helyi eseményekről több napilap tudósított, működő nyomdáiban iskolai értesítők is készültek. Színvonalas iskoláiban - így a soproni Lyceumban is - magas osztálylétszámokban tanultak a diákok. Rajzoktatásban nem részesültek, de lehetőségük nyílt a későbbiek folyamán a rendkívüli tantárgyak keretében a szabadkézi rajz elsajátítására. A városban tanuló diákok közül többen látogatták a város rajziskoláját. Ez az iskola 1874-től a reáliskola épületében kezdte meg működését, „mint társulati iskola, az 1884. évi városi átvételig a soproni szaknevelés középponti szervévé lett.”²

Az iskolát szaknevelési mozgalom hozta létre, rajztanítói állására pályázattal lehetett kerülni. Több neves - Szépművészeti Akadémiát végző -, elismert művész követte itt egymást, akik magántanítással is foglalkozva órákat adtak rajzolni vágyóknak és iparossegédeknek is.

Közöttük csak egy volt, aki már Magyarországon részesülhetett művészeti oktatásban.

*„A művészpályát választók eddig csak külföldi intézményekben képezhették magukat, eleinte Bécsben, majd a mind népszerűbbé váló müncheni és párizsi képzőművészeti akadémiákon. A 19. sz. közepén a nemzeti érzések megerősödése a magyar művészet önállósodásának a vágyát mélyítette el, az egyre erősödő külföldi kapcsolatok pedig a képzőművészeti képzés európai mintáinak átvételét sürgették.”*³

A 19. század második felében a magyar ipar is fejlődésnek indult, és ez hatással volt a rajzoktatásra is. Az 1861-ben a Pesten megalakult Képzőművészeti Társulat célja között nemcsak egy művészi tanintézet felállítása szerepelt, hanem képzőművészeti akadémiák, iparművészeti intézetek munkájának és a rajztanítás módszertanának tanulmányozása. Hosszabb tanulmányút után a tapasztalatait összegző Kelety Gusztáv „A képzőművészeti oktatás külföldön és feladatai hazánkban” c. írásában a tanárképzést tartotta kezdetben megvalósíthatónak, amelyet - Akadémia helyett - Mintarajztano-

dának nevezett el. Az itt végzetek szabadkézi rajzot és rajzoló geometriát taníthattak, s ezeket a tantárgyakat olvashatjuk már a soproni líceum értesítőiben az 1884-es esztendőötől.

Iskolánk, a Berzsényi Dániel Evangélikus (Líceum) Gimnázium nagykönyvtárának rendezésekor számos különlegesen szép és felbecsülhetetlen értékű rajz, néhány tanári kézikönyv teljes példánya, esetenként csupán sérült lapja, hajdani oktatást szemléltető tábla került elő. Ornamentek, gipszöntvények rajza, mintalapok másolatai, geometriai szerkesztések ábrái. Ezek a tárgyi emlékek olyannyira felkeltették érdeklődésemet, hogy kutatni kezdtem alkotójuk, illetve használójuk után. A négy évfolyamnyi anyagot felölelő rajzfüzetek borítóján olvasható volt azok tartalma is, pl. „szabadkézi rajzok” vagy „görögpótló⁴ rajzok”. A felirat dőlt betűs, az oválisok alakítása a szépirás egyik változatára utalt. A kor szellemiségének megfelelően formáltak csakúgy, mint a rajzok alatt látható aláírás is, a hajdani diák neve. A betűk alakja, formája, aránya és lendülete és maga az írás is olyan volt, mint egy műalkotás, magas színvonalú esztétikum és türelem eredménye.

A rajzfüzetekben tanár nevét, aláírását azonban hiába kerestem, csupán egy helyen találtam pecsétet Zvarínyi Lajos névvel. A diák pedig tanítványa, Bründl Ödön, akinek figyelemre méltó rajzait máig is őrzi a líceum.

Vizsgálódásaim során iskolai értesítőkből szép, kalligrafikus betűkkel írt anyakönyvekben, levéltári dokumentumokban, leszármazottak által őrzött fotókban kerestem a későbbiekben minél több tárgyi és írásos tény, adatot azért, hogy e két nagyszerű személyiség életútját, családtörténetét minél hitelesebben feltárjam és leírjam.

Zvarínyi Lajos

Az egykori tanár, Zvarínyi Lajos, 1864. augusztus 29-én született Csomádon, Pest megyében. Édesapja Id. Zvarínyi Lajos, többgenerációs tanító és evangélikus lelkészcsalád leszármazottja. Csomádon volt evangélikus lelkész.

Édesanyja, Draskóczy Kornélia 17 évesen a gyermekétől kapott gyermekbetegségben hunyt el, himlőben, így a kisgyermeket a második feleség, Szvaty Hermina nevelte. Mindössze tízéves volt, amikor édesapját is elveszítette, ekkor gyámja az apai nagyapja lett. Szarvasra került a nagyszülőkhöz, az evangélikus tanító nagypapa házába. Apai nagyanyja, Kernuch Zsuzsanna a gyermekkorát Kiskörösön töltötte. Petőfi Sándor dajkájaként emlegették (szárazdajka volt a kamaszodó kislány), akihez verset is írt a költő.

*Itt születtem én ezen a tájon
Az alföldi szép nagy rónaságon,
Ez a város születésem helye
Mintha dajkám dalával vón tele,
Most is hallom e dalt elhangzott bár:
Cserebogár, sárga cserebogár!
(Szülőföldem, részlet)*

Zvarínyi Lajos 1883-ban tett érettségét Szarvason. Ezután a Műegyetemre akart iratkozni, de mivel gyámja nem győzte volna budapesti taníttatását, teológián folytatott tanulmányokat Pozsonyban. E pályával azonban nem tudott megbarátkozni, ezért házi nevelő lett.

A későbbiek folyamán Pestre került, és az 1893-ban középiskolai Országos Magyar Királyi Mintarajztanoda és Rajztanárképezdén tanári és tanítóképzői rajztanári oklevelet szerzett. Ettől az évtől már négyféle képesítést kaphattak a végzősök. Középiskolai, tanítóképző, polgári iskolai, iparos tanonciskolai és rajztanítói képesítés megszerzésére volt lehetőség a Mintarajztanodán, a korszerű igényekre tekintettel.

Zvarínyi Lajos, Edvi Illés Aladár osztálytársa volt, és az alakrajzolást, festészetet tanító Székely Bertalan tanítványa.

A főiskola befejezése után egy évvel a Kisújszállási Református Főgimnáziumban, majd 1894-1899-ig a Soproni Evangélikus Főgimnáziumban államilag kinevezett rendes rajztanárként tanított. Kezdetben földrajzot, mennyiségtant, valamint a rendkívüli tantárgyakhoz sorolt szabadkézi rajzot heti négy órában a 1894/95-ös évben. Pár év múlva a rajzoló geometriát az I. és IV. osztályban, a görög-pótló rajzot az V-VIII. osztályban, a szépírást az I. és II. osztályban. Heti óráinak száma 20 volt. Tanította még a szabadkézi rajzot heti négy órában, továbbá a rajzszerzár öre és az I. osztály osztályfőnöke volt az 1898-as esztendőben.

Bründl Ödön: Szorgalmi rajz I.

Néhány évvel előbb, a soproni líceumban nem volt rajzoló geometria tantárgy, csak a szabadkézi rajz kezdők és haladók számára, valamint a tantárgyak között mértani rajz és szépírás során fejlesztették a türelmet, pontosságot.

A Rajzoló geometria tantárgy bevezetése és a reform - amely országosan kötelezővé tette a rajzoktatást, „remélve ettől a művészi ipar és a közízlés fejlődését”⁵, a Képzőművészeti Társulat műízlésre, műszeretetre vonatkozó korábban meghatározott célja alapján - egybeesett Zvarínyi tanár úr Liceumba lépésével.

1895. június 5-én vette feleségül Kemény Margitot, aki a száki, majd később komáromi evangélikus lelkész, Kemény Károly lánya volt. Felesége édesanyjának, Jeszenszky Lujzának az édesapja volt a Mezőberényi Evangélikus Nagytemplom első lelkésze.

Zvarínyi Lajos és Kemény Margit házasságából öt gyermek született. Kornélia 1896-ban, Margit 1898-ban Sopronban, 1900-ban Miklós, 1905-ben Lajos, 1910-ben Endre Békéscsabán. Közülük Miklós 18 évesen, kadétként Prága mellett, Neuhausban spanyolnáthában hunyt el.

Az 1897. április 11-én művészetpártolóknak és alkotóművészeknek köszönhetően megalakult a Soproni Képzőművészeti Kör. Zetl Gusztáv a kör elnöke, Steiner Rezső festő és a műpártoló Széchenyi Györgynek köszönhetően igen neves művészeti kör alakult, amelynek alapító tagjaként Zvarínyi tanár úr részt vett a város kulturális, művészeti életében. Több festményével jelent meg a Kör egyik tárlatán.

Zvarínyi Lajos 1899-ben a Békéscsabai Főgimnázium indulásakor annak államilag kinevezett első rajztanára lett. Így rokonaihoz közelebb kerülve élt Békéscsabán. Mezőberényi és szarvasi kötődései vitték haza, amikor áthelyezési kérelemmel fordult a vallás és közoktatásügyi miniszterhez.

Iskolánk értesítőjében így olvasható: „Zvarínyi Lajos rendes rajztanárt, négy évi sikeres munkássága után, a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter úr, saját kérelmére, a békéscsabai Rudolf-gymnasiumhoz helyezte át, helyébe pedig, a fenntartó testület ajánlatára 76805/99. sz. intézkedéssel, ideiglenes helyettes tanári minőségben Králik Gusztávot nevezte ki, aki új állását november elsején foglalta el.”⁶

A város meghatározó művésze lett, rajzolt, festett portrét, de festményein szívesen örökített meg tájakat, valamint iparművészeti alkotásai is értékesek voltak. Érdekelte a fotózás hiszen a fotográfia jelenségével és a mozgásábrázolás kérdéseivel foglalkozó Mintarajziskolai tanára, Székely Bertalan hatással lehetett rá. Művészi tájképfelvételeiből Békéscsaba képeslapjai készültek.

Az I. világháború után a békéscsabai nagy- és kistemplom oltárképének restaurálásával bízták meg. Korniss Géza 1930-ban kiadott Békéscsaba monográfiájában Dr. Haán Albert így ír róla: „Kiforrott rutin. Nagy művészi, rajz- és színező tehetség jellemzik a város határából vett tárgyú tájképeit. Különösen Kőrös parti őszi tájrészletei ragadják meg a szemlélőt.”

Szakmai ismeretével és magas szintű pedagógiai érzékével sok tanítványának bontakoztatta ki tehetségét.

Egy - a Londonban rendezett nemzetközi rajz - és képiállításon tanítványai - Gulyás Sándor és Rzehak János - természet után festett és rajzolt munkáikkal a békéscsabai evangélikus főgimnázium számára diszoklevelet és aranyérmeket nyertek.

Vidovszky Béla már gimnazista korában is kitűnt a többiek közül rajzi tehetségével, ő is országos hírű festőművésszé lett, mint másik tanítványa, Gulyás Sándor.

Tanítványa volt Mazán László is, aki később a Rudolf gimnázium rajztanára lett, követte őt a pályán mint kolléga és barát, a Zvarínyi családot több karikatúrán örökítette meg.

Zvarínyi Lajos: Békéscsabai evangélikus templomok

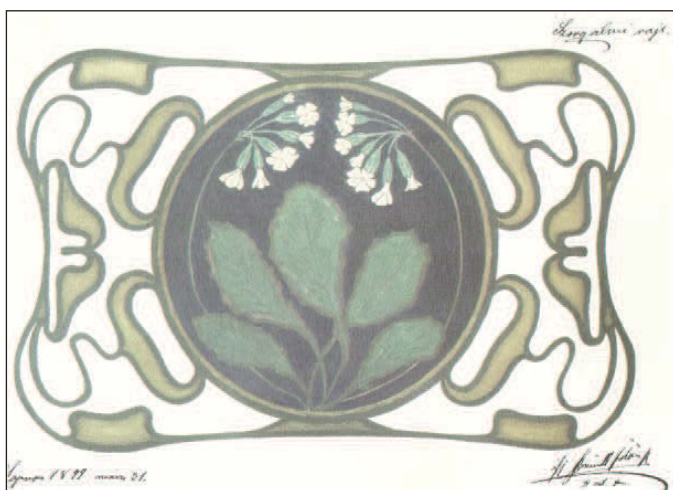
Zvarínyi Lajos Békéscsaba köztisztviselői állású rajztanára pedagógus generációt nevelt. Két leánya Kornélia (Nelli) és Margit (Gitti) rajztanárok lettek. Mindketten Budapesten, a Képzőművészeti Főiskolán végezték tanulmányaikat. A sors úgy hozta, hogy Zvarínyi Lajos ifjúkori barátja és osztálytársa Edvi Illés Aladár már ott tanított. Kedves tanítványa lett Gitti, aki később az Iparművészeti Főiskolát is elvégezte. Lajos és Endre a Ferencz József Műegyetemen végezték tanulmányaikat, mindketten gépészmérnökök lettek.

Minden gyermek jól rajzolt, és a családban fennmaradó emlékek szerint az öt gyermek közül a korán elhunyt Miklós volt a legjobb rajzoló. Endre 1944 novemberében a Gellérthegyet ért légitámadásban vesztette életét. Nelli Nyíregyházán tanított évtizedekig a polgári iskolában, és a háború idején került haza Csabára. (a fiúiskolába). Gitti, a békéscsabai leány polgári iskolában tanított. Lajos Békéscsabára visszakerülve tanárként dolgozott évtizedekig az Ipari Tanoncképző Iskolában, majd később a Vásárhelyi Pál technikum tanára lett. Gitti és Nelli a tanítás mellett festett, rajzolt. Apjuk a portréiról, tájképeiről, Gitti különösen a virágcsendéleteiről volt híres. Képeik megtalálhatóak békéscsabai családoknál, de a békéscsabai Munkácsy Múzeum is őrzi alkotásaikat.

A tanár úr életének nagyobb részét Békéscsabán töltötte, ahol napjainkban is úgy emlegetik, mint a Rudolf Gimnázium első rajztanárát. Növendékei közül többen jutottak el a Képzőművészeti Főiskolára.

A festészet, grafika, fotó műfajában alkotott maradandót, értékes életművet hagyva hátra maga után a hozzáértéssel, emberséggel, szerénységgel végzett munkáról, tanításról, diákjait a művészet és az alkotás tiszteletére nevelve.

Zvarínyi Lajos 1953-ban hunyt el.

Bründl Ödön: Szorgalmi rajz II.

Bründl Ödön

Az 1890-es években készült rajzok három tanévnvi anyagából és a talált táblák, mintalapok alapján kirajzolódott a korabeli rajztanítás módszertana. A ceruzával, tuszal vagy vízfestékekkel készült rajzok, festmények szerkesztések vagy másolatok voltak. A természet utáni tanulmányoknak hitt levelek, virágok, fák rajzának is előkerült a „mintája”, ami alapján készülhettek. A munkák szabályosak, pontosak, de többnyire síkbeli ábrák, díszítmények másolatai. Készítőjük jól bánt a ceruzával, tollal, javításnak sehol nincs nyoma, árnyékolást is érzékeltetett, plasztikusabbá téve a gipszminták, domborművek megjelenítését egymást követő, párhuzamos vonalakkal. A harmadik füzet utolsó lapján látható akvarell már nem másolat, a Fraknoi várat ábrázoló könnyed festmény. A hibátlanul, igényesen végzett munkák, a szorgalmi rajzban megjelenő önálló gondolat, az aláírás egyéni alakításában látható szabadsága tehetségre utalt.

Bründl Ödön 1884-ben született Sopronban. E diák édesapja id. Bründl Ödön Süttörön született 1853. június 8-án római katolikusként. Felesége az Aradon 1861. január 6-án született római katolikus Prohászka Otília tanárnő. 1883-ban Süttörön kötöttek házasságot. Két gyermekük született: Ödön Sopronban 1884. május 11-én és Károly 1885. augusztus 25-én.

Sopronban az Erzsébet utca 8-ban laktak, majd később a Lővérek alján, a jelenlegi Bolyai utcában. A több építészeti stílust is ismerő művelt építész, Schármár Károly által - családjuk számára – 1914-ben tervezett ház belső terével és a hozzá tartozó kerttel, kényelmes polgári otthonuk lehetett.

A Bründl család háza napjainkban

A Sopron szabad királyi városi felső leánytanoda kilencedik, magyar és német nyelvű 1879-80. tanévi értesítője szerint id. Bründl Ödön rendes tanára volt az intézménynek, a geometriát, a rajzot és a szépírást oktatta. Tanulmányait a soproni és a pozsonyi reáliskolában végezte, majd a pesti Mintarajztanodán jeles rajztanári oklevelet szerzett 1878 júniusában középiskolákra és tanítóképző intézetekre szóló képesítéssel.

1880 január elejétől került vissza Sopronba, de az előző évben Keszthelyen élt. Egy rövid ideig a soproni rajziskola tanáraként is dolgozott, és ő volt az egyetlen a rajziskola történetében, aki művészeti képzettségét már Magyarországon szerezte. 1881-től azonban lemondott erről a tisztségéről és csak a felsőbb leányiskolában tanított. Az iskola 36. értesítőjében - id. Bründl Ödönről szóló nekrológban - ez olvasható: „Szerette tanítványait, noha szigorú volt hozzájuk. De mivel láthatták, hogy a kötelesség teljesítésében mindenkor önmaga iránt volt a legszigorúbb és mivel nemcsak sokat követelt, hanem sokat nyújtott is, növendékei mind őszinte szeretettel és ragaszkodással emlékeznek meg róla.”⁷⁷

Híres festőként tartották számon, az 1890-es párizsi világkiállításon I. díjat nyert egy festményével. A Magyar Iparművészeti Társulat rendes tagjaként olvasható neve az 1902-es Magyar Iparművészetben.

A diák édesanyja Bründl Ödönné, a történelem, a földrajz, a lélektan és a háztartás tanára volt, valamint a földrajzi szertár őre ugyanitt, a Felső Leánytanodában. Nyugalomba vonulása alkalmából egy méltatásban a magyar nyelv és történelem kiváló tanáraként említik.

Bründl Ödön kitűnő tanuló volt, a líceum kiváló diákja, csakúgy mint az egy évvel később született öccse. A fiatal tanár, Zvarinyi Lajos a diák munkáit megbecsülve, eltette ezeket megőrzésre az iskola nagykönyvtárába, aki otthoni indíttatásból is érdeklődött az alkotóművészet iránt, de Zvarinyi tanár úr is hatással volt rá. Nemcsak a pontos munkavégzésre nevelte, több szabadságot is adott neki a rajzórakon, figyelve különleges tehetségére. A líceum elvégzése után a Magyar Királyi Képzőművészeti Főiskolán Réti István tanítványa volt. Tanulmányait 1903 és 1912 között végezte. Járt tanulmányúton Németországban és Olaszországban. A végzés után, pályája kezdetén, Budapesten volt rajztanár. Öccse Károly is Pestre került, aki a Műegyetemen folytatta tanulmányait gépészmérnök hallgatóként. Más hivatást választott, mint a bátyja, hírlapíró lett 1906-ban, majd négy év múlva a Pesti Hírlap munkatársa. 1920-ban a nemzetgyűlés elnöke kinevezte gyorsírói titkárnak.

Bründl Ödön 1910-től vett részt kiállításokon, emellett több alkalommal jelentek meg munkái a Magyar Iparművészet számaiban. A munkáiról készült fotókon ezüst ékszerek, tálak láthatók, neve az ékszer-, zománc- és ötvösművek készítői között szerepel. Publikációi jelentek meg a szakma színvonalas lapjában, kortársai Kós Károly, Lesznai Anna és Divald Kornél cikkeivel együtt. Neve így rangos névsorban olvasható a Györgyi Kálmán szerkesztésében megjelenő Magyar Iparművészet 1922-ben napvilágot látott Közlönyének jubileumi számában.

Ez a lendület azonban megtört, amikor öccse sajnálatos módon Budapesten elhunyt 1927. március 13-án. Temetésére Sopronban került sor. Bründl Ödön hazaköltözött a családi házban egyedül élő édesanyjához, és vele élt annak haláláig. (1945. január 20-ig.)

1929-től a Tóth Antal által alapított Siketnéma Intézetben tanított. 1939-ben előléptették, mint a soproni siketnéma intézethez beosztott állami középiskolai tanárt. 1947-ben gyógypedagógiai tanári kinevezése történt meg.

Sajnos róla egyetlen fotó nem került elő, és ugyanígy több alkotásáról sem. Mappája, képei eltűntek, verseit azonban őrzi az iskola utódja, a Tóth Antal Egységes Gyógypedagógiai, Módszertani Intézmény. Versei 1949 és 1952 között íródtak. A művészi kifejezés igényét és az önként vállalt magányt a versek írásával oldhatta fel. Ez az időszak nem kedvezett a művésznek, már nem alkotott úgy, mint felfelé ívelő pályája elején. A hosszabb vagy rövidebb versek a lét kérdéseivel, ifjúkori pillanatokkal foglalkoznak. Édesanyja szeretetéről és a magányról szólnak, de a magyarság sorsáról is, amely nagyon mélyen foglalkoztatta.

Tevékeny életet élt, az iskolában tisztelettel említik nevét, a magányos tanár úr szeretettel és gondossággal nevelte a rábízottakat.

Tanítási óráimat a kilences tanteremben tartom. A termet két irányból is megközelíthetem: mehetek az udvarról nyíló lépcsőházból vagy a tanári szoba felől. Amikor a régi lépcsőkre lépek, látom elődeim lábnymait, melyek közepén erősebben megkoptatták a lépcsőfokokat, vagy néhol a széleket, mikor merre vitte gazdájukat a lendület. Eszembe jutnak a régiek: Pröhle tanár úr, amint nyitja a könyvtár ajtaját, vagy Sümeghy Jóska bácsi, akinek mindig volt rám ideje. Mindannyian meghatározó tanár-egyéniségek voltak a helyi szellemiség kialakulásának. Nyitottságuk, egymás iránti tiszteletük és türelmük maig erőt adó örökség az utódok számára.

Líceumi elődeim között akadnak híres ismerősök és a névtelenség homályába vesző ismeretlenek egyaránt. Vannak, akiknek már nincs felidézhető arcuk sem, de maradt utánuk egy-egy említésre méltó történet, egy-egy felemlégethető név. És néha a véletlen szerencse folytán előbukkan a könyvtári polcok aljáról egy rajzfűzet, amely igyekszik ébren tartani az emlékezetet. Vele együtt azt a szellemiséget, a „genius loci”-t, amely újra és újra visszatérésre készítet az öregdiákokat. Segít nekik megmártózniuk a múltban, de irányt mutat számukra a jövő felé is.

Felhasznált irodalom

1. A Soproni Lyceum Értesítője V. (1898-1899). In.: A lyceum alkatrészei. A) Főgymnasium; Adatok a főgymnasium 1899/900-iki történetéhez
2. BLASKÓNÉ MAJKÓ Katalin: A Mintarajztanodától a Képzőművészeti Egyetemig (2004.) <http://www.mke.hu/mintarajztanoda/konyv2-01.htm> (2012. március 12.)
3. BARTALNÉ SZÁKOVITS Judit: A soproni Festőterem. Szakdolgozat. NYME, Benedek Elek Pedagógiai Kar, 2008.
4. Békéscsaba : történelmi és kulturális monográfia. (Főszerk. Korniss Géza.) Körösvidék Nyomda, Békéscsaba, 1930.

5. HÜMPFNER Leoné: Bründl Ödön nekrológja. A soproni magyar királyi állami felsőbb leányiskola 36. évi értesítője, 1916/17.
6. Dr. VERBÉNYI (VESZELKA) László: A soproni rajziskola története. (utolsó közlemény); Az ipartörvények hatása és a soproni rajziskola elsorvadása (1873-1909); SOPRONI SZEMLE 1940. IV. évfolyam 1. szám, 4. o. Kiadó: Soproni Városszépítő Egyesület

Jegyzetek

1. Márai Sándor
2. Dr. Verbényi (Veszelka) László: A soproni rajziskola története. (utolsó közlemény); Az ipartörvények hatása és a soproni rajziskola elsorvadása (1873-1909); SOPRONI SZEMLE 1940.IV. évfolyam 1. szám, 4.oldal. Kiadó: Soproni Városszépítő Egyesület
3. Blaskóné Majkó Katalin: A Mintarajztanodától a Képzőművészeti Egyetemig (2004)
4. Az 1890-től már nem volt kötelező a görög nyelv és irodalom tanulása, helyette az ún. görögpótló tárgyakat választhatták a gimnáziumok diákjai, Görögpótló tárgyak: görög írók műveinek fordítása, görög irodalom- és művelődéstörténet és a szabadkézi rajz.
5. Bodóczky István: Személyes beszámoló a Török Pál utcai archívumról. Magyar Iparművészet, 1995/2.
6. Soproni Lyceum Értesítője (Soproni Lyceum, Értesítő 1898-1899)
7. Bründl Ödön nekrológja. A soproni magyar királyi állami felsőbb leányiskola 36. évi értesítője 1916/17.

GOTTSCHLING GYULA

110 ÉVE SZÜLETETT VADONNÉ PERÉNYI IRÉN.

(Győr, 1904. 03. 10. - Szombathely, 1998. 11. 27.)

Vadonné Perényi Irén

A művésznő a Rába és a Duna partját cserélte fel az Ikva és a Rák-patak környékével; a megyeszékhely és a főváros zajosabb életformáját a nyugalmasabb kisvárosi légkörrel. 53 évesen érkezett Sopronba, és 94 évesen örök nyugalomra talált nálunk. Negyven évig küzdött itt a létért, az elismertséget.

Perényi Irén 110 éve született Győr-Moson-Sopron megye székhelyén. 16 éve halt meg az Alpok alján, Szombathelyen. 94. évében hunyt el, 21 évvel később, mint férje. Gyermekáldás nem örvendeztette meg a házaspárt. Testvére, Paula gyermekeivel, de főleg annak kardiológus fiával, Dr. Tarján Jenővel (1935-2013), a Vas Megyei Markusovszky Kórház kardiológus osztályvezető főorvosával tartotta a kapcsolatot. Ő viselte gondját egészségének. Irén azért született, hogy csendes, visszafogott, szerény természetével éljen embertársai között. Alkosson és a megalkotott „kincsekkel”, láttathassa belső énjét, művészi lényének eredményeit átadhassa környezetének. Próbálta Európa-szerte ismertté tenni alkotásait. Festményei, grafikái hazánkon kívül

eljutottak Ausztriába; Németország bajor tartományába; Franciaországba, főleg Párizsba; és az Egyesült Államokba.

A soproni kisváros nyugalmas zsongásába került bele a fővárosból érkezett házaspár, és megpróbáltak beilleszkedni az itt élő képzőművészek életébe. A helyiek befogadták az újonnan érkezetteket.

Miért is kerültek Sopronba? Valószínű a férj édestestvére, Vadon Zoltán ajánlására, aki Sopronban dolgozott a József Attila Nevelőotthonban. Lehet, hogy az ő hatása és kapcsolatai révén döntöttek városunk mellett. (A házaspár zárkózottsága miatt ezt nem lehetett pontosan megtudni.) Magánéletük nem volt nyilvános, bár mindenkit szívesen láttak otthonukban. Érkezésük okára csak most, Irén halála után lehet következtetni a hagyatékából.

1945. május 14-én a Székesfővárosi „Első Igazolóbizottság” 810/I/B. határozatával „igazoltnak” tekintette a rajztanár-művésznőt. Az biztos, hogy 1946-ban a népbíróság avatkozott bele az életébe úgy, hogy férjét elítélték. A férj egyházi, majd katonai múltja és a II. világháború alatti magatartása nem tűnt elfogadhatónak az új politikai környezetben. 1956 után is a politikai rendőrség tette zár alá, Irén így csak „láthatáson” tudta jó ideig a kapcsolatot tartani élete párjával. A férj keservesen szerzett élményekkel szolgáltatta felesége számára a művészi témát.

Valószínű, hogy a fővárosi politikai közeg miatt „menekültek” az ország nyugati részén uralkodó, nyugalmasabb környezetbe; az esetlegesen drágább fővárosi életből az olcsóbb vidéki életkörülmények közé. A művésznőt saját kérésére helyezték át a nyugati végekre. A Győr-Sopron Megyei Tanács Oktatásügyi Osztálya 1957. augusztus 16-tal vette állományba, és Sopronba helyezte. A nyugdíjas korú, bár nyugdíj nélküli férj (*1896) nem volt anyagilag főnyeremény, de mégis támaszt és segítséget jelentett a művésznő életében. A fővárosból érkezett, ismeretlen rajztanárnő-festőművész az ország peremén nagyobb tekintélynek örvendett, mint bárhol másutt. Lakást és állást kapott. Az egyetlen tanári fizetés pedig egy nagyon egyszerű megélhetést biztosított a házaspárnak.

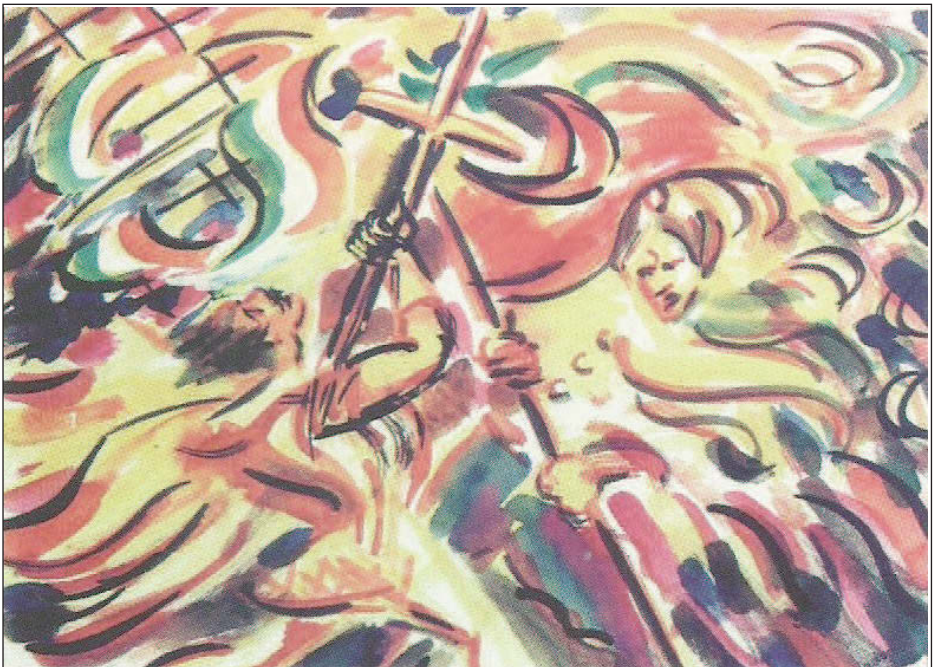
*

Olvasgatva a hagyatéki iratok között, találkoztam a soproni művészek 1945 utáni gondolataival. Ezt felidézve, kevésbé gond az most, mint akkoriban volt. A Soproni Képzőművészeti Kör működése helyett lehetőséget adtak a város képzőművészeti közösségének, a Győr-Sopron megyei Képzőművészeti Egyesület keretében, a Soproni Munkacsoport megalakítására. Az 56-os forradalom és szabadságharc után a kiállítási vendégkönyv megőrizte, hogy a Lackner Kristóf utcában, a volt Törvényszék épületében (a mai Roth Gyula Erdészeti Szakközépiskolában) talált otthonra a munkacsoport kiállítóterme. Az épület nagy tanácsterme is már a művészetet szolgálta. A Soproni Hetek alkalmával Állandó Képtára is nyílt a soproni festőművészeknek ebben az épületben. Itt a terv szerint képeiket állandóan megtekinthette a közönség, félveként cserélhették az alkotók a képeiket. Az őszi, téli, tavaszi, nyári és egyéb tár-

lataikon bemutathatták legújabb alkotásaikat. Ebbe a művészeti környezetbe érkezett Perényi Irén is. Férjével együtt igyekeztek feléleszteni a Soproni Képzőművészek Körének működését, ami ismét függetlenséget biztosított volna a soproniaknak. Ezt igyekeztek megvalósítani az akkor, 1959-ben, együtt gondolkodó művészek is Gáspárdy Sándor titkárságával és Perényi Irén részvételével, az akkori ifjú és idősebb festőgárda közreműködésével. Kutatva a valóság után, az állandó kiállítóterem megvalósulása csak hírlapi reménység maradt.

*

A megélhetéshez a férj, Vadon József szervezése és gazdálkodása révén igyekeztek a megfelelő anyagi háttérrel megteremteni. Élelemre és megélhetésre; a festékre, a vászonra, a papírra, az anyagra és a művészeti élményt nyújtó utazásokra összegyűjteni a pénzt. A városnak köszönetképpen a befogadásért, az újonnan megnyíló házasságkötő terem díszítésére adományoztak egy festményt. A tanácselnök-helyettes aláírásával érkezett a köszönet érte. A gyógyszerellátásukat segítő Szebellédy gyógyszerész vezetői szobájának falába beépítve, beton járólapokra festett városképet ajándékoztak, az új Németországból származó festékanyaggal alkotva meg a művet. Ma is ott díszíti a helyiséget a kép 40x120 cm nagyságban.

Perényi Irén: A csata

Kiállítások sok-sok alkalmát igyekeztek felhasználni, hogy gyönyörködtessék Perényi Irén művészetével a város közönségét. Mindig többes számban kell beszélni Perényi Irén munkásságáról. Mert a Vadon házaspár hölgy tagja készítette a művészeti alkotásokat, de a háttér munkát, az elő- és az utómunkát mindig a férj szolgáltatta. A postai küldeményeket is a férj kezelte. Levelezést a kiadókkal ő folytatott, az újabb lehetőségek felkutatását ő végezte, a tárgyalásokat ő vezette. A baráti és művészi kapcsolatokat ő ápolta. A művésznőnek csak megjelenni, festeni, rajzolni, alkotni kellett. A művészet ihlető közegét megteremtő utazásokat természetesen közösen gondolták ki, de a szervezést Irén élete párja bonyolította. Érdekességként: 1956. október 22-én hangzott el a Kossuth Rádióban a Nándorfehérvár 1456 című hazafias oratórium. A téma megindította művészi fantáziájukat. A férj vette fel a kapcsolatot Tamás Gergely Alajos egyházenész páterrel, az oratórium Budapesten élő szerzőjével. A tőle kölcsönbe kapott lemez többszöri meghallgatásának élményéből egy sorozat festmény készült, és barátság szövődött a zeneszerző-karnaggal. A festményekről és a hozzájuk mellékelte reflexiókról megkérték Tamás Gergely Alajos véleményét, aki a következőket írta: „Irénnek sokkal több sikerült, mint amit el tudsz mondani.” „Erre az ábrázolt szellemanyagra színesebb stílus és színdúsabb szavak a legfontosabb kellékek. Népiebben: szebb tálalással jobb a legjobb ebéd is.” A készülő kiadványról: „A könyv már az első kiadásban teljes képet adjon. Kérdő- és felkiáltójel csak akkor hatásos tényezők, ha kevés van belőlük.” Az eredeti nagy festmények mind gazdára találtak. Az A4-re készült, írással mellékelte példányok csak összekötve egy mintapéldány kötésben maradt fenn, amiről évtizedek múltán készült másolat.

Egy másik eset a nyugat-európai vándorlásaikkal kapcsolatos. A Nyugaton élő, burgenlandi és müncheni ismerősök sorával folytatott levelezés teremtette meg a lehetőséget az utazásra. Az ő segítségükkel kerültek be műveik Párizsban a „Juvisy Salonban”-ban évenként megrendezett nemzetközi festménykiállításra és kötöttek barátságot Lucie Rivel, a Galéria tulajdonossal. Vadon József (+1977) szervezésében Perényi Irén 1965-től 1976-ig hét alkalommal juttatott ki 3-5-2-2-2-1-1 db képet a Paris–Sud Salon International-ba, ahol dicsőség volt együtt szerepelni számos nemzet művészeivel – akiknek több száz képe között ott tündökölt városunk művésznőjének alkotása és képviselte egyedüli magyarként /1965/ hazánkat. Már bekerülni is nehéz volt a rendkívül szigorú zsűri miatt. 1967-ben különös öröm volt számára a kiállítók között lenni. A megtekintésre, közszemlére tett 492 alkotás közül három alkotó nyerte el a „Salon International des Beaux Arts 1967” érmet. Egyikük Vadonné Perényi Irén volt. Ez olyan nemzetközi elismerés, ami csak keveseknek adatik meg az életében. Ennek ellenére 1976-ban, - bár nem éremmel, - de bronz fokozatú oklevéllel tüntették ki egyik csodálatos kompozíciójáért.

Utazások alkalmával a szállásért, az ellátásért művészeti alkotásokkal fizettek. Az eladott képek árát tudták útiköltségre fordítani. József testvére, Pál révén kerültek be a németországi Sinmast festékgyártó üzembe. Az ott gyártott festékanyagot repülőterek kifizetőpályájának csikozására, festésére használták. Ezt az anyagot, megfelelő hígító felhasználásával, alkalmazni tudták a festmények elkészítésénél. Az új anyagra a

„Kunzt-Harz” elnevezést használták. A gyárban gyártott négy különböző színű festékanyag megfelelő keverésével állították elő a sokszínű festékanyagot. A festéket bármilyen alapanyagra tartósan fel lehetett vinni, mert az extrém hőmérsékleti viszonyok között is megőrizte eredeti fényét.

Nagy törést okozott a művésznek életében a férje halála. Ezt az anyagot csak ketten tudták használni. Egyik kevert, a másik festett. A gyors kötés és száradás okából. Ez az együttműködés szakadt meg a férj halálával. A halál után tíz évig nem vett kezébe ecsetet, majd később is nagyon ritkán; őrizve az új festékanyag maradványát és titkát. A titkot, a keverési arányt a férj elvitte a sírba. Ezután csak grafikára mozdultak ujjai. Mintha elfelejtett volna festeni.

A Vadon házaspárnak megadatott a nemzetközi elismerés, de a hazai kevésbé. Megadatott a francia kitüntetés, de a magyar nem. Nem voltak a hatalom kegyeltjei – mondhatnánk. Menedzselték magukat, amennyire tudták. P. Tamás Gergely Alajos (1915-1967) egy soproni látogatása után írta: „A legszebb és állandósult élményem mégis a jelen kultúrtörténete, mely ott általatok rajzolódik. Nem is tudok elég hálás lenni, hogy ebbe az újat alkotó nagy kohóban engem is ötvözésre méltattatok. Bár sikerülne minden vágyatok. Hisz amit akartok, az mind a világ terére méltó. Ti ketten szerencsés ensemble vagytok. Miként a belső hallás az intuíció nagy támasza, sokszor előhírnöke, úgy mozog Irénke körül, fantáziája körül is Józsi; mozog, sőt mozgat, de zöreje nélkül. Ez utóbbi megfizethetetlen, mert így partnersága nem kényszerítő jellegű. Ti ketten olyan természet-jelenség vagytok, olyannyira egy, hogy nem szemlélhető, melyiktek alakít és melyiktek alakul.”

Vadon József bekövetkezett halálával a menedzselés is kettétört. Félelmeivel, alábbhagyott intuíciójával kevesebbet is lehet felmutatni. Megszűnt az inspirációs közege. Azt hiszem, a férje iránti szerelem és szeretet mozgatta 1936-os házasságkötésük óta egész életét és munkásságát. A férj szolgálata adta a művésznőnek a megfelelő érzelmi háttérrel. Kár, hogy a sors mást parancsolt, és megszakadt két művész új, maradandó teremtő közös munkálkodása.

Született 110 éve és meghalt 16 éve. Perényi Irén festőművész és Vadon József „művészeti író”, közös sírban pihenik ki életük fáradtságos küzdelmeit. Sopronban, a Szent Mihály-temető új részében nyugszanak. Rájuk emlékezünk 2014-ben.

NAGY ALPÁR:

SZEKENDY TAMÁS EMLÉKEZETE

Szekendy Tamás

*„Élek s hogy meddig, nem tudom,
meghalok, bár nem akarom,
megyek s egész utam titok...”¹*

1961. február 21-én születtem a soproni Balfi utcában, a Zettl-házban. Szüleim: Szekendy Imre és Galambos Margit. „Ötévesen már felvételiztem a zeneiskolába, de adminisztratív nem lehetett, túl fiatal voltam.” Az ötéves kisfiút nagynénije kísérte aznap, és később is, jó darabig a muzsika falai közé. 1965 ősze óta a földszint 15-ös számú tanteremben előképző és szolfézs osztályokat tanítottam. A nagynénivel, végtelesen szerény, halk szavú volt, csak óráközi szünetben tudtam szót váltani Tomikáról. Előképzőbe nem volt fölvehető, mert oda csak olyan gyerekek jöhettek, akik az általános iskola 1. osztályában tanultak alapfokon írni, olvasni, ismerték alapszinten a számokat is. Nem kellett a kettőt, az iskolai és a zeneiskolai írást-olvasást egyszerre tanulni, éppen a kettő különbözősége miatt. Az előképzőben nagyon más volt ez a művelet. Az ötéves fiúcska beült engedélyemmel a második osztályosok közé, ter-

mésztesen a zeneiskola vezetője, Székely Endre, tudott erről, s hozzájárult ehhez a nem mindennapi esethez, a gyerek képességeire tekintettel. Az első sorban kapott helyet, tudtam vele foglalkozni, formálta, gömbölygette a hangjegyeket vonalra, vonalközökbe, hallgatta a csoport éneklését, és amibe tudott, bekapcsolódott, írás közben olykor szájával csücsörített, fejét a padra fordítva. Ez a tanév játékosan telt el. Számára osztályozás nélkül végződött. Az általános iskola I-VIII. osztályát a Halász utcai iskolában járta 1967-75 között. A szolfézs meg a zongoraórák helyükre kerültek. Markó Lenke és Ferencz Éva biztos kézzel irányították. Tizenhárom évesen rendszeresen orgonált a Szent Mihály-templomban. 1975-től 78-ig a József Attila Gimnázium négy éve következett. Tizennyolc éves korában elvesztette szüleit. Érettségi után a budapesti Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola zongora tanszakán folytatott tanulmányokat. 1980-tól a moszkvai Csajkovszkij Konzervatóriumban miniszteri ösztöndíjjal. Itt szerzett előadóművészi, kamaraművészi, tanári oklevelet 1985-ben. A muzsika számára már akkor a boldogságot, életének „nagyon fontos részét” jelentette.

Hazatérése után a rendszeres koncerttevékenység mellett a győri, majd a szombathelyi zeneművészeti szakközépiskolában tanított, „abszolút hallása és átlagon felüli harmóniaérzéke van” - írta róla többek között az egyik életrajzi enciklopédia (2003, 1108). 1987-től csembalistiként, orgonistaként, fortepiano játékosként a szombathelyi Capella Savaria² régizene együttesben játszott. - Egész napomat a hangszer mellett töltöm, szeretek improvizálni, mert az „alkotás megismeréséhez nyújt nagy segítséget” - nyilatkozta.³ – „Soha nem vagyok elégedett azzal, amit csinállok”, olyan muzsikusszeretnék lenni, aki „saját egyéniségét is megőrizve a nagy zeneszerzőket tudja szolgálni”.

Az 1985-1990 közötti időszakot a tapasztalatszerzés időszakának tartotta. Jobban „otthon” szeretett volna lenni szülővárosa zenei életében, többször szeretett volna fellépni idehaza.

1979. március 18-án, vasárnap, a Soproni Állami Zeneiskola volt növendékei szerepeltek a „Liszt”-ben, telt ház előtt. Előbb a már „beérkezett” művészek álltak dobogóra, utánuk következtek a művésztanárok, tanárképző főiskolások, zeneművészeti szakiskolások, zeneakadémiai hallgatók, közöttük volt Szekendy Tamás is. Évekkel később a moszkvai konzervatórium hallgatójaként adott szólóestet ugyanott.⁴ A rákövetkező esztendő elején⁵ újabb hangversennyel állt a soproniak elé a Csajkovszkij konzervatórium IV. éves hallgatója. Az este bevételét az épülő Nemzeti Színház javára ajánlotta fel. A zongoraestet a József Attila Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézet, a valamikori József Attila Gimnázium szervezte. Szeptember 30-án, vasárnap, a helyi szimfonikusok játszottak a Zenei világnap tiszteletére Dárdai karmesterrel, Szekendy Tamással.⁶ Az 1985. évi zenei világnapon Liszt Magyar fantáziájával tett pontot az ünnepi est végére a szimfonikus zenekar és Szekendy Tamás szólójátéka.⁷ Az ünnepi Lisztévben, a soproniak harmadik „tavaszi fesztiválján”, március 12-én Liszt Ferenc emlékkiállítás nyílt a Lábasházban. A megnyitón a Beregszászi-féle zongorán, a régi hangszer adottságaihoz mérten jól.⁸ Június 5-én, pénteken kezdődtek a Rábaközi napok, aminek keretei között 11-én soproniak is szerepeltek. A Liszt emlékére rendezett hangversenyen a soproni szimfonikus zenekar

egyik műsorszámá Liszt A-dúr zongoraversenye volt Szekendy Tamás szólószerepével. A győri Liszt-hangversenyen, amit tél elején⁹ a városi tanács dísztermében rendeztek győri művészek közreműködésével, fellépett a megyeszékhelyen tanító soproni Szekendy Tamás is, Liszt Rigoletto-parafrázisával.

Az A-dúr zongoraversenyt Sopronban is játszotta a Dárdai Árpád vezényelte Liszt Ferenc Szimfonikus Zenekarral.¹⁰ Az 1989-es ünnepi heteken belül bonyolították le a Régi Zenei Napokat. A Szent Mihály-templomban Szekendy Tamás Albrechtsberger Orgonaversenyét mutatta be a Capella Savaria kíséretével, a Régi Zenei Napok nyitányaként.

1991. VII. 12-én, pénteken délelőtt tartotta tisztújító közgyűlését a Széchenyi Kör a Liszt-központban. Másnap Szekendy Tamás jótékony célú orgonaversenyt adott a Szent Mihály-templomban.¹¹ A Szombathelyi Szimfonikus Zenekar „szép műsorral” fejezte be az 1991/92-es soproni koncertsorozatot; Weber: Oberon-nyitány, Liszt: Esz-dúr zongoraverseny, km. Szekendy Tamás, ráadásul a Desz-dúr consolationt játszotta, Brahms: II. szimfónia (D-dúr, Op. 73.), vezényelt Németh Gyula.¹² November 1-én, vasárnap este a Szent Mihály-templomban Palotai György emlékére szólt a zene¹³, km. a pedagógus énekkar (melynek hosszú évekig vezetője volt), meg a szimfonikus zenekar, vezényelt Dárdai Árpád. Műsoron: a capella-művek, Mozart: Requiem - vendégszólístákkal, orgonán km. Szekendy Tamás. December 14-én a művelődési házban alapítványt hoztak létre a híres Steinway-zongora felújítása céljából.¹⁴ Az eddig összegyűlt pénzekhez, a teljes felújításhoz, még egy millió forintba lenne szükség. A művelődési ház koncerteket szervez a pénz előteremtéséhez. Dalmay Miklós Chopin-estje nyitja meg a sort még karácsony előtt. 1993. március 9-én Ferencz Éva tanárnő volt és jelenlegi növendékei, köztük Szekendy Tamás ajánlották fel segítségüket a Steinway javára.¹⁵ A tanítványok sorát Szekendy Tamás zárta Schumann Carneval c. monumentális darabjával, és ráadásul az „Álmodozás”-t szólaltatta meg. Április 12-én, hétfőn a pedagógus énekkar húsvéti hangversenyén működött közre a Dóm-templomban, J. S. Bach C-dúr toccata, adagio és fuga c. kompozícióját keltette életre. Májusban folytatódott a hangversenysorozat,¹⁶ 4-én, kedden 19 órakor Szekendy Tamás újabb zongoraestjének voltunk hálás publikuma.¹⁷ Műsorán Bach, Beethoven, Szkrjabin, Chopin művei. Liszt Ferenc „két grandiózus kompozíciójával - a Mefisztó-keringővel és a h-moll szonátával – bizonyította be nagyszerű zongorista adottságait”.¹⁸ A Soproni Hírlap június 4-i számában a hetilap munkatársa, Csoba Sándor Szekendy Tamás zongoraművésszel beszélgetett.¹⁹

A soproni Liszt-csoport 1994/95-os programtervezetében szerepelt a soproni fiatal művészek - Szekendy Tamás, Rázó Emőke, Varga Zsuzsa - tavaszi meghívása.²⁰ December 6-án este jótékonyági emlékhangverseny kezdődött a művelődési házban soproni együttesek, hangszeresek közreműködésével. Az ötven évvel ezelőtti bombatámadás emlékére megszólaltak a városi harangok, koszorúztak a város vezetői, polgárai. A hangverseny műsorában Albinoni Adagioját a Fodor Gábor-Szekendy Tamás duó szólaltatta meg szívhez szólóan.²¹ Karácsony első napján zenés szentmise közreműködője volt a Szent Mihály-templomban. Másnap a templom kórusa orgo-

nakiséretes magyar műveket énekelt Rasztovics Ferenc vezényletével, km. Szekendy Tamás. Kiemelkedett Halmos László teljes Karácsonyi miséjének előadása.²²

1995-ben az Óvóképző Főiskola vendége volt, romantikus darabokat interpretált, például h-moll szonáta, két Chopin-mazurka. Abból az alkalomból hívtuk meg, hogy tíz éve szerzett művésztanári, illetve előadóművészi diplomát.

A Soproni Ünnepi Heteken a Szent Mihály-templomban a Capella Savaria Bach-estjén hallottuk, VI. 24-én (szombat) 19,05-kor a Bartók-rádió élőben közvetítette. A pedagógus kórus külföldi útja előtt adott hangversenyén Halmos Erika és Szekendy Tamás vállaltak zongorakísérei szerepkört. Már az első számok „szép reményekre feljogosító kezdetet jelentettek”,²³ vezényelt Dárdai Árpád. A szimfonikus zenekar estjén szintén Dárdai Árpád állt a karmesteri pulpituson. Vivaldi F-dúr fuvola-versenyének Lampert Tünde, Beethoven Esz-dúr zongoraversenyének (Op. 73.) Szekendy Tamás volt a szólistája. Végezetül Schubert „Nagy” C-dúr szimfóniája szólalt meg monumentális hatásokban gazdagon.

A Kisalföldben Valtinyi Gábor újságíró Szekendy Tamással készített beszélgetése jelent meg, beszélgető társa fényképével, alatta a következő mondattal: Szekendy Tamás a kamarazenélést szereti a legjobban.

1996. január 6-án, szombaton, 18 órakor a Budapesti Vonósok léptek föl a Pannonia Med Hotelben. Bach-műveket interpretáltak: h-moll szvit, III., V., VI. brandenburgi verseny. A continuót Szekendy Tamás játszotta.²⁴ Márciusban ünnepi hangversenyt adott a Med Hotel kupolatermében, pénteken délután öt órakor.²⁵

A Vasárnapi muzsika sorozatban május 26-án zongorázott Rázó Emőkével.²⁶ Ferencz Éva tanítványai²⁷ a felújított Steinway ünnepélyes átadásakor megint csak kitettek magukért. Közöttük volt Szekendy Tamás is.²⁸

A következő év márciusában, a tavaszi napok programjában, 20-án Herpay Ágnes (fagott) és Szekendy Tamás (zongora) kamaraestjét hallottuk: Rossini, Bozza, Burness, Weber és mások műveit tűzték műsorra.²⁹ Fellépésük a Pannoniában volt.

A megyei orvosi kamara szervezésében április 23-án ugyanott kulturális est szórakoztatta a közönséget Vers és muzsika címmel. Szekendy Tamás a Kóczán Péter, dr. Kóczán Krisztina, Benyovszky Imre triót kísérte.³⁰ Május első napján Dankó Lajos (hegedű) és Szekendy Tamás (zongora) szonátaestje elégitette ki a Pannoniában összegyűlt közönség zenei igényét.³¹

A Nemzeti Kulturális Alaptól Szekendy és Horváth Marcell csaknem hetvenezer forintot kapott vissza nem térítendő támogatásként pályázat útján.³² Szekendy Tamás hanglemez-kiadási tevékenység támogatása kategóriában CD-lemez megjelentetésére 200 ezer forintot nyert. December 28-án ismét a Vasárnapi muzsikában zongorázott.³³

Az Új Vasárnapi muzsikában - már az 1998-as esztendőben - Fodor Gábor sportbalesete miatt Benyovszky Imre (oboa) és Szekendy Tamás vállalta a beugrást, késő barokk és rokokó szerzők darabjaival.

A balfi Evangélikus-templom 175 éves orgonáját, dr. Kormos Gyula felújítási munkálatai után, az ő játékával vette használatba a balfi gyülekezet, vasárnap délelőtt.

Szeptember 27-én, vasárnap délután 6 órakor orgonaest kezdődött, ahol Muffat, Kerll (Johann Kasper), Fischer, Bach művei szólaltak meg.

Fertőrákos róm. kat. templomának műemlék orgonája is megszólalt szakavatott hozzáértése nyomán (1999), a soproni Erkel Ferenc általános iskola énekkara meghittebbé varázsolta a templomi légkört.³⁴ Szekendy Tamás (orgona) és Winkler Balázs (trombita) koncertje VII. 7-én, szerdán 20 órakor kezdődött a soproni Evangélikus-templomban. Charpentier, Brahms, Händel, Bach művek mellett Soproni József egyik szerzeménye is fölcsendült.³⁵ December 21-én, kedden 18 órai kezdettel a Szent István Római Katolikus Általános Iskola „karácsonyváro egyházzenei áhítatot” tartott a Szent István-templomban. Fellépett az iskola énekkara, a templomi énekkar, Körei Katalin (ének), Szekendy Tamás (orgona).³⁶

Az új esztendőben gyakran volt vendége a Vasárnapi muzsikának. Először január közepén,³⁷ másodszer március 26-án, amikor is a Brahms-ciklus 3. hangversenyét adta.³⁸ Az Evangélikus-templomban április 7-én, pénteken, este 6 órakor Liszt keresztútja (Via crucis) szólalt meg a Soproni Katolikus Konvent és a Concerto Zenei Műhely közös rendezvényén. Közreműködött Szekendy Tamás (orgona), szólót énekelt Koncz András, vezényelt Benyovszky Imre.³⁹ A fertői zeneiskola sikerének tartotta Bertha János igazgató azt a rádiófelvételt, amelyen az iskola egyik jó képességű tanulója, Bella Tünde együtt muzsikált neves művészünkkel. „A koncertet az elmúlt héten hallhatták a Bartók rádió hallgatói.”⁴⁰

2001. február 4-én újra színpadra léptek a Pannoniában Ferencz Éva tanárnő kitűnő „öregdiákjai” a Vasárnapi muzsika sorozatban. ⁴¹ Természetes Szekendy Tamás se maradt ki.⁴² Május 13-án a Dárdai Árpád-Szekendy Tamás kettős játszott a Vasárnapi muzsikában.⁴³ A rendezvény 17 órakor kezdődött a Pannonia Med Hotelben, Liszt- és Goldmark-művek szerepeltek a repertoárban.⁴⁴ Augusztus 29-én, szerdán, este 8 órakor megint Szekendy Tamás volt a Pannonia vendége a Vasárnapi muzsikában; Haydn, Schumann, Liszt szerzeménveivel.⁴⁵

Január 20-án „a zongoristának, organistának is kiváló Szekendy Tamás csembalójátékosként mutatkozott be az érdeklődőknek első ilyen típusú szólóestjén”.⁴⁶

A soproni műgyűjtő, Horváth István féltett kincse a 942. számú Tafelklavier (asztalzongora), mely a bécsi Johann Hühnel műhelyében készült az 1825 és 1835 közötti években, és amelyen akár Beethoven és Schubert is játszhatott. A tanár úr az egyik hétvégén, II. 9-én házi hangversenyt szervezett Szekendy Tamás közreműködésével, aki kortárs zeneszámokat adott elő.⁴⁷ Március 3-án csembaló- és zongoraestet adott az Európa-teremben.⁴⁸ Haydn születésének 270. évfordulóján zenés húsvéti szentmisével emlékeztek a Szent Mihály-templomban.⁴⁹ A Vasárnapi muzsika „historikus koncertek” sorozatában soproni trió, a Benyovszky Imre (oboa), Vályi Csilla (gordonka), Szekendy Tamás (csembaló) felállású Harmonia Antiqua nevű régizene együttes mutatkozott be 17-18. századi műsorral a Pannoniában.⁵⁰ A historikus koncertek soron következő előadása a Vasárnapi muzsikában IV. 23-án volt a korábbi helyszínen. Fellépett: Koncz András (ének), Szekendy Tamás (zongora). Augusztusban, az Esterházy-kastély koncert évadjának programjában a „halhatatlan mester műveiből”

játszott Kalló Zsolt (hegedű), Vályi Csilla (gordonka), Szekendy Tamás (fortepiano) kamaratrió.

Ezt megelőzően Szekendy Tamást többször láttuk-hallottuk a soproni zeneéletben. Május 18-án a Domonkos-templom orgonájáért sorozat 2. rendezvényén orgonált a hangszer javára.⁵¹

Soproni József zeneszerző új kompozíciójának (Sopron dicsérete) bemutatóján, június 8-án is orgonált közreműködőként az Evangélikus templomban.⁵² VII. 27-én, szombaton, 19 órai kezdettel a Capella Savaria koncertezett a fertői kastély zenetermében, szólista: Szekendy Tamás.⁵³

Nem mindenki tudja, hogy a Vasárnapi muzsika 1995-ben indult. Az első előadásakor, január 1-én, Szekendy Tamás muzsikált. 2003-ban a március 31-i, már a 300. rendezvénynek ugyancsak ő volt a vendége.⁵⁴ 2003. május 24-én Sopronban tartották a Fidesz-MPSZ kulturális tagozatának ülését. Szokolay Sándor, Szekendy Tamás, Szarka László, az MTA doktora, Fodor Gábor fuvolaművész is erősítették a tagozatot.⁵⁵ Július elején „Szekendy Tamás rotaryánus zongoraművész Liszt-kompozíciókból összeállított hangversenyét követően került sor az elnöki tisztség átadására a Liszt-centrumban.”⁵⁶ Az Esterházy-kastélyban a Kalló Zsolt (hegedű), Vályi Csilla (gordonka), Szekendy Tamás (fortepiano) alkotta Trio Antiqua adott hangversenyt augusztus elején, pénteken este 7 órai kezdettel. A műsorban Haydn- és Mozart-művek csendültek fel.⁵⁷ A soproni 2003/2004-es hangversenybérletek között olvasható: 2004. február 3-án, kedden 19 órakor kerül sor Pilz János hegedű- és Szekendy Tamás zongoraművész szonátaestjére.⁵⁸ A Perkovátz-ház Daruka-termében december 7-én adventi muzsika szólt délután 5 órai kezdettel Szekendy Tamás, illetve a Varga Jazz Trio közreműködésével.⁵⁹

2004 márciusának legelején soproniak mondták el véleményüket a tavaszi fesztiválról, többek között a Vasárnapi muzsikáról. Fritz Illésné nyugdíjas szívesen látogatja a nevezett rendezvényt, - Szekendy Tamást személyesen ismerem, jó lesz ismét hallgatni játékát - mondja.⁶⁰ Március 14-én, vasárnap, 17 órai kezdettel Szekendy Tamás (csembaló), Fejérvári János és Kóczán Péter (brácsa) játszottak a közönségnek Bach-, Bartók-, Händel-, Hindemith-műveket a Liszt-központban.⁶¹ Advent időszakában újabb Vasárnapi muzsikát rendeztek a Jezsuita-teremben, 12-én, 18 óras kezdettel, Láng Dávid, Tóth Emese, Kóczán Péter, Szekendy Tamás fellépésével.⁶² Fertődön a Pálmaházban bonyolították le az újrólátogatott hangversenyt, Sandra Tsehernitsch német énekesnő szólóestjét.⁶³ A százéves nemzetközi Rotary Club jubileumi emlékülésén az est fényét Szekendy Tamás zongoraművész „különleges játéka” és Dueza Nóra operaénekesnő előadása emelte.⁶⁴

Rauch András emlékére Walter Dezső polgármester ezüst éremsorozattal tüntette ki Jancovics Antal karmestert a 17. században élt jeles soproni muzsikus életének, munkásságának közkinccsé tételéért. - A kitüntetés átadását műsor követte, ahol a Makkos Ágnes vezette pedagógus énekkar, illetve Szekendy Tamás voltak a főszereplők.⁶⁵ Sarkady Sándor 70. születésnapján a Benedek Elek főiskolai kar nagyelőadójában zenés köszöntőt tartottak június 12-én, vasárnap. Fellépett Altorjay

Kinga, Dárdai Árpád, Szekendy Tamás, a Berzsényi líceum vegyeskara. A költővel beszélgetett és a műsort vezette Szokolay Sándor.⁶⁶ A 21. Régi Zenei Napokon június 28-án 20 órától megint csak a Kalló Zsolt, Vályi Csilla, Szekendy Tamás felállású Trio Antiqua muzsikált a Liszt-központban.⁶⁷ A Fidelissima kórus advent utolsó vasárnapján este 6 óras kezdettel adta évváró hangversenyét a Szent Mihály-templomban Arany János vezényletével, Szekendy Tamás közreműködésével.⁶⁸

2006. február 19-én 17 órától Szekendy Tamás „neves zongoraművész” és Fodor Gábor „népszerű fuvolaművész” közös hangversenyét hallottuk a Vasárnapi muzsikában Carneval címmel. Schumann művei mellett Michael Haydn darabjai csendültek föl. Belépőjegyeket 800 forintért lehetett kapni.⁶⁹ Ivan Zajc Zrínyi Miklósról szóló történelmi opera-keresztmetszetének soproni ősbemutatója május 20-án, szombaton 18 órakor volt a Pannonia Med Hotelben. Neves énekművészek társaságában zongorán közreműködött Szekendy Tamás.⁷⁰ Július 29-én Bartók-emlékdíjat adtak át a fertői kastélynak. Az ünnepélyes átadást hangverseny követte.⁷¹

A fénykép alatti szöveg: „Szédelyi Judit (balról a második) az Authentic Quartett és Szekendy Tamás koncertjét beszéli át a művészekkel. Ma este az Erdődy Kamarazenekar ad ünnepi hangversenyt.” Július 30-án, vasárnap 20 óras kezdettel a Liszt-fesztivál utolsó napjának utolsó rendezvénye volt a Szent Mihály-templomban: Szekendy Tamás orgonaestje.⁷²

A 2007-es 29. Régi Zenei Napokat június utolsó hetében tartották.⁷³ 26-án, kedden, 20 órakor Nádori Márta és Szekendy Tamás koncerteztek a harkai Evangélikus-templomban Bach, C. Ph. M. Bach, Händel, Fux, Kerl, Muffat műveiből válogatva. Tíz nappal korábban, június 16-án, szombaton - már a SÜH keretében - 18 órakor kezdődött az Erdészeti Múzeumban a Kórus Spontanusz barokk estje, Szekendy Tamás (csemláló) közreműködésével.⁷⁴ Augusztus 10-én és 11-én Michael Haydn műveket tolmácsoltak a művészek: Zádori Mária (szoprán), és a korhű hangszereken játszó Trio Antiqua (Kalló Zsolt - hegedű, Vályi Csilla – gordonka, Szekendy Tamás - orgona, csemláló, fortepiano).⁷⁵ Augusztus 26-án, vasárnap 19 órakor a Kékfrankos nyár keretében került sor a Pannonia Európa-termében Kóczán Péter (brácsa) és Szekendy Tamás (zongora) kamaraestje.⁷⁶

2008. április 6-án, vasárnap a „Liszt”-ben a Wespa-vonósnégyes, Firtl Mátyás (klarinét), Kalló Zsolt (hegedű), Szekendy Tamás (zongora) szerepelt az úgynevezett 38-s koncertek 2. rendezvényén.⁷⁷ Június 25-én, szerdán 20 órakor a Liszt-központban az Authentic Kvartett Haydn, Mozart, Zmeskall darabokat játszott.⁷⁸ Július 25-én, pénteken Szekendy Tamás Liszt Transzcendens etűdjeit interpretálta a Pannoniában.⁷⁹ 29-én Gosztonyi Miklós, a Kisalföld újságírója, a művész közeli terveiről írt.⁸⁰ Augusztus 19-én, a határnyitás 19. évfordulóján a hagyományos Európa-koncertet Jandó Jenő zongoraművész játéka gazdagította, 20-án a Szent István-templom ünnepi szentmiséjén Pitti Katalin és Szekendy Tamás vállaltak fellépést.⁸¹ A Soproni Nemzetközi Zenei Tábor augusztus 17-én, vasárnap 19 órakor kezdődő templomi⁸² hangversenyének is Szekendy volt az egyik közreműködője a Szent Mihály-templomban.⁸³ A Liszt-fesztivál egyik legnagyobb sikerének a Szekendy-zongoraestet mondhatjuk. Orgonált a

plébá-niatemplom szeptember 28-i búcsúján, illetve 29-én celebrált ünnepi szentmiséjén. Fellépett a Lövő Község Baráti Társaság első adventi gyertyagyújtására szervezett kulturális programjában.⁸⁴ December 7-én, advent 2. vasárnapján gregorián rekviemet énekeltek a Szent Mihály-templomban, a fél tízkor kezdődő szentmisén közreműködött a Fidelissima férfikara és Szekendy Tamás (orgona).⁸⁵ „A Fidelissimadíjjal kitüntetett soproni zongoraművész, Szekendy Tamás a Haydn-év alkalmából Haydn-hanglemezfelvételt tervez a Capella Savariával.”⁸⁶ Közismerten „a soproni zeneélet egyik reprezentáns alakja”, „a Capella Savaria együttes tagjaként számos hanglemezfelvételt készített, s nemrég a Magyar Rádió Márványtermében adott koncertjét a Bartók adó élőben sugározta. Sopronban legközelebb tavasszal hallhatjuk orgonálni, és Liszt-hangversennyel is megörvendeztetni a zenerajongókat.” (Részlet a Kisalföldből) „Ajándéknak tekintem az állandó lehetőségeket, hogy a Pannoniában a Bösendorferen játszunk, a Szent György-templom historikus orgonáján zenéljek, amely Közép-Európa legrégebbi barokk orgonája, vagy épp a fertői Esterházy-kastély fortepiánóján” - nyilatkozta ugyanott. - Haydn halálának 200. évfordulóján hanglemezfelvételt készítünk „eredeti hangzásvilágot idéző hangszerekkel”.

Július 17-én, pénteken este 7 órai kezdettel Magyarország legrégebbi működő orgonáján játszott.⁸⁷ A fertői Alapfokú Művészetoktatási Intézmény (zeneiskola) a napokban elkészítette második CD-jét, amelyen furulyaműveket szólaltatnak meg a legjobb tanulók az ő kíséretében.⁸⁸

2010. május 23-án, vasárnap 18 órai kezdettel a szimfonikus zenekar játszott Bach, Beethoven, Weiner műveiből, Pilz János és Szekendy Tamás közreműködésével, Dárdai Árpád vezényletével Lomoschitz Pál tanár úr emlékére.⁸⁹ Mit jelent soproninak lenni? A Helyi Téma közkedvelt hetenkénti sorozatának kérdőjeles címére július 7-én Szekendy Tamás, „a magyar zenei élet egyik legsokoldalúbb egyénisége” válaszolt.⁹⁰ A zeneiskola (hivatalos nevén a Horváth József Alapfokú Művészetoktatási Intézmény) szép példáját adta a művészetek - festészeti kiállítás, szólóest, hangverseny, néptánc - együttes ápolásának, amikor nevéből is következően kiállítás megnyitását követően otthont adott Kalló Zsolt (hegedű) szólóestjének Szekendy Tamás zongorakíséretével.⁹¹

Újév napján este 6-kor szimfonikus hangverseny kezdődött a művelődési házban. A soproni zenekart Dárdai Árpád vezényelte, közreműködött Szekendy Tamás.⁹² A Helyi Téma egyik áprilisi számában Ferencz Éva tanárnőt kérdezte Pluzsik Tamás: Mit jelent soproninak lenni?⁹³ Válaszában egykori tanítványáról is szép szavakat mondott: „Szekendy Tamás tehetsége, szerénysége, kedves lénye és nem utolsósorban zenei alázata mindenki számára példaértékű lehet.” Augusztusban „nagyszabású ökumenikus vallási fesztivál színhelye volt a bánfalvi pálos-karmelita kolostor”. Megnyitását, 12-én, pénteken 8 órakor Szekendy Tamás orgonált.⁹⁴

2012. február 14-én, kedden a helyi szimfonikusok játszottak Kocsis-Holper Zoltán vezényletével Corelli, Weber, Chopin műveket. Wagner Csaba és Szekendy Tamás szólóztak.⁹⁵ Március 21-én, szerdán 18 órakor a Koraesti hangversenyek 3. előadásán Liszt, Schubert szerzemények (Vándorévek, Pisztráng-ötös) hangzottak el Szekendy Tamás és a Wespa-vonósnégyes előadásában.⁹⁶

Október 27-én este „In memoriam” címmel jubileumi rendezvényre került sor a Liszt-központban. A Liszt Ferenc Társaság Soproni Csoportja kezdeményezte a közelmúltban meghalt helybeli muzikusok emlékére. Fellépett Szekendy Tamás és Kuzsner Péter (zongora), Wagner Csaba (klarinét) és Kóczán Péter (brácsa).⁹⁷

2014. január 24-én, pénteken „rövid szenvedés után” elhunyt, 52 évet élt.⁹⁸ Szentmisével egybekötött búcsúztatása (gyászszertartása) január 31-én, pénteken volt a Szent Mihály-templomban. Anyósa és a rokonok nevében felesége, Kelemen Erzsébet mondott köszönetet azoknak, akik temetésén részt vettek, gyászukban osztoztak.⁹⁹

Nem felejtünk. Nyugodj békében!

Jegyzetek

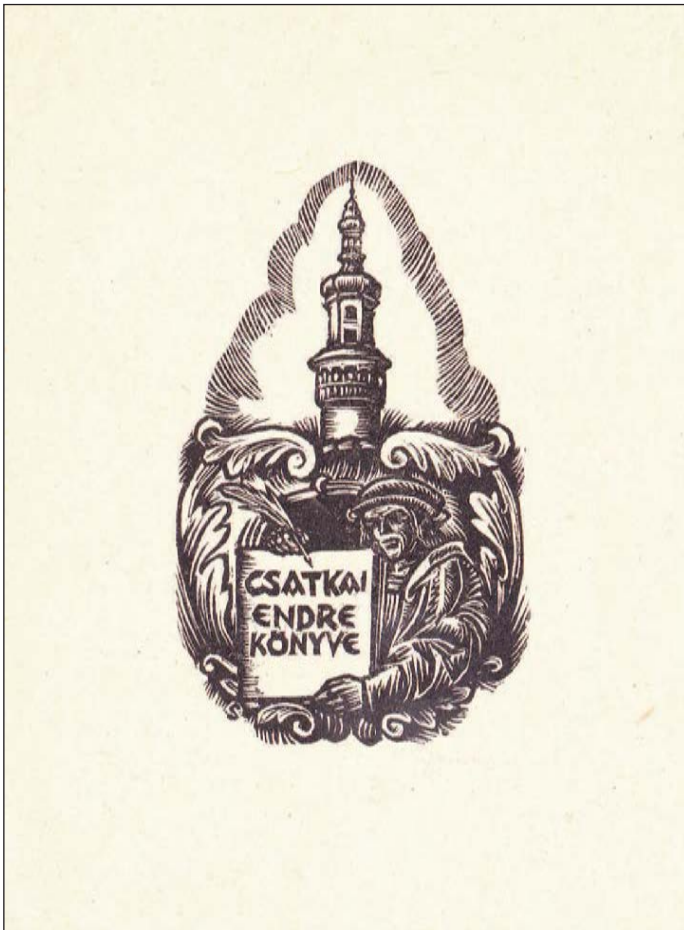
1. Martinus, Magister német költő, XV. század vége. Szabó Lőrinc fordítása.
2. A Capella Savaria autentikus hangszereken játszó barokk kamarazenekar 1981-ben alakult Szombathelyen. A régizene fesztiválok elmaradhatatlan résztvevője itthon és külföldön. Gyakran hallható rádió és televízió műsorokban. 1991-ben Liszt-díjjal tüntették ki. Az alapító Németh Pál után 1999-től Kalló Zsolt az együttes művészeti vezetője. Huszonhét európai országban, Észak- és Dél-Amerikában hangversenyeztek, több mint 60 hanglemefelvételt készítettek.
3. Molière szerint a rögtönzés a szellemi képesség próbaköve.
4. Önálló estjének időpontja: 1983. január 25. (kedd), Kisalföld február 1., kedd, 5. Szekendy Tamás zongoraestje (Halmos Erika), Soproni Műsor 1983. január. 3. Műsor: Bach: Olasz koncert, J. Haydn: D-dúr szonáta, Ravel: A víz játéka, Chopin: C-dúr etűd, Schumann: A begg-variációk, Liszt: Mefisztó-keringő.
5. 1984. február 14. kedd, 5. A Nemzeti Színház javára: Szekendy Tamás zongoraestje (Halmos Erika), Műsor: Beethoven: F-dúr szonáta (az Op. 10-es sorozatból), Schubert: f-moll és B-dúr impromptu (a 2. impromptu-sorozatból), Chopin: g-moll ballada, Viharetűd, Gesz-dúr etűd, b-moll scherzo, Debussy: Három prelűd (A delphi táncosnők, A lenhajú lány, Minsztrelek).
6. Szeptember 29. szombat, 12. Soproni szüret.
7. A nagy sikerű, telt házú hangverseny bevételét a szereplők a jubileumi Liszt-évben (1986) a Storno-ház Fő tere néző homlokzatán elhelyezett Liszt-emléktáblára fordították.
8. Március 12. szerda, 1. Ma délután a Lábasházban megkezdődnek a soproni tavaszi napok, március 18. kedd, 5. Kettős évforduló / Liszt Ferenc-kiállítás a soproni Lábasházban (M.T.)
9. November 19. szerda, 5. Hangverseny Liszt Ferenc emlékére - fényképpel - november 26. szerda, 5. Ünnepi órában / Liszt-emlékverseny Győrött (Kóbor László)
10. 1989. február 13. hétfő, Kisalföld február 10. péntek, 14. Hírek. Klasszikus est, Soproni Hírlap február 17. péntek, 8. Báli sokadalom a hangversenyteremben / Soproni Szimfonikusok feltámadása – Surbán (= Frang Gizella), Kisalföld február 22. szerda, 8. Hírek. Koncert.
11. Soproni Hírlap július 12. péntek, 3. A Széchenyi Kör közgyűlése / Tanulnak-e a legnagyobbtól? - ha Megjegyzés: az újságíró Környei Attila múzeumigazgatóval, a Kör titkárával beszélgett.
12. Kisalföld 1992. február 18. kedd, Weber-, Liszt-, Brahms-művekkel Záróhangverseny Sopronban - Nagy Alpár -
13. Uo. október 30. péntek, 24. Ünnepi hangverseny Palotai György emlékére, Soproni Hírlap november 6. péntek, 7. - fényképalírás -
14. Kisalföld december 15. kedd, 7. Steinway 270470 / Sajtótájékoztató a zongoráról M.A. (= Módos Anikó)
15. Kisalföld 1993. március 4. csüt., 6. A művészet forrása / „Fáradtság nélkül nincs eredmény...” - Nagy Alpár, Uo. március 5. péntek, 6. Jótékony célú hangverseny, Uo. március 17. szerda, 6. „A szeretet és jószág himnusza ez” / Tanítványok a Steinway-alapítványért - Nagy Alpár -
16. Kisalföld május 3. hétfő, 6. Folytatódik a hangversenysorozat – N.A.

17. Steinway 270470 Alapítvány hangversenye: Szekendy Tamás zongoraestje a művelődési házban.
18. Lásd még Kisalföld május 10. hétfő, 6. Új oldaláról mutatkozott be / Szekendy Tamás jótékonyági koncertje - N.A. A fiatal művész Liszt, Haydn, Mozart stílusában rögtönzött! Műsorszámok: Bach: Cisz-dúr preludium és fuga (Das Wohltemperiertes Clavier II. köt.), Beethoven: Fisz-dúr szonáta (Op. 78.), Szkrjabin: Fisz-dúr poéma, Chopin: Barcarola, Liszt: Mefisztókeringő, h-moll Szonáta.
19. „A zene forrása vigasztalásnak és örömmek...”
20. Kisalföld július 29. péntek, 6. A soproni Liszt-csoport rendezvényei - Nagy Alpár
21. Az önkéntes adományokból a Családsegítő Intézetet meg az idősek karácsonyát támogatták. Emlékezetem szerint Szekendy J. S. Bach c-dúr toccatáját is játszotta. Lásd: Kisalföld december 5. hétfő, 6. Jótékonyági hangverseny a bombázás évfordulóján / A második világháború áldozataira emlékeznek, Kisalföld december 8. csüt., 7. Főhajtás a légítámadás áldozatai előtt / Muzsikával emlékeztek - Nagy Alpár - - fényképpel - aláírás: Molnár László, a szemtanú.
22. Kisalföld december 23. péntek, 6. Hagyományok és új törekvések / Halmos: Karácsonyi mise - Nagy Alpár
23. Műsor: Pater Noster (részlet a Krisztus oratóriumból, a cappella), Karai: Alleluja, Bartók: Négy szlovák népdal, Kodály: Csendes mise.
24. 1996. Kisalföld január 5. péntek, 6. Bach-hangverseny a Pannoniában, lásd még: Uo. január 11. csüt., 6. A vonósok koncertjéhez (Szász Györgyné hallgatói észrevétele), Szekendy Tamás „könyved, bravúros játékáról” írt a soproni zenekedvelő.
25. Kisalföld március 14. csüt., 7. Verssel, prózával közreműködött Albert Erzsébet és Hirschl Zsuzsanna.
26. Kisalföld május 25. szombat, 6. Lásd még: Zenesarok, műsor: Bartók: Két román tánc, Liszt: Rigoletto koncertparafrázis, Muszorgszkij: Egy kiállítás képei (A Scabiantia Rézfűvös együttes helyett ugrottak be. Mai Sopronvármegye június 7. péntek, 2.)
27. Mai Sopronvármegye június 14. péntek, 11. „A szépet, a jót akarjuk!” / Ismét remekeltek a „tanítványok” - Nagy Alpár
28. Műsorszámai: Rigoletto-parafrázis, Vukán György: Két bagatell (Horváth Marcell, klarinét), Egy kiállítás képei (kezdő képek), M. Kecskés András pantomim.
29. 1997. Kisalföld március 26. szerda, 6. A tavaszi napok programja.
30. Április 23. szerda, 6. Jó szívvel, szép verssel, muzsikával.
31. Április 30. szerda, 6. Komolyzenei est.
32. Július 31. csüt., 6. Zenei pályázat nyertesei / Lemezkiadás és versenyrésztétel.
33. December 27. szombat, 6. T.M. (- Török Magdolna) A következő műsorszámokat játszotta: Mozart: B-dúr, D-dúr szonáta, Beethoven: Eroica-variációk, Liszt: A koncertetűdők (La leggierezza, f-moll, Un sospiro, Desz-dúr, Erdősongás, Manók tánca.
34. Johann Kaspar Kerll (1627-1693): Magnificat (teljes címén: Modulatío organica super Magnificat).
35. 1999. Nyugati Kapu július 2. péntek, 7. Koncert, lásd még: Barokk muzsika orgonára és trombitára – fényképpel – (a két előadóművész) Műsoron: Purcell: D-dúr szvit, Nicolaus Bruhns: Orgonaprelúdium, Albinoni: Koncert, Bach: e-moll preludium és fuga, Purcell: A királynő bánata (részlet a Dido és Aeneasból), Bach: Három preludium trombita-orgona átiratban, d-moll orgonafuga (átirat egy olasz versenyműből), Soproni József: Trombitás finálé (orgonaminiatúr), Händel: Két trombita-orgona mű.
36. Kisalföld december 10. hétfő, 6. Karácsonyváro áhítat.
37. 2000. Kisalföld január 13. csüt., 6., Nyugati Kapu 2000. január 14. péntek, 5. Hírek.
38. Nyugati Kapu március 24. péntek, 5. Hírek, Kisalföld március 25. szombat, 6.
39. Kisalföld április 5. szerda, 6. Liszt keresztútja.
40. Uo. április 6. csüt., 7. Haydn nyomdokain V.ZS.
41. Dallos Erika (a Magyar Állami Operaház korrepetitora) Horváth Renáta és Rázó Emőke (a helyi zeneiskola tanárai), Kuzsner Péter és Varga Zsuzsa Bécsben folytatnak felsőfokú zenei tanulmányokat) - Nyugati Kapu február 2. péntek, 3. Fiatal soproni muzsikusok koncertje - Nagy Alpár -, Nyugati Kapu február 16. péntek, 12.
42. „A szombathelyi zenei élet prominens személyisége” Chopinprelűdöt játszott. Megjegyzés: Szombathelyen tanított, a Capella Savariában muzsikált, de aktív szereplője volt szülővárosa zenei életének is. Hatan a kilences tanteremből / Fiatal muzsikusok koncertje - Nagy Alpár - Lásd a 41. sz. jegyzetben!

43. Kisalföld április 28. szombat, 10. Kulturális ajánlat.
44. Uo. május 15. kedd, 1., 7. Vasárnapi muzsika - Gosztonyi Miklós Nyugati Kapu május 18. péntek, 1. Ízelítő Goldmark zenéjéből / A közönség kedvezően fogadta a vállalkozást. Műsoron volt (négykezesek) Scherzo. (Op. 19.) Részlet A házi tücsök c. operából, Itáliában (Op. 49), Részlet a Sába királynője c. opera I. felvonásából (Szulamit áriája), Ifjúságom napjaiból (Op. 53), - ráadás: Rigoletto-parafrázis (Szekendy)
45. Kisalföld augusztus 24. péntek, 6. Szekendy Tamás koncertje, Nyugati Kapu szeptember 14. péntek, 15. Augusztusi karnevál Szekendy Tamással - Nagy Alpár - (a 40 éves Szekendy Tamás fényképével!, Trajer Bea felvétele) Műsor: J. Haydn: Fantázia (C), Arietta tizenkét variációval, Adagio (G), Schumann: Carneval (Op. 9.) - húsz jelenet - Liszt: Rigoletto-parafrázis (1859)
46. Nyugati Kapu (Soproni Napló) 2002.február 1. péntek, 10. Zenei krónika / Históriás koncertek 1. / Szekendy, a csembaloművész. - fényképpel - (Csembalón játszó Szekendy Tamás) - Nagy Alpár - Uo. február 8. péntek, 10. Zenei krónika / Históriás koncertek 2. / Szekendy, a csembaloművész - Nagy Alpár - A húsz éve régi zenét játszó Capella Savaria csemballistája, mind zenekari tagként, mind billentyűs szólolistaként a zenekar legnagyobb nyeresége az új időkben. Több mint 10 esztendeje foglalkozik a „historikus előadói praxissal”.
47. Nyugati Kapu (Soproni Napló) március 1. péntek, 6. Hírek. Vasárnapi muzsika, Kisalföld március 1. péntek; Kulturális ajánlat / Vasárnapi muzsika. - A koncerten elhangoztak Bakfark, Farkas, Diruta, Bach csembaloművei, J. Haydn, Liszt, Kodály, Bartók zongoradarabjai. Lásd még: Zenei krónika / Ez jó mulatság, férfimunka volt! Szekendy-koncert az Európa-teremben - Nagy Alpár - a művész fényképével -, Részletes műsor: Frantisek Xaver Dusek: G-dúr, J. Haydn: F-dúr szonáta, Chopin: Asz-dúr polonéz, Dvořák: Sziluett, Liszt: Velence és Nápoly (1859): Gondoliéra, Canzone, Tarantella, Kodály: Székely keserves (Hét zongoradarab 2. szám), Bartók: Tizenöt magyar parasztdal (4. dalfűzér, 7-15.)
48. Kisalföld április 2. kedd, 7. Zenés húsvéti szentmise - fényképpel - Km. a templom ének- és zenekara, vezényel Benyovszky Imre, Szekendy Tamás (orgona).
49. Nyugati Kapu (Soproni Napló) április 5. péntek, 6. Régi zene szólt / A vendég: Vashegyi György - Nagy Alpár - A Harmonia Antiqua műsora: Telemann: g-moll partita (1716), J. S. Bach: D-dúr szonáta, a-moll, g-moll Angol szvit, Telemann: g-moll szonáta (1733).
50. Tavasz Schubertiáda az Ősz utcában - fényképpel - G.M. (Megjegyzés: Szekendy Tamás II. 9-én próbálta ki a felújított asztalzongorát.)
51. Nyugati Kapu (Soproni Napló) május 17. péntek, 6., Kisalföld május 17. péntek, 6. Kulturális ajánlat / A Domonkos-templom orgonájáért.
52. Kisalföld május 31. Laudatio Scarbantiae / Sopron dicsérete. SopronPress június 4. kedd, VI. Heti aktuális, Kisalföld június 4. kedd. 6. Közérdekű információk / Sopron himnuszának ősbemutatója, Kisalföld június 10. hétfő, 1., 7. Himnusz Sopronhoz - Gosztonyi M.
53. Kisalföld július 19. péntek, 6. Kulturális ajánló / Hangversenyek Fertődön.
54. Kisalföld 2003. március 31. hétfő, 6. Vasárnapi muzsika: jubileumi előadás - fényképpel - T.A.
55. Kisalföld május 23. péntek, 6. G. M. Megjegyzés: a tagozat vezetője Pálinskás József volt, egykori oktatási miniszter.
56. Kisalföld július 4. péntek, 6. Összefogás Liszt szülőházáért. - Gosztonyi Miklós Megjegyzés: Perkovátz Tamás leköszönő elnök után Hillebrand Imre kapott bizalmat.
57. Kisalföld július 30. szerda, 7. Műsorváltozás.
58. Kisalföld október 21. kedd, 6. Soproni hangversenyberlet, Kisalföld 2004. február 3. kedd, Heti aktuális / Szonátaest. Lásd a Pro Kultura Sopron Kht. összesített hangversenyprogramjában! A szonátaest műsora: Beethoven: Kreutzer-szonáta, Debussy: Szonáta hegedűre és zongorára, Bartók: I. Rapszódia.
59. Kisalföld december 6. szombat, 6. Közérdekű hírek / Adventi hangverseny.
60. Kisalföld 2004. március 1. hétfő, 6. Holnap kezdődik a fesztivál - Gosztonyi Miklós
61. Kisalföld március 13. szombat, 6. Közérdekű / Vasárnapi muzsika.
62. Kisalföld december 10. péntek, 6. Közérdekű hírek / Vasárnapi muzsika.
63. Kisalföld 2005. január 7. péntek, 1., 5. - Szabadhegyi Uo. Meghívó. - A műsorban Schumann, Csajkovszkij, Brahms, Dvořák, Vigh Rudolf, Szervánszky Endre, Csenki Imre, Bizet művei szerepeltek.
64. SopronPress március 1. kedd, 2. Százéves a nemzetközi Rotary Club.
65. Kisalföld május 30. hétfő, 6. Kitüntették Jancsovics Antalt.

66. Kisalföld június 11. szombat, 6. Zenés köszöntő.
67. SopronPress június 21. kedd, 8. Programajánló, Uo. június 28. kedd, 6. Programajánló / Régi Zenei Napok.
68. Kisalföld 2005. december 21. szerda, 5. Sopron / A Fidelissima hangversenye G. M.
69. SopronPress 2006. február 7. kedd, Programajánló, Uo. február 14. kedd, 4. Programajánló / Vasárnapi muzsika / Carneval
70. Kisalföld május 19. péntek, 6. Közérdekű hírek / Zrínyi-opera soproni ősbemutatója.
71. Kisalföld július 29. szombat, 1., 6. Fertőd: Ma adják át ünnepi koncert keretében az elismerést / Bartók-emlékdíj a kastélynak - fényképpel - Gosztonyi (Foto G. M.)
72. Lásd a fesztivál magyar, német nyelvű programját! Magyar Nemzet július 14. péntek, 15. Liszt-fesztivál Sopronban és Ausztriában.
73. Kisalföld 2007. május 30. szerda, 4., június 20. szerda, 13. Légyott extra / 23. Régi Zenei Napok.
74. Kisalföld június 15. péntek, 8. Napi programajánló / Hétfégi SÜH-programok / Barokk est.
75. SopronPress augusztus 7. kedd, 4. Programajánló / Kulturális kínálat / Haydn-hétfégék Eszterháznál.
76. Kisalföld augusztus 24. péntek, 8. Napi programajánló / Kamaraest.
77. Műsorszámok: Bartók: 15 magyar parasztdal, Kontrasztok, Borogyin: II. vonósnégyes, Bernstein: West Side story-szvit. Lásd: Kisalföld 2008. április 2. szerda, 13.
78. Lásd a 2008. évi SÜH programfüzet 8. oldalán! Napi programajánló / Régi Zenei Napok, Sopron.
79. Kisalföld július 18. péntek, 9. Kezdődik a Liszt Fesztivál / Programajánló / Szekendy Liszt-koncertje - Gosztonyi Miklós (Megjegyzés: A 2008-as Liszt-fesztivált július 18-31 között rendezték.)
80. Kisalföld július 29. kedd, 7. Szekendy ismét szólólemezzel készül - fényképpel - A fénykép alatti szöveg: Szekendy Tamás a BW Pannonia Med Hotelben koncertje próbáján. Napjainak legnagyobb részét aktív zenéléssel tölti. Lásd még a Liszt Fesztivál Programfüzetében!
81. Helyi Téma július 30. szerda, 9. Színpompás emlékezés a páneuropai piknikre - fényképpel - (Szekendy Tamás portréjával) H. F. Uo. augusztus 13. szerda, 8.
82. Helyi Téma augusztus 6. szerda, 9. Sopronban egyeztet a világ / Liszthez méltó fesztivál - fényképpel - (Szekendy Tamás portréjával) H. F.
83. Lásd a rendezvény részletes Programfüzetét és Sopron város ünnepi programjait!
84. Minden lövőt várnak a gyertyagyújtásra.
85. Kisalföld december 6. szombat, 8. Napi programajánló / Gregorián rekviem.
86. Kisalföld 2009. február 12. csüt., 7. Szekendy Tamás hanglezemzfelvétellel készül - fényképpel - Alatta: Szekendy Tamás legközelebb tavasszal ad orgona- és zongorakoncertet Sopronban. (Megjegyzés: Fidelissima-díjjal a soproni közgyűlés tüntette ki.)
87. Kisalföld július 16. csüt., 6. Napi programajánló / Szekendy-koncert.
88. Kisalföld október 1. csüt., 7. Pénz befolyásolta művészeti oktatás.
89. Helyi Téma 2010. május 19. szerda, 7., 9. Lomositz Pál (1910-2007) emlékére. Lásd még: Kisalföld május 19. szerda, 11. Légyott.
90. Helyi Téma július 7. 6. Aki válaszol: Szekendy Tamás - Pluzsik Tamás - Szekendy Tamás fényképével - (Aláírás: „Inspirál az alkotó munkára, hogy a belváros egyik házában Liszt Ferenc, a másikban pedig Josef Haydn koncertezett, élt és alkotott.”) Megjegyzés: 2010-ben az Eszterházy Pál Alapítvány elismeréseként az Esterházy Pál-díjat vette át!
91. Helyi Téma december 1. szerda, 6. Művészetek egymásra találásának három napja a zeneiskolában - B. Tóth Éva - fényképpel -, alatta: Kalló Zsolt hegedűművész és Szekendy Tamás zongoraművész.
92. Kisalföld december 31. péntek, 3. Szilveszter: estétől hajnalig tartó mulatságok.
93. Kisalföld 2011. április 13. szerda, 6. - fényképpel -
94. Kisalföld augusztus 11. csüt., 6. Mária mennybemenetelét ünnepli a fesztivál.
95. Soproni Téma 2012. január 25. szerda, 12. (Február havi kulturális programajánló), Uo. február 8. szerda, 7., Kisalföld február 13. hétfő, 6. Rendhagyó hangverseny (Megjegyzés: Wagner Csaba Weber-klarinetversenyt, Szekendy Tamás Chopin-zongoraversenyt játszott.)
96. Soproni Téma március 14. szerda, 7., Kisalföld március 21. szerda, 7. (Megjegyzés: Szekendy Tamás helyébe Fejérvári Zoltán ugrott be!)
97. Soproni Téma október 24. szerda, 10. Soproni muzsikusok emlékére.

98. Kisalföld 2014. január 27. hétfő, 6. Elhunyt Szekendy Tamás zongoraművész, Soproni Téma január 29. szerda, 1. Elhunyt Szekendy Tamás - fényképpel - (Súlyos veszteség érte Sopron zenei életét. Életének 53. évében elhunyt Szekendy Tamás...), Soproni Téma január 29. szerda, 7. In memoriam Szekendy Tamás, Kisalföld január 29. szerda, 17. Gyász hírek.
99. Kisalföld február 4. kedd, 17. Gyász hírek.

Sterbenz Károly: Csatkai Endre könyve

Borsodi Zsuzsa: Kékbe öltözve

JEGYZET

LENDVAY ISTVÁN/

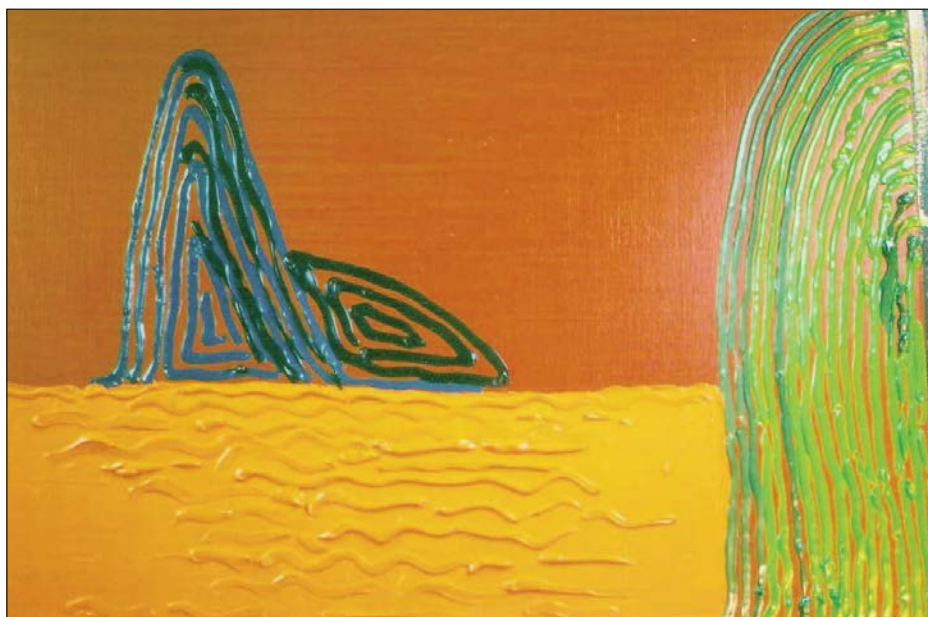
ÚJ HAZÁBAN – RÉGI SZÍVVEL

(Pillanatképek életemből: 1956-2014)

A határ átlépése után 1956-ban a Vöröskereszt vonattal szállította a menekülőket Ausztriából Belgiumba, az ostendi kikötőbe, hogy átkelhessünk az angol csatornán.

Amikor a vonat megállt, valaki minden esetben borzasztó hangosan megkérdezte, hogy hol vagyunk. A válasz hasonlóképpen ordító hangon érkezett: „Ausgang” - Csend. Nevetés nélkül vártuk az indulást az Auseane-ból a következő Ausgang-ig,

A belgiumi ostendi tengeri kikötőből egy teherszállító hajó meglehetősen hullámzó vizén érkezett meg Anglia partjaihoz, a doveri kikötőbe. - Dover fehér sziklásodái valósággal ámulatba ejtettek, mivel én, a kisalföldi gyerek, soha nem láttam még sziklákat.

Lendvai István: Csendes tenger

A doveri hajóállomáson a kiszállás előtt a fedélzetet erősnyomású vízszugárral lemosták, különben valószínűleg több lábtörés is lett volna a sok bezabált, de visszaokádott kaja miatt. Emlékezem, hogy több honfitársunk csak ült, ült a hányásokban és egyre folytatta az okádást. Sirályok nem mutatkoztak, talán azért, mert a fedélzet túl piszkos volt.

Doverből ismét vonattal vittek bennünket egy katonavárosba, Aldersnotba. Megérkezésünk után még az első napon elválasztottak mindenkit a feleségétől, s az asszonyokat továbbszállították. Több napig én sem tudtam Aranka feleségemről. Akkor volt a szuezi válság, és olyan hírek járták, hogy a férfiakat elviszik Egyiptomba, hogy segítségére legyenek az angol hadseregnek. Erre nem került sor.

A következő napokban a Vöröskereszt értesített a feleségem hollétéről. Ő már a harmadik hónapban járt akkor, s ezért egy angol család befogadta és gondozásba vette. Az idegességem és az aggodalmaim kezdtek elmúlni.

A katonai táborban az ellátást, az étel- és ruházati adományok minőségét csak a „kitűnő” szóval lehet megfelelően jellemezni.

Nekem több napon át problémám volt, hogy mindenfelé ki volt írva: „No smoking!” Nem tudtam elképzelni, hogy valaki esetleg szmokingot viselhetne itt és abban óhajtana megjelenni napközben. Végre találtam egy magyar-angol szótárt - és a problémám megoldódott. No smoking = Tilos a dohányzás! Két napig nevettem aztán az én bátortalan viselkedésemem; hiszen megkérdezhettem volna bárkitől, mit is jelent az a „titokzatos” kiírás.

+

Egy hét eltelte után megkaptam a feleségem címét: Storrington falu, Mr./Mrs. Price. Meglátogattam őt, Price-ék pedig golfozni vittek, amit én életemben még sohasem próbáltam. Price úr jött értem naponta, s én hamar rájöttem, hogy a golf nem is annyira érdekes, mert felfedezte azt, hogy szeretem az italt. Jó barátok lettünk, ivócimborák - sajnos, csak rövid ideig.

A katonai táborból Londonba vittek egy befogadó családhoz. Igen nehéz helyzetben voltam az angol nyelv gyér ismerete miatt. Semmit nem értettem meg, ők pedig csak úgy darálták a szavakat. Az ellátás kitűnő volt, azonban az angol étel ízetlen, fűszerezetlen volt, alig tudtam lenyelni.

A Vöröskereszt talált munkát egy londoni cégnél, a T.W. Felmer vasvázás cégnél, ahol én statikai tervező munkát kaptam, mivel ahhoz nem kellett nyelvtudás. A dél-afrikai államoknak terveztem, és oda szállítottuk a vasvázás szerkezeteket. A fő problémám az volt, hogy mindenki tanítani akart az angol nyelvre, ami rettentően fárasztó volt és idegesített. Ráadásul a nagyfőnök be-behívott az irodájába teázni többször is naponta. Egy szót tudott magyarul: „beton” - én meg kettőt: „hands up”, a futballmeccsekről.

Munka után mentem a földalattihoz a „Merton park Wimbledon” állomásra, és a jegyeladó soha nem értette meg, hogy hova kérek jegyet; több esetben is le kellett

írnom, hova akarok utazni, míg végre hozzájutottam a jegyhez. Ez a napi elfoglaltság tartott egészen 1957. május 5-ig, naponta egy-egy extra angol szó gyarapodással.

+

1957. március 5-én megszületett Livia lányom; a feleségem pedig továbbra is a Price családnál tartózkodott. Sajnos Líviának a királynő nem lett a keresztanyja, mivel nem ő volt az első menekült magyar baba. Végül azonban három keresztszülő is került: Price-ék, a lakásadóim (sajnos a keresztnévüket elfelejtettem), továbbá Dr. John Wayne a kórházból és Mrs. Jerry Hueghes, mérnök-munkatársam felesége.

Az életkedvem javult közben, mivel cigarettához jutottam. Nyelvtanulás céljából moziba vittek és a film végén bejelentették, hogy magyar menekültek is vannak a nézők között. Sokan szórták a színpadra az angol aprópénzt, mi pedig magyaros rohammal összeszedtük. Két-három maroknyi aprópénzhez jutottam. Az első dolgom volt, hogy cigarettát vegyek rajta. Kérni nem tudtam, de a mellemet kidomborítottam, nagy lélegzeteket vettem, és az eladó megértette, hogy nekem erős cigaretta kell. Megolvasta a pénzemet, de az nem volt elég. Visszaadtam a doboz cigarettát „export a.” Az eladó kedvesen rám nézett és a pénzt egy doboz cigarettával átnyújtotta a kicsi kiszolgáló ablakon.

Több helyen egész ruhahegyek voltak az útszéleken a magyar menekültek részére. Lehetett szabadon válogatni és elvinni belőle. Több évig angol télikabátom volt, öltönyök és cipők tömkelégével, és sokat Magyarországra küldtünk.

Valamikor 1957 áprilisában meglepetésemre egy soproni, Széchenyi István Reáliskolai osztálytársam talált rám, s mutogatni kezdte az amerikai és kanadai autóknek a képeit, mondván, hogy ki kellene menni Amerikába. Én egy-kettőre beleszerettem a javaslatba, és jelentkeztünk a kivándorlási hivatalban. Én Kanadát, ő pedig az Egyesült Államokat választotta. Ő, Dr. Németh Zoltán, ma már úttervező professzor az ohio-i egyetemen. Szoros kapcsolatban vagyunk.

+

1957. május 6-án érkeztünk Kanadába Aranka feleségemmel és Livia kislánnyal, aki akkor kéthónapos volt. Egy „PANAM” szállító repülővel utaztunk. A repülőgépen mindenki magyar menekült volt. A torontói reptérről egy óriási nagy Dodge autóval szállítottak bennünket a Vöröskereszt táborába, ahol végre különszobát kaptunk. Itt végre megnyugodhattunk, bár a szoba szűk falai és a kerti padokkal körbevett asztal alig 10-15 cm-t hagyott a mozgásra. Természetesen minden cuccunk az asztal tetejére raktuk rá. Az ellátás azonban tökéletes volt; mind az étkezési, mind a tisztálkodási lehetőségek kifogástalanok voltak.

Érkezésünk után csakhamar megkezdődött az álláskeresés és folyamatosan erősítettük nyelvtudásunkat is. A Vöröskereszttől alkalmanként kaptunk öt dollárnyi zsebpénzt és egy mozijegyet minden napra. Én naponta a moziban ültem, nézve a cow-

boy-filmeket, sokat ismételve napközben az ott hallottakat. Sok-sok új szó birtokában tértem haza esténként csupaasztal kis szobánkba.

Hamarosan munkát kaptam a Kanada Dry-nál mint palackozó. Tizenhét dollárt kerestem naponta és ingyen ihattam az üdítőt. Nyelvtudásom egyre javult, és júniusban nappaloként már mint rajzoló dolgoztam, esténként azonban egyelőre továbbra is csak palackoztam. Nyughatatlan természetem eredményezte, hogy a palackozást végül is felmondtam, és esténként két ukrán építésznek dolgoztam, nappal pedig mint műszaki rajzoló tevékenykedtem.

+

1964-ben sikeres vizsgát tettem angol nyelvből, építészeti etikettből, tervezésből, költségvetési anyagleírásokból; tagja lettem az ontariói építészsövetségnek, és iparigazolványt nyertem mint kanadai/magyar állampolgár.

1977-ben sikerült letennem az építészeti mestervizsgát, és 1994-ben a Budapesti Műszaki Egyetem Dr. Univ. címet adományozott épületszerkezetekből és Ph.D. fokozatot korrekciós intézményekből, s 2005-ben átvehettem aranydiplomámat is.

Lendvay István: Siu-Man

Törekvő, szorgalmas életem meghozta a gyümölcsét mind hazai, mind világviszonylatban egyaránt. Tanácsadóként dolgoztam Észtországban, Csehszlovákiában, Oroszországban és idehaza is. Szakértőként előadásokat tartottam Kubában, az USA-ban, Kínában, Ausztráliában, Egyiptomban, Ecuadorban és idehaza. Kopiright (patented) előregyártott épületelemek szisztémájával építettem kis házakat Kanada-Ontario, Nunavut és Ecuador számára. Országos tanulmányokat készítettem feleségemmel, Siu-Man-nal, aki szintén építészmérnök doktor. Az igazságügyi korrekciós intézetek funkcionális rendeltetésével, kapcsolatrendszerével, a folyamatosan lehetséges javítómódszerek alkalmazásával foglalkoztam Magyarországon, Szlovákiában és Észtországban.

Hobbim a festészet; háromezer-ötszáznál több nagy festményem ékesíti a falakat. Közel kétszázötven festményem tekinthető meg a lakásomban és magánképtáramban.

Ma már nyolcvanöt éves vagyok, de aktívan, jó erőben élek, Corvette Sportautót vezetek és fogom Siu-Man szerető kezét.

DÁVIDHÁZY ISTVÁN

SALGÓ ÉS MADONNA

Elvált ember lévén, a családjogi magyarázkodást elkerülendő, unokáimat máig megmaradóan rászoktattam arra, hogy öregapának szólítsanak. Így tett Klári unokám is, amikor angliai gépvásárlási ügyben negyedmagammal megérkeztem Heathrowba. Alig értünk be a várócsarnokba, amikor a várakozók tömegéből kiváló, tetőtől talpig Harrods ruhákba bujtatott kislány örömteli hangú Öregapa kiáltással a nyakamba borult. Útitársaim, közöttük Bogner Zoltán, a vásárlást lebonyolító ügynökség képviselője, csodálkozásukból felocsúdva barátságosan köszöntötték unokámat, aki ezt hasonlóan viszonzta. Kivételt csak Bogner Zoltánnal tett, akitől meghökkenve félrehúzódott. Bogner ezt észrevéve a következőket mondta neki, Klárika ne félj tőlem, tudom, hogy amióta a Salgó meghalt - én vagyok a legcsúnyább zsidó egész Budapesten, de én jó ember vagyok (ami így is volt) és szeretem a gyerekeket.

A Bogner által említett Salgó egy vidéki gyár budapesti ügyintézője volt, mindenki csak Pali bácsinak hívta, de voltak olyanok, akik csak a „rongyos zsidóként” beszéltek róla, utalva arra, hogy a szakmai működését a Bunzel und Biach cégnél, a Monarchia legnagyobb rongykereskedőjénél kezdte. Kedves Öreg bohém volt, akit mindenki szeretett. Jellemzésére álljon itt egy eset, amelynek tanúja voltam. Egy korán sötétedő téli péntek délután, munkaidő végeztével beültünk az irodánkhoz közeli Niszel kóser vendéglőbe egy-két pohár borra. Elég hamar szedelőzködtünk, hogy elérjük az utolsó délutáni gyorsvonatot. A fizetés során Salgóhoz érve, a vendéglős és Salgó között az alábbi párbeszéd hangzott el:

Vendéglős: Salgó úr, mit számolhatok?

Salgó: (jobbkeze mutatóujját felemelve) Niszel úr, sábesz van.

Vendéglős: (a nála levő pénzt megcsörgetve) Én még elfogadom a pénzt.

Salgó: (triumfálva) De én már nem nyúlok hozzá.

Történt, hogy a minisztériumi igazgatóság egy szakmai továbbképző tanfolyamot indított. A résztvevőknek a tanfolyam végeztével egy külföldi tanulmányutat helyeztek kilátásba. Hittük is, meg nem is. Maga a tanfolyam várakozáson felül jó volt, elsősorban azért, mert semmiféle politikai maszlaggal nem etettek bennünket, az előadók a legjobb szakemberek közül kerültek ki, a résztvevők pedig kivétel nélkül az adott szakterületen működtek. A műegyetemen tartott kétéves tanfolyam vége szerencsésen egybeesett az esedékes honmentő által kezdeményezett átszervezéssel, aminek következtében a tanfolyamot felügyelő minisztériumi osztályon drasztikus létszámcsökkentésre került sor. A kényelmes minisztériumi székekből a küzdelmes üzemi életbe kikerülő elvtársak megvigasztalásának céljából került sor a kezdetben beharangozott, de végig kétel-kedéssel találkozó külföldi tanulmányútra. Az így megnövekedett utaslétszám ellenére is maradtak üres helyek az útra kijelölt autóbuszon, amelyekre az egyes üzemek jelöltjei kerültek. Így lett többek között tanulmányúti

részrtvevő Mirtz elvtársnő, egy kisebb budapesti gyár igazgatója, a kerületi pártbizottság tagja és Salgó Pali bácsi is.

A váratlanul jól sikerült utazás szakmai része Brünbnben kezdődött és a lengyelországi Lodzban fejeződött be. Mindenütt jó szállásunk és kifogástalan ellátásunk volt. Határtól határig az illető ország idegenforgalmi szervezete által kijelölt, magyarul jól beszélő idegenvezető kíséretében tettük meg az utat. A cseh-lengyel határon a bennünket fogadó idegenvezetőt Demianski elvtárs néven mutatták be a határőrség tisztjei, akik jövetelünkről előzetes értesítést kaptak. (Utólag kiderült, hogy D. elvtárs valójában gróf Demianski volt. Magyar tudását apja magyarországi birtokán szerezte, ahová a háború alatt a németek elől menekült.)

A Lodzból hazafelé tartó út során látogattuk meg a czeszochowai pálos kolostort. A kolostorba való belépés előtt Demianski arra hívta fel a figyelmünket, hogy a vakbuzgó lengyelek részéről kezdeményezett esetleges atrocitások elkerülése érdekében kövessük a katolikus szokásokat. Akik erre vallási vagy ideológiai megfontolások alapján nem hajlandók, azokat arra kéri, hogy visszatértünkig maradjanak az autóbuszban. Mellesleg legyen megjegyezve, hogy mindnyájan, az összes másvalásúakat és párttagokat is beleértve, felcihelődünk a kolostor megtekintésre. Indulás előtt még arra is kért, hogy a kolostorban élő, nagyon öreg utol só magyar pálossal, aki a kolostort felkereső magyar csoportokhoz csatlakozni szokott, ne bocsátkozzunk vitába. Erre jó oka is volt, mert az első kanyarban hozzánk csatlakozó öreg szerzetes fennhangon megköszönte a Szűzanyának, hogy honfitársait Czeszochowába vezérelte, és kijelentette, hogy bármit mondanak is a kómenisták, Szűz Mária ma is számtalan csodát tesz. Ezek után beértünk a sekrestyébe, hogy a folyamatban levő mise végeztével onnan léphessünk be a katedrálisba azért, hogy tanúja lehessünk az utolsó aktusnak, a kegyképet védő aranylemez lebocsátásának. Azt, hogy Demianski figyelmeztetései jó talajra hullottak, már a sekrestyében láhattuk, amikor az öreg pálos atyával beszélgető Kabai főmérnök elvtárs az Úrfelmutatáskor megszólaló és a sekrestyében is jól hallható csengettyűszóra vele együtt hullott térdre. A katedrálisba beérve, a szentélyt félkörben szegélyező oszlopok mentén helyezkedtünk el, hogy a háttérből felhangzó ünnepi zene kíséretében leereszkedő arany védőlemezt és természetesen magát a kegyképet is jól láthassuk. Észrevettem, hogy a velem szemben levő oszlopnak zsebretett kézzel támaszkodó Salgónak a lábainál térdeplő és látszólag összetett kezekkel imádkozó Mirtzné felszól, mire Salgó vállat vonva továbbra is dülleszkedik, de hasa előtt imára kulcsolja a kezeit.

Az autóbuszba visszaigyekezve megkérdeztem Salgót: Pali bácsi, mit mondott neked a Mirtzné a templomban? A kifelé fordított tenyeres gesztus kíséretében elhangzott válasz így szólt: Mit mondott, mit mondott ... Salgó elvtárs, az Istenért ... legalább a kezeit tegye össze.

SZIMON JÁNOS

A SOPRONI GYÜLEKEZETBEN SZOLGÁLATUKKAL NYOMOT HAGYTAK ÉLETEMBEN*

Dr. Horváth Dénes. a gyülekezet életét felelősen figyelő felügyelő

Talán a három azonos betűvel kezdődő szó nem csupán körülírni akarja a fontos szolgálatot, hanem rámutatni a benne rejlő lényegre, a közös nevezőre, ami Krisztussal való kapcsolatunkból fakad, amit ő így fejezett ki: „ahogyan én szerettelek titeket, ti is úgy szeressétek egymást” (Jn 13,34). Mindezt nemcsak figyelni a felügyelő, mint egy vadász „méla lesben”, hogy adott esetben felelősen, figyelmeztető „lövést” adjon. Nem is olyan, mint egy meccs irányítója, aki szükség esetén piros vagy sárga cédulát osztogat a hibát elkövető játékosoknak. A felügyelő Krisztus szeretetéből él, hogy szerethesse a testvéreket. Nem felülről felügyel, lenézve a küzdőkre a tribünről, hanem adott esetben a legnehezebb posztot vállalja, és le tud ülni egy padba megbeszélésre. Ilyen volt Dénes bácsi: leült minden vasárnap a padba a gyülekezettel és figyelt, mint felügyelő az igére, hogy a mindenek **felett** álló **ügy** legyen **előtérben**. Utolsó időkig, amíg tudott, szerettei vezetésével (leánya, veje támogatásával) jött, mert a tiszteletbeli felügyelőséggel őt élete végéig megtisztelő gyülekezete között akarta dicsérni az Istent! 1999. április 18-án ünnepi istentiszteleten köszöntöttek 2 volt felügyelőt, köztük dr. Horváth Dénest, akinek már régóta szerették volna megköszönni áldozatos munkáját és a gyülekezetünk érdekében végzett szolgálatát. Oklevél és ajándék átadásával díszfelügyelővé iktatás történt igei mondanivalóval alátámasztva. Dénes bácsi Pál apostolt idézte: „Én plántáltam, Apollós öntözött, de a növekedést Isten adta.” A soproni evangélikus gyülekezet élete 1980-2000. c. könyvben olvassuk: „A 20 év alatt időrendben az első felügyelő dr. Horváth Dénes volt, aki neves, kitüntetett gyógyszerész doktorként a „patika mérlegére” tette a gyülekezet ügyeit, hogy megfelelő lelki gyógyszerrel kezelhetővé váljon a gyülekezet élete” (56-57. old.). Nemrég kapta meg Sopron városa díszpolgári kitüntetését, melyet gyermekei vettek át.

Nem feledkezhetünk meg a felügyelő helyetteséről **Limberger Gyuláról**, aki a soproni gyülekezetnek régóta oszlopos tagja, rendszeres templomba járó. A második világháborúban súlyos fejsérülést szenvedett. Életben maradását Isten csodálatos kegyelmének tulajdonítva, Krisztusról való bizonyágtétel került élete középpontjába, nemcsak szóval, hanem tettel is. Nem szégyelli a Krisztus evangéliumát az élők között, de a halottak birodalmában, a temetőkben, a sírok karbantartásában sokat fáradozott. A bánfalvi katonai temetőben pótolhatatlan szolgálatot végzett. Mint felügyelőhelyettes emlékezetes többek között a 200 éves templomi jubileum ünnepi közgyűlésének a levezetése. Két fia közül István fiának korai elvesztését hittel hordozta. Felesége halála után a kilenc évtized körüli egyenes tartású és járású százas egyre bizonytalanabb

* Részlet a szerző „Életem lelki tükrében” c. emlékiratából.

járását a templom felé vezető úton fia irányítja, de egyben rendíthetetlen a bizonyossága: Tudom, hogy az én Megváltóm él! Mindig jó vele találkozni, mert hitének erővonalai előjönnek, melyeket testi nyomorúságai sem tehettek tönkre, mert eleven az éltető ige utáni vágy, annak olvasása és hallgatása!

Eközben vannak dolgok, melyek elmaradnak. Az intenzív temetői munkák, a sírok szépítése, mert elfogyott a testi erő. Csengő énekhangja is elmaradt a templomban, meg a hitvallás mondásban is elcsendesül a hangja. Valószínű azért, mert egyre gyengülő hallása miatt előfordult, hogy tovább énekelt és mondta a hitvallást. De hite erős maradt! Ebből meríthettek egykori gyermek bibliakörösei, közülük többen ma a gyülekezet aktív tagjai és presbiterei!

Hollós Elek, a kiutakat kereső és megtaláló felügyelő

Olyan időszakban munkálkodott mint felügyelő gyülekezetünk életében, amikor a kárpótlás révén egyházi iskoláink megnyílhattak, és szeretett liceumában mint ismét evangélikus iskolában, ahová ő járt és tanult, most unokái is tanulhatnak, és érettségizhetnek. De a legtöbb idejét a veszélyessé vált templom megmentése vette igénybe, amikor nem szűnt meg kopogtatni egyházi és világi hatóságoknál, meg a gyülekezet tagjainak szíve ajtaján segítségért a presbitérium tagjaival együtt. Szolgálatában homlokterben állt a finn testvérgyülekezettel való kapcsolat erősítése. Így valósulhatott meg meghívásra a seinajoki finn testvérek meglátogatása, amikor feleségével együtt felejthetetlen napokat tölthettünk a két lelkész is feleségüstül Suomiban. Nagy öröme volt, amikor őt is tiszteletbeli felügyelővé iktatták, és Szilárd unokája teológiai hallgatóként hirdette Isten igéjét az istentiszteleten, aki azóta felszentelt lelkész, Harkán felújított parókián lakik a feleségével és az Eötvös evangélikus gimnázium iskolalelkésze Sopronban. Lexi bácsi szolgálatába, életébe részletesen bepillantást nyerhetünk az „Aranymenyegzős hálaadás” című cikkből.

Aranymenyegzős hálaadás

(Evangélikus Élet 1996. november 17.)

Ritkán írunk azokról, akik a gyülekezet szolgálatában álltak és most is csendben végzik a hátvédtszolgálatot a gyülekezet nagy családjában. Ilyenek a soproni gyülekezetben Hollós Elek és felesége, Kis Margit, akik augusztus 17-én, házasságuk 50. évfordulója napján Isten oltára előtt adtak hálát a 103 zsoltár 1-2 versével: Áldjad lelkem az Urat, és egész bensőm az ő szent nevét! Áldjad, lelkem az Urat és ne feledd el, mennyi jót tett veled! - Dávid zsoltára fölé ezt a mondatot írták: Ének Isten irgalmáról. Nem tudjuk, hogy milyen események, élmények váltották ki belőle ezt a csodálatos hálaéneket. Éppen ezért minden korban a hívő ember ajkára veheti ezt a zsoltárt, még akkor is, ha a zsoltár első szava ez: Dávidé. „Ti is, akik ma 50. házassági évfordulótokon itt állhattok ismét Isten oltára előtt. Körülvéve a családtagokkal és a gyülekezetüNKBŐL azokkal, akik örülnek annak, hogy Úgy érhattétek meg ezt a mai napot, hogy 50 éven át beépülhettetek a gyülekezet nagy családjába, és ennek oszlopos

tagjai lehettek a mai napig. Ebben a templomban, melyről a 200 éves jubileumra ezt írta Elek testvér:

„Hálát röpit a vén harang mindenségbe elhaló zúgása.
Hála, öröm és ünnepi óda minden harang kondulása.
Nem gyászolni, de örülni hívja ma e szent hajlék híveit,
Megköszönni, megbecsülni a kincset, mit adtak őseink.”

A vén harang ma is öröme hív, megköszönni a kincset, az evangéliumot, amit hallhattatok gyermekkorban külön-külön, a házasságban együtt. Mert Isten szeretetének megtapasztalása volt, hogy Jézus Krisztusról hangzó evangéliumban, mint egyedüli kincsben tartott meg együtt és így tudtatok egymásért élni! - Hálaének Isten irgalmáról, a zsoltár szerint elsősorban ezt jelenti:

Áldani az Istent! Tudjátok tapasztalatból, hogy milyen göröngyös útja volt annak, aki az elmúlt 50 évben a hitét meg akarta tartani, aki az anyaszentegyház szeretet-ölelésben akart maradni és Krisztus nyomdokában járni!

Hát nem eredmény az, hogy felneveltétek gyermekeiteket, és együtt lehet a nagy család, szülők, nagyszülők szárnyai alatt, mint meleg fészekben, ahová vissza lehet térni? Ti mégsem magatokra akarjátok felhívni a figyelmet, mert ezt az igét kértétek: Áldjad lelkem az Urat! Áldani az tud, aki áldott! Akit megáldott az Isten már gyermekkorában, a szent keresztségben, mint benneteket is. Itt volt az isteni magvetés, mert Ő hintette a magot. Ő adta a szülők szívébe és kezébe, a nagyszülökébe is, hogy adják tovább. Akit megáldott az Isten Krisztusban, az tudja áldani az Urat, de áldani tudja a magvetőket is, akiket az Úr felhasznált!

Az áldottak nem felejtenek! A felejtés nem korhoz kötött, mégis az idősebbek emlékezetéből könnyebben kiesnek a jelen tényei. Egyet ne felejtünk soha: Isten jóteteményeit! Így lehet megállni egymás mellett, egymásért élni 50 év után is, ha az erő fogy és „lefelé tartunk”. Egy ismeretlen német szerző írja:

„Lefelé tartunk, mondják. Nem! Fölfelé megyek!
Hallom már a távolból a győztes éneket.
S látom, fehér ruhában királyi trón körül
Nagy nyomorúságból jött, boldog sereg örül.
Utam nem lefelé tart, csak a cél közeleg!
Vár az ország, ahol senki sem lesz öreg!”

Így vagyunk együtt aranymenyegzőjükön hálát adó testvéreinkkel.

A vér szerinti családtagok, akik a jubileumot gondosan előkészítették: három leány és férjük, hat fiúunoka, az egyik, Szilárd, orgonajátékkal tette meghitté az Ünneplést. A hozzátartozók mellett a gyülekezet nagy családjának képviselői is jelen voltak. A gyülekezet nevében Kebelei Ferenc felügyelő mondott köszöntést a volt felügyelőnek, aki nehéz időkben, a veszélyeztetett templom felújításának próbás sza-

kaszában töltötte be hűségesen a szolgálatot. Tudta azt is, hogy mit jelent a lelki templom építése, hiszen elvégezte a soproni líceumi érettségi után a teológiai tanulmányokat is egyetemi szinten. Hitvese mindenkor támaszt jelentett gyülekezeti szolgálatában, és most is örömmel végzi a vállalt szolgálatot. Úgy dolgoznak, mint akik tudják: újunk nem lefelé tart. Hollósy Elek nemrég töltötte be a 80. évét, de mint egykori vezető postai tisztviselő, látogatásom során odatette elém két kötetes munkáját a posta történetéről, amit megbízásból írt, komoly kutatómunka gyümölcseként. „Most írom a harmadik kötetet” - mondta szerényen. Felesége biztosítja a nyugodt légkört, a szilárd hátvédet, a tapintatos csendet és a „tűzhely melegét”. - Áldjon meg Isten - aranymenyegzős testvérek - aki nem arannyal, hanem Jézus vérével áldott meg, hogy célba érkezzünk!

Szepes Péter: Hispániai ispotály

DOKUMENTUM

VERŐ JÓZSEF

GYEREEKKORI EMLÉKEIM A II. VILÁGHÁBORÚRÓL

Amikor 1933-ban megszülettem, még békés volt körülöttünk a világ. Később kezembe került egy könyv, címe az a kérdés volt „Kommt Krieg in Europa?” a szerző nagy meggyőződéssel bizonygatta, hogy lehetetlenség kontinensünkön háborút indítani. Úgy hiszem, a 30-as években kevesen gondoltak arra, mi következik be az évtized végén.

Úgy gondoltam, csak saját emlékeimet írom le számolva avval, hogy az időpontok, néha talán máris pontatlanok, de nem törekedtem arra, hogy ezeket kijavítsam. Az emlékek nem mindig a legfontosabb eseményekre vonatkoznak. Egyrészt gyermekfejjel az akkor érdekesnek tartott események keltették föl érdeklődésemet, másrészt később is eltorzulhattak adatok, összefüggések.

XXX

A háború felé vezető útról első emlékeim még iskolás korom előttről származnak. Nagypámmal a Deák tér Erzsébet utcai részén néztük a soproni huszárok vonulását az állomás felé az első bécsi döntés után. Az egyik megbokrosodott ló - a nézők ijedelmére - oldalt kivált a csapatból, úgy rebentek szét előle. A következő esemény az volt, hogy az addig Selmeci utcai kaszárnya épületben lakó keresztanyámék kénytelenek voltak kiköltözni, mivel a kaszárnya újra katonai épület lett. Egy rövid ideig a már majdnem üres lakást rám bízta, őrizzem. Nemsokára az új Csengeri utcai lakásból indult esküvőjére nagybátyám és keresztanyám lánya. Akkor már nyelvész László nagybátyám számomra furcsa díszes katonai tisztii egyenruhát viselt.

Elemi iskolai éveimet már alaposan megzavarta a háborús készülődés. Az első osztályt még a Petőfi téren fejeztem be, de a másodikban délutánonként a kerucdombi Szent István iskolába kellett mennem, ami bizony komoly gondot jelentett, lévén Ősz utcai lakásunk éppen a város másik végében. Eleinte anyám elkísért; apai nagyszüleim Győri úti lakásán megvárta a tanítás végét, majd hazakísért. A harmadik évben ismét a Petőfi térre járhattam, de a negyedikre újra kórház lett iskolánk. Emiatt szüleim úgy döntöttek, hogy a Zsilip utcai Evangélikus Gyakorló Iskolába íratnak be.

A másik változás az volt, hogy míg korábban az Opper család alsógyenesi vilájában nyaraltunk, az egyre zavarosabb időben szüleim egy Cserkész, ma Zerge utcai Lővert béreltek ki a nyári hónapokra. Ottani emlékeim közül egy olyan este hagyott bennem nyomot, amikor László nagybátyám felesége látogatott meg apró lányával és faluról beszerzett libaszírával kente meg kenyeremet, ami számomra teljesen új íz volt. Egyszer-kétszer átmentünk az erdőn vacsorázni a Nika féle vendéglőbe, ahol még csirkepaprikást is lehetett választani.

Miután sikerült befejeznem az elemi iskolát, szüleim beíratk a Szent Asztrik bencés gimnáziumba. Nagy volt a tolongás, 72-en voltunk az osztályban, és csak jó bizonyítványomnak köszönhettem, hogy felvettek. Nem sok ismerős volt az osztályban, ketten-hárman a Petőfi térről meg a Zsilip utcából is. Osztálytársaim közül Matthia Pistával voltunk jóban. Apja, ha igaz, a cögerejhez tartozott, mint Péterfy Lacié is. Pista a Hátsókapu sarkán lakott, 45- ben eltűnt. Később a létező Matthia családdal nem tudtam azonosítani. Péterfy Laci származása miatt csak késéssel kezdhettem el az egyetemet. Két évig munkásként dolgoztam, 56-ban pedig kimentem Amerikába. 45-ben a bombázás áldozata lett a Marlovits-féle disznóhizlaldában Rottensteiner nevű osztálytársam is. Elég sok volt már a légiriadó, akkor a szenespincébe kellett lemennünk, és ott kuporogtunk a szénkupacokon, elmaradtak az órák. Eszembe jut egy karácsony, valószínűleg az 1943-as. Nagyon szép karácsonyfánk volt, de alatta és rajta semmi. Nem tudom, ennek mi lehetett az oka, de nem lepett meg, valahogyan nem is vártam mást. Még az elsötétített ablakokra is emlékszem, a sötét papír a karácsonyfa mögött még jobban látszott. Talán szüleim beszéltek arról jó előre, hogy nem lesz ajándék.

A hadiárvának, rokkantaknak utcai gyűjtést tartottak. Az egyik nyáron anyám a Széchenyi tér Mátyás király utca sarkán ült egy asztalnál, én meg bádogpersellyel gyűjtöttem, úgy rémlik, elég hatékonyan az aprópénzt.

Egy-egy kis városrésznél légoltalmi-vöröskeresztes csoportot szerveztek. Az Ősz utca elején anyámat választották ki a csoport vezetőjének. Sejtelmem sincs erre hogyan kerülhetett sor, hiszen neki semmiféle ilyen képesítése nem volt. Amikor „gyakorlatot” kellett tartania, mindig én voltam a kijelölt áldozat. Hol eltört kezemet, hol lábamat kötötték be, tették sínbe.

Az élet minden tekintetben nehezebbé vált. Bevezették az élelmiszer-, később talán még a ruha- meg szappanjegyeket is. Mindezeket egy Eszterházy utcai asszony osztotta ki nekünk. Nem volt sok; arra emlékszem, hogy a legkisebb kenyéradag 17,5 deka volt naponta.

Gyermekfejjel megőriztem emlékezetemben olyan apró eseményeket, amelyeknek jelentőségét nem ismertem, nem ismerhettem akkor. Kertünk egyik sarkában állt minden évben a még fel nem aprított 3 erdei köbméter tűzifa. Sokszor felmáshztam a hosszú hasábokra, már csak azért is, mert onnan elértem az egyik szilvafát. Apám íróasztala az udvari szoba ablaka mögött volt. Német közvetítést hallgattam egy katonai akcióról. Bár szinte lehetetlen, mégis úgy emlékszem erre, hogy a szovjet hadüzenet után a német csapatok által elfoglalt első határmenti épület, talán szálloda, elfoglalását közvetítették.

Alighanem 1943 nyarán szüleim elküldtek Nemesládonyba, Bakékhoz, keresztanyám szüleihez. Géza bácsi és Matild néni jól elláttak, ma is emlékszem a kemencében sült lángosukra. Valamelyik Bak unoka is ott volt, egy fémkorongot dobáltunk fel, egyszer majdnem magunkat találtuk el vele. Egy délelőtt repülők szálltak el a falu fölött, jöttek az amerikai gépek. Ellenük a németek is. Kemény légi csata alakult ki, egy gépet lelőttek, a közeli erdőben esett le, a pilótát, úgy hiszem, elfogták.

1944. március 19. a család 3 Józsefének névnapja volt, de nem ez maradt meg emlékezetemben, hanem az, hogy reggel még ágyban voltunk, amikor hosszú ideig hallottuk járművek szakadatlan dübörgését. Akkor szállták meg a németek Magyarországot, akkor dördültek el a lövések a Képezde, ma Csatkai utcában 2 fiatalemberre.

Első közvetlen találkozásom a háborúval 1944 májusában volt. Előtte egyszer édesapám már átélte Pest egyik első bombázását. Mesélt is róla, de az egészen más volt. Kisebbik öcsém 1944 júniusában született. Előtte édesanyám még ki akart menni a temetőbe. Amikor éppen odaértünk, megszólaltak a szirénák. Tereltek minket hátra, a nagykereszthez, a városapok még üres kriptájába. Napokkal a szülés előtt nem volt könnyű feladat anyámnak lemászni a létrán. De jöttek is a gépek, és hallottuk a bombabarobbanásokat. Elég hamar lefújhatták a riadót, mert szinte látom a Proszvimmer-löveg felett a füstöt. Hazafelé a hátulsó úton mentünk. Bokáig jártunk az alumínium szálakban, amit a rádióösszeköttetés zavarására dobtak le.

Kisebbik öcsém születésére ismét nem emlékszem, ő is otthon született, mint a nagyobbik. Nagyon zavaros idő volt, egyre jobban fenyegetett a háború. Nem tudom, elkezdődött-e az 1944-45-ös iskolaév, de az biztos, hogy október közepétől már nem jártunk iskolába. Akkor már folyton bombázták Bécsújhelyt, a pincében, a vastag fa légó-ablak mögött vártuk a riadók végét. Sokszor fordult elő, hogy alig fújták le a riadót, már újra elhallgatott a rádió, és jött a Krokodil gross, Krokodil klein, kommen Spinat. Októberben egy szép, napsütéses napon sétálni mentünk akkor 4 hónapos és 4 éves két öcsémmel. Az Erzsébet-kert Kossuth utcai bejáratánál, a híd előtt szólt a rádió egy nyitott ablak mögött, és felolvasták - vagy ő maga mondta? - Horthy nyilatkozatát a fegyverszünetkérésről. Ha igaz, hazafelé újra megálltunk az ablak előtt, de akkor már Szálasi vagy más nyilas beszélt. A szavakra nem emlékszem, de az élmény nagyon megmaradt bennem. Akkor foghattam fel, hogy a háború feltartóztathatatlanul közeledik.

Ekkor már sárga csillagot hordtak a zsidók, olyanok is, akikről még csak nem is sejtettem, hogy azok. Nálunk egyáltalán nem volt téma a zsidóság, sok mindenkiről, akivel kapcsolatunk volt, tudtuk, hogy azok, például Stössl bácsi, az órás. De az egész alig került szóba. Annál inkább a felháborodás, amikor az Új utcában létrehozták a gettót. Ott volt a lánc az elején és a végén is. Később egyszer az Orsolya téren láttuk, hogy hajtják őket, a közelükbe sem engedtek. Nem tudtam felfogni, miért történik ez velük. Utcánkából Walekné került oda, azt nem tudom, gyerekeivel együtt-e. Egypár évvel idősebbek voltak nálam.

Egy darabig semmi jelentős nem történt. Nem volt tanítás, sokat voltunk a pincében, különösen az öregek lejuttatása volt nehéz. Nagyapám sokszor elesett, a lépcsőn is, fel kellett hagyni levitelével. Azt nem tudom, Etel néném mit csinált, talán ő is lement, de az is lehet, hogy ott lent aludt. A nyilasok meg feszítettek bilgerijükben, egyenruhájukban. Egy zszipes osztálytársamat is láttam így néha. Gond volt riadókor a tűz kioltása is, kimaradt az ebéd. Az éjjeli riadók voltak a legrosszabbak, álmosan botorkálni le a pincébe, néha órákra. Mondta a rádió, hogy „a magyar nép újra harcol,

az önvédelem adta kezébe a fegyvert és ő azt bátran elfogadta”. Mi nem voltunk annyira bátrak. Laci és Balázs öcsém persze külön gond volt, különösen a kicsi táplálása.

Apámnak néha kényszermunkára kellett mennie. Így volt ez december 6-án is. Reggel elment apám a Bécsi-dombra tankcsapdát ásni. Valamikor 9-10 óra felé megszólaltak a szirénák, kisriadó, majd nagyriadó. Mentünk le a pincébe. A szokásos bécsújhelyi bombázásra gondoltunk. Be kellett tennünk a légóablakot is, sötét lett, csak a két Leclanché-elemmel táplált kis égő világított. Ott szorongtunk a kapu felőli oldalon anyámmal, amikor egyre hangosabbak lettek a gépek, majd a becsapódások. Hullám hullám után. Néha nagyon közel volt. Jó sokáig tartott, azt hittük, sose lesz vége. Az a szorongás még most is megvan bennem, ha rágondolok. Aztán csönd lett, néma csönd. Lefújták a riadót. Ablakaink, legalább részben, kitörték, mert később papírral voltak beragasztva. Tölünk a harmadik ház, Walekéké, kapott bombát, illetve eléje, az utcára esett. Megjött apám is - végig kellett néznie a város pusztulását. Nem tudom, mi lett az ebéddel, de kora délután kimentünk a Kismartoni sor felé. A gyerekkocsi kereke alatt ropogott a törmelék. A Kismartoni sor házai mind romosak voltak. Ma is látom azt a képet, ahogy ott a sarkon befordulva az utcán végignéztünk.

Decemberben volt még egy kisebb bombázás, aztán időnként később is. Mit és hogyan ettünk, nem tudom. Szomorú volt a karácsony, de valami ajándék volt a fa alatt - mert fa is volt. A fűtés örök gond volt a gyerekek miatt is, meg el kellett oltani őket riadókor. A két öreg egyszer csak eltűnt. Nagyapám a Zita-otthonba került, ott halt meg, Etel néném sorsára nem emlékszem, talán meg is halt akkorra (Annyit sikerült megtudnom később, hogy 45. augusztusában temették el, de ez exhumálás után volt.). Februárban, alighanem egy bombázás után kezdtünk kijárni az egyetemre. Néha apám tanszékén, néha a dékáni vagy a kémiai épület pincéjében voltunk, talán Hauer Frédi, apám egykori tanítványa, munkatársa révén, aki sokat segített. Krumplicukrot, szappant főztek, meg amit lehetett. Ott jött egy riadó alatt valaki, és mesélte Drezda pusztulását. A rádiókat is le kellett adni, de Kis Uci összeeszkábált valamit német katonai rádiócsövekből.

Azt hiszem, február végén, március elején már naponta kimentünk az egyetemre, és riadó alatt az akkori dékáni épület pincéjébe húzódtunk. Nagy volt a felfordulás. Ott lakott a pesti egyetem rektora családjával együtt mielőtt még nyugatra távozott volna. Az eléggé új matematika-épület mögött áztak a szegedi egyetem ládába csomagolt műszerei, később az oroszok „zsákmánya”. Az egyetem nyugatra telepítéséről kemény vita folyt, nem akartak menni a még inkább pusztulásra ítélt Nyugatra. És egyre több volt a riadó.

Nagyon unalmas volt a várakozás. Így érkezett el március 4. Megint riadó, de hamarosan mindenki rohant le a pincébe, és már hullottak is a bombák. Ott szorongtunk a padokon és imádkoztunk. Nagyon közel voltak a becsapódások, a közeli kerítésnél, a szemben lévő házban, kicsit távolabb a bakter pályán rengeteg, a Jacobi szivaragyár csupa rom lett. Sokáig is tartott. Etel néném nem volt velünk, azt tudom. Hazafelé menet szüleim nagy szorongással másztak át a vasúti sínek helyén tátongó bombatölcséreken: mi van otthon?

Szerencsére csak az ablakok törtek ki ismét, rengeteg cserép hullott le a tetőről. Attól kezdve végleg felborult az élet. Most már közelről jöttek a gépek, a riadó után egy-kettőre fölöttünk voltak. A városban egyre vadabb rémhírek terjedtek, eleinte még azt is remélték, hogy Sopront nem fogják bombázni, mert itt élt Ullein-Reviczky, a neves diplomata családja. Viszont március 15-én mindenki biztos volt abban, hogy ismét jönnek a repülőek. Az egész város ment ki az erdőbe. Nem hiszem, hogy ez okos dolog volt, hiszen csak a fenyők fedték el valamennyire az embereket, a csupasz lombos fák nem. Mi a Károly-magaslat oldalában, a nemrég épült Thirring út fölött, fenyőerdőben töltöttük el a nap jó részét. Nem is volt egyszerű a két gyerekkel, az egyik babakocsijával kijutni. Szerencsére szép napos idő volt, nem is fáztunk. Hazafelé menet bukdácsoltunk a bombakrátereken át.

A számomra legfélelmetesebb, szorongató élmény nem sokkal ezután történt. Még mindig az egyetemre jártunk ki naponta. Egyik délelőtt riadót fújtak, és már fölöttünk voltak a gépek. Futottunk a csupasz gesztenyefák alatt az óvóhelyre, ami talán 100-150 m-t jelentett, de félúton potyogtak már a gépfegyver-lövedékek, nem bombák. Nem sokkal később az óvóhelyre jött egy nagy csapat ember, sok gyerekkel, asszony-nyal. Erdélyi menekültek voltak. Megvárták a riadó végét, és mentek vissza a déli pályaudvarra, ahol a vonatuk állt. Nem sokkal később, talán fél óra sem telt el, újra riadó volt, akkor csak a pincébe kellett lefutnunk, ott maradtunk a ház előtt. Ismét gépágyúzás hallatszott jó sokáig. Lehettek oroszok vagy nyugatiak, de kegyetlenül végiglőtték az ő vonatjukat. Azt mondták, a csoport nagyobbik fele ott pusztult. Az volt a szörnyű ebben, hogy a gyerekek, akikkel fél órával előbb beszélgettem, játszottam, szintén a halottak között lehettek.

Valamikor március 25-e körül, amikor az oroszok már minden pillanatban ott lehettek, kiköltöztünk az egyetemre, a kémiai épület pincéjébe. Elég sokan voltunk ott, tele volt a pince ágyakkal. Ez volt a nagyobb laboratórium, mellette a kisebb, ahol ment a szappan- és krumplicukor-főzés, titokban a rádióhallgatás. Közben egyre-másra bombáztak az oroszok. A németek meg a nyilasok egyre fogytak, de egyre pökhendibbek lettek. A mentesített zsidókat bevitték a félkész gépipari iskolába, meg az új kollégiumba. Közöttük volt Kövesi professzor is feleségével, akiket minden lehetséges módon próbáltak segíteni. Meg is menekültek. A nagyhét végén éjjelente, de még nappal is, sokszor láttunk nagy fényeket, amint sztálin-gyertyákat dobtak le. Némelyik egészen közel esett le.

Azt nem tudom, ebben az időben szüleim jártak-e otthon az Ősz utcában. Valószínűleg igen. A kapu mögött álltak az Imets-család ládáai, amit nem tudtak magukkal vinni. Lehetett vagy 6-8 láda, egészen az utolsó pillanatban, talán már az egyetemre való kiköltözésünk után kerültek oda.

Az utolsó napok menetrendje bombázás, menekülők - bombázás és így tovább. Csak az összeeszkábált rádió sercegő hangja maradt meg bennem. Húsvét napján jöttek le az oroszok hajnalban a pincébe. Az épület felső része hadikórház lett, mi meg lenn szorongtunk. Mindent, kötszereket, szemetet a lefolyóba dobáltak, ennek az lett a következménye, hogy a kanálisból feljött a víz, reggel nem tudtunk felkelni. Én két

széttolt laborasztal között, a helyiség közepén aludtam, lábammal az ablak felé. Ott volt a legnagyobb, talán 10-15 cm-es víz. Valahogy sikerült a dugulást megszüntetni, de talán éppen ennek volt a következménye, hogy 10 hónapos öcsém, aki éppen felállt, „ukránt” kapott, és a Jéhn-féle tápszerek nélkül aligha maradt volna meg. Az is rémlik, hogy hátul a botanikus kertben lévő kútból hoztunk vizet. Megint csak nem tudom, honnan volt élelmünk, kenyér biztosan nem volt, de néha az orosz katonák nekem vagy nagyobbik öcsémnek adtak egy darab, sőt talán egész barna kenyeret. Nagyon furcsa volt a tepsiben sült kenyér, de minden elfogyott. Apám talán kileste, mikor nem laktak a házunkban, és onnan is hozott valamit az elrejtett élelemből. Homályosan rémlik, hogy egyszer, de lehet, hogy többször is engem küldtek el, szerezzek valamit. Egy alkalommal megállítottak az egyetem kapujában, besoroltak egy „takarító” csoportba, valószínűleg azért, mert magas növésű lévén, idősebbnek látszottam koromnál, végül mégiscsak elengedtek, feltehetőleg valaki avval segített, hogy 12 éves voltomra hivatkozott.

Egy olyan szünetben, amikor nem laktak oroszok a házunkban, szüleim megkísérelték a hazaköltözést. Kerítettek egy szekereket, aki a holmit elviszi. Ez április közepén lehetett. Az én feladatom volt, hogy az egyetem alján, a bakter sarkánál várjam a kocsit és mutassam neki az utat a kémiai épülethez. Nagyon sokáig vártam, borzasztóan izgultam, mi lesz, ha nem jön, akkor nem tudunk hazamenni. Elkezdtem imádkozni, és a szekér megjelent. Nagyon mély benyomást hagyott bennem ez az eset.

A hazamenetel után teljesen kifosztott lakás várt ránk, csak az eldugott élelmet nem találták meg a füstölő előtt. Később még voltak „szállóvendégeink”, egyszer eléggé kapatos katonák, azután két orvosnő. Ők több napig lehettek ott, ezt-azt, elsősorban kenyeret kaptunk is tőlük. Sok gond volt az ablakokkal, a tetővel, még a következő télen is lapátoltuk le a havat a tetőtérből, ami embermagas kupacokban állt a padláson. Édesapám kipróbálta a tetőfedő mesterséget is. Persze, azért sokat ázott be a menyezet.

A budafoki borpincészet, ami az egyetemre való menekülésünk egyik oka volt, sok bajnak volt forrása. Bár kiengedték a hatalmas hordókból a bort, a padló boros sarától is be lehetett rúgni. Mi nem jártunk úgy, mint a szomszédban feleségem apja, akit az első nap agyonlőttek részeg katonák, de kalandom nekem is volt. Egyszer az utcában, a kocsiúton mentem, amikor valami füttyülést hallottam. Hát talán tréfálkozva orosz katonák lőttek egy sorozatot a fejem fölött. A másik eset komolyabb volt. A Heincz és a Biehler pékség már működött, én mentem kenyérért sorba állni. Amilyen kenyér az volt - kukorica durván őrölve, tele pelyvával, földdel, kavicssal, de még rongy is került belőle elő. A legrövidebb út a pincészet nyitott udvarán át vezetett. Talán benéztem az egyik pincébe, mire kirohant egy vagy két katona, ordította és már lőtt is. Szerencsére csak mellém. Utána mentem sorba állni egypár órát a napon, hazaértem a kenyérral, és majdnem szétment a fejem. Lázam is lett, napszúrást kaptam. De hamar elmúlt.

Egyszer valamiért ki kellett mennem az egyetemre. Még ott volt a hadikórház, a portán orosz katona állt őrt. Május elseje vagy az előző nap volt, mindenféle transz-

parensék „díszítették” a bejáratot. Én 12 éves gyerekként próbáltam valamit megérteni a feliratokból, és az őrnek talán a tenyerembe rajzoltam azt, amiről azt hittem, május 1-et jelent. Az őr semmit sem értett, valamit rám mordult. Annyira megütköztem ezen, hogy szinte ma is előttem van a jelenet a barátságtalan katonával. Korábban barátságosabb orosz katonákkal találkoztam, akik néha kenyeret is adtak, vagy kicsit később a Cseresznye úton szüleimmel sétálva a három gyereknek letörtek egy gyümölcessel teli cseresznyefa-ágot - ők is így, ágakat letörve ették a cseresznyét. A május elsejei eset viszont nagyon bizalmatlanná tett az oroszokkal szemben.

Sok feltört, szétszórt láda volt mindenfelé. Május vége felé elkezdődött a tanítás is. A bencés gimnázium romos volt, ott nem lehetett tanítani. Jobb híján a rendházban, a tanárok szobájában voltak az órák. A tanár egy széken ült, mi meg körülötte kuporogtunk. Kovács Dolfi, akkor már beteg, tanította a matematikát, de volt háborús áldozat a tanárok között is. A diákok persze sokkal kevesebben voltak, a vidékiek egy évet veszettek, sokan elő sem kerültek (Matthia Pista, Péterfy Laci, Schermann Rudi, Rottensteiner és mások). Sokat kirándultunk, egyszer szüleimmel a Büdöskút mögötti nagy irtásba mentünk epret szedni. Rengeteg volt, hárman egy-egy nagy tejeskannát szedtünk tele. A terület már osztrák volt, de nem őrizek a határt. Brennbergnek jöttünk haza. Szüleim gyalog mentek Márcfalvára, ott vettek cseresznyét. Akkor még nyitva volt a határ, de hogy mivel fizettek, sejtelmem sincs. Apám Vasvárra is elment rokonainkhoz, Tóthékhoz, onnan hozott élelmet. Mit adott cserébe, szintén nem tudom, talán anyám nagyon kevés ékszeréből valamit. A zongora is ekkor került Nagylózsra egy fél dísznőért cserében. Ez akkor nagyon jó cserének számított.

Akkoriban kellett anyámnak megtanulnia főzni. Nem volt Etel néném. Néhanéha adódott gond, egyszer a keservesen összegyűjtött holmiból készített süteményből kimaradt a liszt, szétfolyt az egész, de elfogyott így is. A bejárat melletti szobából lett konyhára nagyon emlékszem, ott állt egy fedeles kancsó a melasszal. A kancsó vajszerű kerámia volt, fémtetővel, amit rá lehetett hajtani. Jó 2-3 literes lehetett, az került a pótkávéba, vagy ami volt.

Fabiánicsék. Ez külön történet. Meglehetősen jó módú család volt, Emma néni, 90 év körül volt, fia, Luj, nagyapám kollégája - barátja, nyugdíjas postatiszt, Jóska a cinkfalvi, ausztriai cukorgyár főkönyvelője, Blanki néninek volt ugyan tanítónői oklevele, de sohasem tanított. Nagyon rövidlátó volt. Azt hiszem, március 4-én bombázták ki őket Tisza István - Béke úti házukból, valahol, talán Missurayéknál, egy közös ismerősnél voltak, de az is lehet, hogy a domonkosok fogadták be őket a Julianeumba, majd nem sokkal hazaköltözésünk után hozzánk jöttek: megkapták a konyhát és a cselédszobát. Nagyon nehezen viselték sorsukat, egyszer visszamentek Missurayékhoz, de hamarosan újra nálunk voltak. Luj talán éppen a sok baj miatt megbetegedett és meg is halt. Maradt Emma néni és Blanki néni.

A Fabiánics család könyvtára, a húszas-harmincas évek kis- vagy középpolgári ízlésének felelt meg.

Azt hiszem, a mi legtöbb könyvünk a „felszabadulás” áldozata lett. Így azután Fábánicsék megmaradt könyveit olvastam végig. Ezek a könyvek elég különös

egyveleget alkottak. Jókaitól a limonádé Crokerig, Beniczkyné Bajza Lenkétől az Új Idők bekötött évfolyamaiig tartottak. A nyár folyamán sokat voltam az egyetemi uszodában. Volt egy nagyon kellemetlen esetem. Viszketni kezdett a térdem alatt a lábam. Vakartam, de nem múlt el. Tordai doktor bácsi derítette ki, hogy rüh, az ugrótorony deszkáin ülve kaphattam egy korábban ott ült orosz katonától. Sikerült kikezelnie valami nagyon bűdös kenőccsel. Az uszodának külön állatvilága volt. Megtelepedtek benne a tarajos götéek, csiborok, csíkbogarak, csíptek is kegyetlenül. Béka is volt benne bőven.

45 őszén megkezdődött a tanítás, délutánonként jártunk a réalba (Széchenyi), mert az iskola nagyon romos volt. Viszonylag sok volt a világi tanár, nem tudták pótolni a meghaltakat, elkerülteket. Elég keserves volt az élet, változatlan a jegyrendszer, a sorban állás, az infláció. Nagyon sokszor kellett havat lehányini a padlásról, a téli tüzelő meg úgy lett meg, hogy az egyetem kijelölt tanszékenként egy-egy területet, onnan lehetett a fákat kivágni. Persze, a vezető ebben Balogh bácsi, az altiszt volt, de apám is alaposan kivette a részét. Nekem is volt feladatom: én vittem ki az ebédet az erdőbe. Ismertem a járást, meg a csattogás irányított. Utána valahogyan hazavitték a fát, és apámmal ketten fűrészeltük-vágtuk fel. Ezt nagyon szerettem, még egy-két évig folytatódott a dolog. A szétfűrészelt fa aprítása mindig az én feladatom maradt.

Ebben az évben történt sok Hauer Frédivel, apám akkori munkatársával kapcsolatos eset. Az udvarunkban, balra hátul volt a tyúköl, még megmaradt a régi időkből. Néha nyulak, mászor csirkék voltak benne, ezeknek levágták a szárnyát, és egy ideiglenesen elkerített részen kapirgáltak. Egyszer éppen akkor jött valamiért Frédi, amikor a szokásos esti mulatság folyt a tyúkok bezárásával. Persze rögtön segített, és megcsúszott a vizes talajon, teljes hosszában elterült. Sajnáltuk, de ahogy sárosan, tyúkpiszokkal borítva felállt, nem tudtuk megállni nevetés nélkül.

Az udvar nem csak tyúkok tartására szolgált, hanem szüleim dohányt is ültettek benne. Az őszi dohányszüret után felfűzve szárították a nagy dohányleveleket. Anyám tekerte őket össze, és valami orvosi szerszámmal vágta fel a cigarettához szükséges vékony csíkokra. Arról már sejtelmem sincs, miért ültettek ricinust is, jókora adag ricinusbab termett rajtuk. Az udvarban álló szilvafák adták a szilvalekvár alapanyagát. Azt hiszem, cukor helyett melasszal főzték be.

Az udvaron szinte egész nyáron folyt a gombaszárítás is. Naponta mentem valamelyik barátommal gombát gyűjteni. Így egész télire volt szárított gombánk.

Az egyetemen időnként fonalat lehetett venni. Nagy keletje volt, anyám rengeteget kötött, mindenkinek abból volt meleg holmija. Időnként mást is lehetett „jegyezni”, még ennivalót, például csirkét is. A botanikus kert felső részén, ahol most a melegházak vannak, kis kerteket létesítettek, a zöldség nagy része onnan származott. Egyszer, amikor éppen virágzott a tök, arra járt egy ismert professzor, és megkérdezte anyámtól, aki ott kertészkedett: Méltóságos asszonyom, ez milyen növény? - Tök. - Igen. És az a föld alatt vagy a föld felett terem? Az ő családjának nem kellett a kert, úgy látszik.

Egyszer teherautóval ősszel kivittek bográcsgulyást főzni az ágfalvi erdészházhoz. Nagy muri volt, mi meg, gyerekek, messzire elcsavarogtunk a Hidegvíz-völgyben. Rengeteg volt a ciklámen, és virágzott a tárnics - encián is. Akkor alaposan jóllaktunk. Nem tudom, hol lehetett akkor Balázs öcsém, mert ő egészen az év végéig az ukrán áldozata volt, akkor kezdett, ha igaz, karácsonykor, újrajárni.

A nyilasok beszédtek rádiókat; a „felszabaduláskor” az is eltűnt, ami még megmaradt. Sejtelmem sincs, hogy az első kristálydetektoros vevő hogyan került hozzánk. Homályos emlékem szerint nekem is volt hozzá közöm, talán az összerakásában? Egy nagy régi fa varrodoboz leszakadt tetejére volt szerelve. Leglátványosabb alkatrésze egy fa cérnaspulni volt, rajta drótokkal. Néha még akkor is hallgattam, amikor már megvolt a Kis Uci, a későbbi kohász professzor készítette német katonai vascsövekkel működő rádióknk.

Volt a bombázásoknak egy utóhatása egy-két évvel később. Az első eset a „soproni rémé” volt, aki a Várkerület Széchenyi tér felőli végén egy némileg romos ház padlásáról dobált téglákat a járókelőkre. Hosszabb ideig nem sikerült megfogni, esténként nem mert senki arra járni. Akkor még gázlámpák voltak, a gázgyújtogató járt esténként végig, húzta meg kampós botjával a gázkapcsolót. A két következő eset már véletlen volt, a Széchenyi téri Láng-trafik tűzfala és kéménye dőlt le, agyonütve egy járókelőt, majd a Torna utcában a mozival szemben dőlt le egy téglakerítés, és egy szülés előtt álló nőt ütött agyon a magzattal együtt. Mindegyik eset nagy feltűnést keltett.

Lehet, hogy a leírt eseményeknek egy része a következő évben volt, de emlékeimben összemosódnak.

XXX

Amit leírtam, eredetileg vagy tíz évvel ezelőtt fogalmaztam meg. Most amikor újra elővettem ezt a régi írást, feltűnt, hogy az emlékek háromféle képpen maradtak meg hat-hét évtized után.

Az első csoport a valóban személyes emlékeké. Ezek olyanok, hogy a leírtakat képzeletemben szinte újra látom, újra el tudnám játszani. Ilyen például a Felvidék visszatérésekor az állomásra tartó huszárok egyikének megbokrosodott lova, vagy a 44. december 6-iki bombázás alatt a sötét pincében való kuporgás, meg utána a séta a Kismartoni soron szétbombázott házak előtt. Ezek az emlékek időben, néha térben is nehezen helyezhetők el, esetleg összekeverednek, de maga a hozzájuk kapcsolódott történet egyértelműen valóban megtörtént.

A második csoport olyan eseményeket tartalmaz, amelyeket nem saját magam látok szinte képszerűen, hanem mások, elsősorban szüleim többszöri elbeszélése nyomán maradtak meg bennem. Így például semmire sem emlékszem abból, hogy az elemi 2. osztályát a kurucdombi iskolában jártam végig, de anyám emlegette, hogy legalább egy darabig ő kísért el oda. Ugyanez vonatkozik az egyetemi kiskertben a tők iránt érdeklődő professzor esetére. Sajnos, szinte minden ilyen esetben már nem tudom a körülményekről megkérdezni szüleimet, ismerőseimet, hiszen közülük alig él valaki.

A harmadik csoport inkább emlékezet-hiány, mint élő emlék. Az eseménynek be kellett következnie, de róla semmit sem tudok. Így fiatalabbik öcsém 44 júniusi születéséről, majd a vele kapcsolatos gondokról semmire sem emlékszem, csak arra, hogy 45 nyarán súlyos betegsége után Jéhn Anti bátyám tápszerei tartották életben. Rejtélyes, nagyanym húgának eltűnése is. A nagyon szeretett Etel néni valamikor a bombázások idején halhatott meg. 45 augusztusában temették a családi sírba, de addig hol nyugodott, nem tudom, és senkitől sem tudom már megkérdezni.

Mindebből következik, hogy amit leírtam, nem történelem, hanem kordokumentum, ahogy azok egy 10-12 éves gyerek emlékezetében félévszázad után is megmaradtak. Az az érdekes, hogy a következő évekből sokkal kevesebb személyes emlékem maradt meg. A háborús események sokkal nagyobb helyet foglalnak el emlékezetemben, mint a következő ugyancsak mozgalmas évek eseményei. Ez alól talán csak 56 viharos napjai kivételek.

Tolcsvai Nagy Géza: Holocaust

IFJ. SARKADY SÁNDOR

70 ÉVE TÖRTÉNT*

1944 szeptemberében érkeztem Sopronba. Vonattal jöttem. A szerelvényünket útközben vadászgépek támadták. Kétszer kellett mozdonyt cserélni az úton, mert azokat kilőtték. Négy órás kinkeserves utazással érkeztem meg a soproni Déli pályaudvarra.

Még a vonaton ismerkedtem meg egy II. éves bányamérnök-hallgatóval. Vezetéknevére nem emlékszem. Jóskának hívták, és beszélgettünk. Nem egyenruhában – civilben volt. Elmondtam neki, hogy a főiskolára megyek, erdőmérnök-hallgató szeretnék lenni. Megkérdezte, van-e már hol laknom? Azt válaszoltam, az égvilágon semmi helyem még nincsen. Kis gondolkodás után azt mondta: Nekem üres a szobámban egy ágy, így hát egyedül vagyok. Ha a házinénivel megegyezel és elfogadjátok egymást, akkor már is szobatársak vagyunk. Ez egy főnyeremény volt. Ebben már benne volt a selmeci szellem alapja: segíteni egymást. Jóska lett a kammerom én meg a kamarása.

Az első amerikai bombatámadás

Ez a légitámadás mélyen él az emlékezetemben, ugyanis a bombázás alatt súlyos légnyomást kaptam.

18 évesen dolgoztam egy kis üzemben, ami autó-villamossági szerviz volt: a Bosch szerviz. Hadiüzemnek is nevezhetjük. Nagyszerűen felszerelt műhelye az Árpád utcában állt. Helyén ma nagyjából egy áruház áll. Mellette egy emeletes ház volt. Abban lakott a tulajdonos egész családjával. Azon a napon [1944. december 6. szerda] reggel 6-kor kezdtük a munkát, és én egy Tatrat javítottam. Ez egy személykocsi volt, amiben ferodolt kellett cserélni. Mást is persze. Éppen azzal bütyköltem amikor... valahogy gyanúsán jöttek a gépek... nem úgy, mint szoktak... Rögtön szóltam a főnöknek, hogy le kéne menni mert – én nem szoktam egyébként soha sem lemenni – de most még azt is mondtam neki, hogy a családját is hozza le a házból. Valami olyasmit felelt az öreg, hogy igazam lehet. Levonult az egész társaság. Ott volt egy árok. Még az előző napokban ástunk az udvarban egy L-alakú ilyen mély (kezeléssel mutatja) árkot. Ilyen széles volt. Mindnyájan bementünk az árokba. Én voltam az utolsó, aki lementem, azonban nem feküdtem le, mert kíváncsi voltam. És mintha valami oldalt húzott volna... Hallottam zszszszs, Jött az a... Hát akkor hirtelen lefeküdtem. Alighogy lefeküdtem az árokba, mintha megszűnt volna minden. Egy rettenetes robbanás lehetett, amit én már nem is hallottam. Nem sebesültem meg, és nem vesztettem el az eszméletemet. Percegik tartott azonban, amíg az ember kikászálódott onnan. Egy csomó törmelék potyogott rám. Pont ahol én voltam, ott nem volt befödve az árok... Fölkeltem, és látom, hogy a kis autó, ami ott állt az árok mellett, fenn van egy fának a tetején. Amikor kimásztunk az árokból, és odanézttem, ahol az épület állt, a műhely

* Dr. Roxer Egon ny. egyetemi docens emlékeiből. Az interjú 2014. július 29-én készült Sopronban.

A telitalálatot kapott Árpád utcai szerelőműhely (Bordás Tihamér felvétele)

nem volt sehol. Az egész teteje a földön hevert. Ott az egyik cserép halom alól kilógott a kabátom, és ebben a kabátzsebemben volt mindenem...

A Várkerület égett. A rákövetkező napokban – mint önkéntes tűzoltó – elsősorban a drogériát és annak lángoló raktárát oltottuk. Segítettem én is. Emlékszem arra, hogy csak a puszta falak álltak; a légnyomás kiszívta a nagy vasredőnyöket. Ezeket csapkodta a szél össze-vissza. Vigyázni kellett arra, hogy valamelyik az embert el ne kapja, mert akkor vége van. Ezután hazamentem és bevacsoráztam az Újteleki kamarámban. Lefeküdtem és három napig aludtam. A házinéni, amikor fölébresztett, azt mondta, hogy orvost nem tud hozni, de adott egy címet, hogy menjek el ahhoz a doktorhoz. Elmentem az orvoshoz. Nem emlékeztem semmire akkor. Nem hallottam a fülemre. Kaptam tőle egy igazolást. Ő elküldött egy másikhoz, ez egy nyilas orvos volt, akitől igazolást kaptam arról, hogy katonának nem vagyok alkalmas egy ideig.

18 éves voltam, kötelező volt bevonulni. Amikor a mentesítő papírom már majdnem lejárt, véletlenül összefutottam az utcán nagynénémrel, akinek férje Rókusfalvy Pál a légvédelem ezredese volt, ő azonnal átlátta a helyzetemet: No, akkor irány Nagylózs! Itt állomásozott a légvédelem szerelőműhelye, amelynek parancsnoka egy kiugróan értelmes százados volt. Ő rövid „vizsgáztatás” után kijelentette: Mától katona vagy és hozzánk tartozol! A szerelők befogadtak, mindenben segítettek, sokat tanultam tőlük, én pedig igyekeztem helytállni. Becenevem Herkules lett.

Árpád utcai romok (Bordás Tihamér felvétele)¹

A Várkerület kiégett házsora (Ruzsinszky István felvétele)²

1. 1944. december 6-án az amerikai 449-es bombázó csoport bombái letarolták az Árpád utcát. Bordás Tihamér támadás után készített felvételeit külön köszönöm Kótai Mónikának, a Sopron Anno főszerkesztőjének.
2. A szerző gyűjteményéből, Ruzsinszky László mérnök úr szívesességéből

Sz. Egyed Emma: Tóth Ágnes, népi iparművész I-II.

MEGEMLÉKEZÉS

SARKADY SÁNDOR

MEGHALT SZOKOLAY SÁNDOR

Zoltán király jobbján
Te voltál a nádor –
Isten nyugosztaljon,
Szokolay Sándor

Szokolay Sándor

RADICS ÉVA

A DALLAM – MELY A FÖLDRŐL INDULT S AZ ÉGBE ÉRT

Búcsú Szokolay Sándortól

Tudtuk, hogy el fog egyszer jönni a búcsúzás kegyetlen pillanata. Sokan mondták s eszünk felfogta, hogy ez a világ rendje. De zsigereink tiltakoztak. Szokolay Sándort mégis letették a hideg földbe. De csak a testét. E komoly és szívszorogató órában lelke az égbe szállt, Szent Péter bebocsátotta a mennyország kapuján. Az örökkévaló, békességes, láthatatlan, és számtalan generációt magában foglaló birodalomban, ahol már egyedül a lélek esztétikája számít, kiváló társaság várta. Először a sok nemzedékre visszatekintő ősök s a nemrég elhunyt rokonság örvendett jöttének s ki-ki vérmérséklete szerint csöndesen átölelte, vagy harsányan köszöntötte.

A zeneszerzők közül a szelíd mosolyú korelnök-barát, Takács Jenő fogta karon, s először a szigorú polihisztorhoz, Kodály Zoltánhoz vezette, aki zeneileg és emberileg igen nagy hatást gyakorolt Szokolayra, s mint az iránytű, mutatta neki éveken át a helyes utat. Majd Bartókhoz irányította, akinek ugyanabban a termőtalajban gyökereztek művei. Megilletődve köszönti a nagy romantikusokat: szeretettel fogadja Liszt, Mosonyi s legfőképp Erkel, aki az operairodalom fejlődését különösen szívén viselte. Mellettük Szokolay zeneszerzés tanára, Farkas Ferenc, aki nem szigorral, hanem lelkesítő élményekkel terelgette. S a volt diáktársak - Durkó Zsolt, Vass Lajos és a többiek - már várták. Őszinte kedvességgel üdvözli Bárdos Lajos is, akinek nyomdokán Szokolay prozódia tanított a Zeneakadémián. Majd a legáradóbb magyar nemzeti érzelmű, apostoli lelkületű tanára, Ádám Jenő ölelte át. - Egyszer csak (megrendítő mennyei meglepetés!) német szót hall: Herr Kollege, üljön ide mellém, de örülök, hogy végre találkozunk! - mondja szeretettel a zene legnagyobb fejedelme, Johann Sebastian Bach, akinek izzó feszültségű művészete mindvégig elbűvölte Szokolayt. S most együtt hallgathatják a mennyei Lutheránia ének- és zenekart Weltler Jenő vezetésével, aki a legszebben az ő műveikkel imádkozik! Az énekkar műsorán szerepel néhány nagyszerű Szokolay-mű: a Karácsonyi pásztorát, a Pünkösdi ének, a Gályarab kantáta, a Confessio Augustana, a Luther kantáta, a Korál rekviem...

S akármerre térül-fordul: mennyi, de mennyi ismerős! Itt van Gulyás György, a békés-tarhosi „élményiskola” igazgatója, a tündérkorszak megteremtője, mely Szokolay ihletője lett egy életen át. - S az Operaház tagjai közül is egy egész sereg! Melis György, aki a modern zenéért nem rajongott ugyan, de Sámson c. opera főszerepét örömmel vállalta el! Delila - azaz Házy Erzsébet, a mindig izzó primadonna - is eljött a Mester üdvözlésére. S Faragó András, aki a Sámsonban a Királyt, s a Hamletben Claudius, s az Ecce homoban Grigorisz pópája szerepét énekelte. És a jó Horatio - azaz Bende Zsolt is itt van. Kóródi András karmester is lelkesen köszönti. Mellette Moldován Stefánia, aki a Feleséget énekelte a Várnászbán. Meg a Budapesti Filharmóniai Társaság elnöke, Melis Béla, aki a zenekarban, mint csellista, több

Szokolay-bemutatón is játszott. S Nagy Ferenc karigazgató, aki operáinak előadásán bábáskodott.

Elfogódva látja, hogy itt vannak a nemzeti felelősségtudatra nevelő nagyok: Illyés Gyula, valamint a „minőség forradalmára”, Németh László. Mindketten alkotótársak voltak: Illyés Gyula fordításában zenésítette meg Szokolay a Várnászt, Németh László drámájából született harmadik operája, a Sámson. Erkölcsei példamutatásuk alapján még a kommunista rémuralmat is könnyebb volt átvészelni.

Örömmel veszi észre a népi írók egy csoportját, akik szellemi eszményképei és tanácsadói voltak: Sinka István, Veres Péter, Kodolányi János, Féja Géza, valamint Kovai Lőrinc s itt a család régi barátja, Szabó Lőrinc is. S a költők, akiknek mondani-valóját kórusműveivel erősítette fel, s akiknek nevéből kitelne egy egész antológia. Egész meghatódik, hogy megismerheti Adyt, Babitsot, Bornemisza Pétert, Vörösmartyt, Arany Jánost, Petőfit s újra láthatja Nagy Lászlót, Kormos Istvánt, Juhász Ferencet, Pilinszkyt, Fodor Andrást, majd Sütő Andrást, Páskándy Gézát és Lászlóffy Aladárt. S Weöres Sándort, akinek versére többek közt az Istár pokoljárását, a Csalóka Pétert írta. Dsida Jenőt, akinek Psalmus Hungáriám szíven ütötte. - Nemeskürty István a nemzet jövőjébe vetett hittel üdvözli, az ő librettójára készült a Margit, a hazának szentelt áldozat c. misztérium opera. - Újra átölelheti szeretett fiatal barátját, Nagy Gáspárt, akit nyitott, érzékeny, széles szellemi horizontú, végtelenül tiszta művésznek ismert meg, s kinek versciklusára gyászódát írt az 56-os forradalom emlékére Október végi tiszta lángok címmel; s aki nagy összegző, a magyar sorskérdéssel foglalkozó költeményt írt Symphonia Ungarorum címmel oratórikus szimfóniájához, melyet a Magyar Állami Operaházban mutattak be a millenniumi ünnepségen, a keresztény magyar állam ezeréves fennállásának ünnepén.

Ismét népdalokat fúj most a magyarságát szép beszédben is komolyan vevő Bánffy György színművésszel, a Gályarab-kantáta egykori narrátorával. Nemesen derűs mosollyal fogadja egykori kollegája, a partitúraolvasás világra szóló tudósa, Nagy Olivér. S a Paradicsomi Kórus karnagyai, akik rendszeresen dirigálják a lelket mindig mélyen megérintő műveit: Kardos Pál, Maklári József, Lukin László, Ugrin Gábor, Baross Gábor...

Most módjában áll megismerni azokat a külföldi írókat-költőket is, akiknek egy-egy művére operát komponált: Federico Garcia Lorcat, az elementáris hatású Várnász szerzőjét, William Shakespeare-t, akinek drámájára a Hamlet-et írta, vagy Nikosz Kazantzákisz görög író, akinek regényére az Ecce homo készült. (Szokolayt a Várnász című operájáért 1966-ban Kossuth-díjjal tüntették ki. A művet 23 országban, 15 nyelven mutatták be.)

Szokolay Sándor híthű evangélikus volt. A természetes vallásosság végigkísérte egész életét, mindenfajta felületesség, kételkedés nélkül. Mindig tiszteletben tartotta mások hitét, s őszinte szívvel vallotta az ökumenét. Most, földi élete végén átlépett a várva várt hazába s számot ad életéről Istennek. Bűneit megbánta már százszor s vezekelt is értük betegségei által - földi szemmel nézve - épp eleget. Imádságos életet élt, igyekezett magát minden nap Krisztus szellemében megújítani. Tudta és hirdette,

hogy az ember lelkének karbantartásához szüksége van - messze a szórakozáson túl! - a zene vigasztaló, megtisztító, megnyugtató, felkavaró, égbe emelő erejére.

Életművének tekintélyes része még feldolgozatlan. Közel ötszáz műve az egyetemes kultúra része. Hét operát, öt balettet, négy meseoperát, hét oratóriumot, három szimfóniát, huszonegy kantátát, nyolc versenyművet, tizennégy zenekari művet, kétszáz kórusművet, két vonósnégyest, negyven szólóművet és százhusz kamaraművet, több mint 100 óra zenét komponált. Nem tartozott semmiféle zeneszerzői csoportosuláshoz. Munkásságát számtalan díjjal ismerték el. Orosháza, Sopron, Solymár és szülőhelye, Kunágota díszpolgára. - Alkotó korszaka 2011-ben lezárult. 2013. december 8-án soproni otthonában hunyt el.

Őszinte, szókimondó, egyenes, nyíltszívű egyénisége, ragyogó mosolya, a jóért-
szépért való lelkesedése és sugárzó szeretete mindig hiányozni fog.

Szokolay Sándor temetése

FEKETE GYÖRGY

SOPRONI IMÁDSÁG

Búcsúzunk Tőled, ki csendjeidben voltál feltűnő,
álmaiddal drámák egére szállni képes,
így lettél nagy idők fontos fordulóinál
mértéke tettnek, szónak, eszmének, tehetségnek.
Búcsúzik Tőled a Te Akadémiád,
művészetünk bölcsőjét ringató testvérközösség,
Tőled, ki voltál erőt sugárzó kínzó gyengeségben,
leverve győztes, bűnbánó büszkeségünk,
seregben cézár, szerepben esendő mindennapi.
Feltűnni voltál képes kották erdejében,
levélben lázas viták végére békés pontot tevő,
vihar a lassúságban, tüzekben vétlen áldozat,
s most körünkből kilépő, útra induló bölcs utas.
Reménykedem, Isten letörli megkínzott arcodat,
bűneid feloldja, megsimogat, megfejti titkaid,
Rád osztja csendes éji álmát az utolsó karácsony
és így szól: Megjöttél, Sándor? - már vártalak.
Meg - mondod -, Uram, csak irgalmatlanul nehéz volt,
nagyon szerettetek, mégis kanyargós volt a hosszú út,
ám e megszükkült díszletvilág helyett
a régi ölelések, remélem, örökre felsejlenek majd...
meg, Uram - ismétled -, igazán csak Te tudhatod,
titokban mindig Hozzád vágyakoztam,
s most arra várok, ints, hogy kövesselek.
Lépj, fiam, mögém, indulj utánam, én megértelek.
Így az Isten - mi meg csak állunk mozdulatlan,
intünk utánad, hiszen hiányod még felfoghatatlan,
nem sírunk, hozzád ez méltatlanul kevés lehetne,
csak élünk gyanútlanul tovább veled
és várjuk türelmesen a következő találkozást,
ahol újra kitarul az Akadémia már mennyei kapuja,
és csillagok nyújtanak kezet azoknak,
akiknek földi létét bearanyoztad Te is
a dallam és a ritmus örökre zengő csodáival...

Sopron, 2013. december 21.

ANDRÁSSY PÉTER

MAJÁVAL ÉS SÁNDORRAL A MAGAS-TÁTRÁBAN

2013. december 21-én, Szokolay Sándor temetési szertartásán a soproni Evangélikus Templomban - Ittész János evangélikus püspök és Gabnai Sándor, a helyi evangélikus gyülekezet esperesével együtt - Korzenszky Richárd bencés szerzetes tanár, a tihanyi Bencés Apátság perjele is hivatkozott imádságában az elhunyttal kapcsolatban, személyes emlékekre. Richárd atya, József Attila: Isten című versét idézve szólt az együtt látott hegyekről és a Szentföldről. A jelenlévők többsége számára a hegyek említése kérdőjelet jelentett, ami az évek óta súlyos beteg művész és a törekény orvosfeleség ismeretében érthető; hiszen nem tudtak arról, hogy Szokolay Sándor és felesége, néhány évvel ezelőtt, nagy csapattal - köztük Korzenszky Richárddal és e sorok írójával együtt - a Magas-Tátra útjait járták? Sokan nem tudtak arról, hogy Weltler Maya doktornő korábban kevés évet hagyott elmúlni, hegyjárás, alpesi sízés nélkül?

A Magas-Tátrában töltött, gazdag élményű, 2005. évi túrázás előzménye, egy soproni fotókiállítás volt. 2001. januárjában, az akkor még létező - a megyés püspök által anyagi haszonszerzés reményében később megszüntetett - Soproni Katolikus Konvent Bán János Közösségi Házában, Andrassy Péter és Korzenszky Richárd fotóiból rendeztek kiállítást: „Láttam, Uram, a hegyeidet” címmel. A kiállítást Szokolay Sándor nyitotta meg, aki a „beharangozóban,” többek között az alábbiakat mondta a Kisalföld újságírójának. *„Richárd atyához régi hitbéli barátság fűz, neki ajánlottam a Missa Pannonica című misémet. Andrassy Péter tanár úrral, a környezetkultúra helyi apostolával szintén baráti szálakat ápolok. E két nagyformátumú egyéniség természetfotói láttán egyértelmű, hogy a hitre vezérlő szándék legnemesebb megnyilvánulásaiából valók. Általuk a Teremtő és a teremtés metafizikai érzésével gazdagodhatunk.”*

A megnyitót követő baráti beszélgetés során dőlt el, hogy Szokolayék résztvevői lesznek a szomszédos Rax-Alpenre; majd a Magas-Tátrába vezető csoportos kirándulásnak. Utóbbiról Weltler doktornő tollát is felhasználva, számolunk be olvasóinknak.

2005. július 17-23. között, a tátralomnici Hotel Slovákia csaknem valamennyi szobáját elfoglalta 43 fős magyar csoportunk. Ennek rajtunk kívül, recepciós, pincér, szakács és takarítónő is örült, merthogy ők magyar nemzetiségűek voltak. Sopronból negyvenen utaztunk bérelt autóbusszal (soproni, fertődi, csornai és egy fővárosi); Richárd atyáék gépkocsival jöttek a Présing házaspárral, Tihanyból.

Néhány sor, a felkészülést segítő „Tátrai-levélből” (2005. február 26.).

„Miért is megyünk? Mert szeretnénk ismét, megküzdött élmények birtokában elmondani: Láttam, Uram, a hegyeidet s olyan kicsike vagyok én, ... Mert bízunk egymásban, a kipróbált barátságokban, az újak igyekvő érdeklődésében,

felkészülésében. Mert tudjuk, hogy csak arra vállalkozunk majd, amit teljesíteni tudunk. Mert a kedves baráti társaságban - ha Urunk kegyes lesz hozzánk és rászolgálunk a hegye befogadására - megvalósulhat az, amit útitársunk

Szokolay Sándor joggal hiányol korunkból: *«Örülni tudunk majd mások örömeinek!»* Mert várjuk a békét adó, lelket erősítő esti beszélgetéseket, énekléseket!”

E csoportos együttlétnek (is) meghatározó sajátosságaként kell említenünk azt, hogy mindenki kapott „házi feladatot.” Az érintett vidék egy-egy kultúrtörténeti, épített (templomok, várak, utak, menedékházak) és természeti (növények, állatok) kellett felkészülni, beszámolni, kérdésekre válaszolni. A Komárom - Érsekújvár - Nyitra - Zólyom - Besztercebánya - Rózsahegy - Liptószentmiklós - Poprád útvonalon - a Szokolay házaspárnak kellett elsőként felelniük, nem véletlenül. A Duna túlsó partján, Észak-Komárom és Érsekújvár között a doktornő, a közeli Szimón (szlovák nevén Zemné) 1800-ban született Jedlik Ányos bencés szerzetes tanárról: „a szénsavas szódavíz feltalálójáról” emlékezett meg, aki Győrben halt meg 1895-ben. Ezután egy másik, fehéren habzó ital, a sör volt a kultúrtörténeti téma, merthogy éppen egyik gyára mellett haladtunk el. A beszámolót tartó így emlékezett - öt év múlva - e napokra. *„Hinni sem akartam, de tény: az én témám lett a sör - mint olyan és általában - meg a szódavíz, hogy azért el ne bizzam magam. ... Új barátságok, régiiek erősödtek, ami nem csoda, hiszen derekasán fogyasztottuk a gyöngyöző söröcskét, a komoly erőpróbát jelentő túrákon, és esti beszélgetések során. A barátság kedvéért természetesen, mert mint ismeretes, sörben a barátság.”*

A Zobor vidékén, Nyitra városa közelében, ahol Kodály és Bartók is dolgoztak, Szokolay Sándor vette kézbe a mikrofont. Idézzük ismét a sörkedvelő, amatőr botanikus feleséget: *„Sanyi a Zobor vidéki népzeneét kapta, ami számára nem feladat, inkább ajándék, ő ugyanis akkor is Kodályról beszél, ha másról kérdezik.”* Természetesen Kodály gyűjtötte dalokat, feldolgozásokat is hallhattak, énekeltek az autóbusz utasai.

A hegyjáró csoport tagjai számára a botanika - Németh László író, tanításának megfelelően - „... nem annyira tudomány, mint lelkiállapot a növénynevek nem adatok, hanem élmények nevei” voltak. A visszaemlékezők alábbi virágcsokrát ajánljuk olvasóinknak: „E csoporttal egy másik Tátrát ismertem meg. Nem robogtunk el az ösvények mentén nyíló virágok mellett, sőt. Döbbenet hallgattam, hogy rajtam kívül a többség ismeri őket, sőt azt is tudják, hogy ötszáz méternyire mit kell keresnünk.” (Lánczi Ágnes, műsorvezető, Magyar Rádió). *„Veletek, töletek tanultam meg rácsodálkozni a sok szépségre, kőzetformákra, eddig ismeretlen növényekre.” ... Én a turbánliliom felelőse lettem, előszobám falán a gyásztárnics őrzi a botanizálás emlékét. (Szilágyiné, Polgár Éva, matematika-fizika szakos tanár). „Anna lányom a hegyekben hallott kiselőadásokból gyakran idéz, meg tud állni, rácsodálkozni egy gyönyörű fára, annak egyik ágára.” (Keresztes Erzsébet, kertészmérnök). *„Aki biológus tanárokkal túrázik, számíthat arra, hogy ismeretei nem maradnak az addigi békaszinten. A Tátra flórája valóságos kincsesbánya, ha van valaki, aki útbaigazít, felhívja a figyelmet a látható szépségekre. Az egyik túrán Sanyival kettesben sétáltunk, hosszú, de kellemesen**

lankás erdei úton. Ő már nem volt jelen teljes valójában, a genius loci megérintette, komponált a «Dona nobis pacem» szövegre négyszólamú kórust. Jőmagam, ahogyan a két botanikustól tanultam szemlélődve ballagtam. Az út szélén egy csodálatos virágot találtam, a gyöngyvirágra emlékeztetett, de nem az volt. A szakértők elmondták, hogy a gyönyörűség a körtikékhez tartozik. Most már bevallhatom, lassan elévül a büntény, én megpróbálkoztam a Sopronba telepítésével, sikertelenül.” (Weltler Maya).

Komponálta, megtanultuk, előadtuk (Keszei Babett - Mike Rolland)

„Az Andrásy tanár úr által vezetett csapattal róttuk a Tátra varázslatos ösvényeit. Amikor éppen Szokolay tanár úr mellett ballagtam, nem bírtam ki, hogy meg ne kérdezzem: Sanyi bácsi! Az elmúlt években volt szerencsém kórusműveid közül néhányat. ... Nem lenne kedved írni egy rövid, könnyű, lassú és nyugodt négyszólamú darabot írni e csodálatos utazás emlékére? Kérdeztem ezt azért, mert tudtam jól, hogy van néhány vállalkozó kedvű dalostárs a csapatban, akik biztosan megtanulnák, és örömmel szólaltatnák meg az újszülött művet.

Álmomban sem gondoltam volna, de Sanyi bácsi már a következő nap reggelén leült a szállásunk aulájában lévő zongorához és megkomponálta a kvartettre íródott: *Dona nobis pacem*-et.

Miután kézhez kaptuk a kéziratot, sokszorosítottuk, tanulgattuk a szállodában, a szlovák-lengyel határon vezető lankás utat megjárva. Aznap (július 19.) a vacsora után elő is adtuk a társaságnak, izgalomban többször is bakizva. ... Hazafelé jövet az előzetes megbeszélés alapján Besztercebányán a német templomban már jobban zengett a dal. Láncki Ágnes volt olyan kedves, hogy az alkalmi kvartett (Mike Rolland; Saxinger Viktor; Fülöp Judit és Keszei Babett) produkcióját rögzítette, ami nemcsak a zenét szerző és az énekesek, hanem valamennyi résztvevő számára teljessé tette a tátrai túrát.”

Az utókor számára írjuk le, hogy ezen a túrán Szokolay Sándor az alábbi két utat teljesítette: * Lysa Polana - Poduplaszki völgy (gyalogosan kb. 15 km) * Menguszfalvi völgy - Popradi-tó - Jelképes temető (90 %-ban, az előre megrendelt taxival. Gyalogosan kb. 2 kilométer)

KOVÁCS JÓZSEF LÁSZLÓ

HETÉNY JÁNOS

(1930-2013.)

2013-ban hunyt el Hetény János, a magyar vallási néprajzkutatás egyik fontos személyisége. Életművét, munkásságát Bálint Sándor professzor is sokra becsülte. Kisgyermekkorunk óta ismertük egymást, mindketten bencés diákok voltunk, s ugyanannak a 64. számú Szent Asztrik Cserkészcsapatnak a tagjai.

Jancsika (későbbi bencés diáknevén Jankó) egy óvodába járt velem, mindketten az Isteni Megváltó Leányai (a „szürke nénék”) növendékei voltunk. A fennmaradt csoportképen egy angyalarcú kisfiú, dr. Heiszler Béla Sopron város főjegyzőjének a fia látható. Én pedig - a Szent Imre Kollégium gépészenek árvája - ugyancsak óvodai egyenkötényben. Jankó két-három évvel volt idősebb nálam. Engem 1932. októberében keresztelt meg Kosztersitz József, a Szent Imre Kollégium igazgatója.

Jankó 1940 őszén kezdte tanulmányait a Szent Asztrik Gimnáziumban, osztályfőnöke Grassánovics Leó, latin-görög szakos tanár. Ez a kedves fiatalember, aki tanulmányai kezdete óta tagja volt a bencés cserkészcsapatnak, az 1941-ben megjelent évkönyv szerint kiváló tanuló. A neve végig vastagbetűs az évkönyvben, csak rendszeretből volt kettes osztályzata, és felmentették testnevelésből. Ez persze nem akadályozta meg cserkész munkájában, sőt: a bencés cserkész munkájában. Itt erősödött meg fizikailag.

Rólunk (cserkészekről) írta le a feladatvállalás fontosságát Mattyasovszky Kasszián bencés tanár: „Érzi a bencés cserkész, hogy neki többnek kell lennie, mint közönséges embernek, tudja, hogy neki cserkésznek kell lennie, azaz emberebb embernek, egyre tökéletesedő, egyre több embernek, tudja, hogy magyarabb magyarnak kell lennie, azaz a nemzeti közösségnek, a hazának egyre értékesebb tagjává kell válnia. De érzi a bencés cserkész, hogy neki még ezeknél is többnek kell lennie, mivel ő nemcsak magyar cserkész, ő bencés cserkész.”

Az 1942-es kapuvári táborozásukról jegyezte fel a parancsnok, Barabás Ince, hogy a kiscserkész Jankó ugyancsak megerősödött: a fiatal diák olyan lelkesen tömte a tábort szalmazsákokat, hogy végül öt kellett az egyik szalmazsákból előbányászni.

„A fiúk serényen és kedvvel verték a sátrakat. (...) Élénk munka folyt. A kicsinyek a szalmazsákokat töltötték. A kis Heiszler Jani oly buzgalommal végezte, hogy maga is belebújt.”

Ekkor a kiváló Oloffson Placid volt az osztályfőnöke. A 14 éves kisfiú - szinte már fiatalember - későbbi érdeklődése is kirajzolódott ekkor. A célja pedig a néprajzi kutatás volt. Jankó ekkor a Turul őr tagjaként néprajzi gyűjtőmunkára is vállalkozott. Barabás Ince cserkészparancsnok írja Jankó és társai gyűjtő munkájáról: „A Turulok különösen szépen dolgoztak, mindegyik elvégezte a 3 heti műhelymunkát valamelyik iparosnál, októberben pedig hármasával falukutatásra mentek Vítnyédre és Kapuvárra.

Ebből a portyából született meg Heiszler János dolgozata: Cifra kapuk Vitnyéden. Az Országos Táj és Népkutató Intézet pályázatán 3. helyet és dicséző oklevelet nyert”.

Nem véletlen, hogy Jankó a jövődő életcéljának a néprajzi kutatást választotta. Egyidőben jelentkezett néprajz szakra és a budapesti Katolikus papneveldebe.

Ő lett a főszervezője az 1943-tól már a gimnáziumban működő Jávör Egon cserkészparancsnok mellett az 1946-os „Nagykarácsony éjszakája” és az 1947-es „Regös est”-nek. A „Nagykarácsony éjszakája” műsorlapját nem ismerjük, de a regös-műsor lelke bizonyára Heiszler Jankó volt. Sinka István: „Anyám balladát táncol” c. versét mondta furulyaszó melletti zenei háttérrel, majd négyes kanasztáncot adtak elő az ugyancsak osztálytárs Polán Gézával, Horváth Ferencsel és Pinezich Ákossal. Eljárták az öregek juhástáncát is.

Vele beszélte meg azt is Jávör Egon tanárunk, hogy köszönthetem-e alkalmi versemmel a bencés regös cserkészeket. Ez is sorra került. Polán Hildebrand később arra emlékezett, hogy a sikert látva a soproni NÉKOSZ tagjai szívesen léptek volna fel a bencés regösökkel közösen. Az ún. „fordulat éve” után a „klerikális beállítottságú” diákok az Eötvös Loránd Tudományegyetem kizárta a hallgatók sorából. Erről ő maga írt a „Magyarok Máriája” nagy jelentőségű vallási néprajzos monográfiájában.

„1951 júniusában a programszerűen megrendezett „tisztogató” során engem is kizártak az ELTE Bölcsésztudományi Karáról (...) Tanulmányaimat folytattam a teológián, és Radó Polikárp professzor tanszékén az előbb bemutatott kutatási anyagomból 1955-ben benyújtottam „A népi vallásos élet kutatása és jelentősége, mint pasztorál-liturgikus kérdés” címen licénciátusi dolgozatomat, 1957-ben pedig „A Mária ünnepek magyar népi megüléseinek teológiai vizsgálata” címen laureátusi (doktoráló) dolgozatomat. A disszertációk elfogadtattak, sőt Radó professzor írásban gratulált hozzá...”

A kéziratos doktori dolgozata egy példányát az ifjú doktor elküldte Bálint Sándor professzornak ajándékba Szegedre, aki nagy művében, az Ünnepi Kalendárium köteteiben ismételtelen hivatkozott erre a kéziratos munkáira.

Bálint Sándor méltó tanszéki utódja, Barna Gábor professzor felajánlotta Jankó kéziratainak publikálását. A szerző valamennyi újabb kutatási eredményt is beépítette „A magyarok Máriája” címen 2011-ben megjelent, csaknem 700 oldalas monográfiájába.

A Magyar Katolikus Rádió egyik Dunántúlról szóló adásában Tóth Sándor költő-riporterrel beszélgettem 1913 tavaszán. Kifejeztük örömünket, hogy megjelent Hetény János lenyűgöző értékű műve. Mielőbb szeretném megvásárolni - mondtam a riportban a rádiós szerkesztőnek. De Jankó kedvessége ebben is megelőzött.

A magyarok Máriája példányát hamarosan ajándékként megkaptam Győrből, tőle, a szerzőtől. A címlapján a soproni Horváth József csodálatos festményének reprodukciójával: „Mária látogatása Erzsébetnél”

„Egyszer én is hasonlóképpen köszöntöttelek, Győr, 2011. május 27. Hetény János!” - baráti ajánlással érkezett meg az ajándékkönyv.

Hetény János atya ekkor már a győri papi nyugdíjasotthon lakója volt. A monográfia megjelenése után még két évig élt - de akkor is szüntelenül dolgozott. 2013-ban hívta magához az Úr szerény és nagy tudású szolgáját. Hetény János előzőleg évtizedeken át volt Sopronban a lövéri Szent Magit plébánia vezetője. Mária-tiszteletünk teológiája és néprajza alcímű monográfiája az elmélyült néprajzos-teológus tudós megkerülhetetlen műve. Ez a kézikönyv a soproni tudományosság tiszteletreméltó teljesítménye, mely megőrzi a nagy tudású szerző, Hetény János példásan szerény személyiségének emlékét.

Hetény János

KOVÁCS JÓZSEF LÁSZLÓ

POLÁN HILDEBRAND OSB. EMLÉKÉRE

(1929-2014)

Polán Hildebrand Atya mondta el egyszer nekem, hogy a véletlen ismerkedett meg alaposabban a cserkészzel. A háború végén felvett a földről egy eldobott próbakönyvet, ebben olvasott először bőségebb tanítást a cserkészetéről! Ezután lett buzgó cserkész Sopronban a Szent Asztrik Gimnázium 64. számú cserkész-csapatában. A Regős Est egyik népi táncosa lett 1947-ben.

1948. június 7-én a soproni ÁVH Kossuth utcai börtönében ült, mert részt vett az államosítás elleni diáktüntetésen. Nem sokkal előtte verte meg a diáktüntetés szervezése miatt egy gumibotos detektív ezt a megalázott, fázó, cserkészinges, rövidnadrágos remegő fiataalt. Hárman dideregtek éjszaka az ÁVH Kossuth utcai börtönében egy pokróc alatt Németh Alajos lelkésszel, Legény János tanárral. A pribékek, a „felbujtó tanáraik” nevét akarták kiverni belőlük. De ilyen tanár nem akadt a bencés gimnáziumban, mert a tüntetést spontán módon szervezték a fiatalok!

Mégis hazudnia kellett a hittanárának, Jávor Egonnak (aki felkereste őt a börtönben), hogy nem bántotta senki. Erre a hazugságra természetesen a szégyentelen gumibotos rendőrség és a félelem kényszeríthette a diákokat, akiket ezek után internáltak. Megverhették - de nem törhették meg az egyéniségüket.

Géza ősszel elkezdhette a noviciátusát, de pappá szentelésére csak öt évvel később, 1953-ban kerülhetett sor Pannonhalmán.

1953-1957 között lett egyetemi hallgató az ELTE-n. Latin-történelem szakos tanárként oktatott évtizedeken át. Hosszabb ideig Pannonhalmán volt tanár és diákokotthoni nevelő 1957-től 1975-ig, főiskolai tanár 1975-től 1988-ig.

Amikor Hortobágyi Cirill atya az interneten bejelentette, hogy 2014. augusztus 7-én Hildebrand Atya elhunyt, néhány hajdani tanítványa azonnal kifejezte a részvétét. Azt írták le, hogy kiváló tanáruk pedagógiai munkáját sohasem felejtik el.

Egykori tanítványa, Molnár Antal, az Eötvös Kollégium Történész Műhelyének vezetője már korábban is arról emlékezett meg az egyik beszámolójában, hogy igazán inspiráló közegben tanult meg Pannonhalmán jól latinul Bánhegyi Miksa, Polán Hildebrand és Somorjai Ádám tanároktól. Amennyire a tanári munkája engedte, Hildebrand Atya tudományos munkát folytatott. Foglalkozott hazai latin történeti szövegek fordításával; „A magyar korona kilenc évszázada” című forrásgyűjteményben az ő fordításában olvashatjuk Castaldo zsoldosvezér jelentését I. Ferdinánd királyhoz Fráter György meggyilkolásáról. Bethlen Gábor néhány Révay Péterhez írt levelét is ő fordította le a gyűjteményben.

Szerénységét jellemzi, hogy találkozásaink során sohasem említette tudományos munkásságát. Arról sem beszélt soha, hogy munkatársa volt Szántó Konrád négykötetes egyháztörténetének. Visszahúzódó, szerény ember volt. Tanári munkája

mellett a Bencés rend régiségtárát is gondozta. Emellett házgodnok-helyettes volt 1975-től 1982-ig.

1994-től 1998-ig a kismegyeri plébánia bencés papjaként tevékenykedett. 1998-tól 1999-ig Győrben élt, onnan látta el Kismegyer lelkeszi szolgálatát.

1999-től lett a Tihanyi Apátság (perjelség) tagja, ahol a közösségben lelkipásztori szolgálatot teljesített. A XIX. századi tihanyi perjelnaplóból készített fordítását a Tihanyi Kalendáriumban olvashatjuk. Ekkor írta le egyik levelében, hogy beszédeire már csak erős szemüveget használva tud felkészülni.

2003-ban Bakonybélben jártunk a feleségemmel, ahol örömmel értesültünk arról, hogy Hildebrand Atya megünnepelhette pappá szentelésének 50. évfordulóját. Ezután arra próbáltam rávenni az Atyát, hogy mondja Tihanyban magnetofonra Mihályi Jeromos testvérnek internálásának fájdalmas emlékeit. Az ifjúsága idején elszenvedett bántalmazásokat azonban soha nem volt képes összefoglalni a kérdező papjelölt testvérnek. Még azt is megérhette, hogy 2013-ban megünnevelték pappá szentelésének 60. évfordulóját.

2008 óta nyugállományban élt Pannonhalmán. Az évtized vége felé az egyik nyári öregdiák-összejövetelen találkoztam vele. Néhány Budaörsön élő diákja társaságában jártam akkor a Szent Hegyen.

„Szép, hogy az urak meglátogatják egykori iskolájukat” - üdvözölte a hajdani diákjait Hildebrand Atya.

„De Brandikám, mi ketten Sopronban voltunk egykor diákok” - válaszoltam Neki. Elmosolyodott, ekkor rám ismert. Ekkor találkoztunk utoljára. „Így igaz, Gömbi” - (Gömbi volt a diáknevem) egészítette ki az üdvözlő szavakat.

A rend gyászjelentésében ezt írta róla a Főapát Úr:

Igazságszerető, szabályokat következetesen megtartó ember volt, ezért is sokan tisztelték és szerették. Élete utolsó néhány hónapjában, különösen is hosszan tartó agóniájában megpróbálta Őt az Úr. Zokszó nélkül, türelemmel és csendesen viselte szenvedését. „Boldog, aki féli az Urat, aki törvényében örömét találja” (Zsolt. 111. l))

Amikor Hildebrand Atya visszatért Teremtőjéhez, talán hittanára, Egon atya rövid, halálra készülő fohászatát mondhatta:

„Add Istenem, hogy halálom / Társaságodban találjon; /Bánat, béke töltse lelkem, /S Benned bízva elpihenjen!”

Isten Veled, Hildebrand Atya - odaát találkozunk!

FEJÉR ZOLTÁN

IN MEMORIAM SALAMON NÁNDOR...

Salamon Nándor

... akinek munkássága a rajztanárságon és a muzeológusi pályán túl, a képtárak óriás kiállításainak megrendezéséig, végül provinciánk hagyományörző művészeti kultúrájának írásos megmentéséig, maradandó emléket állítva teljeseedik ki a Kisalföldi Művészeti Lexikonban. Példaértékű életművén keresztül felemelkedett az értékteremtők panteonjába.

2014. VIII. 1-én, győri temetésén a helyi Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum igazgatónöje, Grászli Bernadett a következőket mondta: „Salamon Nándor múzeumigazgató, művészeti író munkásságának példaadó értékét a művészet szeretete, a tudás önzetlen átadása és a magyar muzeológia iránti felelősségteljes elkötelezettség határozza meg... Személyében a nyugat-dunántúli két jelentős közgyűjteményének meghatározó munkatársát veszítettük el.”

A múzeum munkatársainak nevében őszinte szeretettel búcsúzott és nagy tisztelettel emlékezett meg egykori kollegájáról, Salamon Nándortól.

Salamon Nándor 1935-ben Tápszentmiklóson született többgyermekes útépítők tisztalelkű, szorgalmas családjában. Sorsát, szemléletét meghatározta a becsületes, egyenes út vektora, mely a művészeti világ magaslataiba repítette.

A fiatal, Szegeden végzett földrajz-rajz szakos tanár Csóton, pápán tanított, tehetségével hamar sikereket ért el. A kubista Tóth Sándor festőművész-tanár, és Győrből Cziráki Lajos nagy hatást gyakoroltak tevékenységére. Hamarosán a győri képzőművészeti és muzeológusi élet meghatározó személyisége lett. Számos hagyaték feldolgozásával, múzeumok létrehozásával hívta fel magára a figyelmet, mint például a Kovács Margit Múzeum, a Borsos Miklós Múzeum.

Szinte felsorolhatatlan fontos írásaink sora és jelentősége a periodikák sokaságában. Borsos Miklós példáján okulva, csak a tehetség tükrében, a mű mester-ségbeliségét felfedve vállalta önmagát.

Mindig a következő kihívásoknak tett eleget, ezért rengeteget dolgozott és nem gyűjtögette a rendkívüli művészeti diplomákat, rangokat. Nem tartozott érdekcsoportokhoz, művészeti, szakmai elveiben kitartó volt.

A műtárgyak szakmai megítélésében, a realista megfogalmazásban az igazat fogalmazta meg, nem csak a valódit. Szerénysége apotheozisában élt és munkálkodott. Az egység szemléletében kereste az erőt, igazságot kozmikus világlátásában és helyi értékmentésében nem volt ellentmondásos. Átlátott művészeti életünk fonáságain, transzparenciáin.

Lelki tisztaságával, szabadságérzetével felkarolta a kilátástalan helyzetű tehetségeket. Így hozzáértésével, érték kiemelő képességével megmentette vizuális kultúránkat az elsőkélyesedésétől. Szolgált az elmúlt, a jelen és a jövő eredményeinek. Nem törekedett túlzó személyes sikerekre. Szakmai elismeréseivel nem dicsekedett, inkább optimizmusával biztatott, és nem vezették félre hamis gesztusok.

Így nyugat-dunántúli régióink önzetlen bemutatója lett. Szakértelmét biztonságosan kezelte. Kutató szemlélettel dolgozta fel a rábízott hagyatékokat (Kovács Margit, Szántó Piroska).

Monográfiáiban, például Tóth Sándor, Rumi Rajki István esetében szintézisbe került a korszellem az alkotókkal, így a vidéki genius loci is helyre kerültek. Tóth Sándor pedagógiai munkásságát didaktikai szempontból közkinccsé tette.

Ars poeticája volt életének: „Őrizni a barátság parazsát, lángját”.

A teljességet összefoglalni akaró Salamon Nándor a kiállítások rendezése alatt, a zsűrizések nehézségeiben, könyveinek recenzióiban talált elmaradások miatt sem volt elégedetlen, - nyugodt ösvényen járt.

Küzdelem a művészeti források megjelenésével, azt mondatta vele, hogy: „Mégis vannak a 75. év után is terveim, elképzeléseim, csak fogyatkozik az idő!”

Számára 2012 ben is forró volt a nyár, de a munka (még mindig!) nem állt meg: „... s közben kétszer korrigáltam a lexikon tördelt szövegét. 1700 szócikk, 300 oldal.” De időnként az unokák nyaraltatására (a szeretett Rékával), és a kertészkedésre azért jutott idő, s igyekezett megfelelni a kitartó feleség, az óvónő Ibolya asszony elvárásainak is.

A családi tragédiák, terhek fölé tudott emelkedni munkássága érdekében. Egyik levelében írja: „... én meg rendületlenül írtam, miközben a politika „nézése” (egyébként nem politizált) is elrabolta a drága időt, hogy a „múlt” ilyen-olyan hatalomvággyal jött visz-sza, az elszomorít. Széthúzó nép, így lelke rajta.”

Salamon Nándort a tiszta, becsületos magyar érzés motiválta, a középút konzervatív értékeivel, a keresztény polgári értékek fenntartásával rendelkezett.

„Sopron nekem gyermekkoromtól vonzó hely. Az sem közömbös, hogy ott voltunk nászúton. A győri múzeumi munka meghozta nekem a soproni művészek szimpátiáját.” (2012) A második kiadású Kisalföldi Művészeti Lexikon a beteljesedést hozta: „Győrben is sikeres volt a bemutató. Sok régi ismerős, de ott is voltak tartózkodók. Lelkük rajta. Én örömmépként éltem meg azt a koraestét.”

Sajnos, élete vége felé nem érezte meg a rá váró sorscsapást!

Nehezen követte korunk vizuális játékeit és kihívásait. A sokasodó rendezvény-láncolatok monstre jellege (pl. a képtárban egyszerre 90 művész) elképesztette. A sok-sok felelőtlen anonim kiállító, mely szerint nem más, mint egy „geg-művészet” parafrázisa, zavarja. „Ez a szélhámoskodás mindenestül felbosszantó!” – írja.

Salamon Nándor elvesztése a nyugat-magyarországi provincia érzékeny vesztesége. Ilyen, az összerberi méltóságot kifejező, felkaroló, írás – és alkotástudó alkotónk kevés van. Az értékmentés közben vállalta a vizuális tudományok érdekében történő élet-táncot. A Kisalföldi Művészeti Lexikonban bemutatott még élő alkotók és képzőművészeti csoportok szívből gyászolják. Az idő gyorsulásával a sok placebo-jelenség mellett még jobban fényes értéké válik megismételhetetlen munkássága!

Kedves Nándor! Kortársunk, barátunk, segítőtársunk! Őszinte, kicsit humoros találkozásaink, enyhe mosolyaink igazságkereső pillanatait és reflexes pillantásaidat nem felejtjük el soha! A másokért élés tudatalatti példájává váltál, s tudtál lemondani értünk, elégtél a becsületos helyállásban. Örök hálával és köszönettel tartozunk Neked. Búcsúzunk mind, akik még élhetünk az összetartozás szeretet lángjával. A mindenséget átkaroló Föld és Ég kozmikus karjával magunkhoz ölelünk.

2014. VIII. 23.

SZEMLE

CS. VARGA ISTVÁN

EGRI JUBILEUMOK I-III. HUNGAROVQX KIADÓ, 2013-2014.

**„Visszazengtem a világ hangjait”
In memoriam Kálnoky László**

Kálnoky László születésének 100. évfordulóját Eger, a szülőváros számos rendezvénnel, előadással, emlékesttel, emléktábla-avatással, utcanévadással és tudományos konferenciával is megünnepelte. Kálnoky István, a költő apja, Eger városi tanácsnoka, 1939 és 1944 között pedig polgármestere volt. Kállay Malvin, a költő anyja is értelmiségi családból származott.

Kálnoky az egri Ciszterci Gimnázium diákjaként alapozta meg tudását, műveltségét. Költői tehetsége és nyelvtudása lehetővé tette, hogy amikor nem jelenhettek meg versei, műfordítóként mégis jelen tudott lenni a kortárs magyar irodalomban. A jogi képzettségű fiatal költő köztisztviselőként helyezkedett el az egri városházán. 1939 végén feladatai közé tartozott az Egerbe érkezett lengyel menekültek ellátmányáról való gondoskodás is.

1945 után Kálnoky Istvánnal szemben a regnáló hatalom oktalan vétkeket, Kálnoky László ellen pedig szülővárosa is súlyos mulasztásokat követett el. 2008. május 19-én és 2012. szeptember 3-án Eger polgármesterével együtt, a kegyelet, az erkölcsi jóvátétel jegyében zarándokoltunk el a Farkasréti temetőbe és koszorúztuk meg a költő sírját.

Egerben Kálnoky László Irodalmi és Művészeti Egyesületet hoztunk létre. A jubileum évében, az Egri Városszépítő Egyesület a költő szülőházán új emléktáblát helyezett el. A költő-műfordítóról megemlékeztünk az Eszterházy Károly Főiskolán és városunk számos iskolájában is. A Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtárban róla neveztük el a helytörténeti gyűjteményt. Az egri Alma Materben Kálnoky-emléktáblát avattunk, a városháza dísztermében, jeles egri színművészek közreműködésével emlékünnepséget rendeztünk. Az volt a célunk, hogy szülővárosában a költő jobban jelen legyen műveivel, egyre többen megismerjék munkásságát, megértsék jelentőségét és megszeressék alkotásait.

A Magyar Irodalomtörténeti Társaság, a MIT Heves Megyei Tagozata, a Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár, a Fertálymesteri Testület, valamint Eger Megyei Jogú Város támogatásával létrejött, kiváló kutatók értékes tanulmányait és egy nagyszerű Kálnoky-versválogatást is tartalmazó emlékkönyvet szeretettel ajánlom az Olvasók figyelmébe.

Kálnoky László kultusza, kiváltképpen Egerben, minden nemzedék lelkiismereti vizsgálója volt és marad. Ha irodalmunk létmódjának értelme a jelenre vonatkoztatás, akkor Kálnoky életműve szerfölött időszerű és tanulságos sorstükör. Ideje lélekben feloldani, enyhíteni azt a sok mulasztást, igazságtalanságot és méltatlanságot, amelyet vele és apjával szemben elkövettek.

Apja Eger polgármestereként a nyilasokkal és a német helytartósággal szemben az ellenállás szolid, nemes, de határozott és életveszélyes módját választotta: szembeszögült az embertelen hatalommal. Bátor tett volt a „felkoncoltatik!” szóval fenyegetőző plakátok kiragasztásának megtagadása és aztán a polgármesteri posztról való lemondása. 1945 után Kálnoky apján, hamis vádak alapján, önjelölt, neofiták bosszút hajtottak végre, ahogyan azt költőfia meg is írta egyik prózaversében. Sok keserű igazságot írt szülővárosáról, de mindig a nagy krónikás, Tinódi szellemében: „*Se adományért, sem barátságért, sem félelemért hamisat bé nem írtam - mi keveset írtam, igazat írtam.*”

A *szenvedés misztériuma* végigkíséri Kálnoky felnőttkorát. Életét tudoműtétje megmentette, de betegsége sok évvel meg is rövidítette. Tüdejének jóval több, mint a felét elvesztette. Szinte hősie türelemmel viselte sorsát, ahogyan Nagy László türe gyermekbénulásának következményét, és méltósággal viselte járógépét.

Korunknak is intelem, hogy nemcsak a lokalitás, az emberi terek határozzák meg az életminőséget, hanem a kultúra, az irodalom és a művészetek is meghatározzák az adott teret, várost, települést. Eger adta a legtöbb élményt Kálnoky első, az *Árnyak kertje* című kötetéhez és sok ihlető emlékekkel ajándékozta meg időskori költészetének tüneményes megújulását is. A költő számos versében vall Egerről, egri élményeiről. Az *Egy városhoz* című vallomása verses tanúságtétel: „*Nem maradhattam ott örök rabodnak, / de hogy eszembe se jutsz, mégse hidd. / Kockaköveid bennem súlyosodnak, / bennem görbülnek nagy boltíveid.*” Egy skandináviai utazást érzékletesen megörökítő, Északon című versében levonja konklúzióját: „*Talán jobb lett volna máshol születni... / De élni és meghalni - itt, csak itt!*”

Az emlékkönyvben *Alföldy Jenő*, *Csűrös Miklós* és *Ferencz Győző* lényeglátó szaktanulmányai mellett *Szecskó Károly* Kálnoky családtörténetét foglalja össze, Buda Attila pedig romantikus emléknymokat kutat, főképpen Kálnoky korai költészetében. Az emlékkönyvet Kálnoky-verseinek - helyi és egyetemes irodalmi szempontból is fontos - válogatása és főképpen a költő egri kultusztörténetének a fényképei zárják. Ez a Kálnoky-emlékkönyv annak az erkölcsi, szellemi-lelki jóvátételnek fontos része, mellyel Eger és a jobb és szebb kort remélő utókor önmagát tiszteli meg.

„Születtem Egerben, amire büszke vagyok”

In memoriam Bródy Sándor

Bródy Sándor Egerben, a Kacsapart utcában született, szegény zsidó kiskereskedő családban - *Bródy Jakab* és *Blau Katalin* tizennegyedik gyermekeként. Szülőházát emléktábla jelöli a róla elnevezett utcában. Apja Kossuth-párti, 1848-as nemzetőr volt: „*Kényelmes és gőgös török-magyar zsidó volt az apám és én az ő fia vagyok*”. Csodálatos lelkületű édesanyja a szatmárnémeti temetőben nyugszik.

Bródy korának ünnepe volt, a fiatal írónemzedék lelkes, ötletgazdag, mindig vitára kész vezéralakja. Mikszáth is nagyra becsülte, bámulatra ragadta rendkívüli munkaerejével és termékenységgel. Számos fiatal író, köztük Móríc Zsigmond is iránymutatóként követte. Ady neki dedikálta a *Város megvétele után* című versét:

„Bródy Sándornak küldöm, a legszebb, legigazabb magyar poétának, Sándor bátyámnak, ki talán nem is tudja, hogy mennyi mindent csinált és folytatott le e csatornátlan országban.” Ady szerint Bródy „színes, pompás lelkületű mestere a magyar irodalomnak. (...) A hevesi televénynek minden csíragazdagsága benne van az ő lelkében.”

Az egri diákok írója, Gárdonyi jó barátja számos alkalommal tett tanúságot szülővárosa iránti szeretetéről: „Egerben születtem, amire büszke vagyok”. Az igazság bajnoka egész életében Tinódi eszményét követte: „Se adományért, sem barátságért, sem félelemért hamisat bé nem írtam - mi keveset írtam, igazat írtam.” Egerben, az egri vár kultuszhelyén ismerte és tanulta meg az „Emberségről példát, vitézségről formát”. Művészi hajlama, a színjátszás, a szobrászat, a festészet és versírás iránt itt jelentkezett először: „Az egri hegyekben valami puha kőre találtunk, amiből tollkéssel is lehetett figurákat faragni. Mi sem akadályozhatott meg abban, hogy képfaragó legyek. A versírás azonban kerülgetett mégis, de nem nagy erővel, hiszen kötelesség, pensem is volt egyszersmind.”

Az arckép vallomásaiban meghatott szavakkal vall a ciszterci Alma Materről is, melynek 1874-1876 között tanulója volt: „Tizenhétéves koromban én még nem tudtam, mely pályán terem számomra babér. De hogy terem valahol, azt sejtettem, mint sejtí minden gyorsan növő síheder; aki szerzetes gimnáziumba járt, hol a deklinációval egyidőben ojtják be szívébe a dicsvágyat is. (...) Szobrász akartam lenni, sokféle okból. Először is azért, mert a gymnasium terassea tele volt szentek kőszobraival, melyeknek a kifaragása nagy és szép munkának tetszett nekem; és a városban is találkoztam fehér köemberekkel, apostolokkal és mártírokkal, akik mosolyogtak, intettek, hittak, éltek. (...) Sokkal több baj volt a piktori hajlamokkal. Ezeket izgatta az egész város, melynél festőibbet nem látott még akvarellel dolgozó ifjú ember. Völgyben fekszik, telis tele nagyon korán nyíló gyümölcsfákkal. Körülveszi a várost hegy, domb, olyan színű, mint az aranyos gyík háta. Messziről kék hegyeket szel derékon a felhő. (...) Maga a város is csupa kész festmény...”

A Bródy-émlékkönyv ajánlását *Gintli Tibor*, a Magyar Irodalomtörténeti Társaság elnöke írta, nyitányként pedig Ady a *Város megvétele után* című, Bródynak dedikált verse található. *Gintli Tibor* Bródy novellisztikájának kettősségéről értekezik, *Tarján Tamás* pedig „*Vigasz az irodalomban*” címmel a *Don Quixote* kiasszonyt értelmezi. *Bengi László Krónika és komikum* címen Bródy modernségét veszi górcső alá, *Fráter Zoltán* Bródy történelmi etűdjeit és a *levéllíró* Bródy izgalmas örökségét elemzi. *Gergey László* a *szecessziós lét érzékelés lenyomatait* kutatja a *Színészvér* című regényben. *Druzsín Ferenc* Bródy „*falusi színművei*” címmel *A dada* és *A tanítónő* vizsgálatát vállalta magára. *Kusper Judit* a *Rembrandt* jelentőségét tudatosítja tanulmányában. *Laczkó András* Bródy *háborús írásairól* értekezik igencsak tanulságosan. *Szecső Károly* Bródy apjáról, az 1848/49-ben nemzetörként szolgáló *Bródy Jakabról* és családjáról tár fel fontos, korjellemző tényeket. Az emlékkönyvet Bródy Sándorról készült fotók zárják.

A Magyar Irodalomtörténeti Társaság, a MIT Heves Megyei Tagozata és a Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár jubileumi Bródy-émlékkiállítás, konferen-

ciákkal, ünnepi rendezvényekkel és emlékkönyvvel tisztelgett Eger szülőtte előtt - születésének 150. évfordulóján

**„Agyagedénybe zárt Isten-sugár”
In memoriam Gárdonyi Géza**

Eger, az egri vár a magyarság zarándokhelye, modernkori turisztikai célpontja: a vár védbástya, a püspöki székesegyház a szakralitás központja volt. Eger történelmi, metafizikai küldetését legszebben literatúránk örökítette meg. Márai szerint „*Ezt a várost nem hatalom és tömeg emelte, hanem ízlés és lélek.*” Ezen az istenáldotta helyen a szőlőtermesztés és bortermelés is a szakralitást erősíti. A helybeliségben és a temporalításban összeér föld és ég: a szőlő terméséből, az emberi munka gyümölcséből lesz *test és lélek itala.*

A magyar kulturális nemzeti emlékezetben Egerhez számos író és költő kötődik - a legismertebbek: **Tinódi, Balassi, Gárdonyi.** A város dicső múltja elsősorban **Dobó István** és **Gárdonyi Géza** nevét és emlékét idézi emlékezetünkbe. 1552-ben, Egerben a kétségbeesést legyőző honszeretet győzött. A *kultuszteremtő* Gárdonyi remekművében a vári diadalt a magyarság maratoni győzelmét mítoszteremtő érvénnyel örökítette meg. Az Eger dicsőségét és a Dobó-kultuszt is kedvezően meghatározó regény címe is telitalálat: *Egri csillagok.* Eger Tinódi jóvoltából lett Európa-hírűvé, a XX. században pedig Gárdonyi révén vált világhírűvé.

Gárdonyi Egerben nem „remete” volt: alkotóműhelyt teremtett, szellemi kilátót hozott létre. *Keller Péter* méltán hangsúlyozza: dédapja emberfogalma szakrális: „*Agyagedénybe zárt Isten-sugár az ember.*” Életéből a megújító és megtisztító „*mysterium passionis*” sem hiányzik. A hányatott sorsú író Egerben révbe ért. Két égi ajándékot kapott: visszakapta hitét és kiteljesítette tehetségét, életművét. A rá nagy hatást gyakorló műveket mérlegre téve, vont a hit dolgában a végkövetkeztetését: „...De olyan könyv, amelyet többször is elolvasok, csak egy van: az Újtestamentum. Mindennap olvasok belőle (...): mindig ott van az éjjeli asztalomon. A koporsóban is ez legyen a szívemen!”

Az író „az egri hősök vérével átitatott földbe temették el. A sírhely, az egri vár-bástya, Gárdonyinak nem temetője lesz, hanem megdicsőülése.” (Gárdonyi József: *Az élő Gárdonyi.*) *Tordai Ányos*, a tudós ciszterci tanár szerint az egriek a lehető legmagasabbra vitték, de „*Hisszük, a Jóisten még magasabbra vitte.*” *Rónay László* kötetnyitó tanulmánya a Gárdonyi-értelmezést az *Ady, Kosztolányi, Sík Sándor* szellemében végzi el. *Keller Péter*, Gárdonyi dédunokája, minőségfejlesztő mérnök pedig a mértékadó nagy elődök szemléletét követve Gárdonyi életét és művét a Jézus-keresés eszményéhez kapcsolja és joggal támaszkodik *Tordai Ányos*, jeles ciszterci irodalomtanár tanúságtévő írásaira. Kovács Gábor három tanulmánya is szerepel a kötetben, az *Aggyisten, Biri* és *Az öregtekintetes* című művekről fontos gondolatokat összegez, érdemben szól Sík Sándor Gárdonyi-olvasatáról is. *Keller Tamás*, a Gárdonyi ükunoka az író házasságának „történetei”-ről és regényeinek lélektanáról értekezik. *Dörgő Tibor* színháztörténeti szempontból foglalja össze a pesti Nemzeti Színházban bemutatott

Karácsonyi álom betlehemes játék tanulságait. *Szatlóczy-Gajdóczi Zsuzsanna* Gárdonyi és Márai füveskönyveinek gondolatvilágát veszi szemügyre. *Pereszlényi Zoltán* pedig a Ziegler-Gárdonyi család soproni és nemeskéri kötődéséről, az író győri éveiről tár fel fontos dokumentumokat, amelyeket a nagypapjától, a Gárdonyit Győrben a *Hazánk* című folyóirathoz fogadó *Pereszlény János* hagyatékának megkutatásával tesz közzé. *Szeckó Károly* Gárdonyi egri barátairól szól, külön is kiemelve egri orvosának jelentőségét. *Varga Zita* a hajdan 10 ezer kötetes Gárdonyi könyvtár ma már 5 ezret sem elérő könyvállományát vizsgálva, az író szenvedélyes könyvszeretéről és rendkívüli műveltségéről publikál értékes tanulmány. A kötetet *Keller Péter Ismerkedésem Dédapámmal* című, dokumentum erejű, breviárium jellegű gondolatgyűjteménye zárja, amely a Gárdonyi-életművet az *ars sacra* dimenziójába helyezi el és további fontos felismeréseket ígér a kutatók és az érdeklődő olvasók számára is.

A Gárdonyi-kultusz, a Gárdonyi-hagyatékkal való sáfárkodás - különösen Egerben -, a mindenkori hatalmi korifeusok és az értelmiség lelkiismereti vizsgálója volt és marad. A Gárdonyi-örökség olyan jelentős, hogy a jelenkori Eger is csak ennek kellő ismeretében és méltó vállalásában lehet önmagával azonos.

Eger természeti és építészeti szempontból is. *locus mirabilis*. Az egri vár a magyarság szent helye, nemzeti zarándokhely, turisztikai célpont: a vár védőbástya, őrhely; a piáspóki székesegyház a szakralitás központja. „Ez a várost nem hatalom és tömeg emelte, hanem Isten és lélek.” (Márai Sándor) Ebben az istenáldotta tájban összeér föld és ég. Még a szőlőtermesztés és borkultúra is a szakralitást erősíti: a szőlő terméséből, az emberi munka gyümölcséből lesz *test és lélek itala*. Eger metafizikai küldetését legszembetűnőbben Erdőhármuk írja: Számos író költők Egerhez. Közülük legismertebbek: Tinódi, Balassi és Gárdonyi. Mindhármuk neve Eger dicő múltját, főképpen Dobó! és a „vitész iskolá”-t idézi. Gárdonyi mítoszteremtő erővel öröklötte meg a magyarság maraton győzelmét. 1852-ben, Egerben a reménytelenség ellenében a magyar virtus, az áldozatos hűség győzött. Az egri diadal Tinódi jövőiből lett Európa-hírvé, Gárdonyi révén vált világhírvé.

Gárdonyi Egerben megtalálta, amit keresett: Valóra váltotta az Arany János-i eszményt. „Egy kis független nyugalmat, / Melyben a dal megfogaríthat”. Nem „remete” volt: alkotóműhelyt teremtett, szellemi kilátót épített. Példája bizonyítja: nemcsak a hely határozza meg az alkotót, az alkotó is meghatározhatja a lokalitást. Életéből a megújító, megfeszítő „mysterium passionis” sem hiányzik. Egerben két ajándékot kapott: hitet és lehetőséget életre és tehetségre kifejezésére. Isten dicsőségére, a magyarság javára élt és alkotott. Az Újtestamentumról szólva a hit dolgában is levonta a következtetést: „... Minden nap olvasok belőle (...); mindig ott van az éjleli asztalomon. A koporsóban is ez legyen a szivernyű! A biográfus Gárdonyi József prófécija valóra vált: „A sírhely, az egri vár bástya, Gárdonyinak nem temetője lesz, hanem megdicsőülése.” Tordai Ányos, a tudós osztályi tanár szorint: „mígnem fojtóbb nem vihettük, de a jó Isten, hisszük, még magasabbra vitte”.

Gárdonyi születésének 150. jubileuma is kötelez bennünket az ideológiai-politikai gyökəri félreértelmességek, téveszmék tisztázására, a hamis legendák eloszlatására. Egy korszerű, hiteles és árnyalt Gárdonyi-kép kialakítására kell törekednünk. A múzeumba zárt hagyatékkal való sáfárkodás helyzete, az el sem kezdett teológiai és kritikai kutatás állapota bizonyítja: a Gárdonyi-kultusz minden kor lelkiismereti vizsgálója volt és marad.

A magyar sors- és létkérdést vállaló, a nemzetudatot gazdagító Gárdonyi a legtöbbet tette, amit magyar író lehet: hitet tudott adni a Trianonban ronccsá tett nemzetnek. A múltjára méltán büszke Eger is csak a Gárdonyi-örökség méltó vállalásában lehet önmagával azonos.

Cs. Varga István

EGRI JUBILEUMOK III.

„Agyagedénybe zárt Isten-sugar”

In memoriam Gárdonyi Géza

1800 Ft
9 781333 451422

EGRI JUBILEUMOK III. „Agyagedénybe zárt Isten-sugar”

NYAKAS SZILÁRD

WINKLER ANDRÁS, A SOPRONI JEGYZŐ*

„Gondolatrögzítőnek mondom magam. Tudományos ülésen, otthon, vagy víg társaságban lejegyzem, ami eszembe jut.” - nyilatkozta e kötet írója, aki vallja, hogy örök társunk a fa: „A bölcsőtől már elkísér / egész élten át, / S ha munkád egyszer véget ér, / A sírba véle szállsz.” Korán, tizennyolc évesen jegyezte el magát a fával. Előbb, mint a helyi egyetem alumnusa, később rektor professzora. Itt jegyezte le 1971-ben „A. fát ki dönti két karunk, / zokogva hal sok ág, / De két karunktól újra él, / tovább, tovább, tovább” kezdetű versét, mely megzenésítve vált a faipari mérnökhallgatók legünnepélyesebb dalává.

Verselésben hazai elődje Gugeweit, Sopron város néhai jegyzője 1490-ben körmölte egy okmányszélre - talán éppen egy unalmas tanácsülés alatt - a soproni virágének reánk maradt két sorát: „Virág, tudjad, tőled el / kell mennem / És teéretted / kell gyászba / öltezniem”. A mi soproni jegyzőnk ötszáz év múltával követte írói példáját a virágzástól a gyászig. Szerelem, vigalom, szívek és belek, egészség és betegség, élet és halál, innen- és túlvilág a témái. Szelleme a bor és a szerelem Kr. e. félezer évvel élt dalnokával, Anakreonnal paroláz. Világszemlélete sztoikus. Professzori magatartásában Marcus Aureliushoz igazodó: „Csak el ne császárosodj!” - vetette papírra erkölcsi alapállását itt, Pannoniában, egy Duna menti katonai táborban a filozófus-császár. Professzor Winkler soha el nem tanárosodott. Hű maradt a selmeci-soproni diákhagyományokhoz. Ettől nem idegen az akasztófahumor. Soproni jegyzőnk számos „mondacs”-ával (Arany János nevezte így csipős szösszeneteit), egy másik szellemi elődhöz, a Galgenlieder (Akasztófadalok) költőjéhez, a XX. század elei Christian Morgensternhez kapcsolódik. Szellemi rokonság mutatható ki közte és Weöres Sándor között is, aki így vall „A lét titkának megfejtése” című versében – „Az élet értelme a következő: (Többi hiányzik.)”.

Winkler András életében sok mindent elért. Legtöbbször a vonal mellé ütött labdákat a tenispályán. „Minden labdát befutott, / és élet? Elfutott.” - írhatta volna önvalomásként, ha megverseli e szenvedélyét. A hengerelt salak mellett másutt is brillírozott. A kavicson. Erről így vall: „Szeretek kavicson jární, / meztelen lelkemet edzeni rajta. / Így jár büszkén dalolva / a buzgó lélekfajta.”

Tanítványai e megedzett lélek előtt tisztelegnek versei kötetbe foglalásával.

Íme a bizonyság: ötszáz év elmúltával ismét van egy büszke s buzgó lélek, egy daloló soproni jegyző.

* Előszó a Szerző „Bomlik a vers a fejemből” c. gyűjteményes verseskötetéhez.

BŐSZE BALÁZS

OLVASÓNAPLÓ

I.

**A béke és megvilágosodás galambja, avagy a Parakletosz száll felettünk
(Kadosa Beatrix: Mert élni kell c. verseskötetéhez)**

Kadosa Beatrix, Sopronból elszármazott költő (polgári foglalkozása ügyvéd) már két éve nincsen közöttünk. Lezárult életművet kell értékelni a *Mert élni kell - Cardioversio* című kötetében. Nem volt még ötvenkét éves. Súlyos tragédia és betegségek kísérték, szölongatták, ami kósza elmefuttatásokban versbe faragva jelenik meg életműve meghatározó gerincén. Kötetét bátyja hozta el nekem, alig egy éve. Forгатom a verseskötetet, ennyi egy élet. Körülbelül száznyolcvan vers, nyolc fejezetbe gyülekeznek, és a kötet végén két fejezet: Kadosa Beatrix memoárikritikusi írásai, vagy félig családi, félig közéleti fotóalbum. A tartalomjegyzékben a versek megjelenéseinek rövidítései: Hetedhétthatar folyóirat Pécsről, a *Kézjegy* című Tolna megyei antológia, a *Soproni Füzetek* évkönyve, s a *VÁRhely* című folyóirat. Jelzi a jegyzet, hol tartották fontosnak a költő írásait, hol láttak benne üzenetet egyénnek és közösségnek.

Kötetében szinte minden róla szól. Lelki útvezetők ezek a versek. Többnyire magándalok - saját fájdalomban, saját örömeiben nem lelem az ügyesen szerkesztett írásaiban a költői akaratot, a világmegváltó szenvedélyt, felismerést! Címben szereplő megállapítása: *Mert élni kell* találó, dagályosan homokot hordozó, építő megállapítás, belátás. *Élni kell*, mindenk ellenére. Ezt akarja, vagy csak belátja a költő? Életérzéseket átadni, elsősorban véleményt, példát, rálátást, hitet, emberséget. Az ő életében támad fel, vagy huny ki a remény. A szeretet pedig a vértanúság különböző fokozataira vezet?! A belső, vagy a külső vérzés is vértanúvá formálja? Mindez ott van Kadosa Beatrix verseiben, kicsit öncélúan ugyan, nem általánosítva, hanem személyes példájára bontva. Minden verse azt üzeni: *requiescat in pace* (a gyászmisében a halottért mondott ima befejező szavai: nyugodjék békében)!

Kötete alcíme: *Cardioversio* (kardioverzió: mesterségesen előidézett áramütés kamrai tachikardia megszüntetése céljából)! A szívingerek fokozott szabálytalan fel-lépésével, vagy hiányával küszködnek írásai. Nem véletlen az alcím. Emberi együtt-érzésre felkiáltó könyörgés. Költőnk lélegzetvétele sorsának teljesülésében. Üzenet, amint Szent II. János Pál pápa írja: „Hibáinkon és bűneinken kívül semmink sincsen. Minden más, amit kaptunk, Isten ajándéka.”

„Az útnak s időnek nincs jelentősége” (ÉLETRAJZképpen) - írja Kadosa Beatrix. Ez csak egyik példa, hogy verseiben az idő ütközik az időtlenséggel. Ami a pillanat ideje, az áttáncol az időtlenségbe. És már ima, könyörgés, az emberi kezek ég felé markolása, a vérnek az agyba tolulása, míg a szív, a kéz, a láb kihagy (*Mert élni kell*;

Nemlét; Szívműtét; Idővölgy; Kegyelem). Az Előszóban kimondatik (L. Csépanyi Katalin): „Verseiben három fő vonal fedezhető fel: a szülőföld, a gyerekkor emlékei (Sopron és környéke, a ciklámenes, levendulás erdők), a kettős tragédia nyomai, és végül a lassan letisztuló jelen, egyelőre megváltoztathatatlan elviselése, útkeresés.” Hangja néhol számonkérő, máshol csendes, szelíd, még így is felelegetve az így lett és a lehetett volna problémát. „A lét kifele / milyen gyűlöletesen semleges” (Érték) - írja a költő, vagy „Csak nyújtsd önmagad, / add át önmagadat / természetes / tiszta örömmel” (Csak...). Csöndesen, vagy kifakadóan című verse tragédiája megörökítője, megrázó verssorokba öntve. A címadó vers, a Mert élni kell - nagy ívű költemény. Minden benne van, amit megélünk, ami boldoggá tesz bennünket. Benne vannak félelmeink, halálaink lehetősége, s mind az, amin javíthatunk, ha akarjuk! A verszetet rátalálás a Teremtőre. Ez a gondolkodó költő egyetlen útja, lehetősége. Tájékozódásról pár írása vall (Ma éjszaka), Szekszárdon íródott, ahol egész évben a bor zamatos illata tévelyeg a házak között, Garay János városában. Kínálkozik a vershez emlékeimből a Siót kísérő erdők selyemszövege, közben a nádtetős csárda, a kerítéshez kenyérdarabokat kunyerálni jönnek a vaddisznók csíkos malacaikkal. A szerelem jó tanácsa íródik a Csak... című írásában: „Csak nyújtsd önmagad, / add át önmagadat / természetes / tiszta örömmel”.

A kötet közepén van a kötet másik címadó verse, a Cordioversio. Nagy ívvel, szenvedélyes ritmusba teszi a dolgot, a mesterséges ritmuskeltőt, a szív újraindítását, a kardioverziót. A költő szíve újból és újból beindul, mert meghatározza a verssorok idegpályáját, a pitvar és a kamra együttműködését: „végre / diktált renddel / színuszritmusra / kerget híg vért / csapzott szívem / visszafogott-lefojtva / így kell elviselnem / vergődő életem / óvatosra oltva”!

Különleges világ Kadosa Beatrix versvilága. Fájdalom-kísérte szerelem, kitárulkozás, az örökre elvesztett földi dolgok krónikája. Nem sokkal több mint gyász, gyász, gyász. Ám a fekete leplek mögül kikandikál némi napfény. Kevés napfény. Azt üzeni, hogy másutt, valahol életre álmodható a hiány. A nincsen valósággá bájолható, s egy bizarr képzetben egyesül a valóság egykori létező, valamint elveszített képe. Kadosa Beatrix új születést ad a hiánynak, új keresztségbe merül a lélek, túskezonában takarózik a királyi, az önmegváltás megélt napjai (Szívvariációk). Szociális érzékenysége, irgalmassága kiváló. Minden létét gyöttrő külső és belső tragédiái ellenére segít másokon (Szörny). Segélyt küld a naplopónak, míg ő testi és lelki fájdalmait ölelve dolgozik, verseket ír! Ahogyan az őskőtől tanulta, a Rusztól a XVIII. században Sopronba költözött Karneroktól (Kadosa a férj neve, családi neve Karner). Még napjainkban is, az öregtemető nem egy kövének hátulján olvasható az alkotó szerényen bevéselt neve: Karner. „Vágyom a grafit hegyekre / ahol őseim örültek / sudár tartással / öntudatos alázattal / a szelíd napfelkeltének / a szélbe-bújó alkonyainak / s Karner őrzi / díszesre festett / csontjainkat” (idézet a Tájékozás című versből). Költői képei rendkívüliek: „és akkor megrepedt az idő” (Egy téli sugár); „kék nőszirmogyöngédség” (Ölelés)] „a csomókba ült fű” (Estébe merülve); „a kifosztott erdő / deres magány / szomorú homállal / takarózik” (Késő ős). Ezeket a képeket nem a szemünk,

a képzeletünk látja. Témái között legtöbb traumáinak boncolgatása (...), a Köd című versben üzeni: a köd homályos. Helyenként át, helyenként nem átjárható. Csak a szomorúság világít benne, amerre „ábeli lelked / fehér madara / elszállt” (Életed).

A kötet illusztrátora Szigeti Szabó János. A fejezeteket nyitó képek kitűnően illeszkednek a verscsokrok elé. A kötet végén színes fényképalbum, a könyvet a pécsi Héthatár Kiadó gondozta. Az utolsó fejezet a Hazafelé címet viseli. Portrék barátokról, eseményekről. Festőkről, fotósokról, költőkről (Kelen Ferenc, Szentiványi Árpád, Taschner Frigyes, Videcz Ferenc, Sarkady Sándor és Fejér Zoltán).

Sok ez. Mégis egy életmű. Kadosa Beatrixnek nem adatott meg az öregkori bölcsesség! Az öregkor ajándék is. Ezt nem kapta meg. Bár az odavezető utat meglegelte, csak a kiteljesedésre nem maradt ideje. Módfelett vágyakozott közvetlen szerettei után. Őket kereste, férjét és fiát, amikor találkozott versei szekerén utazva az Istennel!

Nem véletlen, hogy Kadosa Beatrix Mert élni kell című verseskötetének értékelését, ajánlását, az emlékezetbe raktározását Tao-tő - King kilencedik fejezetéből Lao-ce mondataival zárom: „Arannyal ékkövel teli kamra: / Megőrizni senki sem bírja. / Kincs, gög, rang egyszerre: / Mekkora szerencsétlenség! / Alkotni, adni, majd visszavonulni: / ez az égi bölcsesség!” Kadosa (Karner) Beatrix - költeményeid röpiptenek örök nyugalomba. Isten veled!

II.

„Tíz év gondolatai két egyetem rektori székében” (Faragó Sándor könyve alá)

Faragó Sándor (prof. hab. Dr.) egyetemi rektor számol be könyvében (Évtizednyi szolgálat) tíz év szolgálatáról, általános működéséről. A vaskos könyv gazdag fotómélléklettel együtt négyszázötven oldal. Kiadta a Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó, készült a Lövér Print Nyomdaipari Kft-ben. A tíz év 2002-től 2012-ig számol be, egy univerzálisan jól teljesítő egyetemi tanár vezetői munkájáról, közéleti tevékenységéről. A tíz év még feltűnőbb annak tükrében, hogy a mérnök, a vadgazda, a vezető professzor megáldott stílussal, fantáziával, nyitottsággal és készséggel. Faragó írásai: beszámoló, nyitóbeszédei, köszöntői stílusosak, izgalmasak, a rátermettség, a tehetség a köpenyéből bújtak elő. A szoroson vett egyetemi feladatokon kívül gyászbeszédet mond és ír, képzőművészeti, vallási témákkal jelentkezik, adventi rendezvényt vezet fel, épít és épített. Irigyei is elismerik. Napi világunkban ez nem kevés. Bizonyos távolságtartással, humorral próbálják kíséni dolgait az egyetemi építkezéseket, fejlesztéseket. Akik pedig emberi toleranciával szeretik, tisztelik, örömmel figyelik és hallgatják.

A ráérzéseket, üzeneteinek pontos megjelölését otthonról hozta nagy tudású (Kapunváron múzeumigazgató) apja mellől, az irányvonalak kijelölését valószínűleg apja határozta meg, s az elvetett búza jó talajba hullott, többszörös termést hozva.

A könyvben ott susogja történeteit az erdő, röffenő, horkanó vaddisznók csörtéje ámítja az olvasót, szarvasok, őzek torokhangú morgása hallatszik a fák közül, a sűrűből. Róka oson, vadnyúl meg-megáll és hallgatódzik, a fenyvesek, tölgyesek, bükkösök égi meséket őriznek, miközben madárdal lengi be a domboldalakat. Az oldalsó áfonyák bólogatnak, ibolyák, gyöngyvirágok, ciklámenek - az évszaknak megfelelően - illatban árasztják szeretetüket. Hamiskásan kandikálnak a vargányák, galambicák, róka és özláb gombák. Ha figyelmetlenül rálépünk, halkan puffannak a pöfetegek, apró felhőt terítve maguk fölé. Turisták közelítik a kilátókat, ahonnan szemügyre vehető az alatt elterülő város minden rezdülése. Egyetemi épületek, az egyetemi karoknak otthont adó paloták, a botanikus kert szobrai, egykori kollégák, professzorok emléke: „...lehetsz-e holt, ha emlékemben képed még ragyog?” (Gordon George Byron), ahogyan az angol költő verséből vett idézettel Faragó emlékezik, igazolást ad soraira, elgondolkodtató üzeneteire.

A közéleti szerepet is felvállalja a Rektor. Felülemelkedik pontentátokon, akarnok hivatalnokokon. Baráti, emberi gesztusokkal adózva a Hűség Városának és polgárainak. Ő is helytáll a Civitas Fidelissima jegyében, őrzi azt, amit elődök hoztak Selmezbányáról, ahol öröm és gyász szakestjeiken forrt össze az ifjúság, akik hegymenetben kiugráltak a vasúti személyvagonokból, és megtolták a gőzmozdonyt, ami ziháló szuszogással aztán felért a dombtetőre.

A Nyugat-magyarországi Egyetemnek bora van, kiválasztott nedű. Ennek a zamatát is őrizni kell, mit mint nem felejthető adományt, amely megvidámítja az ember szívét.

Jó szerencsét! így köszönnek az egykor iskolapadot itt koptató bányamérnök hallgatók, meg az erdészek, később a faipari, geodéta mérnökjelöltek, a magasleseken zsidóbadó végtagokkal, szenvedéllyel figyelő vadászok. Mindez Faragó Sándor Rektor Úr munkásságához ugyanúgy hozzá tartozik, mint vadászkalapon a tollforgó.

„Segíteni a nemzet tekintélyén” - írja Semjén Zsolt miniszterelnök-helyettes a könyv előszavában. A rektor itt teszi ezt szeretett Sopronunkban, a haza ügyében fáradozik, ami az ifjúság nevelésében mutatkozik legfényesebben. Kereszténységben, mint a vadászpuska célkeresztjében ez a felelősség kíséri.

Érdekes, olvasmányos könyv az Évtizednyi szolgálat. Kívánjuk a további évekhez a bányászhimnusz első szavait: „Szerencse fel”!

III.

Az üzenet fénykörbe foglalása (A Fénykörben című verseskötet alá)

Az ötös fogat kötetét fogom a kezemben, öt költő(nő) jelentkezését a Fénykörben című kötetben. Baka Györgyi Érdőrlől, Nyíri Erzsébet, Paraszkeva és B. Tóth Klára Budapestről, Szekeres Mária Újrónafőrlől küldi verses üzenetét a világról, a világban kiteljesedő létről, szerelemről, apáról és anyáról, a kezüket fogó és inspirációt (ihletet) adó Istenről.

A kötet előszavát az egykori ferences diák, az Újember főszerkesztő-helyettese, napjainkban a Keresztény Élet című hetilap munkatársa, Kipke Tamás írta jelentős empátiával, a női sors közösségére szólítva a figyelmet, amiben hasonló élmények egész sora köti össze az öt költő(nő)t. A verseskötet a Fénykörben címet hordozza, ahol a versek írói és alkotásaik álnak a fénykörben, hunyorgó szempillával, amint az isteni sugár reflektora körbe zárja őket. Az a fénykör, ami rájuk vetül a kötetből. Fénykört vonnak maguk köré, körben állnak ötágú koszorúban, kisugárzanak a végtelenből, a körből, világosságot teremtve környezetükben. A kötet címlapján kürtös angyal jelzi: közeledik az Úr. Hozza magával az ötöket, fénykörbe vonja őket, hogy minden szem kutató pillantása rájuk vetüljön.

Az ötös fogat: Pusztai képeket intonál, lovakat, amikről az arabok azt mondják: Allah a déli szélből alkotta őket. Vágtában keveri a homokot az ötös fogat, elől három, hátul kettő paripa, csikós a hátsók hátáról vezényli a koreográfiát, kalapjuk mellett az árvalányhajat borzolja a pusztai szél. Akár könnyű szekerbe fogva széleseben vágna csikót a kiskunsági homokba. Itt fordított a képlet: elől kettő, hátul három paripa harapja a zablát, s szedi a lábait ismeretlen, távoli világba. Ahogyan a pusztai ötös fogatot a csikós, úgy a verselő öt önálló hangot a Nagy Harmonikus hangolja egybe. Ő a hangszerelő, minden az ő karmesteri pálcája alatt muzsikál.

Nagy Ferenc szobrászművész illusztrálta a kötetet, mind az öt szerző fejezete elejére találóan kifejező útmutatót adott rajzaival.

A szót ki kell monda ni (Mondd ki a szót), írja a versében Baka Györgyi. Ha feszít, akkor azért, ha álmotad, azért.

Baka érzeleműs költő, Adamik Tamás „a virágok és illatok” költőjét látja benne. Feltáruzó gyerekkor című költeményében írja: „az eleven szél / beledagaszt a sárba / megkeleszt a fénnel”. A költő általános hívő voltát fogalmazza: „nem látó mégis látó tekintettel ámul” (Élet-fohászok) szereplője. Állítja, „a napi nyűgökkel ránk törő halálon átemel” a szerelem (Szerelmes metamorfózis). Majd a Szentpétervári harangokban írja: „a templomtornyok belseje / égbe vájt kutak mélye / éber harangszóval / Isten arccal tele // miért hívtad templomodba / harmadszor is Kazanyi Istenanya? / szent vizedért, / hogy azt igyam? / szent arcodat fehér / krizantém felhőben mossam?” A kérdések feltevése része annak a Baka-i gondolatvilágnak, amely a korábbi századokból a maiba elvezet. Most tudom meg címmel írja Mária Magdolna monológját. Itt is tetten érhető a múltra épülő hívő jelen: „mindig kerestelek, vártalak, / na ha jelen voltál bennem / már születésem előtt is / elveszíthetetlen” B. Tóth Klára a lélek mélyeiből hívja elő verssorait, lélekkel átítatott gondolatait. Deme Tamás róla írja: „nem ideologizál”, versei jó érzékű megfigyelőt takarnak, sajátos szemléletmódot. Az anatóli atya imája-ban tisztázza küldetését. „Hát mégsem öltem - egész életemben / gyilkosság súlya volt a vállamon. / az angyalok ma énekelnek bennem, / s az öröklét felé sodortatom.” Mindezek mellett B. Tóth Klára bármit megénekel, bármit üzen, verset farag és a költészet rangjára emeli mondanivalóját: „utólag valahogy / helyre csúsznak a dolgok, kifehérednek, / mint a tiszta gyolcs, felfedik igazi arcukat.” (Régimódi ruhaház). Két versében (Vita Tulliuszal és Quintussal; Baráti válasz Horatiusnak) az

ókoriakhoz fordul, vitairataiban mutatja: a költészet változatlan, olyan, ami mindig, részről részre változik.

Nyíri Erzsébet világában szerepet kap a szerelem, a magyarság tudat, katona ősök emlékezete. Vallja: „ott vagyok / enyhet adó / árnyakban, / s fák között / kibúvó / fény-sugárban.” (Ott vagyok). A jelenlét fontossága, a művésznek életadó tünete. Petőfi Sándor jut eszünkbe a Kihajtott kabátban című versét olvasva. Petőfit elmarasztalják, mint katonatisztet a kihajtott gallérja miatt. Mégis ragaszkodik hozzá és nem kényelmi okokból. A költőt, az örök tiltakozót kapja tollvégre Nyíri Erzsébet, azonosulva mindazzal, amit a protestáló forradalmi elődök mélyen hordoznak zsigereikben: „lehull a hamis kokárda, / a hamisság gombja ütemre pattog az utca kövén”... „házat, hazát, szívet / nem cserélek hitegető / zsarnokok miatt.” Sár és hó tapad ránk „pontosan megtervezve / tartod te is / a világot” írja, (Sár és hó) verses képet fejté jelenségekről, a világról.

Egy sivatagi túra emlékére fogalmaz a titokzatos beduinokról. Azonosul egyik-másik titokkal, olyannak, amiket az ősi nép hordoz. Szobám faláról édesanyám tipoenje néz rám, rajta a messzibe révedő tekintetű beduin.

A Pogány élettáncot zsoldárnak jelzi Nyíri Erzsébet. Pogány meg zsoldár is? Ahogy az ellentmondások lendítik előre dolgainkat, úgy lehet a kövesedő pogány beszéd zsoldár is, ami ősi költemény (Akár háromezer éves). Ezeket az imákat az őseredetiek viszik, húzzák magukkal.

Nyíri Erzsébetet a szerelem is megérinti, szép, elgondolkodtató sorokban áldoz érzelmeinek (A kései szerelem ízvilága; Tudnál-e?).

Paraszkeva kalárisán portrék (az illusztráción), a gyöngyök, mint apró robanóbombák a nyakban és a fülcimpákból lógó ékszer gyanánt. Paraszkeva írói álnév. A felvett név egy szentet takar, aki Hadrianus császár uralkodásának idején született (117-138). Rengeteg szenvedésben volt része, kivégzése is többszöri próbálkozás eredménye. Az éltető szenvedések emlékét tartja életben munkássága. Óriási hite vezeti a szenvedésein, a Fiú nevében. Vívódó alkat Paraszkeva, az ötös fogat tagja. Verseiben lüktet a szent előd hite, életvitele igazodó akarásaihoz (Nő a csend; Csapda). Jákob lajtorjáján viszi a lelke le és föl, „a fájdalom kérgén égig érő lépcsőt építék”. Magáról vall Elképzelem, szerelméről a Fotó-gráfia születő szerelem pillanatáról című versében. A Himnuszban üzeni: „Hogy az én keresztem nekem kell elcipelni / Az én Golgotámra” minden ember sorsa. Hitvallás és számvetés a Kicsiny vagyok Uram! című költemény. A KZ légerek és a Gulag sejlík fel a Kövek, tegner, fák, szén, sziget című nagy ívű versben. Önmagáról tesz vallomást a fülszövegben: „Születtem, temettem szülőt, gyermeket / barátságot és a hitetlenség hitét. Isten rámtalált, adott szavakat a számra / s most egy kis csokorral átadok, Megváltásra várva”.

Szekeres Mária több kötetes költő. Itt húsz verssel áll be az ötösfogatba, míg az angyal harsonát fúj felette, ébreszti kanyargó vízpart és falvak fölött, amint az illusztráció (a könyv címlapja is) mutatja. Versei - néhol önmarcangoló - írárok, amelyben utat keres a Teremtő felé. Minden életérzésének gyűjtőpontja, vagy kiindulópontja ez, rátalálva az útmutatásra, egyesülni azzal, s továbbadni a világban. Még akkor is, ha

hangvétele néhol zsörtölődő (A ki nem mondható), vagy váltakozó bolyongás a kételkedéstől a vívódásig, az erdőben bolyongás maga a csábítás, ahol kimagaslik a tudás fája, s leképeződik, mint összülőkön a levelekbe való öltözködés (Bolyongásaim). A Hozzád érkezések és a Mint Jób... címűek verses monológok, látzólag egyoldalú párbeszéddek. A kétségek gyűjtő vermei, amiknek színén ott a jóváhagyás kegyelme. A bizalom és tudat abban, hogy ő előbb szeretett minket, képeződik a Mindennapok című versében. Ugyanezen az úton lépdél a gondolat-szilánkok, képek: „betemetett kút a gondolat. // hajlitanám feszesebbre, mint rugó kiegyenesedve, / vonulnak sorban a szavak.”; valamint a Rozsdába aranyló századok az idő kerekében görget: „Napfírka ragyog a fehér falon”... „Időnk tenyeredben morzsolod, Uram”. Az Esti dalban a Lélek békéje, a paraklétosz szárnyсуhanása vezérli a közlgő éjszakában. Önvallomása a fülszövegről: „A verseim közül több nehéz lelkiállapotban született, Jézussal párbeszédet folytatva, mint ahogy általában a mindennapjaim ebben a kapcsolatban telnek. Általában mire egy szöveg, vers végére érek, teljesen felszabadulok és a kapcsolat Jézussal szorosabbá válik. így tisztít és vezet.”

Az Aranyporban (Térségi Irodalmi Folyóirat), az Agria-ban (Eger város irodalmi folyóiratában), a Soproni Füzetekben többükkel együtt szerepeltem írásaimmal, ahol szembe néztünk saját életünkkel. Ha a szembenézés az olvasónál is megtörténik, a fénykörben című verseskönyv elérte szándékát. A kötet igényes megjelenése a verseket és költőiket gondozó 3BT Kiadó munkájának köszönhető!

IV.

Fénytörések, impressziók

(Horváth Endre: Impressziók című fotóalbumáról)

Horváth Endre fotóművész harminckilencedik önálló kiállításán mutatja meg nekünk művészetét, s az impressziók című negyedik fotóalbumával lepi meg elsősorban a művészete iránt oly lelkes soproniakat, s minden embert, akik a blendenyílás szükülete és tágulata, a fények elhelyezkedése, és Horváth Endre témái iránt fogékonyak.

Horváth Endre hatvan éves. Ivánban, a Sopron megyei faluban született, itt járt iskolába, a kastélyba, ami a Széchényiek vadászkastélya volt, stílusával büszkesége a községnek. A falu már-már feledett művészekhez kötődik, a festő Iványi-Grünwald Bélához, a költőnő Iváni Rellához, s más bölcs tanítókhöz, kántorokhoz, helytörténészekhez, a község lelkes lakóihoz, értelmiségiek és gazdálkodók közösségéhez. Az iskola udvarán Sarkady Antal iparművész életfa szobra, a temploma Horváth Endre gyerekkorának plébánosa, főtisztelendő Szabados Róbert munkásságának területe, megtartva az embereket Krisztus-hitén.

Művésziünk gyerekkorát élvezhetővé édesanyja varázsolja, aki egyedül neveli a szegénység tisztességében gyermekeit. Rátekintése van az iskolakertre, a labdát kergető, fűzvezzőt lovagoló fiára, lévén a tanintézmény pedellusa.

Horváth Endre szépen, fokozatosan épül fotós életében, kezdve a kapuvári fotóklubban, Pátzay kenyérszegő bronzasszonya alatt, a vár tövében, a Hany Istókjának legendáriumában, ahol a templomaiban Szent Anna és Sarlós Boldogasszony őrzi a kisvárost. Sopronban a Soproni Fotóklub, alapító-vezetőként a Soproni Fotóművészeti Kör, a már évszázados jubileumát elhagyó, nagy múltú Képzőművészeti Társaságnak tagja, alkotója, közösségi szellemiséget gyakorló résztvevője. Országos elismertsége is betoppan életébe, megkapja az E-MAFOSZ fotóművész címet bronzdiplomával, felveszik a FIAP tagságába, ahol is a Fiap Művésze cím birtokosa. Tagja a Magyar Katolikus Újságírók Szövetségének, büszkén őrzi a Hűség Városától kapott Sopronért Díjat. Képei, fotói két fő témakört jelölnek. Egyik a műemlékek gazdag tára, közülük is a történelmi, stílusbeli korszakok hagyományainak őrzői, a templomok. Ezt egyik fotóalbumában mutatja be, majd két másik könyve az aktok világába kalauzol bennünket. A női aktok érdemes fotósa ő, bemutatva az emberi faj örök Éváját, azt az asszonyt, akit mindannyian ősanyánknak nevezünk. Modelljei hordozzák ezt a teremtésbeli pillanatot, könyveiben követhetően az egyre jobban finomuló Horváth Endre-i ábrázolásban. Azt írja Impressziók című könyvének bemutatkozásában: „Számomra a fotózás a létet jelenti. A figurális fotó kielégíti lelkem és így egyensúlyba kerülök.” Lám-lám: a művész lelkének kiegyensúlyozottságát adja az alkotás, használni akar azzal, amit a Teremtés a kezére, az agyára adott. Ehhez már csak eszköz a gép, mint festőnek a vászon és az ecset. „Némi titokzatosság az,” - írja - „ami az aktban érdekel, ezért nem nagyon koncentrálok az arcra. Képeim akkor igazán izgatóak számomra, ha minden a helyén van. Fények és árnyékok, ami kiemeli, illetve magasra emeli bennem a nő iránti tiszteletet.” Horváth Endre fotóiban a szabadság van jelen, az alázatos alkotás fantáziája.

Úgy gondolom - képei hozzájárulnak, segítenek abban, hogy emberek maradjunk. Ne csak a testet lássuk, a hús-vért, hanem fedezzük fel a női aktban azt, ami a Sors, a Teremtés titka, próbáljuk megfejteni, miként rendeltetett ez az alak az emberpár egyik tagjává, és miért, miért így buja képzeteket képező valóságában, ami elősegíti, hozzájárul a szaporodásunkhoz. Miért a nő hordozza ezt a terhet, ami édes teher, a szülés fájdalmaitól meggyötört nőt, anyát, akit a boldogság és büszkeség tölt el. Titkok ezek, mindenkinek más és más a megfejtés kulcsa.

Horváth Endre témaválasztását a gyerekkor titkai, megpróbáltatásai hajtják az akthoz. Először feltűnni igyekszik vele, óhajtja, hogy elfogadják, majd fokról-fokra meghatározza alkotásait a női test üzenete. Ráérez ösztönösen a teremtés titkaira, s megérkezik oda, hogy valóságos szeretetének kifejezőeszköze legyen az akt.

Egyik kiállításán a Lásbas Házban álltam a tömegben. Mellettem két nő duruzsolt. Felfedeztem azonnal, egyik a modell, amelyik az emberi kívánságok netovábbja, az ígéretes képek extrém helyein és helyzetein. Az is kivételes dolog, hogy a modell megnezi a tárlatot, amin az ő testét mutatja pőrén a fotópapír.

Képeim a tárgyak, ruhák, kísérő jelenségek eszközök, mind jobban kiemelik, előtérbe helyezik a fő témát, a nőt! Horváth Endre nem görcsöl, ha el kell sütni a fotómasinát. Tiszta képesség, szemeket vonzó témák, nem sémákban kimódolt pózok.

Természetes még ott is, ahol a test kifordul, elfordul, kibicsaklik. Fotói magukon hordozzák azt az illatot, ami a szerelem illata, a nőből áradót, ami igazából a tudatalattinkban jelentkezik.

A szexből - van aki csak így látja a képeket - nagyon nehéz művészetet csinálni. A szexuális vágy az ösztönök világából jön. De hogyan lehetne valamiből, jelen esetben Horváth Endre fotóiból szép kiállítást csinálni, albumot kiadni, ha csak tudományosan beszélünk róla? Paulo Coelho írja: „Nem az a vágy, amit láatsz, hanem amit elképzelsz.” Kinek így, kinek úgy. Tömeges érdeklődés vonzza a látogatókat Horváth Endre tárlataira. Több van bennük, mint amit ábrázolnak. Keserű Katalin írja: „...a minőség megfoghatatlan kategória. Kinek így, kinek úgy. Ajánlom: merüljünk el a lélek józan mámorában.”

Horváth Endre képein felöltöznek a fények. A mezítelen nő elgondolkodtat. Miért a meztelenség? Mít üzen a ruhátlan női alak? Nem más, mint szépséget! Isten teremtette vágyat, arányosságot, az isteni mindentudás bizonyítékát. Vajon mit érez a földi alkotó, amikor ebben a témában vésőt fog a köre, ecsettel kis körökben keveri a festéket a palettán, míg a kifeszített vászon kínálja magát? És mit érez a fotóművész, amikor a blende rácsattan a témára, a figyelemkeltő környezetben magát kínáló modellre? Próbáljuk megfejteni!

A nő a testvérmúzsák bármely ágában az örök Éva, hús a húsból, mondhatja minden Ádám. A nő, az örök kíváncsi, figyelő és érzékeli a levél mozgásától a férfi min-

Horváth Endre: Akt

den rezdüléséig a környezetét, elcsábul a ravasz kígyó hívására. Ezt a pillanatot örökíti a Genézis könyve, de a mesevilág is kiválóan vetíti: „tükröm, tükröm, mondd meg nékem, ki a legszebb a vidéken?”

Láthatjuk: Horváth Endre kiigazítja a helytelen fénytöréseket, és kínálja nekünk vizsgálódásra a megoldást. Az Úr vonz bennünket, és a donnák látványossága. A hegyi lakoma itt ér össze szemünk, érzékeink lakomájával. Ezt az étket a Teremtő adta, a teremtés rendezte így!

A nő, felöltözve is nő. Mégis már az üzenete a mezítelen és felöltözött nőnek. Nő! A férfi oldalából vétetett, a hím rajongásának a tárgya. Oltárra emelt bárány, a röghöz kötöttség sajátos ellentéte. Mást kínál felöltözve, mást pucéran. A férfi lelkét összetörő, vagy egekbe szárnyalva emelő. Barátaim! Ajánlom figyelmükbe ezt a gyűjteményt, Horváth Endre fotóművész kitarulkozó lelke, jó szándéka lép közénk képeivel. A képeket a fotóalbumban Baudelaire, Verlaine, Walt Whitman, Wordsworth, Heine, Goethe, Sappho, Johndonne és Vörösmarty Mihály találó sorai kísérik. Mint egy tanulmányul, megfontolásra ajánlom befejezésül Lao-ce írását: „Arannyal ékkövel teli kanná: / Megőrizni senki sem bírja. / Kincs, gög, rang egyszerre: / Mekkora szerencsétlenség! / Alkotni, adni, majd visszavonulni: / Ez az égi bölcsesség”

A könyv a papírmanufaktúra Kft. és a Palatia Kft. igényes munkája. Hölgyeim és uraim! Horváth Endre Impressziók című fotókiállítását megnyitom.

V.

Sorsodat ölébe vonja a Hűség Városa (Hegy Ferenc: Rálátás a Tűztoronyra című könyve alá)

Hegy Ferenc dr-al sok-sok közös az életünkben. Már a gyerekkor is, nevelésünk, szándékaink, világra rácsodálkozásunk. Én tizenkilenc nappal korábban kezdtem kiszakítottaságom önállóságát, tizenkilenc nappal korábban születtem, mint ő. Én az Alsólőverekben, ő a Bécsidombon. Mindkét helyről kitűnő a rálátás a Tűztoronyra, arra a pompázatos középkori építményre, ami sok minden mással együtt legjellegzetesebb meghatározója, őre a városnak.

A vékony kötet negyedik könyve a szerzőnek. Amikor 1988-ban megjelent a Hárem a nyolcadikon, Hegyi nem városunkban lakott, csak sejtettük, hogy az ő műve. A hatalomvágy 2005-ben, majd az Óvj meg minket a gonosztól 2012-ben került az érdeklődő olvasók szemtengelyébe. Az első kalandregény, közepes terjedelmű, a második és harmadik egy regényfolyam, mindegyik a maga háromszázon felüli oldal-számával a jelent, a módszerváltozással megbillent világunk anomáliáit tárgyalja izgalmasan, fordulatosan. Az Óvj meg minket a gonosztól címűt kötelező olvasmánnyá tenném a feltörekvő közép- és felsőszintű hivatalnokrétegnek, sokat tanulhatnak arról, miként kell - kellene erkölcsileg is megállni a vártán, ahol már a cím is egy szó változatában a legfontosabb imánkat, a Miatyánkat idézi.

A 2013-ban nyomdát elhagyó könyv, a Rálátás a Tűztoronyra, külső méreteiben nem illik az előzőek sorába. Mégis - akár mint Benjámin, akár a népmeséink legkisebb ija-fia, akiből majd a király lesz, ígéri, hordozza a legtöbbet.

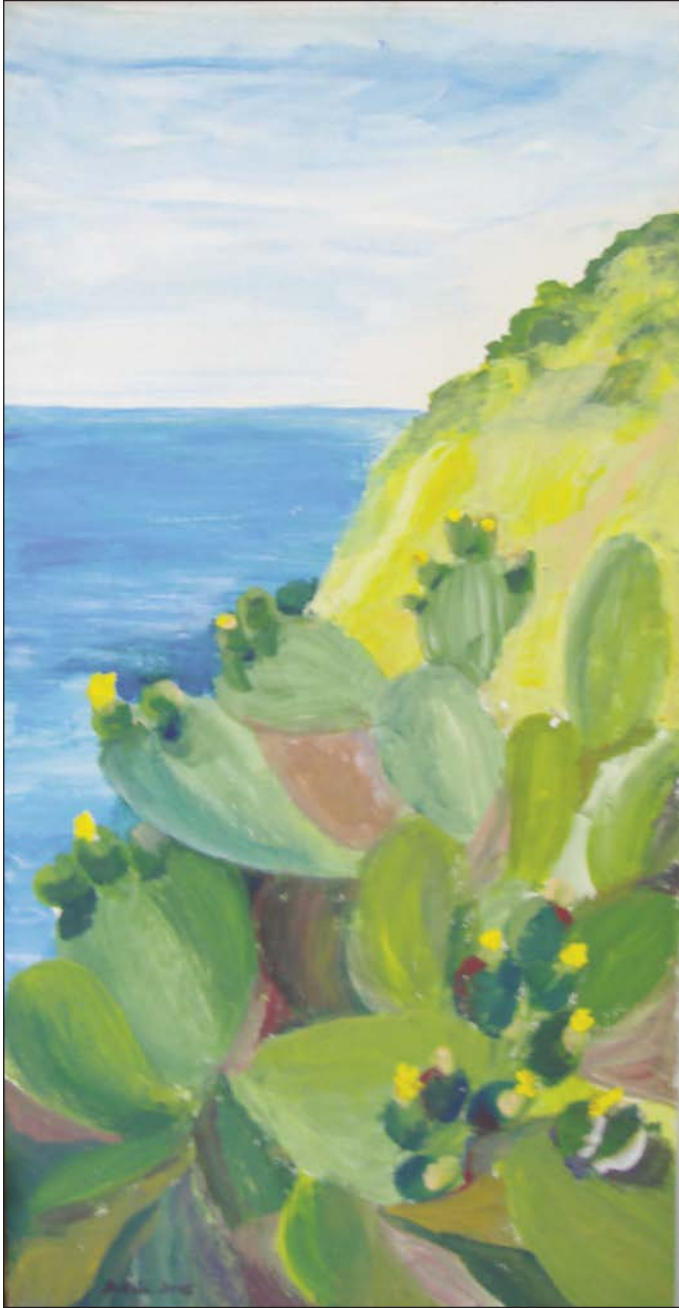
Hegyí az öregkori bölcsesség magasából indítja útjára könyvét. Itt nem csak története, üzenete van a regénynek, hanem rálátása a világ dolgaira. Kezelen tudja a múltat, ami a megélt ifjúságban minden keserősége ellenére válik édessé, hogy az olvasóival - egy gyékényen áruva - ébresztgesse a régmúlt tanulságos emlékeit, ahol a rálátás világpolgári soproniságot intonál.

Már a műfaji meghatározásnál zavarban vagyok. A Rálátás a Tűztoronyra kívülről ábrázolja azt, ami belül, a lélekben történik. Rövid írások, hat. nyolc, tíz oldalasak, novellaszerűek. Ugyanakkor a naplóírásba az emlékiratok régióiba vezeti olvasóját, a nagyon is személyest ábrázolja s teszi, írja közös élménnyé, amit már sok-sok ember átélt és megélt. Ezzel a fogással kerül közös nézőpontra, intim kapcsolatba olvasójával.

Hegyí Ferenc tizenkét történetét mutatja be a Rálátás a Tűztoronyra. Szakrális szám a tizenkettes. Izrael 12 törzse indul, hogy elfoglalja az ígért földjét, s megvalósítsa ott az Úrban való hitet, az Úr királyságát. Jézus 12 apostolt választ, hogy a szeretet és együttérzés veteményesét munkálják az egész Világ javára. S nem utolsó sorban, a tizenkét írás mulandó időnkre, a tizenkét hónapra céloz. Az ember az égi mozgások megfigyelésére alapozta ezt a beosztást, ami isteni Törvény, s a Julianus féle összevisszaságon túl Nagy Szent Gergely pápa, a VI-VII. század fordulóján tette napjainkig használhatóvá. Hegyí írásaival ballagunk az idővel, virágzó tavaszban, forró nyárban, színpompás őszben és havas télben.

Egyik fejezetében: Gondolatok a (házi) könyvtárban: az író könyvtára meghatározó az életében. Miután jórészt megszűnt a kávéházi irodalmi munka (pl. Márai), a könyvek közötti munka lépett előtérbe. Erről emlékezik és elmélkedik a szerző. Az Asztali naptár: az emberi időt, a múltat és a jelent kapcsolja össze. Miként lesz a hagyományból propaganda, és mi történik, amikor a naptár karácsonyt idézi. Kötődéseiben az amphiteatrumot, a Szent Mihály-templomot, izes Miskát, Major László tanár urat kelti életre.

A Soproniaknak, vagy az országrészek távolabbi lakóinak tájékoztató jegyzeteket állított össze a szerző. Elkalauzolja az olvasót az ismeretlen személyek és események között. A könyv címéhez jó és pontos bevezetést kapunk, hangulatban, megközelítésben, pontosságban egyaránt. Tréfásan így alakítottam a könyv címét: Bécsi utcától a Villasorig. Az előbbiben nőtt ifjúvá az szerző, az utóbbi, idősebb korának állomása. Mindkét helyszínről kitűnő a rálátás a Tűztoronyra, törvényszerű, hogy a két távolság között feszülő képzeletbeli híd a szeretet. Ezt önerőből szinte képtelen az ember áthidalni. Ám az alkotóművész, az író Isten embere, olvasói pedig a jóra vágyó emberek. Ajánlom Önöknek a borítógrafikán M. Horváth István alkotásával, a Komáromi Nyomda és Kiadó Kft. igényes munkájával készült könyvet, Hegyí Ferenc Rálátás a Tűztoronyra című munkáját!

Bokán Csilla: Kaktuszok a tengernél

TARTALOMJEGYZÉK

SOPRONI KALEIDOSZKÓP.....	5
Pluzsik Tamás - Huszár Judit: 1989 a csodák éve volt	7
Horváth Ferenc: Sopron ismét „főutca” lesz - Interjú Orbán Viktorral.....	12
Kubinszky Mihály: Gondolatok az Erzsébet kert Bánffy Miklós emlékhelyéről	14
Száz éve született Mühl Aladár.....	19
Sarkady Sándor: Mühl Aladár emlékére.....	19
Sulyok Gabriella: Mühl Aladár állandó kiállítása elé.....	20
Mühl Aladár (1902-1981).....	22
Winkler Barnabás: Mühl Aladár állandó kiállítása elé.....	23
Fejér Zoltán 75 éves	26
Rujevecné Ferenczi Katalin: Javaslat Fejér Zoltán festőművész sarródi díszpolgárrá fogadására.....	28
Huszár László: Fejér Zoltán: A teremtett Fertő-táj.....	30
Bősze Balázs: Fertői fantázia	34
Pluzsik Tamás: Rybach László hazatért.....	35
Pluzsik Tamás : Mit jelent soproninak lenni? Akik válaszolnak: Szokolayné dr. Weltler Magdolna és Zentai László.....	37
ifj. Sarkady Sándor: Egy elpusztult műalkotásról	40
ifj. Sarkady Sándor: A hazáért mindhalálig! Molnár László emlékezete	44
Gottschling Gyula: Bajcsy-Zsilinszky Endre emlékezete	47
VERSEK ÉS NOVELLÁK.....	53
Baán Tibor: A helyszín lázadása	55
Baán Tibor: Jelentés.....	56
Baán Tibor: Randevű	57
Bíbor István: Metszetek	58
Bíbor István: Andante	59
Both Balázs: Karcinóma, fagyhalál	60
Both Balázs: Hány neve van	61
Böröndi Lajos: Átjár hiányod	62
Böröndi Lajos: 1959 karácsonya	62
Böröndi Lajos: Szonett.....	63
Böröndi Lajos: Zene	63
Bősze Balázs: Karácsony vigíliája a Domonkosok templomában	65
Bősze Balázs: Számadás.....	67
Büki Attila: Tizedik levél.....	68
Büki Attila: A nap estefelé halad	69
Czethoffer Csaba: Csillagokig röpit.....	70

Czethoffer Csaba: Visszhang	72
Dalos Margit: A scrovegi kápolnára gondolok	73
Dalos Margit: Gellert kap a fény	74
Debreczeny Iván: Valaki, valahonnan.....	75
Debreczeny Iván: Ne kérdezz	76
Drescher J. Attila: Ábránd -?	77
Drescher J. Attila: ... Az Út	78
Erdei-Szabó István: Tétova, félszeg könyörgés.....	79
Erdei-Szabó István: Reggeli áhítat	80
Erdei-Szabó István: Kívülről látsz...	81
Erdélyi Csaba: Pillanatképek	82
Erdélyi Attila: 110 éve született Erdélyi Tibor	84
Erdélyi Tibor: Megcsókolnám a kenyér apját...	85
Erdélyi Tibor: Ennyi az egész.....	87
Fecske Csaba: Bohó földrajz	88
Fecske Csaba: Karácsony	89
Hajdu Lajos: Karcagtelki-temető.....	91
Horváth Ábel: Tenyérben arcom.....	95
Horváth Ábel: Szeretlek.....	96
Huszár László: Karácsonyi köszöntő.....	97
Huszár László: Körforgás	98
Jagadics Róbert: Kísértelek.....	99
Jagadics Róbert: A kiábrándulás percei	100
Kerék Imre: Virágvölgy	101
Kerék Imre: Mikor elhiszed	102
Kerék Imre: Amikor legnagyobb	103
Kovács György: Csendtöredékek.....	104
Kovács György: Fertő tavi haikuk	112
Lengyel Ferenc: Megtért	114
Lengyel Ferenc: Vízözön	115
Locsmándi László: anyám.....	117
Locsmándi László: holnap...	118
Pereszlényi Zoltán: Ahol én születtem...	119
Pereszlényi Zoltán: Névnepomon, márciusi hóesésben.....	121
Pozsgai Györgyi: Mindvégig	122
Pozsgai Györgyi: Profán ima.....	123
Rakovszky Zsuzsa: Részlet a Fortepan-ciklusból.....	124
Rakovszky Zsuzsa: Részlet a Fortepan-ciklusból.....	125
Sarkady Sándor: Miniatűrök	126
Sarkady Sándor: Kormos álarcai	128
Sógor Béla: A szó kötelez	129
Sógor Béla: Elbocsátás.....	130

Szekeres Mária: A ki nem mondható	131
Szekeres Mária: Hozzád érkezések	132
Székely Dezső: Otthonom, országom	133
Székely Dezső: Éjfél	134
Székely Dezső: Öreg este	135
Takács Tibor: Soproni találkozás	136
Takács Tibor: Végső játék a szavakkal	138
Takács Tibor: Testamentum	139
Taschner Frigyes: Ajándék	141
Tolesvainé Csörgey Éva: Kolostorvers	142
Tóthárpád Ferenc: Zúzmarás örömök	143
Tóthárpád Ferenc: A Hold ezüst karéj	144
Tölgyesi Géza: Valahol messze, mögötted	145
Tölgyesi Géza: Temető után a könnyes asszonyok... ..	146
Turbuly Lilla: Ameddig a szem ellát	147
Turbuly Lilla: Nyomolvasó	148
Völgyi János: Üzenet	149
Völgyi János: Tűnődés	150
Winkler András: Versek a versről	151
Zentai László: Széljegyzetek hazafelé	153
Zentai László: Elfutottam magamtól	154
Zsirai László: Mosolyfény... ..	155
Zsirai László: Két négysoros	156
Bősze Balázs: Hírvivők mennek előttünk (Füveskönyv 181.)	157
Böszörményi Zoltán: A balról jött gyermek	160
Büki Attila: Egy téli nap	162
Hárs József: Zsugorodunk	168
Hegyí Ferenc: A lavina elindul	177
Jagadics Róbert: Hétpatak Völgy	184
Karsay Jolán: Barátság	189
Ross Károly: Temetés	191
Szombath András: aranyhal.hu	198
<i>A VÁROS KULTURÁLIS ÉLETÉBŐL</i>	205
Dárdai Árpád: Zene a képzőművészetben	207
Török Bernadett: Kiállításmegnyitó a Várkerület Galériában	210
Sulyok Gabriella: Dr. S. Kárpáti György fotókiállítása elé	212
Winkler András: Mészáros György kiállítása elé	215
Horváth Endre: A tavaszi tárlat elé	218
Winkler Barnabás: Nyitóbeszéd a Fidelissimart kiállításán	220
Wehner Tibor: Sulyok Gabriella „Orfeusz útján” c. tárlata elé	223
Keresztény Richárd: Gyimóthy Zsuzsa „Irány Anglia!” c. tárlata elé	227

Salamon Nándor: Barabás László kiállítása elé.....	230
Bősze Balázs: Kőbe zárt kitárulkozás (Kovács György tárlata elé).....	234
Firtl Mátyás: Giczy János nagyecenki tárlata elé.....	237
Rujavecne Ferenczi Katalin: Matolcsy Imola „Selyem útjaim” c. kiállítása elé.....	240
Dorosmai Erzsébet: Gondolatok Tóth Zsombor kiállítása elé	242
Füzi Edit: „Ó dicső természet”	244
Mészáros György: Mechle-Grossmann Hedwig emléktábla-avatójára	247
ifj. Sarkady Sándor: Csak tiszta forrásból - a Gyapjúszövő Kör kiállítása elé	251
TANULMÁNY.....	255
Kovács József László: Kurtavas és glaszékesztyű.....	257
Mátyás Csaba: Egy soproni arc: Mende (Mühl) Gusztáv (1899-1963)	266
Dorosmai Erzsébet: Arcok a múltból.....	272
Gottschling Gyula: 110 éve született Vadonné Perényi Irén	282
Nagy Alpár: Szekendy Tamás emlékezete.....	287
JEGYZET.....	301
Lendvay István: Új hazában, régi szívvel	303
Dávidházy István: Salgó és Madonna	306
Szimon János: A soproni gyülekezetben szolgálatukkal nyomot hagytak bennem...310	
DOKUMENTUM.....	315
Verő József: Gyerekkori emlékeim a II. világháborúból.....	317
ifj. Sarkady Sándor: 70 éve történt (Dr. Roxer Egon visszaemlékezése a város bombázására)	327
MEGEMLÉKEZÉS.....	331
Sarkady Sándor: Meghalt Szokolay Sándor	333
Radics Éva: A dallam - mely a Földről indult s az Égbe ért	334
Fekete György: Soproni imádság.....	337
Andrássy Péter: Majával és Sándorral a Magas-Tátrában.....	338
Kovács József László: Hetény János	341
Kovács József László: Polán Hildebrand OSB emlékére	344
Fejér Zoltán: In memoriam Salamon Nándor	346
SZEMLE.....	349
Cs. Varga István: Egri jubileumok.....	351
Nyakas Szilárd: Winkler András, a soproni jegyző	356
Bősze Balázs: Olvasónapló	357

KÉPEK JEGYZÉKE

Barabás László: Ablak	231
Bokán Csilla: Kaktuszok a tengerél	368
Borsodi Zsuzsa: Kékbe öltözve	300
Bründl Ödön: Szorgalmi rajz I.	275
Bründl Ödön: Szorgalmi rajz II.	277
Sz. Egyed Emma: Tóth Ágnes, népi iparművész I-II.	330
Fejér Zoltán: A hattyú megdicsőülése.....	27
Fejér Zoltán: Gólyapár	32
Fejér Zoltán: Kikeleti madonna	33
Gáspárdy Tibor: Halász utca	254
Gerencsér Pán Tamás: Sámiligenezis.....	128
Giczzy János: Szüret (részlet).....	238
Grabner József: Karmeliták	52
Gyimóthy Zsuzsa: Victoria Square, Birmingham.....	228
Gyimóthy Zsuzsa: Rose Crescent, Cambridge	229
Asszapataki Hasznos László: Sarród	103
Hertay Mária: A régi ház.....	hátsó borító
Horváth Endre: Akt	365
Horváth F. Péter: Balfi utca	18
Kálmán Éva: Fonó Madonna	204
dr. S. Kárpáti György: A Föld szélén	213
Kovács-Gombos Gábor: Átjáró	137
Kovács György: Csendtöredékek I-XII.	104-110
Kutas László: Szép vagyok?	111
Kutas László: Mühl Aladár	21
Lendvay István: Csendes tenger	303
Lendvay István: Siu-Man.....	306
Lendvay István: Norvég sziget	80
Lendvay István: Vizes sikátor, Thaiföld	183
Magyar Mónika: A függöny.....	203
Matolcsy Imola: Hortenziák.....	241
Magyarné Derszib Eti: Napraforgók.....	113
Mechléné Grossmann Hedwig: Önarckép a kis Vilmával.....	248
Mechléné Grossmann Hedwig: A hegedűvirtuóz	250
Melocco Miklós: A határáttörés emlékműve	10
Mende Gusztáv: Önarckép.....	267
Mende Gusztáv: Új bor.....	268
Mészáros György: Táncospár	216
Mészáros György: Szingli.....	217

Miklós Horváth István: Ötéves a Görbehalmi bányászmuzeum	131
Molnár Gyula: Klapka György	40
Mühl Aladár: Az Ikva.....	19
Mühl Aladár: Látvány a várostoronyból	22
Sz. Nagy Sándor: Advent a Hargitán	90
Novák Attila: Verőfény	245
Pálhegyi Árpád: Tavasz van! Gyönyörű!	64
Párkányi Raab Péter: Gróf Bánffy Miklós.....	2
Pócza Imra: Tanyavilág.....	59
Perényi Irén: A csata	284
Roisz Vilmos: Kozmosz.....	95
Simon Ferenc: Sopron, Fő tér.....	13
Soltra E. Tamás: Sopron 1277-1921	első borító
Soltra E. Tamás: Múteremben II.	86
Soltra E. Tamás: Múteremben III.	87
Sosztarich András: Öreg pajta	98
Sterbenz Károly: Csatkai Endre könyve	299
Sulyok Gabriella: Az éjszaka virága.....	225
Sulyok Gabriella: Önarckép 1968-ból	226
Szepes Péter: Hispániai ispotály	314
Szényi Péter: Várospanoráma	61
Szöcs Géza: Együtt... ..	197
Taschner Frigyes: Karácsony	140
Tímár Antal: A mi utcánk	71
Tolesvai Nagy Géza: Holocaust.....	326
Tóth Zoltán: Dózsa	115
Török Bernadett: Orchidea.....	66
Tranta Julianna: Furulyás	190
Triller-Wiegisser Éva: Csendélet	25
Zvarinyi Lajos: Békéscsabai evangélikus templomok	276

*

Orbán Viktor miniszterelnök a páneurópai piknik színhelyén felállított egykori határkapura kötött fel egy emlékszalagot	7
A vasfüggöny leomlása - út a szabadságba	8
Hende Csaba a Vasfüggöny-kerékpárúton	11
Fejér Zoltán várkerületi műtermében.....	26
Díszpolgári oklevél	29
Rybach László	35
Szokolayné dr. Weltler Magdolna.....	37
Zentai László.....	39

A „Frigyes Főherceg” Laktanya főbejárata 1940 őszén	42
A talapzaton álló, feldíszített Klapka-mellszobor	42
vitész nemes Molnár László	44
Megemlékezés Sopronbánfalván	45
Bajcsy-Zsilinszky Endre Kálmán	46
Bajcsy-Zsilinszky Endre ravatala Sopronban	49
Bajcsy-Zsilinszky Endre koporsójával Tarpára indul a teherautó	49
Bajcsy-Zsilinszky Endre és felesége síremléke Tarpán	50
Az 1944. december 24-én kivégzettek emléktáblája a sopronkőhidai börtön udvarán	51
A Fidelissimart alkotókörének tagjai	221
Szöttesek a kiállításon	253
Mende Gusztáv rajziskolai tanítványaival (Kb. 1959)	270
Zvarinyi Lajos	273
A Bründl család háza napjainkban	278
Vadonné Perényi Irén	282
Szekendy Tamás	287
A telitalálatot kapott Árpád utcai szerelőműhely	328
Árpád utcai romok	329
A Várkerület kiégett házsora	329
Szokolay Sándor	333
Szokolay Sándor temetése	336
Hetény János	343
Salamon Nándor	346
Gárdonyi Emlékkönyv borítója	355